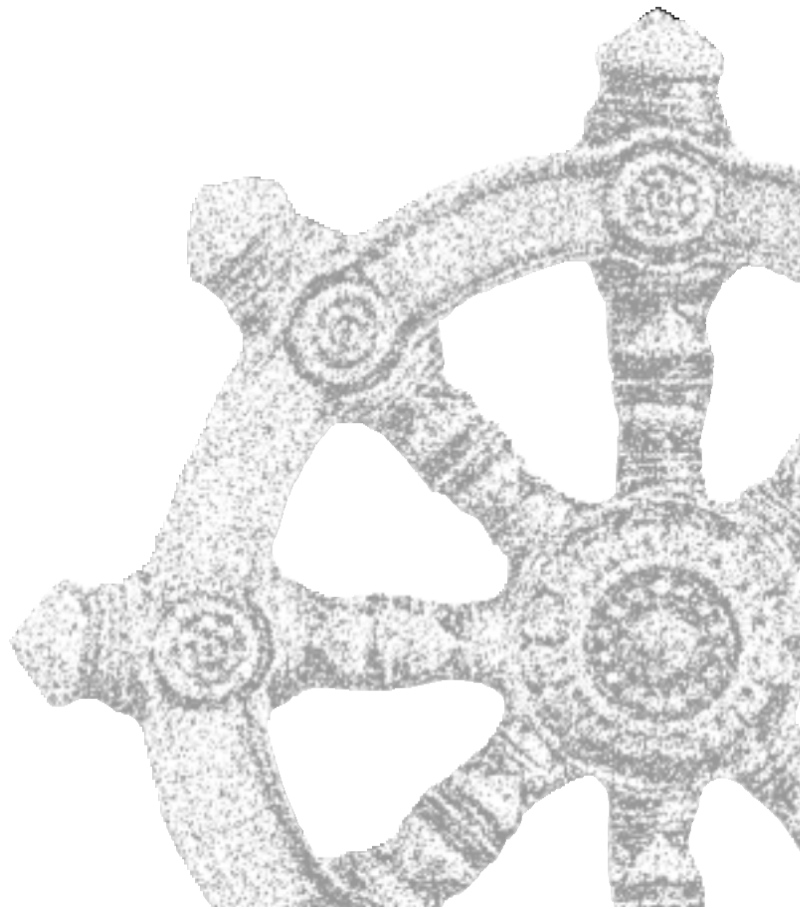

MUERTE Y LOS REINOS DE EXISTENCIA

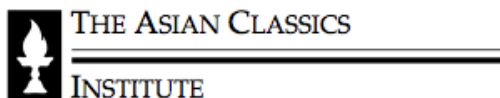
CURSO

Nivel 2 del Conocimiento Elevado (*Abhidharma*)

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

Gracias por su interés en los cursos en línea de Asian Classics Institute (Instituto de Clásicos Asiáticos). Un curso de estudio formal completo que consta de grabaciones de audio de la serie original de clases en Nueva York, textos y material de apoyo para cada clase. La serie de audios se pueden descargar en nuestro sitio web www.theknowledgebase.com

Este Curso consta de once clases, cada una con una duración aproximada de dos horas de audio y material escrito. El audio se puede escuchar en línea como streaming, o descargarlo en su computadora para reproducirlo más tarde. El material escrito del curso está contenido en nueve archivos que se pueden descargar, imprimir y recopilar en una carpeta de tres anillos.

La carpeta completa del Curso contiene las siguientes secciones en este orden: portada y lomo, resumen del programa de formación de maestros, oraciones, programa o syllabus del curso, lecturas, notas de clase, tareas, cuestionarios, examen final, clave de respuestas y material de estudio tibetano. (Los apuntes de clase fueron tomados por un estudiante durante las clases originales en vivo, y las va a necesitar como referencia, ya que lo que se anota en el rotafolios, no siempre se menciona). Para facilitar el armado de la carpeta, asegúrese de imprimir los documentos en papel de tres agujeros.

Cada clase está acompañada de una tarea, un cuestionario, una meditación y apuntes de clase. Después de escuchar el audio de una clase, se deben completar las tareas, el cuestionario y la meditación antes de continuar a la siguiente clase. Las tareas pueden realizarse con los apuntes de clase, al estilo libro abierto. Los cuestionarios se deben responder sólo de memoria, sin la ayuda de notas u otros materiales. (Un buen método es revisar la *clave de respuestas* después de haber hecho la tarea, y usar esta misma clave para estudiar para el cuestionario). El examen final se realiza al término del curso.

Usted puede calificar sus propias tareas utilizando la clave de respuestas proporcionada. Todas las preguntas de los cuestionarios y del examen final provienen de las tareas, por lo que la clave de respuesta de las tareas también se utiliza para calificar los cuestionarios y el examen final.

Si utiliza la clave de respuestas para completar sus tareas o exámenes copiando, por favor no envíe sus trabajos al Instituto. Si envía sus trabajos completos, y aprueba, usted recibirá un certificado de cumplimiento del Instituto.

Queremos hacer hincapié, por último, aunque de que las grabaciones y el material escrito pueden ser extremadamente útiles, es esencial que los practicantes budistas serios, se reúnan y estudien directamente con un Maestro calificado que pueda proporcionar la guía necesaria y las instrucciones personales del linaje.

La sabiduría de los Seres Iluminados se ha transmitido en un linaje ininterrumpido en estas enseñanzas. Deseamos que usted pueda ponerlas en práctica en su vida, que logre todas las realizaciones y que sea de beneficio para todos los seres en todo lugar. ¡Que toda bondad crezca y se extienda en todas las direcciones en este momento!

Visión general del programa de formación de maestros del Curso formal de estudio

Los Seis grandes libros del budismo descritos a continuación, son los temas del programa de estudio monástico de dieciocho años de un Gueshe. The Asian Classics Institute (Instituto de Clásicos Asiáticos) condensa estos seis grandes libros del budismo en una serie de 15 Cursos de Estudio Formal.

Libro Uno

Tema de estudio para el grado de Gueshe: La perfección de la sabiduría (Prajnya Paramita)

Escuela de Budismo estudiada: Principios del Camino Medio (Madhyamika Svatantrika); también incluye algo de material de la Escuela de Sólo-mente (Chitta Matra)

Texto raíz principal: *La joya de la realización (Abhisamaya Alamkara)*

Escrito por: Maitreya (el Buda del Futuro) según lo relatado al Maestro Asanga, alrededor del año 350 d.C.

Período tradicional para cubrir este tema: Seis años en un monasterio tibetano

Resumido en los cursos de ACI:

Curso II: Refugio Budista

Curso XV: Lo que el Buda realmente quiso decir

Principales libros de texto monásticos utilizados en los cursos de ACI: *Análisis de la perfección de la sabiduría, Visión general del arte de la interpretación, Visión general de los veinte practicantes, Visión general del origen dependiente, Visión general de la forma y sin forma*

Escrito por: Kedrup Tenpa Dargye (1493-1568); Gyalwang Trinley Namgyal (fl. 1850)

Temas típicos: Los tres tipos de refugio; El deseo de la iluminación; ¿Qué es el nirvana?; Las pruebas de la vacuidad; ¿Quién es Maitreya?; Los doce eslabones de el origen dependiente en la Rueda de la Vida; Niveles profundos de meditación; ¿Cómo sabemos cuándo el Buda hablaba en sentido figurado? Un diagrama de flujo para la liberación.

Libro Dos

Tema de estudio para el grado de Gueshe: El Camino Medio (Madhyamika)

Escuela de Budismo estudiada: Camino Medio Avanzado (Madhyamika Prasangika); también incluye algo de material de la Escuela de Sólo-mente (Chitta Matra)

Textos principales de la raíz: *Entrando en el Camino medio (Madhyamaka Avatara)* y *Una guía para el modo de vida de un Bodhisattva (Bodhisattva Charya Avatara)*

Escritos por: El primero por el maestro Chandrakirti, hacia el año 650 d.C. en explicación del maestro Nagarjuna, aprox. el 200 d.C.; y el segundo por el Maestro Shantideva, hacia el 700 d.C.

Periodo tradicional para cubrir este tema: Cuatro años en un monasterio tibetano

Resumido en los cursos de ACI:

Curso VI: El Sutra del Cortador de Diamantes

Curso VII: Los votos del Bodhisattva

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

Cursos X, XI, XII: Una guía para el modo de vida de un Bodhisattva

Principales libros de texto monásticos utilizados para los cursos de ACI: *Visión general del Camino medio; Un comentario sobre el Sutra del cortador de diamante; La cadena de Joyas relucientes, sobre los tres conjuntos de votos; El punto de entrada para los bodhisattvas, un comentario a la «Una Guía para el modo de vida de un Bodhisattva»*

Escrito por: Gyaltsab Je Darma Rinchen (1364-1432); Kedrup Tenpa Dargye (1493-1568); Choney Lama Drakpa Shedrup (1675-1748); Gueshe Tsewang Samdrup (c. 1830)

Temas típicos: La vacuidad y el deseo de la iluminación; La vacuidad y los cuerpos de un Buda; El futuro de la enseñanza de Buda; La vacuidad y el karma; La percepción directa de la vacuidad; La vacuidad y el paraíso; Cómo funcionan las cosas vacías; Los votos raíz y los secundarios de un Bodhisattva; Cómo mantener los votos; Cómo purificar las malas acciones; Cómo tomar la alegría; Cómo combatir las aflicciones mentales; La perfección del dar; Cómo la ira destruye el buen karma; La naturaleza de la ira; De dónde vienen realmente las cosas malas; Lidando con los celos; La quietud; Detener el apego; Sobre la alegría de la soledad; Dedicarse a la meditación; Sobre la necesidad de ver la vacuidad; Las dos realidades; La vacuidad de los sentimientos; La astilla de Diamante.

Libro Tres

Tema de estudio para el grado de Gueshe: Conocimiento Superior (Abhidharma)

Escuela de Budismo estudiada: Detallista (Vaibhashika)

Texto raíz principal: *La Casa del Tesoro del Conocimiento Superior (Abhidharma Kosha)*

Escrito por: Maestro Vasubandhu, alrededor del año 350 d.C.

Periodo tradicional para cubrir este tema: Dos años en un monasterio tibetano

Resumido en los cursos de ACI:

Curso V: Cómo funciona el karma

Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Principales libros de texto monásticos utilizados para los cursos de ACI: *Luz del sol en el camino a la libertad, un Comentario a la Casa del Tesoro*

Escrito por: Gyalwa Gendun Drup, el Primer Dalai Lama (1391-1474)

Temas típicos: La naturaleza del karma; El papel de la motivación; La correlación de las acciones y sus resultados; Cómo se transporta el karma; La gravedad relativa de las acciones; Los tres reinos de la existencia; La naturaleza del *bardo* (el estado intermedio entre el nacimiento y la muerte); Una descripción del tiempo y el espacio; La destrucción del mundo; Cómo hacer la meditación de la muerte.

Libro Cuatro

Tema de estudio para el grado de Gueshe: Moralidad jurada (Vinaya)

Escuela de Budismo estudiada: Detallista (Vaibhashika)

Texto raíz principal: *Un Resumen de la moralidad jurada (Vinaya Sutra)*

Escrito por: Maestro Gunaprabha, alrededor del año 500 d.C.

Periodo tradicional para cubrir este tema: Dos años en un monasterio tibetano

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

Sintetizado en el curso ACI:

Curso IX: La vida ética

Principales libros de texto monásticos utilizados para el Curso ACI: *Esencia del Océano de la Disciplina; Creador de un día—Un comentario sobre la «Esencia del Océano»*

Escrito por: Je Tsongkapa (1357-1419), Maestro Ngulchu Dharma Bhadra (1772-1851)

Temas típicos: La naturaleza de los votos de libertad; Sus divisiones; Los votos específicos (nota: los votos de monjas y monjes se presentan sólo a los que están ordenados); Quién puede tomar los votos; Cómo se pierden los votos; Los beneficios de mantener los votos.

Libro Cinco

Tema de estudio para el grado de Gueshe: Lógica budista (Pramana)

Escuela de Budismo estudiada: Sutrista (Sautrantika)

Texto raíz principal: *El comentario sobre la percepción válida (Pramana Varttika)*

Escrito por: Maestro Dharmakirti, alrededor del año 650 d.C., sobre el Maestro Dignaga, alrededor del año 450 d.C.

Periodo tradicional para cubrir este tema: Tres meses al año durante 15 años en un monasterio tibetano

Resumido en los Cursos ACI:

Curso IV: La prueba de vidas futuras

Curso XIII: El arte del razonamiento

Principales libros de texto monásticos utilizados en los cursos de ACI: *Los Cuatro Razonamientos; Luz del sol en el Camino de la Libertad; Una Explicación del «Comentario sobre la Percepción Válida»; Joya del Pensamiento Verdadero; Una explicación del Arte del Razonamiento; Una explicación del camino del razonamiento; La colección de temas del hijo espiritual; La colección de temas de Rato; Temas de Rato; Una clara exposición sobre la mente y las funciones mentales*

Escrito por: Khen Rinpoche Gueshe Lobsang Tharchin (1921 - 2004); Gyaltsab Je Darma Rinchen (1364-1432); El primer Panchen Lama, Lobsang Chukyi Gyaltsen (1567?-1662); Gueshe Yeshe Wangchuk (1928-1997); Maestro Tutor Purbuchok Jampa Tsultrim Gyatso (1825-1901); Maestro Ngawang Trashy (c. 1700); Maestro Chok-hla U-ser (c. 1500)

Temas típicos: El significado de la percepción válida; La naturaleza de la omnisciencia; Pruebas de las vidas pasadas y futuras; Las cualidades de un Buda; ¿Por qué estudiar el arte del razonamiento?; La definición de una razón; Cómo hacer un debate budista; Las partes de un enunciado lógico; Causa y efecto; La naturaleza de la mente del sujeto; El concepto de negativos y positivos; La naturaleza de las definiciones; El concepto de tiempo.

Libro Seis

Tema de estudio para el grado de Gueshe: Los Pasos al estado de un Buda (Lam Rim)

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

Escuela de Budismo estudiada: Camino Medio Avanzado (Madhyamika Prasangika)

Texto raíz principal: *El Gran Libro de los Pasos al estado de un Buda* (Lam Rim Chenmo)

Escrito por: Je Tsongkapa (1357-1419)

Periodo tradicional para cubrir este tema: De forma intermitente durante un periodo de 15 años en un monasterio tibetano

Resumido en los cursos de ACI:

Curso I: Las enseñanzas principales del budismo

Curso III: Meditación Aplicada

Curso XIV: Lojong, desarrollo del buen corazón

Principales libros de texto monásticos utilizados en los cursos de ACI: *El regalo de la liberación, El empuje en*

Nuestras Manos; Las Principales Enseñanzas del Budismo; Un Comentario a las Principales

Enseñanzas principales del budismo; Mil ángeles del cielo de la felicidad (Ganden

Hlagyama); Preparación para el Tantra (La «Fuente de todo mi bien» y su

Comentario); Una colección de textos de Lojong; La ofrenda del mandala; Cómo ofrecer el mandala en treinta y siete partes

Escrito por: Khen Rinpoche Gueshe Lobsang Tharchin (n. 1921); Je Tsongkapa (1357-1419); Pabongka Rimpoché (1878-1941); Maestro Ngulchu Dharma Bhadra (1772-1851)

Temas típicos: El significado de la renuncia, el Deseo de la iluminación y la visión correcta del mundo; Cómo realizar una práctica diaria; Cómo meditar; En qué meditar; Cómo practicar en el trabajo y en otras situaciones cotidianas; Cómo ofrecer el mandala; Cómo practicar el amor y la compasión; Breves presentaciones del camino completo a la Iluminación; Cómo prepararse para las enseñanzas secretas.

Lecturas

༄༅། །མ་རྒྱལ། །
mandel

།ས་གཞི་སྒོས་ཀྱིས་བྱུགས་ཤིང་མེ་ཏོག་བཟམ།
sashi pukyi jukshing metok tram

།རི་རབ་གླིང་བཞི་ཉི་ལྷོས་བརྒྱན་པ་འདི།
rirab ling shi nyinde gyenpa di

།སངས་རྒྱས་ཤིང་དུ་དམིགས་ཏེ་དབུལ་བར་བགྱི།
sangye shing du mikte ulwar gui

།འདྲོ་ཀུན་རྣམ་དག་ཞིང་ལ་སྦྱོད་པར་ཤོག །།
drokun namdak shingla chupar shok

།ཞི་དྲོ་ག་རུ་རྒྱ་མཚན་ལ་ཀོ་ཞི་རྒྱ་ཏ་ཡ་མི། །
Idam guru ratna mandalakam niryatayami

Ofrenda del Mandala

Aquí está la gran Tierra,
Llena con el aroma a incienso
Cubierta con un manto de flores

La Gran Montaña,
Los Cuatro Continentes,
Portando la Joya
del Sol y la Luna.

En mi mente las convierto en
El Paraíso de un Buda
Y se las ofrendo todas a usted.

Que por esta acción,
Puedan todos los seres vivos
Experimentar
El Mundo Puro.

Idam guru ratna mandalakam niryatayami

Lecturas

༄༅། །སྐྱབས་འགོ་སེམས་བསྐྱེད། །

Kyabdro semkye

། སངས་རྒྱལ་ཚེས་དང་ཚོགས་གྱི་མཚོག་རྣམས་ལ། །

Sangye chudang tsokkyi choknam la,

། བྱང་རྒྱལ་བར་དུ་བདག་ནི་སྐྱབས་སུ་མཆིས། །

jangchub bardu dakni kyabsu chi,

། བདག་གྱིས་སྤྱིན་སོགས་བགྱིས་པའི་བསོད་ནམས་གྱིས། །

dakki jinsok gyipay sunam kyi,

། འགོ་ལ་ཕན་ཕྱིར་སངས་རྒྱལ་འགྲུབ་པར་ཤོག།

drola penchir sangye druppar shok

Refugio y Bodhichitta

Voy por refugio
Al Buda, al Dharma y a la Sangha
Hasta que logre la iluminación.

Por el poder
De la bondad que yo realizo
En dar y el resto,

Pueda yo alcanzar el estado de un Buda
En beneficio
de todos los seres vivos.

Lecturas

༄༅། །བསྐྱེ་བ། །

ngowa

།དགེ་བ་འདི་ཡིས་སྐྱེ་བོ་ཀུན།

gewa diyi kyewo kun,

།བསོད་ནམས་ཡི་ཤེས་ཚོགས་ཚྲོགས་ཤིང་།

sunam yeshe tsok-dzok shing,

།བསོད་ནམས་ཡི་ཤེས་ལས་བྱུང་བའི།

sunam yeshe lejung way,

།དམ་པ་སྐྱུ་གཉིས་འཐོབ་པར་ཤོག །།

dampa kunyi topar shok

Dedicación de la bondad de la acción

Por la bondad
De lo que acabo de hacer aquí
Puedan todos los seres

Completar la colección
De mérito y sabiduría,

Y así lograr los dos
Cuerpos supremos,
Que forman el mérito y la sabiduría.

Lecturas

༄༅། །མཚོད་པ། །

chupa

།སྟོན་པ་སྣ་མེད་སངས་རྒྱལ་རིན་པོ་ཆེ།

tonpa lame sanggye rinpoche,

།སྐྱོབ་པ་སྣ་མེད་དམ་ཚེས་རིན་པོ་ཆེ།

kyoppa lame damchu rinpoche,

།འབྲིན་པ་སྣ་མེད་དགེ་འདུན་རིན་པོ་ཆེ།

drenpa lame gendun rinpoche,

།སྐྱབས་གནས་དཀོན་མཚོག་གསུམ་ལ་མཚོད་པ་འབྲུལ།

kyabne konchok sumla chupa bul.

Un agradecimiento budista

Ofrezco esto
Al Maestro
Más alto que cualquier otro,
El precioso Buda.

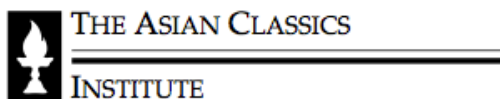
Ofrezco esto
A la protección más alta que cualquier otra,
El precioso Dharma.

Ofrezco esto
A los guías
Más altos que cualquier otro,
la preciosa Sangha.

Ofrezco esto
A los lugares de refugio,
A las Tres Joyas,
Raras y supremas.

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

The Asian Classics Institute

Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Nivel dos del conocimiento Superior (Abhidharma)

Sílabo del curso

Lectura Uno

Tema: Repaso del programa de estudios, horarios y reglas de la clase; introducción al reino del deseo y al reino de la forma.

Lectura: *La Casa del Tesoro del Conocimiento Superior (Abhidharma Kosha)* del Maestro Vasubandhu (c. 350 d.C.), Capítulo III, líneas 1-8; con un comentario de la *Iluminación del camino a la libertad (mDzodt,ik thar-lam gsal-byed)* escrito por Gyalwa Gendun Drup, Su Santidad el Primer Dalai Lama (1391-1474).

Lectura dos

Tema: Introducción al reino sin forma; los cinco distintos nacimientos; las formas de nacer; el conocimiento previo de tu nacimiento

Lectura: *La Casa del Tesoro*, capítulo III, líneas 9-16, 31-36, 61-68; con el comentario de la *Iluminación del camino*.

Lectura tres

Tema: La vida de los espíritus hambrientos, y de los animales.

Lectura: *El Gran libro sobre los pasos de la enseñanza (bsTan-rim chen-mo)*, escrito por Gueshe Drolungpa (c. 1100 d.C.), folios 83b-86a.

Lectura cuatro

Tema: La vida de los humanos, y de los seres de placer.

Lectura: *El camino sin esfuerzo (bDe-lam)*, escrito por Su Santidad el Primer Panchen Lama, Lobsang Chukyi Gyeltsen (1567?-1662); con una

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

selección del *Cofre de riquezas (Rin-chen bang-mdzod)*, un comentario sobre esta obra por el maestro Ngulchu Dharma Bhadra (1772-1851), folios 61a-64.

Lectura cinco

Tema: Todo acerca de los seres que viven en el entre-estado (el *bardo*): su naturaleza básica; las pruebas lógicas y escriturales de su existencia; el aspecto de sus cuerpos; sus otras características; y cómo estos seres encuentran su próximo nacimiento.

Lectura: *La Casa del tesoro*, capítulo III, líneas 37-60; con un comentario de la *Iluminación del Camino*.

Lectura seis

Tema: Los tipos de sustento, y una descripción general del mundo físico.

Lectura: *La Casa del tesoro*, capítulo III, líneas 152-158 y 177-230; con un comentario de la *Iluminación del camino*.

Lectura siete

Tema: La vida de los seres de los infiernos.

Lectura: *La Casa del tesoro*, capítulo III, líneas 231-238; con un comentario de la *Iluminación del Camino*.

Lectura ocho

Tema: Una descripción del tiempo y espacio; el concepto de eón (*kalpa*); una explicación de los eones de destrucción, formación y continuación; un gran eón, y la llegada de un Buda.

Lectura: *La Casa del tesoro*, capítulo III, líneas 358-376; con un comentario de la *Iluminación del Camino*.

Lectura nueve

Tema: La meditación sobre la muerte, primera parte: problemas de no pensar sobre la muerte; beneficios de pensar en la muerte; cómo comenzar a pensar en la muerte; el primero de los tres principios de la muerte.

Lectura: *El Gran Libro de los Pasos del Camino*, escrito por Je Tsongkapa (1357-1419), páginas 98-108.

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

Lectura diez

Tema: Segundo y tercero de los tres principios de la muerte; y las tres resoluciones.

Lectura: El *Gran libro de los pasos del camino*, páginas 108-114.

The Asian Classics Institute
Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura uno: Introducción a los reinos del deseo y de la forma

La siguiente selección proviene de la Iluminación del Camino a la Libertad, un comentario por Gyalwa Gendun Drup, Su Santidad el Primer Dalai Lama, sobre el Tesoro del Conocimiento Superior (Abhidharma Kosha), escrito por el maestro budista Vasubandhu en el siglo IV de nuestra era. Los versos del texto raíz del maestro Vasubandhu no aparecen en el comentario original, y se han insertado en los puntos apropiados. Partes de estos versos entrelazados en el comentario se han escrito en letra más oscura, para mostrar la estrecha relación de las dos obras, y se han incluido títulos de cada sección para mayor claridad.

*****

ལྷོ་ལྷོ་གསུམ་པ་འཛིན་རྟེན་བསྟན་པའི་གནས་ལའང་པ་ལ་གཉིས། གང་སྐྱེ་བ་སེམས་
ཅན་གྱི་འཛིན་རྟེན་དང་། གང་དུ་སྐྱེ་བ་སྣོད་ཀྱི་འཛིན་རྟེན་ནོ། །དང་པོ་ལ་གསུམ།
དབྱེ་བ། ཚེས་ཀྱི་བྱུང་པར། རང་བཞིན་རྒྱས་པར་ལའང་པའོ། །དང་པོ་ལ། ཁམས་
གསུམ་དུ་དབྱེ་བ། འགོ་བ་ལྔར་དབྱེ་བའོ། །དང་པོ་ནི།

El tercer capítulo [de la *Casa del Tesoro del Conocimiento Superior*] se llama «Una Presentación del Mundo»; nuestra exposición al respecto consta de dos partes: (1) una explicación del mundo de los seres vivientes —aquellos que están naciendo— y (2) una explicación del mundo que actúa como su receptáculo—el lugar en el que nacen. Abordaremos a los seres vivientes en tres pasos: Sus distintas divisiones, diversas características y una explicación profunda sobre su naturaleza básica. El primer paso en sí, abarca primero la división de los seres en los tres reinos, y después en cómo se dividen de acuerdo a los cinco tipos de nacimiento.

Lecturas

1

El reino del Deseo

།དམྱལ་བ་ཡི་དྲགས་དུད་འགྲོ་དང་།
 །མི་རྣམས་དང་ནི་ལྷ་དྲུག་དག
 །འདོད་པའི་ཁམས་ཡིན་དམྱལ་བ་དང་།
 །གླིང་དབྱེ་བ་ལས་དེ་ཉི་ལྷ།

Todos los seres de los infiernos, espíritus hambrientos, animales,
 hombres, los seis tipos distintos de seres de placer:
 Están en el reino del deseo. En total son veinte
 Al dividir el infierno y los continentes.

[III.1-4]

།ཁམས་གསུམ་པ་ཡི་ཉོན་མོངས་ཅན། །ཞེས་སོགས་ཀྱིས་ཁམས་གསུམ་གྱི་སྒོ་ནས་
 །སེམས་སེམས་བྱུང་སོགས་ཀྱི་དབྱེ་བ་བཤད་ན། །ཁམས་གསུམ་པོ་དེ་གང་ཞེ་ན། དེ་ནི་
 །འདོད་པ་དང་། །གཟུགས་དང་། །གཟུགས་མེད་ཀྱི་ཁམས་སོ། །དང་པོ་ནི།

Se pudiera comenzar con la siguiente pregunta:

Anteriormente, [en la línea 292 del segundo capítulo,] usted
 mencionó que «estados de aflicción mental con tres reinos». Con
 estas y con otras referencias que ha estado indicando sobre la mente
 y sus funciones, así como otros objetos, pueden dividirse en
 categorías que se relacionan con los tres reinos distintos.
 ¿Exactamente, cuáles son estos tres reinos?

Estos tres son el reino del deseo, el reino de la forma y el reino sin forma.
 Comenzaremos por describir el primero de ellos.

དགའ་བ་མིད་པས་ན་དམྱལ་བ། སྤྱིར་མི་ལྡོག་པ་དེར་སོང་བས་སམ་ཤིན་ཏུ་སྐྱོམ་པས་
 ན་ཡི་དྲགས། དུད་དེ་འགོ་བས་ན་དུད་འགོ་རྣམས་དང་། ཡིད་ཤས་ཆེ་བས་ན་མི་
 རྣམས་དང་། བྱིམ་རྣམས་མཁའ་ལ་ཡོད་པས་ནི་འདོད་ལྷ་དུག་དག་འདོད་པའི་ཁམས་
 ཡིན་ནོ།

Los **seres del infierno** [sánscrito: *naraka*] se llaman así porque viven sin [sct: *na*] comodidad alguna [sct: *rañj*]. Los **espíritus hambrientos** [*preta*] se llaman así ya sea porque llegan a su estado sin regresar [*apunaravr*] o porque son derrocados [*parita*] por la sed. Los **animales** [*tiryāñca*] se les otorga este nombre porque se desplazan en cuatro patas, en una postura doblada [*tiryac*]. Los **hombres** reciben su nombre por su destreza *mental* [la etimología sánscrita también es válida en español], los seis **tipos distintos de seres de placer** o dioses [*divaukas*] del reino del deseo se llaman así porque sus hogares están en el cielo [*div*]. Estos son el reino del deseo.

ཡང་ན་འདོད་ཁམས་དེ་ལ་རིས་ཉི་ཤུར་དབྱེར་ཡོད་དེ། དམྱལ་བ་ལ་ཚ་དམྱལ་བརྒྱད་
 དུ་དབྱེ་བས་ངན་སོང་བ་བཅུ་དང་། མི་ལ་གླིང་བཞིར་དབྱེ་བ་ལས་བདེ་འགོའི་གནས་
 བཅུ་རྣམས་སུ་ཡོད་པའི་སྤྱིར་གྲང་དམྱལ་བརྒྱད་དང་ཉི་ཚེ་བ་གྲངས་ལོགས་སུ་མི་
 འདྲིན་པའི་རྒྱ་མཚན་ཡོད་དེ། དང་པོ་གཙོ་བོ་མ་ཡིན་པ་དང་། གཉིས་པ་ཚེ་དང་
 གནས་ལ་སོགས་པ་མ་ངས་པའི་སྤྱིར་རོ།

El reino del deseo también puede dividirse en veinte clases de seres distintos. **Al dividir el infierno** en los ocho infiernos calientes, obtenemos un total de diez distintos nacimientos de miseria. **Al dividir** a los seres humanos que pertenecen a cada uno de los cuatro **continentes**, tenemos un total de diez clases felices de nacimiento. Hay una razón por la que no contamos por separado los ocho infiernos fríos y varios infiernos parciales, los primeros no son los principales, y los últimos son indefinidos en cuanto a duración de vida, ubicación, etc.

Lecturas

ཁ་ལོ་ལོ་ལོ་གཞི་ལས་འདོད་ཁམས་དེ་ལ་སུམ་ཅུ་སོ་དྲུག་བཤད་དེ། དུད་འགོ་གནས་
 མ་ངེས་པས་མ་བགྲངས་ཤིང་། ཚ་དམུལ་བརྒྱད། བྲང་དམུལ་བརྒྱད། ཡི་དྲགས།
 ལྷ་མ་ཡིན་ཏེ་བཅོ་བརྒྱད། མི་ལ་གྲིང་བཅུ་གཉིས་ཀྱི་མི། འདོད་ལྷ་དྲུག་རྣམས་སུ་ཕྱེ་
 བས་སོ།

El *Nivel Actual* explica que el reino del deseo como estar dividido en treinta y seis partes. En este recuento los animales están excluidos, ya que su ubicación no es algo definido. Los otros son los ocho infiernos calientes, los ocho infiernos fríos, los espíritus hambrientos y los seres de placer menores, sumando un total de dieciocho—y además de esto los humanos se dividen en cada uno de los doce continentes, y seis tipos de seres de placer del reino del deseo

འདྲུལ་བ་སོགས་གནས་དང་བཅས་པ་རྣམས་ཚོས་ཅན། འདོད་པའི་ཁམས་ཡིན་ཏེ།
 མི་དགོ་བ་ཡིན་པའི་ཉོན་མོངས་རྒྱས་སུ་རུང་བའི་ཁམས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འོ་ན་སྐྱུལ་
 སེམས་འདོད་ཆགས་དང་བྲུལ་བའི་གང་ཟག་ལ་ཡོད་པས་ཇི་ལྟར་དེ་རྒྱས་པར་འགྱུར་

ཞེན།

Considera ahora a estos seres del infierno y a los otros, así como con sus ubicaciones particulares y el resto. Todos son el reino del deseo, ya que son un reino de objetos con los que se pueden desarrollar aflicciones mentales que no son virtuosos.

Alguien pudiera plantear entonces la siguiente pregunta:

- ¿Qué hay acerca del estado mental que se utiliza para producir una emanación?
- ¿No es esto algo que poseen los seres que están libres de deseo?
- ¿Cómo es que se pudieran desarrollar aflicciones mentales con esto?

Lecturas

གཞན་དེ་ཡོད་པར་ཐོས་ནས་འདོད་ཆགས་སྐྱེ་ཞིང་། བདག་ཉིད་ཀྱང་དེ་ལས་ཉམས་པ་
 བྱམ་ནས་འདོད་ཆགས་སྐྱེ་བའམ། ཡང་ན་སྐྱུལ་པ་ཡིད་འཕྲོག་པ་མཐོང་ནས་འདི་འདྲ་
 བའི་སྐྱུལ་སེམས་ནི་བཟང་ངོ་སྟམ་དུ་འདོད་ཆགས་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར། ཡང་ན་དངོས་སུ་མི་
 རྒྱས་ཀྱང་རྒྱས་སུ་རུང་བ་ཉིད་ཡིན་ཏེ། འདོད་པའི་དྲི་རོ་དེས་སྐྱུལ་པའི་ཕྱིར།

Otra persona pudiera escuchar que la persona tiene tal habilidad, y adquiera el deseo hacia este estado mental. O la persona en sí pudiera comenzar a preocuparse de que pudiera perder la habilidad y así adquirir el deseo hacia esto. También puede suceder que alguien pudiera percibir ver una emanación exquisita, imagina el maravilloso estado mental que hay detrás de esto y, por lo tanto, comenzar a desearlo. Por último, aunque este estado mental no causara directamente una aflicción mental para desarrollar en la mente de alguien, todavía es «un objeto con el que se puede desarrollar una aflicción mental» —ya que los olores y sabores del reino del deseo pueden ser emanados en este estado.

ཅིའི་ཕྱིར་འདོད་ཁམས་ཞེས་བྱ་ཞེ་ན། འདོད་པ་དང་ལྡན་པའི་ཁམས་ཡིན་པས་ན་དེ་
 རྒྱན་ཅེས་བྱའོ། །འདོད་པ་དེ་གང་ཞེ་ན། འབྲིག་པ་དང་ཁམ་ཟས་དོན་གཉེར་གྱི་སྲིད་
 པ་ལ་བྱའོ།

Alguien pudiera preguntar por qué lo llamamos el «reino del deseo». Lo hacemos porque es un reino lleno de deseo. ¿Y qué es el deseo? El deseo dirigido a conseguir sexo o comida.

Lecturas

།གོང་མའི་གནས་དག་བཅུ་བདུན་ནི།

།གཟུགས་ཁམས་ཡིན་དེར་སོ་སོ་ཡི།

།བསམ་གཏན་ས་ནི་གསུམ་པ་ཡིན།

།བཞི་པ་ས་ནི་བརྒྱད་པ་ཡིན།

Los diecisiete lugares por encima de esto son el reino de la forma. Los niveles de Las distintas concentraciones para esto, tres. Ocho distintos niveles corresponden al cuarto.

[III.5-8]

།འདོད་ཁམས་ལས་གོང་མའི་གནས་དག་བཅུ་བདུན་དག་ནི་ཚོས་ཅན། གཟུགས་

ཁམས་ཡིན་ཏེ། འདོད་པ་ལས་འདས་ཤིང་རང་སའི་ཉོན་མོངས་རྒྱས་རུང་གང་ཞིག

།གཟུགས་མཚོག་ཏུ་གྱུར་པའི་ཁམས་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

Considere ahora las diecisiete ubicaciones distintas por encima de este —por encima del reino del deseo. El reino de la forma, porque en primer lugar está más allá del nivel del reino del deseo y puede conducir al desarrollo de las aflicciones mentales peculiares de este nivel. En segundo lugar, es un reino en el que la forma alcanza su máxima expresión.

གཟུགས་ཁམས་དེ་ལ་བཅུ་བདུན་ཡོད་དེ། གཟུགས་ཁམས་དེར་སྐྱེ་བའི་སོ་སོའི་རྒྱ་

བསམ་གཏན་དང་པོ་གསུམ་གྱི་ས་ནི་གསུམ་གསུམ་པ་ཡིན་ལ། བསམ་གཏན་བཞི་

པའི་ས་ནི་བརྒྱད་པ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཏེ།

Este reino de la forma consta de diecisiete partes en las que hay tres niveles, cada uno de ellos corresponde a cada uno de los primeros tres diversos tipos de concentración que actúan como causas para tener un nacimiento en «este»—es decir, en el reino de la forma—. Y hay ocho distintos niveles que corresponden al cuarto y último tipo de concentración. Estas correspondencias son las siguientes.

Lecturas

རྒྱ་སྒྲོམས་འཇུག་གི་བསམ་གཏན་དང་པོ་རྒྱུ་འབྲིང་ཆེན་པོ་གསུམ་བསྒྲོམས་པ་ལས།
ཚངས་རིས། ཚངས་པ་མདུན་ན་འདོན། ཚངས་ཆེན་གསུམ་དུ་རིམ་བཞིན་དུ་སྐྱེ།

Uno puede involucrarse en tres grados distintos de meditación causal relacionados con el primer nivel de concentración: Estos son el mayor, el medio y el menor. Estos tres grados de meditación son la causa que uno nazca, respectivamente, en los niveles conocidos como la «Clase de El Puro», «Recitar ante El Puro», y «Aquel que es el Gran Puro».

གཉིས་པ་དེ་ལྟར་བསྒྲོམས་པ་ལས་འོད་རྒྱུང་། ཚད་མེད་འོད། འོད་གསལ་གསུམ་དུ་
རིམ་བཞིན་དུ་སྐྱེ། གསུམ་པ་དེ་ལྟར་བསྒྲོམས་པ་ལས་དགོ་རྒྱུང་། ཚད་མེད་དགོ་
།དགོ་རྒྱུས་གསུམ་དུ་རིམ་བཞིན་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་དང་།

La meditación en los mismos tres grados, en relación al segundo nivel de concentración, conduce a los respectivos nacimientos en los niveles conocidos como de «Menor Luz», «Luz inconmensurable» y «Luz clara». Nuevamente, la meditación en los tres grados, aquellos relacionados con el tercer nivel de concentración, conduce a respectivos nacimientos en los niveles conocidos como «Virtud menor», «Virtud inconmensurable» y «Virtud extensa».

སོ་སྐྱེས་བསམ་གཏན་བཞི་པ་ཟག་བཅས་དེ་ལྟར་བསྒྲོམས་པ་ལས། སྤྱིན་མེད།
བསོད་ནམས་སྐྱེས། འབྲས་བུ་ཆེ་བ་གསུམ་དུ་སྐྱེ། འཕགས་པས་བསམ་གཏན་བཞི་
པ་རྒྱུང་དུ་གསུམ་སྤེལ། འབྲིང་དུ་གསུམ་སྤེལ། ཆེན་པོ་དགུ་སྤེལ། ལྷན་དུ་ཆེན་པོ་བརྒྱ་
གཉིས་སྤེལ། ཆེས་ལྷན་དུ་ཆེན་པོ་བཅོ་ལྔ་སྤེལ་བསྒྲོམས་པ་ལས། གནས་གཙང་མ་
ལྟར་རིམ་བཞིན་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར།

Meditar en las partes con mancha del cuarto nivel de concentración realizada por seres ordinarios, los conduce a nacer en una de las tres etapas. Se les conocen como «Sin nubes», «Nacimiento de mérito» y el «Gran resultado». Cuando los seres realizados meditan en cinco etapas distintas del cuarto nivel de concentración, toman sus respectivos nacimientos en lo que se llama los «Cinco Lugares Puros». Las cinco etapas causales se conocen como «la menor» (tres

Lecturas

alternativas), «la mediana» (seis alternativas), «la grande» (nueve alternativas), «la muy grande» (doce alternativas), y «la muy grande» (quince alternativas).

ཅིའི་ཕྱིར་གཟུགས་ཁམས་ཞེས་བྱ་ཞེ་ན། ཡོན་ཏན་གཟུགས་གྱིས་རབ་དུ་ཕྱེ་བའི་
ཁམས་ཡིན་པས་ན་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ། །ཉི་འོག་པ་ན་རེ། ཚངས་ཆེན་དེ་ཚངས་པ་
མདུན་ན་འདོན་ལས་ཆེ་དང་ལུས་དང་ཚོར་བ་དང་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ཐ་དད་པའི་ཕྱིར།
གཟུགས་ཁམས་གནས་རིས་བཅུ་བདུན་ཡིན་ཅོ་ཟེར།

Uno pudiera preguntarse por qué lo llamamos el «reino de la forma». Se llama así porque la característica que lo distingue, es la extraordinaria forma que hay ahí. El grupo Detallista llamado «Bajo el sol» afirma que hay diecisiete lugares distintos en el reino de la forma, porque el dios conocido como el «Gran Puro» tiene una duración de vida, sentimientos y conceptos totalmente separados de aquellos seres que se sientan ante él recitando sus libros religiosos.

ཁ་ཆེ་བ་ན་རེ། ཚངས་ཆེན་དེ་ཚངས་པ་མདུན་ན་འདོན་ལས་བང་རིམ་གྱི་རྩུལ་དུ་ཕྱུང་
ཟད་འཕགས་པ་ཡིན་གྱི་གནས་གཞན་འོག་པས་མེད་པས། གཟུགས་ཁམས་གནས་
རིས་བཅུ་དུག་ཡིན་ཅོ་ཞེས་ཟེར། སློབ་དཔོན་འཕགས་པ་ལྟར་ན་འོག་མིན་སྐྱུག་པོ་
བཞོན་པ་དང་བཅས་པས། གཟུགས་ཁམས་གནས་རིས་བཅོ་བརྒྱད་ཡིན་ཞེས་གསུང་
ངོ།

Los Detallistas de Cachemira afirman, por otro lado, que sólo hay dieciséis lugares distintos en el reino de la forma, ya que a pesar de que el Gran Puro está en una posición ligeramente más elevada a la cabeza de aquellos que recitan ante él, en realidad no es una ubicación separada. Además, el Maestro Arya [Asanga] ha afirmado que hay dieciocho lugares distintos en el reino de la forma, ya que incluye el nivel conocido como «Por debajo de ningún otro», que también es un paraíso.

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

The Asian Classics Institute Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura dos: Introducción al reino sin forma; los cinco nacimientos distintos; las formas de nacer; y el conocimiento previo de tu nacimiento.

Las siguientes selecciones han sido extraídas de la Iluminación del Camino a la Libertad, un comentario de Gyalwa Gendun Drup, Su Santidad el Primer Dalai Lama, sobre la Casa del Tesoro del Conocimiento Superior (Abhidharma Kosha), escrito por el Maestro budista Vasubandhu en el siglo IV de nuestra era. Los versos del texto raíz del Maestro Vasubandhu no aparecen en el original del comentario, y se han insertado en los puntos apropiados. Partes de estos versos entrettejidos en el comentario se han escrito en letra más oscura para mostrar la estrecha relación de las dos obras, y se han incluido títulos de sección para mayor claridad.

3
El reino sin forma

འགཟུགས་མེད་ཁམས་ན་གནས་མེད་དོ།

སྐྱེ་བ་ལས་ནི་རྣམ་པ་བཞི།

དེར་ནི་རིས་དང་སློབ་ལ་ཡང་།

ཁམས་ཀྱི་རྒྱུ་ནི་རྟེན་པ་ཡིན།

No hay un lugar para el reino sin forma;
Cuatro tipos, dependiendo de lo que se haya originado.
En este el continuo mental
Está basado en el tipo discreto y también la vida.

[III.9-12]

འགཟུགས་མེད་ཁམས་ན་གནས་གཞན་ལོགས་པ་མེད་དེ། འགཟུགས་མེད་ཀྱི་ཉིང་ཇི་

འཛིན་ཐོབ་ལ་མ་ཉམས་པའི་གང་ཟག་དེ། གང་དུ་ཤི་འཕོས་པ་དེར་གཟུགས་མེད་ཀྱི་
མིང་བཞིའི་སྤང་པོ་གྲུབ་ནས་གཟུགས་མེད་དུ་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར། འོན་ཀྱང་རྒྱ་རྒྱུ་སློམས་
འཇུག་བཟང་ངན་དུ་བསྐྱོམས་པའི་སྐྱེ་བ་ལས་ནི། རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་
ལ་སོགས་པ་རྣམ་པ་བཞི་ཡོད་དོ།

No hay otro lugar separado para el reino sin forma. Una persona que nace ahí debe primero haber alcanzado la concentración puntual relativa al reino sin forma, y no debe haber perdido esta capacidad desde entonces. Cuando tal persona muere y migra, nace en el reino sin forma en el mismo lugar en que murió, entran en existencia los cuatro agregados de «nombre» del reino sin forma. Sin embargo, hay **cuatro tipos** de niveles para el reino sin forma, **que dependen** de la calidad relativa de esa meditación a uno ha hecho que **surja** y que ha provocado el nacimiento ahí. Estos son los niveles conocidos como la «Puerta del espacio ilimitado», y demás.

ཁ་བཟུགས་མེད་ཁམས་ན་གཟུགས་མེད་ན། སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་དེ་གང་ལ་བརྟེན་ཅེ་ན།
 གཟུགས་མེད་ཁམས་དེར་ནི་རིས་མཐུན་པ་དང་སྲོག་ལ་ཡང་སེམས་ཀྱི་རྒྱུད་ནི་བརྟེན་
 པ་ཡིན་ལོ། །ཡང་ཞེས་པས་སོ་སོ་སྐྱེ་བོ་དང་མི་ལྷན་པ་དང་ཐོབ་པ་དང་སྐྱེ་བ་ལ་
 སོགས་པ་ལ་ཡང་བརྟེན་པར་བསྟན་པ་ཡིན་ལོ།

Uno pudiera preguntar: «Si no hay forma en el reino sin forma, entonces ¿qué es lo que proporciona la base para que la corriente mental esté ahí?» En éste —en el reino sin forma— el continuo mental está basado la continuación de un tipo discreto de ser y también en la vida. La palabra «también» pretenden indicar que esta corriente mental también está basada en el ser ordinario, en los factores que no están no ligados a la mente, en retenciones, en las características del nacimiento, y demás.

ཁ་བཟུགས་མེད་ཁམས་གཉིས་སུ་གཟུགས་ལ་མ་ལྟོས་པར་སེམས་དེ་རིས་དང་སྲོག་ལ་མི་
 བརྟེན་ནམ་ཞེན། མི་བརྟེན་པ་ཡིན་ཏེ། གཟུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་དང་མ་བུལ་བས་སྣོབས་
 རྒྱུད་བའི་ཕྱིར། གཟུགས་མེད་ཀྱི་སེམས་ནི་གཟུགས་ལ་མི་ལྟོས་ཏེ། ཉིང་ངེ་འཇིག་གྱི་
 སྣོབས་ཀྱིས་གཟུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་དང་བུལ་བས་སྣོབས་དང་ལྷན་པའི་ཕྱིར།

«Bueno, entonces», se pudiera preguntar; «¿entonces no pudiera la corriente mental en uno de los dos reinos inferiores también depender del tipo discreto de ser involucrado, o en la vida sin depender de la forma?». No pudiera, porque la mente en estos casos es de poca fuerza, y aún no está libre la conceptualización de la forma. La mente del reino sin forma, por otro lado, no necesita depender de la forma: Debido al poder de su concentración puntual, la mente está libre de la concepción de la forma y, por lo tanto, posee una fuerza considerable.

ནམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆེད་སོགས་ཚེས་ཅན། གཟུགས་མེད་ཁམས་ཡིན་ཏེ།
 ཁམས་མེད་ཁམས་གཉིས་ལས་འདས་ཤིང་། གཟུགས་མེད་ཀྱི་ཉོན་མོངས་རྒྱས་རུང་གི་
 ཁམས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། ཅིའི་ཕྱིར་གཟུགས་མེད་ཁམས་ཞེས་བྱ་ཞེ་ན། གཟུགས་
 གཏན་ནས་མེད་པའི་ཁམས་ཡིན་པས་ན་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ།

Considere estos niveles distintos— la «Puerta del espacio sin límites» y los otros.

Lecturas

Son el reino sin forma, porque en primer lugar, están más allá de los dos reinos inferiores. En segundo lugar, constan de objetos que pueden conducir al desarrollo de aflicciones mentales particulares al reino sin forma. ¿Por qué se le llama a este reino el «reino sin forma»? Se le da ese nombre porque es un reino que está totalmente desprovisto de forma alguna.

ལགཉིས་པ་ནི། ཁམས་གསུམ་པོ་དེར་ནི་དབྱུང་བ་ལ་སོགས་པའི་འགོ་བ་ལྔ་སྟེ།

Tras la presentación de cómo se dividen los seres vivientes en los tres reinos, pasamos ahora a la clasificación de los cinco tipos de nacimiento.

4

Los cinco tipos de nacimiento

དེར་ནི་དབྱུང་སོགས་འགོ་བ་ལྔ།
རང་གི་མིང་གིས་བསྟན་དེ་དག།
ཉོན་མོངས་ཅན་མིན་ལུང་བསྟན་མིན།
ཁམས་ཅན་ཞེས་བྱ་བར་སྲིད་མིན།

Cinco tipos de nacimiento, los infiernos y el resto, en ellos.
Indicados por sus nombres. No son
La aflicción, sino más bien neutral éticamente.
Conocidos como «seres sintientes», los intermedios no.

[III.13-6]

ལགཉིས་པ་ནི། ཁམས་གསུམ་པོ་དེར་ནི་དབྱུང་བ་ལ་སོགས་པའི་འགོ་བ་ལྔ་སྟེ།
དབྱུང་བ་དང་། ཡི་དྲགས་དང་། ཏུད་འགོ་དང་། མི་དང་། ལྷ་སྟེ་རང་རང་གི་མིང་
གིས་བསྟན་ཏོ།

Lecturas

Ahora, hay **cinco tipos de nacimiento**, los de un ser del **infierno** y **los demás**— en los tres reinos. Cada uno se **indica por su propio nombre**: Seres del infierno, espíritus hambrientos, animales, humanos y seres de placer. [Consulta las etimologías en sánscrito de estos tipos, enumerados en el comentario del primer verso de este capítulo].

འདི་དག་གི་ངོ་བོ་གང་ཞེ་ན། དགོ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། དགོ་ཚ་ཆད་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། ཉོན་
མོངས་ཅན་མ་ཡིན་ཏེ། ཉོན་མོངས་སྐྱངས་པ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། དེས་ན་མ་བསྐྱིབས་ལ་
ལྷུང་མ་བསྐྱུན་ཡིན་ལོ།

En su esencia ¿qué **son**? No virtud, porque hay individuos entre ellos que han perdido su núcleo de virtudes; y **no la aflicción** mental, ya que hay algunos entre ellos que han eliminado todas sus aflicciones mentales. Por lo que podemos decir que son, **más bien**, cosas **éticamente neutras**, del tipo que no es un impedimento.

རྒྱུད་ཀྱིས་བསྐྱུས་པས་སེམས་ཅན་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ལ། བར་སྲིད་ནི་སེམས་ཅན་ཡིན་
གྱི། འགྲོ་བ་མ་ཡིན་ཏེ། བསྐྱུན་བཅོས་གདགས་པ་ལས།

Los cinco tipos forman parte de los seres vivos, por lo que se les **conoce como «seres sintientes»**. Aquellos seres que se encuentran **en el estado intermedio** de la muerte y el renacimiento son seres sintientes pero **no** se consideran aquí como un tipo de nacimiento separado. Como dice *Comentario sobre la Sabiduría*:

སྐྱེ་གནས་བཞིས་འགྲོ་བ་ལྷ་བསྐྱུས་གྱི།
འགྲོ་བ་ལྷས་སྐྱེ་གནས་བཞི་མ་བསྐྱུས་སོ།
ཁང་མ་བསྐྱུས་ན་སྲིད་པ་བར་མའོ།

ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་དང་།

Las cuatro modalidades de nacimiento cubren los cinco tipos de nacimiento, aunque las cinco no cubren las cuatro. ¿Cuál queda? El ser en el estado intermedio.

སྲིད་པ་བདུན་བསྟན་པའི་མདོ་ལས།

El sutra llamado *Los siete tipos de vidas* también declara:

སྲིད་པ་ནི་བདུན་ཏེ། དམྱལ་བའི་སྲིད་པ་དང་། ཡི་དྭགས་ཀྱི་སྲིད་པ་དང་། ཏུང་
འགྲོའི་སྲིད་པ་དང་། མིའི་སྲིད་པ་དང་། ལྷའི་སྲིད་པ་དང་། ལས་ཀྱི་སྲིད་པ་དང་།
སྲིད་པ་བར་མའོ། །ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར།

Hay siete tipos de vidas: La vida como ser infernal, la vida como un espíritu hambriento, la vida como animal, la vida como humano, la vida como un ser de placer, la vida como categoría de actos y la vida en el estado intermedio.

འགྲོ་བ་ལྔར་ངེས་ན་ལྷ་མ་ཡིན་དེ་འགྲོ་བ་གང་གི་ནང་དུ་གཏོགས་ཞེ་ན། སློབ་དཔོན་
འཕགས་པ་ཐོགས་མེད་ལྟར་ན་”

«Si sólo hay cinco tipos de nacimiento», uno pudiera preguntar, «entonces, ¿en cuál de estos dos tipos se incluyen los seres de menor placer?» Según el maestro realizado
Asanga,

ལྷའི་ནང་དུ་གཏོགས་ཏེ། ལྷ་ལ་ལུས་ལོངས་སྤྱོད་འགྲན་སྟོག་པ་དང་། ལྷའི་
གཉེན་རྒྱ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། འོན་ཀྱང་ལྷའི་ཚོས་ལས་ཉམས་པས། ལྷ་མ་ཡིན་
ཞེས་དམན་པ་ལ་དགག་སྒྲིབ་བ་ཡིན་ཞེས་གསུང་ངོ།

...Deben de ser incluidos entre los seres de placer completos. Esto es porque compiten con estos seres en su apariencia física y riqueza material; pertenecen a la misma familia. Los seres de menor placer son, sin embargo, inferiores en sus cualidades a los seres de placer completos, y por ello nos referimos a ellos como «seres de placer», pero [en sánscrito y tibetano] el negativo adjunto a su nombre, indica inferioridad.

Lecturas

མདོ་བློན་པ་ཉེར་གཞག་ལས་ལྷ་མ་ཡིན་ཡི་དྲགས་དང་དྲུད་འགྲོར་གཏོགས་པ་དང་།
མདོ་ཁ་ཅིག་ཏུ་འགྲོ་བ་དྲུག་པར་ཡང་བཤད་དོ།

El sutra que se llama *Recuerdo constante* explica que los seres de menor placer deben de ser incluidos con los espíritus hambrientos o entre los animales. Algunos otros sutras también lo enseñan como un sexto tipo de ser.

ལགོན་སྐྱེན་ཁ་ཅིག་ལྷ་དང་། ཁ་ཅིག་ཡི་དྲགས་སུ་གཏོགས། རི་ཟ་ནི་ལྷའི་ནང་དུ་
གཏོགས་ཏེ། ལྷའི་རོལ་མོ་མཁའ་ཡིན་པའི་ཕྱིར། རྣམ་མཁའ་ལྲིང་དང་། ལྷོ་འཕྱེ་
དང་། མི་འམ་ཅི་དང་། ལྷ་རྣམས་ནི་དྲུད་འགྲོའི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པར་བཤད།

En cuanto a los espíritus dañinos, algunos se pueden contar entre los seres de placer, y otros entre los espíritus hambrientos. Los espíritus conocidos como «los que viven de olores» se incluyen en los seres de placer, ya que les sirven como músicos. Las enormes aves *garuda*, los espíritus «de panza grande» y los «humanoides», así como las criaturas tipo-serpiente *naga*, se explica como que pertenecen al tipo animal.

ཤ་ཟ་དང་། ལྷོ་བྱེད་དང་། བརྗེད་བྱེད་དང་། མ་མོ་ནི་ཡི་དྲགས་ཀྱི་ནང་དུ་འདུ་བ་
ཡིན་ཅོ།

Los espíritus conocidos como los «comedores de carne», «Los que producen la locura» y «Los que causan el olvido», así como los espíritus ma-mo, son considerados como tipos distintos de espíritus hambrientos.

ལགོས་པ་ཚོས་ཀྱི་བྱུད་པར་ལ་བཞི། རྣམ་ཤེས་ཀྱི་གནས་པ་བདུན། སེམས་ཅན་གྱི་
གནས་དགུ། རྣམ་ཤེས་གནས་པ་བཞི། བདུན་དང་བཞིའི་བསྐྱེ་བ་དབྱུང་པའོ།

Con esto terminamos nuestra discusión sobre las distintas divisiones de los seres vivientes. Ahora continuamos con una presentación de sus diversas características. Esta presentación va a cubrir cuatro temas: Los siete estados de consciencia, los nueve estados de los seres vivientes, los cuatro estados de consciencia y un análisis de cómo se interponen los siete y los cuatro.

Lecturas

*****

9

Los estados de nacimiento

འདྲེན་མི་སྐོང་ལས་སྐྱེས་སོགས།
 སེམས་ཅན་སྐྱེ་བའི་གནས་དཔལ་ཏུ།
 མི་དང་དུད་འགོ་ནས་པ་བཞི།
 འབྲུལ་བ་རྣམས་དང་ལྷ་རྣམས་དང་།
 སྲིད་པ་བར་མ་རྣམས་ཏེ་སྐྱེ།
 ཡི་དྭགས་མངལ་ནས་སྐྱེ་བའང་ཡིན།

Aquí los estados de nacimiento de los seres vivientes
 se cuentan como cuatro: Nacimiento de un huevo y el resto.
 Cuatro existen con los seres humanos, y los animales.
 Los seres del infierno y los seres del placer también
 Como seres entre sus vidas nacen completos.
 Los espíritus hambrientos también nacen del vientre.

[III.31-6]

བམས་གསུམ་དུ་སེམས་ཅན་སྐྱེ་བའི་གནས་དུ་ཞེ་ན། བམས་གསུམ་པོ་དེར་མི་སྐོང་
 ལས་སྐྱེ་བ་དང་། སོགས་མངལ་ནས་སྐྱེ་བ་དང་། རྣོད་གཤེར་ལས་སྐྱེ་བ་དང་། ལྷས་
 ཏེ་སྐྱེ་བ་སྟེ་སེམས་ཅན་གྱི་སྐྱེ་བའི་གནས་དཔལ་ཏུ་ཡོད་དོ།

Uno pudiera comenzar con la pregunta: «¿Cuántos estados de nacimiento hay para los seres de los tres reinos?» Aquí, en los tres reinos, las distintas formas de nacer para los seres vivientes se cuentan como cuatro: Nacimiento de un huevo y «el resto» —que se refiere al nacimiento de un vientre, al nacimiento del calor y la humedad, y el nacimiento instantáneo como un ser completo.

འཕྲོ་ལྟོ་བྱ་བ་གང་ལ་སྐྱེ་གནས་དུ་ཡོད་ཅེ་ན། མི་ལ་སྐྱེ་གནས་ནམ་པ་བཞི་ག་ཡོད་དེ།
 ལྷ་སྐྱེས་ནི་བསྐྱེལ་པ་དང་པོའི་མི་ལྟ་བུ། རྣོད་གཤེར་སྐྱེས་ནི་རྒྱལ་པོ་དང་ལས་ལྷ་བུ།
 རྣོད་སྐྱེས་ནི་བྱ་ཆག་པའི་ཚོང་པ་བྱུང་བྱུང་མོ་དང་ལྷན་ཅིག་འགྲོགས་པ་ལ་བརྟེན་ནས།
 གནས་བརྟེན་བྲག་དང་ཉི་བའི་བྲག་བྱུང་བ་ལྟ་བུ་དང་། དགོ་བརྟེན་མས་ག་ལས་རྣོད་
 ལྷ་སྐྱེས་ལྟ་བུ་གཉིས་བྱུང་བ་ལས། བྱེད་ལྷ་སྐྱེས་ལྟ་བུ་གཉིས་བྱུང་བ་ལྟ་བུ་དང་། རྒྱལ་པོ་
 ལྷ་ལོན་གྱི་བཅུ་མ་མོ་ལས་རྣོད་ལྷ་བརྒྱ་བྱུང་བ། རྣོད་དུ་བཅུ་གཉིས་ལྟོ་གང་གའི་ཚུ་ལ་བ
 ལྷ་སྐྱེས་པ། ལི་ཅ་གྱི་གཞོན་ལྷ་སྐྱེས་བྱེད་པས་མཐོང་ནས། རྣོད་ལྷ་བས་བྱེད་ལྷ་བརྒྱ་བྱུང་
 བ་བཞིན་ནོ། །མངལ་སྐྱེས་ནི་ད་ལྟོ་མི་པོ་ཆེ་བའོ།

Usted se pudiera preguntar «¿Qué clase de seres tienen que tipo de las distintas formas de nacimiento?» Las cuatro formas de nacimiento **existen en los seres humanos**. Un ejemplo de nacimiento instantáneo completo sería el de los seres humanos del primer eón. El rey llamado «Permítame-criarlo» caracterizaría el nacimiento del calor y la humedad. Un caso de seres humanos que hayan nacido de huevos sería el de los ancianos Drak y Nyedrak, que fueron el fruto de un mercader náufrago que se unió con una grulla hembra. Otro caso similar sería el de Sagala, una mujer con votos laicos que dio 32 huevos de los que surgieron 32 niños. Otro caso más sería el de la reina del rey Panchala, que dio 500 huevos. Estos fueron colocados en un cofre que fue arrojado al río Ganges. Un joven Lichavi vio el cofre mientras lavaba —y cuando abrió la tapa, saltaron 500 niños. Ejemplos de nacimiento del vientre materno sería la mayoría de los seres humanos en la actualidad.

འདྲ་ལྟོ་ལ་སྐྱེ་གནས་ནམ་པ་བཞི་ཡོད་དེ། རམ་མཁའ་ལྡིང་སྐྱེ་གནས་བཞི་པས།
 ལྷ་སྐྱེ་གནས་བཞི་ག་བཟའ་བར་བཤད་པའི་ཕྱིར།

Las **cuatro** formas de nacimiento **existen en los animales** —vemos una explicación de «Las grandes aves *garuda*, que pueden nacer de cualquiera de las cuatro formas distintas, devoran a los *nagas* que parecen-serpientes, que a su vez nacen de las cuatro formas destinas».

Lecturas

དམུལ་བ་པ་རྣམས་དང་། ལྷ་རྣམས་དང་། སྲིད་པ་བར་མ་རྒྱུས་ཏེ་སྐྱེ་བ་ཡིན་ཏེ།
 ལས་ཆེས་སློབས་དང་ལྷན་པའི་ཕྱིར། ཡི་དྲགས་པལ་ཆེར་རྒྱས་སྐྱེས་ཡིན་ལ།
 མངལ་ནས་སྐྱེ་བའང་ཡོད་པ་ཡིན་ཏེ། ཡི་དྲགས་མེ་ཞིག་གིས་བཅུན་པ་མོདླ་ལ་གྱི་བུ་
 ཆེན་པོ་ལ།

Tanto los seres del infierno como los seres de placer, así como los seres que están en el entre-estado de sus vidas nacen de manera instantánea, completos en todos los sentidos. Esto se debe a que poseen una tremenda energía que proviene de sus actos pasados. La mayoría de los espíritus hambrientos nacen completos, pero también hay aquellos que nacen de un vientre. Como dijo cierto espíritu hambriento femenino, al gran y venerado Maudgalyayana:

བདག་གིས་མཚན་མོ་བུ་ལྔ་དང་།
 དེ་བཞིན་ཉིན་པར་བུ་ལྔ་རྣམས།
 བསྐྱེད་ནས་དེ་དག་ཟ་མོད་གྱི།
 འོན་ཀྱང་བདག་ནི་ཆོམ་པ་མེད།

ཅས་འབྲུང་བའི་ཕྱིར།

De noche tengo cinco hijos,
 De día otros cinco.
 A pesar de me los coma,
 nunca estoy satisfecha.

འོ་ན་སྐྱེ་གནས་དེ་རྣམས་ལས་གང་བཟང་བ་ཡིན་ཞེ་ན། རྒྱས་སྐྱེས། རྫོང་གཤེར་
 སྐྱེས། མངལ་སྐྱེས། སློང་སྐྱེས་རྣམས་ལ་སྲ་མ་སྲ་མ་བཟང་སྟེ། རིམ་བཞིན་རང་
 གཞན་གཉིས་ཀ་ལ་མི་གཞོད་པར་སྐྱེ་བ་དང་། གཞན་ལ་མི་གཞོད་པ་དང་། རང་གིས་
 སྲུག་བསྲུལ་ལན་གཅིག་མྱོང་བ་དང་། སྲུག་བསྲུལ་ལན་གཉིས་མྱང་ནས་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར།

Lecturas

Uno pudiera preguntar: «¿Cuál de estas formas de nacimiento son mejor?» El nacimiento completo, el nacimiento del calor y la humedad, el nacimiento del vientre materno y el nacimiento de un huevo son cada uno un tipo de nacimiento mejor que el siguiente. Esto se debe a que en la primera forma de nacer nadie lastima a nadie, ni a uno mismo ni a otro. En la siguiente forma, tampoco hay ningún daño a otro. Con las dos últimas formas de nacimiento, uno mismo experimenta dolor, respectivamente, ya sea una o dos veces.

རྩུས་སྐྱེས་བཟང་ན། སྐྱེ་བ་ལ་དབང་ཐོབ་པའི་སྲིད་པ་ཐ་མའི་བྱང་མེས་སྐྱེ་བ་པོ་དོན་
བྱུང་རྩུས་ཉེ་མི་སྐྱེ་བར། མངལ་ནས་སྐྱེ་བའི་དགོས་པ་གང་ཞེ་ན།

Alguien pudiera plantear la siguiente objeción:

Si el nacimiento completo es una mejor manera de tomar nacimiento, entonces ¿por qué el Rey Siddhartha no tomó un nacimiento completo? Después de todo, él ya era un Bodhisattva en su última vida, una en la que había logrado el poder para nacer como él quisiera. ¿Cuál fue el propósito de nacer del vientre?

དགོས་པ་ཡོད་དེ། འགྲུ་ཉེ་དུ་རྣམས་བསྟན་པ་ལ་གཟུང་བའི་ཕྱིར་དང་། མིའི་གདུལ་
བྱ་རྣམས་སྐྱོ་བ་བསྐྱེད་པའི་ཕྱིར་དང་། བདག་ཅག་གི་སྟོན་པ་རྩུ་འཕུལ་ཆེ་ཞིང་མཐུ་
ཆེ་བ་མཐོང་བ་ན། སྐྱེ་མའམ་སུ་ཞིག་ཡིན་སྟེ་མ་པའི་དོགས་པ་སྤང་བའི་ཆེད་ཡིན་པའི་
ཕྱིར།

Él sí tenía un propósito: antes que nada, quería llevar a sus familiares del clan Shakya a la Enseñanza. En segundo lugar, sus seguidores humanos estarían inspirados para emularlo. Por último, quería evitar cualquier posibilidad de levantar sospechas entre la gente, que pudiera pensar que nuestro Maestro era un mago, o algo parecido, si lo vieran hacer grandes milagros o tener poderes místicos.

ཁ་ཅིག །སྐྱུ་གདུང་རིང་བསྐྱེལ་བསྐྱེན་པས། གདུལ་བར་བྱ་བ་རྣམས་ཇིས་སུ་གཟུང་
བའི་སྤྱིར་དུ་ཡིན་ཏེ། ལྷུས་སྐྱེས་ཤི་བ་ལ་རོ་མེད་པའི་སྤྱིར་ཞེས་ཟེར། སློབ་དཔོན་
དབྱིག་གཉེན་ནི། དེ་ནི་བྱིན་རླབས་ཀྱི་དབང་གིས་འབྱུང་བར་འདོད་པས་ལན་མིན་ནོ་
ཞེས་གསུང་ངོ།

Algunas personas afirman que Buda nació del vientre materno para poder dejar sus reliquias corporales, y así atraer a más seguidores que si no lo hubiera hecho. Esto se debe a que una persona que nace mediante un nacimiento instantáneo completo no deja ningún cadáver. Sin embargo, el maestro Vasubandhu afirma que «Esta no es una respuesta correcta a la pregunta, ya que aceptamos que las reliquias se dejan forzosamente por la bendición propia de la persona santa».

།ལྷུས་སྐྱེས་ལ་རོ་མེད་ན། རམ་མཁའ་ལྡིང་ལྷུས་ཏེ་སྐྱེས་པས་སྐྱུ་ལྷུས་ཏེ་སྐྱེས་པ་བཟུང་
བའི་སྤྱིར་འབྱིན་ནོ། །ཞེས་གསུངས་པ་དང་འགལ་ལོ་ཞེ་ན། མི་འགལ་ཏེ། བཟུང་
བའི་སྤྱིར་ཞེས་འགྲུབ་ཀྱི། ཟས་ཞེས་མ་འགྲུབ་པའམ། མ་ཤི་བར་དུ་ཟ་བ་ལ་དགོངས་
པའི་སྤྱིར།

Alguien pudiera oponerse a la explicación anterior de que los seres que nacen completos no dejan cadáver alguno: «¿No contradice la afirmación de que «las grandes aves *garuda*, que nacen completas, arrasan con a las serpientes *nagas* (que también nacen completas) devorándolas»? Pero toma en cuenta que la expresión es «devorándose las» -no «por habérselas devorado». También pudiera decir que las devoran sólo hasta que han muerto.

འོ་ན་སྐྱེ་གནས་གང་མང་ཞེ་ན། གང་བཟང་བ་བཞིན་མང་ངོ།

Pudiera preguntarse qué formas de nacimientos son los más comunes. Entre mejor sea el nacimiento como se ha explicado anteriormente, más tipos de seres nacen de esa manera.

*****

།གཅིག་ནི་ཤེས་བཞིན་དུ་འཇུག་གོ
 །གཞན་ནི་གནས་པ་ཡང་གཞན་ནི།
 །འབྲུང་བའང་གཞན་ནི་ཐམས་ཅད་ཚོངས།
 །སྒོང་ལས་སྐྱེས་ཏུ་འོ།
 །མངལ་དུ་འཇུག་པ་གསུམ་དག་སྟེ།
 །འཁོར་ལོས་སྐྱར་དང་རང་བྱུང་གཉིས།
 །ལས་སམ་ཡི་ཤེས་སམ་གཉིས་ཀ
 །རྒྱ་ཆེན་གྱིར་ན་གོ་རིམས་བཞིན།

Uno es consciente mientras entra,
 En el otro entonces, mientras se queda también; otros
 Mientras emanan. Uno más ignorante todo.
 Este es siempre el caso con aquellos que provienen de huevos.
 Tres son las clases que entran en el vientre o tal:
 Los emperadores de la rueda y los dos que nacen por sí solos,
 Respectivamente, debido a la vastedad de sus
 Actos, su sabiduría, o ambos.

[III.61-8]

འོ་ན། སྒོ་ནི་སྐྱེན་ཅི་ལོག་གྱུར་པས། །ཞེས་པ་དེ་ཐམས་ཅད་ལ་ངེས་སམ་ཞེ་ན། མ་
 ངས་ཏེ། །གཅིག་ནི་ཤེས་བཞིན་དུ་མངལ་དུ་འཇུག་ཅིང་གནས་པ་མི་ཤེས་གཞན་ནི་དེར་
 མ་ཟད་གནས་པ་ཡང་ཤེས། །གཞན་ནི་དེ་དག་ཏུ་མ་ཟད་འབྲུང་བའང་ཤེས། །གཞན་ནི་
 །འཇུག་པ་དང་གནས་པ་དང་འབྲུང་བ་ཐམས་ཅད་ལ་ཚོངས། །སྒོང་ལས་སྐྱེས་པ་ནི་
 །རང་རྒྱལ་ཡིན་ཡང་ཏུ་ཚོངས་པ་ཁོ་ནའོ།

«En las líneas anteriores», uno pudiera comenzar, «usted mencionó que los seres «entran en el vientre por una impresión equivocada». ¿Es esto cierto en todos los

Lecturas

casos?» Uno de los tipos está consciente de lo que está haciendo, **mientras** está **entrando** en el útero, pero pierde esta consciencia durante su estancia ahí. Otro tipo está consciente no sólo de entrar en el vientre, sino también **mientras permanece** en él. Hay otros que también están conscientes **mientras salen** del vientre. Otro tipo **más ignora** las tres cosas, no está consciente ni de la entrada, ni de la permanencia, ni al salir del vientre. Aquellos que nacen **de huevos**, aunque sean **auto-vencedores**, **siempre** son de este último tipo, y por sí solos— ignorantes. Esto es lo que dicen.

འཇོ་ནཱ། འཇུག་པ་ཤེས་ཤིང་གནས་པ་མི་ཤེས་པ་སོགས་གསུམ་གང་ཞེ་ན། འཇོར་
ལོས་སྐྱུར་བ་དང་། རང་བྱུང་རང་རྒྱལ་དང་སངས་རྒྱས་གཉིས་ཏེ་གསུམ་ནི་གོ་
རིམས་བཞིན་དུ། མངལ་དུ་འཇུག་པ་གསུམ་དག་ཡིན་ཏེ། ལས་བསོད་ནམས་དང་
ཡི་ཤེས་གྱི་ཚོགས་དང་བསོད་ནམས་དང་ཡི་ཤེས་གྱི་ཚོགས་གཉིས་ཀ་རྒྱ་ཆེ་བའི་ཕྱིར།

Usted se pudiera preguntar, «¿Quién es el que representa a cada uno de estos tres tipos?, —los que están conscientes de entrar en el útero, pero no permanecen ahí y demás». **Son tres los tipos que entran en el útero como tal; respectivamente son, los emperadores con el poder de la rueda y los dos «que nacen por sí solos»** —refiriéndose a los auto-vencedores y a los Budas. Ellos entran como lo hacen, **debido** al hecho de que han sido capaces respectivamente, de acumular **vastas** colecciones de **actos** (refiriéndose en este caso al mérito), y **sabiduría**, el mérito y la sabiduría, **ambos** a la vez.

The Asian Classics Institute
Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura tres: Las vidas de los espíritus hambrientos y de los animales

La siguiente selección fue extraída del Gran libro de los pasos de la enseñanza, escrito por el Gueshe Kadampa Drolungpa, Lodru Jungne (c. 1100 d.C.).

ལའི་དྲགས་དང་དུད་འགྲོའི་ཡང་ལས་ནི་མི་དགོ་བ་བཅུ་པོ་ཉིད་ཀྱི་འབྲིང་དང་ཚུང་དུ་
དག་ཡིན་པར་བཤད་ཟིན་ཏོ། །འོན་ཀྱང་འདི་དག་ཉིད་ཀྱི་བྱུང་པར་དང་བཅས་པ་
བསྟན་པར་བྱ་སྟེ།

Ya he explicado cómo las acciones que conducen a una vida como espíritu hambriento o animal son precisamente causas medias o menores a las diez acciones erróneas. Ahora voy a describir estos dos tipos de seres en sí, desde el punto de vista de sus características específicas.

།ལའི་དྲགས་ཀྱི་རྒྱུའི་བྱུང་པར་བཅུང་པ།

Ahora voy a abordar la vida de los espíritus hambrientos, desde el punto de vista de aquello que causa de que lo sean.

Lecturas

།ལས་ལམ་བཅུ་པོའི་ཆ་དང་ཆ་དག་དང་།
 །གཙོ་ཆེར་ཆགས་པས་སེར་སྣ་ལྷག་དོག་གིས།
 །བསྐྱུས་ཏེ་སྦྱིན་པ་རྣམ་གསུམ་མ་བཏང་ཞིང་།
 །སྦྱིན་གནས་སོགས་ལ་བགོ་ལའའ་མ་བྱས་དང་།

།སྦྱིན་པར་བསྐྱུས་ནས་སྤིང་མ་མི་སྦྱིན་དང་།
 །གཞན་དུ་བསྐྱུར་དང་སྦྱིན་པའི་གོགས་བྱེད་སོགས།
 །སློང་ན་འཇུངས་ལས་སྦྱད་པའི་ལས་རྣམས་ནི།
 །རབ་འཇིགས་མང་བསགས་ཡི་དུགས་འགོ་བར་ལྷུང་།

Proviene en parte o partes de los diez caminos de los actos,
 Pero sobre todo porque la persona está confundida por su tacañería
 O celos y se olvida de las tres clases de dar.
 Se descuida de compartir con todos los que le ofrecieron algo,
 Reduce aquello que tenía destinado, o nunca lo da,
 lo desvía, lo impide, o cualquier cosa por el estilo.
 Una mente llena de esta suciedad acumula una masa de hechos
 repugnantes;
 increíblemente fuertes, que lo arrastran a la vida de un espíritu hambriento.

།མི་དགོ་བ་བཅུ་པོ་འབྲིང་དུ་སྦྱད་པའི་ཆ་དང་ཆེན་པོ་དག་གི་ལྷག་མར་གྱུར་པའི་ཆ་
 །དང་། ཆའམ་ཆ་དག་དང་། གཞན་ཡང་དུན་པ་ཉེར་གཞག་ལས།

Aquí una «parte» de las diez malas acciones, puede referirse a llevarlas a cabo en un grado medio o a una «parte» en el sentido de una energía kármica residual de haberlas llevado a cabo en mayor medida. Una parte o partes como ésta conducen

Lecturas

a este renacimiento en particular, así como las siguientes acciones descritas en el texto llamado *Consciencia constante*:

གཙོ་ཆེར་སེར་སྐྱས་བསྐྱུས་ཤིང་ལོངས་སྤྱོད་ངན་པ་འདོད་ལ། རྗེན་པ་ངན་པས་ཟིལ་
 གྱིས་ཚེན་པ་རྣམས་སྤྱིན་པ་མ་བྱིན་ཏེ། དགོས་སྤྱོད་དང་བྲམ་ཟེ་དང་ཕོངས་པ་དང་ལོང་བ་
 དང་བཀྱེན་པ་སྤོང་མོ་བ་ལ་མ་བྱིན། བསོད་ནམས་མ་བྱས། འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ཕ་
 རོལ་ཏུ་རྒྱ་མཚོ་ལྟ་བུའི་རྩལ་བྲིམས་མ་སྤྱང་། བྱ་དང་རྩལ་མ་དང་བྲན་ཕོ་མོ་དང་ཞོ་
 ཤད་འཚོ་བ་རྣམས་ལའང་མ་བྱིན་པ་དང་། སེར་སྐྱས་འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ཕ་རོལ་
 བསྐྱུས་པ་དང་། འཐབ་མོ་དང་ཕྲག་དོག་གི་དྲི་མས་བསྐྱུས་པ་རྣམས་ནི་ཡི་དྲགས་སུ་
 སྐྱེ་བར་འགྱུར་ཏེ། ཕལ་ཆེར་ཡི་དྲགས་མོ་རྣམས་སུ་འོ། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

La mayoría de ellos son gente que se dejaron engañar por su propia tacañería, o por el deseo de sus miserables pertenencias en este mundo, o que fueron abrumados por una esperanza de las miserables ofrendas de todos los que están aquí pudieran haberle presentado. Y debido a esto se encontraron con que no podían dar a los demás. No pudieron dar a ninguno de los que pudieron haber pedido: No les dieron a los practicantes de Dharma, ni a los brahmanes, ni a los pobres, ni a los necesitados, ni a los indigentes. No llevaron a cabo buenas acciones. No respetaron nada de ese gran mar de la vida ética; ni en esta vida, ni para la vida del más allá. No proveyeron nada a sus hijos, o a sus esposas, o a los hombres y mujeres que les sirvieron, o a todos aquellos que eran su responsabilidad de mantener con carne y pan. Su tacañería los estafó de todo lo que podían esperar en este mundo y en el siguiente. También son personas que fueron estafadas por sus disputas, o celos. Estos son, en su mayoría, el tipo de personas que nacen como espíritus hambrientos; y la mayoría se convierten en esos espíritus hambrientos que son brujos.

ཏེ་བཞེན་དུ་བསྐྱོས་ནས་མ་བྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་ལས་ངན་པ་མང་པོ་དག་གིས་ཀྱང་ངོ་།

Además de este tipo de acciones, también está el fallar en entregar ofrendas que estaban destinadas a algún fin virtuoso determinado, y todo lo demás: toda una gran cantidad de malas acciones que lo pueden conducir a este tipo de nacimiento.

ཕྱག་ལམ་གྱི་བྱུང་པར་ནི།

A continuación, tenemos algunos detalles desde el punto de vista de dónde es que viven los espíritus hambrientos.

འཇིག་རྟེན་ཀུན་རྒྱུ་ཡུལ་ན་གནས་པ་སྟེ།
 ཡུལ་ནི་ས་འོག་དཔག་ཚད་ལྔ་བརྒྱ་དག
 འདི་ནས་སུམ་སྟོང་དུག་བརྒྱའི་མཐའ་ན་གནས།

Uno de los lugares donde permanecen es el mundo de nuestra vida cotidiana,
Y el otro es su tierra, 500 yojanas bajo tierra,
Y a 3,600 de las fronteras de nuestro lugar.

ལག་ལམ་ནི་གཉིས་ཏེ། འཇིག་རྟེན་རྒྱུ་བ་དང་། ཡུལ་ན་གནས་པ་འོ། འདང་པོ་ནི་
 མཚན་མོ་མི་དག་གིས་ཀྱང་མཐོང་སྲིད་པ་འོ། ཡུལ་ནི་ས་འོག་དཔག་ཚད་ལྔ་བརྒྱ་ན་
 ཟླ། རྒྱུ་བྱི་དབང་མ་གཏོགས་པར་འཇམ་བུ་གླིང་གི་མཐའ་ནས་དཔག་ཚད་སུམ་སྟོང་
 དུག་བརྒྱ་ན་ཡོད་དོ། འདི་དང་ཐག་ཉི་རིང་ནི་ངེས་པ་མེད་དོ།
 །ཞེས་གསུངས་སོ།

Los espíritus hambrientos viven en dos lugares distintos, descritos a continuación:

Están los que deambulan por nuestro mundo, y luego están los que permanecen en su propia tierra. En ocasiones es posible que los seres humanos pueden ver a los primeros en la noche. Su propia tierra está a 500 yojanas bajo tierra; salvo circunstancias extraordinarias, esta tierra se encuentra a 3,600 yojanas de las fronteras del continente de Dzambu. Sin embargo, esta distancia es variable.

ཕྱག་ལམ་གྱི་བྱུང་པར་ནི།

Lecturas

Aquí tenemos algunos detalles del sufrimiento que experimentan estos seres.

ལོངས་སྤོད་དག་ལ་གྱི་དང་ནང་དང་ནི།

ཟས་སྒོམ་རྒྱིབ་པ་ཅན་གྱི་བྱེ་བྲག་གིས།

རྣམ་གསུམ་ཀུན་ཀྱང་བགྱེས་སྒོམ་ལྷག་པ་ཡི།

མི་ཡིས་རབ་གདུང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བབྲང་ལས་འདས།

Hay tres tipos, que se distinguen por los obstáculos con los que viven: problemas externos e internos, problemas con la comida o bebida. Todos comparten, sin embargo, el infinito dolor Del hambre y la sed, tan intenso como las llamas del fuego.

འདི་ལ་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱི་བྲུང་པར་མདོར་བསྐྱེན་གསུམ་ལས་ལོངས་སྤོད་དག་ལ་གྱི་འི་

རྒྱིབ་པ་ཅན་ནི་རྒྱ་མིག་དང་མཚོན་དང་རྒྱ་ཁྱང་ལ་སོགས་པར་བཟའ་བ་དང་། བཏུང་

བ་དག་མཐོང་ཞིང་དེ་དང་དེར་བརྐྱུག་པ་ན་ལག་ན་རལ་གྱི་དང་དབྱུག་པ་ལ་སོགས་པ་

ཐོགས་པས་འགོག་པ་དང་། རྒྱ་ལ་སོགས་པའང་རྣག་ལ་སོགས་པར་མཐོང་བས་སྐྱུད་

དུ་མེད་པའོ།

Los sufrimientos que padecen estos espíritus hambrientos se pueden resumir en tres tipos distintos. En primer lugar, están aquellos que tienen obstáculos externos para todo lo que necesitan para poder vivir. Personas como estas se acercan a un lugar como un manantial en la montaña, un estanque o un arroyo y perciben algo que pudieran comer o beber. Corren para conseguirlo, sólo para verse forzados a retroceder porque hay seres que los cortan con cuchillos, o los golpean con garrotes y tal. O bien, llegan a la orilla de algún lugar con agua y no la pueden beber, porque para ellos parece ser sangre y pus o algo similar.

Lecturas

འཛུགས་གྱི་སྐྱོབ་པ་ཅན་ནི་ཁ་ཁབ་གྱི་མིག་ཅམ་ལ་མི་འབར་བ་དང་། མགྲིན་པ་ཇིང་གི་
སྐྱུད་ཅམ་ལ་གསུམ་པོ་ཆེ་དག་སྟེ། གོགས་བྱེད་པ་མིད་ཅིང་ཟས་སྐྱོམ་རྙིང་དུ་ཟེན་ཀྱང་
བཟའ་བཏུང་བྱེད་མི་རུས་པ་འོ།

Aquellos espíritus hambrientos con obstáculos internos tienen bocas no más grandes que el ojo de una aguja, que escupe llamas. Sus gargantas son del grueso de una cuerda de guitarra, pero sus vientres son enormes. Incluso cuando no hay nadie que los detenga, y cuando pueden localizar algo para comer o beber, son incapaces de poder hacerlo.

ཟས་སྐྱོམ་གྱི་སྐྱོབ་པ་ཅན་ལ་ཡི་དུགས་མེ་ལྷེའི་སྤྱིང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཟོས་སོ་ཅོག་དང་
འཕྱངས་སོ་ཅོག་གིས་ཚིག་པ་སྟེ་བཀའ་སྐྱོམ་ཡང་ཞི་བར་མི་འགྱུར་བ་འོ།

Luego están los espíritus hambrientos con obstáculos a lo que pueden comer o beber. Un ejemplo sería el espíritu cuyo nombre era «El collar de llamas». Todo aquello que este espíritu intenta comer, y cualquier cosa que intenta beber, lo quema; y lo que pueden pasar, de todos modos, nunca satisface las sensaciones del hambre y la sed.

ལྗུན་ལྗུན་ཟ་བ་ཞེས་བྱ་བ་ནི། སྤྱི་ས་ཟ་ཞིང་གཅིན་འཕྱང་བ་སྟེ། བཅོག་པ་མནམ་པ་
གཞོད་པ་སྦྱད་པ་དེ་ཅམ་སྦྱོད་པར་རུས་པ་འོ། །ཁ་ཅིག་ནི་རང་གི་ཤ་བཅད་ཅིང་བཅད་
ཅིང་ཟ་ལ། གཅོང་བའམ་བསོད་པ་ལ་ནི་སྦྱོད་པར་མི་རུས་པ་འོ།

A algunos de estos espíritus se les denomina «los que comen suciedad». Esto se refiere a que se ven obligados a comer heces y a beber orina; son totalmente incapaces de comer otra cosa que no sea excremento pútrido, venenoso y excremento repugnante. Otros están constantemente cortando trozos de su propia carne para conseguir algo para comer; y nunca logran encontrar nada limpio o fresco.

།ཐམས་ཅད་ཀྱང་བཀའ་པ་དང་སྐྱོམ་པས་གདུངས་པས་ལྷགས་པ་དང་ཤ་དང་ཁྲག་ཀུན་
 །བསྐྱམས་ནས་སྡོང་དུ་ཚིག་པ་འདྲ་ལ། གདོང་སྐྱས་ཁེབས་ཤིང་བཀའ་སྐྱོམ་གྱིས་
 །ཉམ་པའི་བཞིན་དང་ཁ་ཤིན་ཏུ་བསྐྱམས་པ་ལྷུས་བལྟག་པ། བཞིན་འགྱུར་ཏེ་གར་བབ་
 །བརྒྱག་པ་འཇིགས་སུ་རུང་བ་དག་གོ།

Todos ellos tienen el aspecto de un trozo de madera chamuscado; el dolor abrasador del hambre y la sed ha secado toda su piel, su carne y su sangre. Su aspecto ha cambiado por completo: Sus rostros que están cubiertos de pelo; su rostro está demacrado por el hambre y la sed; sus lenguas pasan sobre sus labios, secos y resecos. Corren de un lugar a otro, aterrorizados y sin rumbo.

མ་དབྱེ་བ་ནི།

A continuación, cubrimos los distintos tipos de espíritus hambrientos.

།མདོར་བསྟུས་རིགས་གྱིས་དབྱེ་བ་སུམ་ཅུ་དུག །
 །ལྗོ་གྲུག་དང་ནི་ཁབ་ལྷར་སྤ་བའི་ཁ།
 །འཤང་ཟ་ཀུན་བསྟེན་དེ་ཟ་ལ་སོགས་པའོ།
 །རྒྱ་ཆེར་ལས་གྱི་དབྱེ་བས་མཐའ་ལས་འདས།

En resumen, pueden dividirse en treinta y seis tipos distintos: Los «barrigones», los «garganta de aguja», los «que comen caca», los que «Toman-cualquier cosa», los «que comen olores», y el resto. En términos generales, los tipos son infinitos, según las clases de karma.

རིགས་གྱི་དབྱེ་བ་སྟེར་བསྟུ་བ་སུམ་ཅུ་ཙ་དུག་སྟེ། ལྗོ་གྲུག་དང་། ཁ་ཁབ་ལྷར་སྤ་བ་

དང་། བཤང་ཟ་དང་། སྲི་ཟ་དང་། ཚོས་ཟ་བ་དང་། སྦྱིན་པ་ཟ་བ་དང་། རྩ་འཕྱུང་བ་
དང་། བསམ་པས་འཚོ་བ་དང་། མཆིལ་མ་ཟ་བ་དང་། སྲིང་བ་ཟ་བ་དང་། ལྷག་ཟ་
བ་དང་། ཤ་ཟ་བ་དང་། ཏུད་པ་ཟ་བ་དང་། དྲག་ཤུལ་སྦྱོད་པ་དང་། སྐྱགས་ལྟ་བ་
དང་། ས་འོག་ན་གནས་པ་དང་། མཐུ་བོ་ཆེ་དང་། མཚན་མོ་ལུས་འབར་བ་དང་།
མི་ལ་སྐྱགས་ལྟ་བ་དག་འདོད་པའི་གཟུགས་ཅན་དང་། སྲིང་བར་ན་གནས་པ་དང་།
གཤིན་ཇེ་འི་དབྱུག་པ་དང་། སྦྱིས་པ་ཟ་བ་དང་། ཚངས་པའི་སྦྱིན་མོ་དང་། འབྲུ་བྱས་
པའི་ཤུན་པ་ཟ་བ་དང་། མི་གཙང་བ་ཟ་བ་དང་། ལམ་ཆེན་གནས་དང་མང་དུ་ཟ་བ་
དང་། མི་མདག་ཟ་བ་དང་། དྲག་ཟ་བ་དང་། དགོན་པ་ན་གནས་པ་དང་། ཏུར་ཁྲོད་
ན་གནས་པ་དང་། ལིང་ལ་གནས་པ་དང་། བཞི་མདོར་གནས་པ་དང་། བདུད་ཀྱི་སྦྱི་
ཞེས་བྱ་བ་རྣམས་སོ།

En resumen, estos espíritus hambrientos pueden dividirse en treinta y seis tipos distintos, que se llaman de la siguiente manera: (1) barrigones, (2) gargantas de aguja, (3) come caca, [de Chim Jampey Yang: (4) muestran-cualquier cosa, por encima de «tomar-cualquier cosa»] (5) come olores, (6) come cosas, (7) come ofrendas, (8) toma agua, (9) los que viven de los pensamientos, (10) los come saliva, (11) los come cuentas, (12) los que beben sangre, (13) los come carne, (14) los come humo, (15) los salvajes, (16) los toma oportunidades, (17) los subterráneos, (18) los espíritus de poder, (19) los que brillan en la noche, (20) los que esperan su oportunidad de una persona, (21) los seductores, (22) los que permanecen alrededor de las islas, (23) los aporreadores del Señor de la Muerte, (24) los come bebés, (25) los brujos de Brahma, (26) los come cáscara, (27) los come escoria, (28) los que permanecen en caminos bien transitados, (29) los voraces, (30) los come fuego, (31) los come veneno, (32) los espíritus que permanecen en monasterios, (33) los espíritus que permanecen en los cementerios, (34) los espíritus que permanecen en los árboles, (35) los espíritus que permanecen en los cruces de caminos, y (36) las legiones del diablo.

Lecturas

།འདི་རྣམས་ཀྱི་འང་ལས་དང་སྐྱུ་ག་བསྐྱེལ་གྱི་བྱུང་པར་ཅི་འདྲ་བ་ནི་མདོ་ལས་རྒྱས་པར་
 བལྟོའོ། །རྒྱ་ཆེར་དབྱེ་བ་ནི་བསམ་པ་སྣ་ཚོ་གསུམ་ཅན་གྱི་སེམས་ཀྱི་ཆའི་ལས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་
 སྣ་ཚོ་གསུམ་ཀྱིས་བསྐྱེད་པས། སྐྱུ་ག་བསྐྱེལ་དང་སེམས་པ་དང་གཡོ་བ་དང་གནས་སྣ་
 ཚོ་གསུམ་ཅན་དཔག་ཏུ་མེད་པར་བལྟོའོ།

Para mayor detalle sobre el karma y el sufrimiento de estos espíritus, usted debería estudiar más los sutras en sí. Las divisiones adicionales de los espíritus son una gran cantidad de tipos distintos, todas se derivan de las particularidades del karma que los creó, que a su vez provienen de una gran variedad de motivaciones que estaban presentes durante sus actos del pasado. Como tal, toda una gama de distintos tipos de sufrimiento, pensamientos, desplazamientos, y ubicaciones de estos espíritus hambrientos está más allá de todo cálculo.

།དེ་དག་ཀྱང་ཕལ་ཆེར་སེར་སྣ་དང་ཕྱག་དོག་གིས་ཉམས་པ་སྟེ། རྒྱ་ཆེར་ལུས་དང་
 ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ལས་མི་དགོ་བ་བཅུ་སྟེ་བའོ། །རྒྱ་དེ་ལ་སྟོན་ཆགས་ཐམས་ཅད་རག་
 ལས། དེ་ལ་སྟོན། དེ་ལས་སྟེ་ཞིང་འབྱུང་། དེའི་ཕྱི་བཞིན་འབྲང་སྟེ། ངན་སོང་
 རྣམས་སྐྱ་ཀུན་ཏུ་འཁོར་ཡང་སྟོ་བ་མེད་དོ།

La gran mayoría de estos seres han caído a su estado actual debido a la tacañería y los celos; han creado el poder kármico de las diez acciones, palabras y pensamientos negativos, a un grado desmesurado. ¿Cuál es la causa de estas acciones? Todas ellas se realizan con otros seres vivos; es hacia ellos con quien actuamos; y el karma que acumulamos proviene de la forma en que nos relacionamos con ellos, fluye de nuestra interacción con los demás. Podemos divagar una y otra vez por estos nacimientos de miseria, pero al parecer aún no nos hemos cansado de esto.

།སེམས་སྐྱེའུ་ལྟ་བུ་ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་འཁོར་བར་ཞུགས་ཤིང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གཟིངས་
 གཟིངས་པའི་ནང་ན་གནས་པ་ལ་གོམས་པ། ལུས་སྣ་ཚོགས་ཅན་གྱི་དྲ་བ་ན་གནས་
 ཤིང་སྣོམ་པས་འཁོར་བའི་རི་ལ་འཛོག་པ། སེམས་གཟིངས་པའི་བག་ཆགས་ཀྱིས་
 རྟོགས་པའམ་ཤེས་པར་སྐྱབ་བམ་ཡིན་ལ། དེ་ལྟར་སེམས་འགོ་མྱུར་དུ་འགོ་བ་སྐྱེའུ་ལྟ་
 བུ་འདི་ཐོག་མ་ཉིད་དུ་གཏུལ་ཏེ། དེ་ལྟ་མ་ཡིན་ན་ངན་སོང་མི་བཟད་པས་ཤིན་ཏུ་སྐྱུག་
 བསྐྱེལ་ཞིང་འཁོར་བར་སེམས་ཀྱི་དགས་ཟིན་པས་བདེ་བ་མི་འཐོབ་པོ།

Nuestras mentes, como monos inquietos, han vivido en el círculo de la vida de sufrimiento desde el tiempo sin principio. Nos hemos acostumbrado a permanecer bajo la lluvia de todo tipo de sufrimiento. Encadenados por los grilletes de una gran variedad de cuerpos distintos, nos arrastramos una y otra vez por la gran montaña de la rueda del renacimiento. Pero todavía es algo que nos resulta difícil de darnos cuenta, de reconocer, pues nuestra mente está llena de hábitos de sufrimiento del pasado. Debemos intentar controlar desde el principio, a este mono inquieto —la mente que revolotea constantemente de una cosa a otra—. Si fracasamos en esta labor, solo vamos a llegar al tormento imparable de los reinos inferiores; bloqueados en el círculo de nacimientos por el enemigo de nuestra propia mente, perderemos para siempre cualquier tipo de felicidad.

།དེས་ན་གཙོ་བོར་སྐྱིན་པ་ནམ་གསུམ་ནི་མ་བྱིན་ལ། སེར་སྣ་དང་ཕྲག་དོག་གི་ཟིལ་
 གྱིས་ཚོན་པ་དག་ཡི་དྲགས་སུ་སྐྱེ་བའོ།

Si entonces quiere saber qué es lo que lleva a una persona a nacer como un espíritu hambriento, es principalmente fracasar en llevar a cabo los tres tipos de dar y estar dominado por emociones de tacañería, y celos. [Los tres tipos de dar son: Dar necesidades materiales, dar la liberación del miedo y dar el Dharma].

Lecturas

།སྒོ་བས་དང་ལྷན་པའི་ལས་དག་གིས།

།ཞབས་པ་ཡིས་ནི་བྲིད་པ་དང་།

།འཕེས་གཉེན་བྱ་དང་རྒྱུ་མ་དག།

།རྩ་ལག་གིས་ནི་སྒོ་བ་མི་རུས།

།ལུས་དང་ཚེ་ཚད་ཕལ་ཆེར་མ་ངེས་ཏེ།

།མཐར་ཐུག་ལྷ་ཉི་ཞབས་ལྷ་བརྒྱའོ།

Sus cabezas están atrapadas con la soga de un karma
Increíblemente poderoso, que los arrastra desamparados;
Ni guías espirituales, ni sus hijos o su esposa,
Ni otros seres queridos pueden ayudarles en lo más mínimo.
Generalmente, ni su tamaño ni su duración de vida son fijos;
El más largo es de quinientos días que se compone de meses.

།ལུས་ནི་ངན་སོང་གསུམ་ཆར་གྲིས་མ་ངེས་ཏེ། ལས་ཇི་ལྟ་བར་སྐྱབས་བལྟལ་གྱི་ཉིན་
ལུས་ཀྱང་ཆེ་བར་འགྱུར་རོ། །ཚེ་ནི་ཡི་དྲགས་ཕལ་ཆེར་གྱི་མ་ངེས་པ་སྟེ། མཚོགས་ཏུ་
རིང་བའི་ནི་མིའི་ལྷ་བ་ལ་ཉིན་ཞབས་ཏུ་བརྩིས་པའི་ལོ་ནི་ལྷ་བརྒྱ།

Las dimensiones del cuerpo de los seres en los tres reinos inferiores tampoco son algo fijo; el tamaño del cuerpo que poseen, y el sufrimiento que por lo tanto puedan sentir, aumenta según la potencia del karma que hayan acumulado previamente. En general, la duración de vida de los espíritus hambrientos tampoco es fijo. El tiempo máximo que pueden vivir son quinientos días que cada uno dura lo mismo que un mes entre los seres humanos.

།།དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་གྱི་རྒྱ་དང་སྐྱབས་བལྟལ་གྱི་བྱུང་པར་ནི།

Ahora vamos a describir la vida de los animales, primero desde el punto de vista de lo que causa de este tipo de nacimiento, y qué tipos de sufrimiento tienen.

Lecturas

།གཞན་ཡང་མི་དགའི་ཆ་དང་ཆ་ཤས་དང་།
 །གཙོ་ཆེར་སྐྱུ་པས་སྤྱ་བའི་ལས་རྣམས་ནི།
 །བྱད་དུ་བསད་སོགས་ལས་ངན་ཉིད་བསགས་པས།
 །དུད་འགོ་ཕན་ཚུན་གསོད་ཅིང་ཟ་བ་དང་།
 །ལྷ་དང་མི་ཡིས་སྤྱད་བྱར་བྱར་པ་ཡིས།
 །དབང་མེད་གསོད་ཅིང་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་པར་ལྷུང་།

Lo que sigue proviene en parte o partes de las malas acciones,
 Y principalmente de las formas menores de actos de los tontos,
 Acumulando mal karma por ignorar, y tal.
 Uno cae a un nacimiento animal, por matar y comerse unos a otros,
 O convertirse en la propiedad de los seres de placer o de los hombres,
 Desesperadamente sacrificados, o forzados a hacer su voluntad.

།རྒྱ་ནི་མི་དགའ་བ་བཅུ་ཉི་ལྔ་བར་གཏོགས་པའི་ཆ་དག་དང་། །བྱད་པར་དུའང་སྤོངས་པ་
 །ཤེས་ཆེ་བ་དག་གིས་བསྐྱབ་པ་སྤྱོད་པ་མང་པོ་བྱད་དུ་བསད་པ་དང་གུས་པར་བྱ་བར་
 །འོས་པ་རྣམས་ལ་མ་གུས་པ་ལ་སོགས་པའི་ཉེས་པར་སྤྱོད་པ་མང་པོ་བསགས་པའོ།

Lo que causa que una persona nazca como animal son partes de las diez malas acciones que se consideran formas menores de estos actos. En particular son casos en los que personas especialmente ignorantes ignoran las reglas menores de la moralidad, y lo hacen de manera continua; o bien cuando acumulan un gran número de malas acciones, tal como fallar en actuar con respeto hacia aquellos que son dignos de tal respeto.

།སྤྱུག་བསྐྱེལ་ནི་དུད་འགྲོ་ཉིད་ཕན་ཚུན་ལུས་དང་སྣོབས་ལ་སོགས་པ་ལྷག་པ་དག་
 གིས་དམན་པ་རྣམས་གསོན་མིད་བྱེད་པ་ལ་སོགས་པས་ཟ་ཞིང་གསོད་པ་དང་། རྣམ་
 པར་འཚོ་བ་སྣ་ཚོ་གས་ཀྱིས་གནོད་པ་བྱེད་པ་དང་། ཁ་ཅིག་ནི་མི་ལ་སོགས་པའི་
 རྡོངས་སྤྱད་བྱར་བྱར་པས་ཀྱང་ཤ་དང་ལྷགས་པ་དང་རུས་པ་ལ་སོགས་པའི་ཕྱིར་
 གསོད་པ་དང་། བརྗེ་བ་བོར་ཏེ་རང་དབང་མེད་པར་འབལ་བ་དང་། བཞོ་བ་དང་།
 བདའ་བ་དང་། མེད་པ་དང་། དྲངས་པ་ལ་སོགས་པས། བཀོལ་སྤྱད་སྣ་ཚོ་གས་བྱེད་
 པའོ།

¿Cómo es que sufren estos animales? Se matan unos a otros, y se utilizan unos a otros como alimento: los más grandes, o más poderosos, matan y devoran a los demás, tragándoseles incluso antes de que hayan dejado de respirar, y cosas así. O bien se lastiman entre ellos, de formas inimaginables. Algunas clases de animales se convierten en posesiones de los humanos u otro tipo de seres, y son sacrificados por su carne, pieles, huesos y demás. O bien se les obliga a cumplir las órdenes de sus amos; sin piedad y sin poder hacer nada, se les esquila, ordeña, se les pastorea o se les arrastra—lo que sea que los amos deseen.

ཇ།དབྱེ་བ་ནི།

Aquí tenemos los distintos tipos de animales.

- །རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བ་བྱེ་བ་སུམ་ཅུ་དུག།
- །གཟུགས་དང་ཁ་དོག་སྐྱེ་གནས་སྣ་ཚོ་གས་ཏེ།།
- །མཐུན་དང་མི་མཐུན་འདབ་བཅས་འདབ་མེད་སོགས།།
- །ལས་དང་སེམས་ཀྱི་དབྱེ་བས་མཐའ་ཡས་སོ།།

Trescientos sesenta millones de tipos de animales;
 Sus formas, y colores, así como las formas en que nacen son diversas.
 Se llevan bien, o no; tengan alas, o no; y así sucesivamente,
 Un sinfín de tipos distintos, a partir de sus acciones y motivaciones.

།རིགས་ལས་སྒྲིར་དབྱེ་བ་ནི་བྱེ་བ་ཤྲག་སྲུང་ཅུ་ཙ་ཏུ་གསེ། མིའི་ལུས་ཉིད་ལ་ཡང་
 སྒྲོང་ཤྲག་བརྒྱད་ཅུ་ཡོད་པར་གསུངས་པ་ལ་སོགས་པས་སོ། །བྱེ་བྲག་ཏུ་ནི་ཆ་བྱད་སྣ་
 ཚོགས་འཆང་བ་དང་། གཞུགས་སྣ་ཚོགས་དང་ལྡན་པ་དང་། སྐྱེ་གནས་བཞི་སྐྱེ་བ་
 དང་། ཟས་བཞི་ལ་བརྟེན་པ་དང་། མཐུན་དང་མི་མཐུན་པ་དང་། ལྡང་བ་དང་མི་
 ལྡང་བ་དང་། བཤེས་པ་དང་མི་བཤེས་པ་དང་། ལྷན་ཅིག་སྦྱོད་པ་དང་མི་སྦྱོད་པ་དང་།
 འདབ་མ་ཡོད་པ་དང་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་སྣ་ཚོགས་མཐའ་ཡས་པ་སྟེ། སེམས་སྣ་
 ཚོགས་དང་ལས་སྣ་ཚོགས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་གིས་སོ། །

En términos generales, hay unos trescientos sesenta millones de tipos de animales: en las escrituras se afirma, por ejemplo, que el cuerpo humano alberga en sí ochenta mil formas animales distintas. Vienen en todo tipo de apariencias, tienen todo tipo de cuerpos, nacen de cuatro maneras distintas; utilizan los cuatro tipos de sustento; pueden llevarse bien o pelearse; pueden ser violentos o pacíficos; pueden ser amigables o peligrosas, vivir en comunidad o a solas, tener alas o no, y demás. —hay un sinnúmero de tipos distintos, todos en función de los distintos tipos de actos que cometieron y las motivaciones que tuvieron.

།གནས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་ནི།

Aquí tenemos los lugares donde se ubican los animales.

- །བྱིངས་ཀྱི་གནས་ནི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་སྟེ།
- །གཞན་དག་ས་སྒྲོང་མཐའ་སོགས་ཀུན་ན་གནས།
- །འདི་ཡང་ལུས་དང་ཚེ་ཚད་ངེས་མེད་དེ།
- །ཆེ་ནི་མཚོག་རིང་བསྐྱལ་པར་གནས་པའོ།

Un «lugar en las profundidades del océano, inmenso, mientras que otros viven en la superficie, en el cielo, y el resto —se encuentran en todas partes. El tamaño de sus cuerpos, y la duración de su vida, tampoco son fijos;

Lecturas

Los más longevos permanecen durante un eón.

།དུད་འགྲོ་བྱིངས་ན་གནས་པའི་གནས་ནི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ཡིན་ལ། །ཁ་འཕྲོར་དག་གི་
 །གནས་ནི་ངེས་པ་མེད་པས་ས་སྤྲིང་དང་ས་འོག་དང་ནམ་མཁའ་དང་རྒྱ་དང་སེམས་
 །ཅན་གྱི་ལུས་ལ་སོགས་པ་ཐམས་ཅད་ནའང་ཡོད་དོ།

La ubicación de los animales conocida como un «lugar en las profundidades» se refiere al inmenso océano. El «lugar de lo desperdigado» no es nada fijo, por lo que encontramos animales que viven sobre la tierra, bajo la tierra, en el cielo, en el agua, en los cuerpos de otras criaturas, y demás—prácticamente se encuentran en todos lados.

།གང་དུ་དོད་ཤེར་ལས་སྐྱེས་པའི།
 །སྐྱེ་བོ་སྐྱེ་བར་མི་འགྱུར་བའི།
 །ས་སོགས་ཆ་དེ་འགའ་ནའང་མེད།

།ཅེས་གསུངས་ལ། །དུད་འགྲོ་ནི་ཕལ་ཆེར་ཡང་དོད་གཤེར་ལས་སྐྱེ་བའི་ཕྱིར་རོ།
 །ལུས་གྱི་ཚད་ནི་ངེས་པ་མེད་ལ། །ཚོའང་ཕལ་ཆེར་ནི་མ་ངེས་ཏེ་མཚོགས་ཏུ་རིང་བ་དག་
 །ནི་བསྐྱལ་པར་གནས་པའོ།

Se afirma que—

No hay fragmento de tierra alguno o similar
 Donde aquellos que nacen del calor
 Y la humedad no puedan nacer.

Esto es verdad porque también la gran mayoría de los animales nacen del calor y la humedad. En cuanto al tamaño de sus cuerpos, no hay un tamaño fijo. La duración de sus vidas también es indefinido; los que tienen las vidas más largas permanecen por un eón.

Lecturas

།འདི་ལའང་རྒྱ་མཚོ་ལ་སོགས་པ་འོག་ན་གནས་པ་རྣམས་ཀྱི་གནས་དང་ལྷུས་དང་
འོངས་སྤོད་ལ་སོགས་པ་དང་། སྤྱིར་ལས་ཀྱི་བྱེ་བྲག་གིས་བདེ་སྤྱད་ཇི་ལྟ་བུ་སྤོང་བའི་
བྱུང་པར་ནི་རྒྱས་པར་མདོ་ལས་ལྟོའོ། །འདིར་ནི་འཇིག་རྟེན་པ་དག་ལྟས་ཀྱི་རྣམ་པ་
ཕྱིན་ཅི་འོག་འཆད་པ་དགག་པའི་ཕྱོགས་ཅུང་ཟད་བཟོད་པར་བྱའོ།

Usted Debe de consultar los sutras si desea saber más sobre los lugares, o los cuerpos, o las cosas que utilizan, u otros detalles sobre los animales que viven en las profundidades del mar, y demás. Ahí también va a encontrar todos los detalles de los placeres y dolores que sufren estos seres, todo ello acorde a los tipos de karma que hayan acumulado. Mi intención aquí es presentar una refutación, algo que desafíe el punto de vista equivocado de aquellas personas mundanas que dicen que el mundo es un lugar glorioso y maravilloso.

The Asian Classics Institute

Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura cuatro: Las vidas de los humanos y seres de placer

La siguiente selección ha sido extraída del Cofre de riquezas, escrito por el Maestro Ngulchu Dharma Bhadra (1772-1851), un importante eslabón del linaje que va desde Je Tsongkapa, pasando por Pabongka Rimpoché, y hasta nuestro propio Lama raíz, Khen Rinpoche Gueshe Lobsang Tharchin. La obra es un comentario sobre el Camino de la Facilidad, un famoso texto lam-rim escrito por Su Santidad el Primer Panchen Lama, Lobsang Chukyi Gyeltsen (¿1567?-1662).

།འཁོར་བ་སྤྱིའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བསམ་པ་དང་། སོ་སོའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བསམ་པ་འོ། །དང་
པོ་ན་ལམ་རིམ་ཆེན་མོར་སྐྱུག་བསྐྱེལ་བརྒྱད་བསམ་པ། ལྷུག་བསམ་པ། གསུམ་
བསམ་པ་རྣམས་རིམ་བར་གསུངས་ཀྱང་བདེ་ལམ་དུ་འདིར་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ལྷུག་བསམ་པ་
བཤད་ནས། བརྒྱད་བསམ་པ་སོ་སོའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱི་སྐབས་དང་པོ་བདུན་མི་ལ་སྐྱར་
ཏི་གསུངས་པས་དེ་བཞིན་དུ་འཆད་པ་ལ།

Aquí primero se contemplan en general los sufrimientos de la vida cíclica, y después se contemplan los sufrimientos individuales de esta vida. El primero de ellos se aborda en el *Gran Libro de las Etapas del Camino* en tres etapas progresivas: la contemplación de los ocho tipos de sufrimiento, la contemplación de los seis tipos de sufrimiento, y la contemplación de los tres tipos de sufrimiento. Sin embargo, en el *Camino de la facilidad*, la contemplación de los seis sufrimientos se aborda en este punto, y posteriormente se aplican los primeros siete de los ocho tipos de sufrimiento de manera específica a los humanos en la contemplación de los sufrimientos individuales de la vida. Como tal, daré mi propia explicación en este mismo orden.

བདག་གི་མི་དགོ་བཅུ་སྟོང་བ་དང་དགོ་བཅུ་སྐྱེལ་པ་རྩེལ་བཞིན་བྱང་བའི་དབང་དུ་བྱས་

ཏིང་ན་འགྲོའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ལས་འདས་པའི་བདེ་འགྲོའི་གོ་འཕང་ཞིག་ཐོབ་ཀྱང་སྐྱུག་
 བསྐྱེལ་ཙུ་བ་ནས་སྤངས་པའི་ཐར་པ་ཞིག་མ་ཐོབ་ན་བདེ་འགྲོའི་ལུས་ཅི་འདྲ་ཞིག་ཐོབ་
 ཀྱང་ཉོན་མོངས་མ་སྤངས་པའི་དབང་གིས་བདེ་བའི་སྐབས་སྐད་ཅིག་ཀྱང་མི་འདུག་སྟེ།
 ཞེས་དམ་བཅའ་བཀོད་ནས་མི་ནག་ཆེན་གྱི་དཔེ་གསུངས་སོ།

Primero viene la siguiente resolución, elaborada en la mente del practicante:

Supongamos que soy capaz de dejar de hacer las diez malas acciones, y después cumplo las diez buenas acciones de la manera adecuada. Y supongamos que, por esta misma razón, voy más allá del sufrimiento de los nacimientos inferiores y consigo el nivel de los nacimientos superiores. Si a pesar de que no logro alcanzar una libertad en la que haya eliminado el sufrimiento desde su propia raíz, no importa el tipo de cuerpo que pueda lograr en los nacimientos superiores. El hecho de que aún no me haya librado de las aflicciones mentales, significa que nunca voy a disfrutar ni siquiera de un solo instante de felicidad.

Justo después de esto, se presenta la metáfora del terrible criminal.

།དེ་ལ་ད་ལྟ་དབྱུག་པས་བསྐྱུན་པའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་མེད་ཀྱང་ཞེས་པ་ལ། གོང་དུ་ལ་
 ཐེགས་དང་དབྱུག་བརྟུང་གཉིས་གསལ་བའི་དབང་གིས། ལ་ཐེགས་དང་དབྱུག་པས་
 བསྐྱུན་པའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་མེད་ཀྱང་ཞེས་འབྲུ་སྒྲོན་ངག་ཏུ་འདོན་པའི་ལུགས་ཀྱང་སྤང་
 མོད། དེའི་དོན་འདོད་ཁམས་ཀྱི་ལྟ་མི་ལ་ལ་ཐེགས་དང་འདྲ་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་མེད་ལ།
 ཁམས་གོང་མ་གཉིས་ལ་ཚོར་བ་བདེ་སྐྱུག་མེད་པའི་ཕྱིར་ལ་དབྱུག་གཉིས་ཀའི་སྐྱུག་
 བསྐྱེལ་མེད་ཅེས་པའི་དོན་དུ་གོ་བར་སྤྲང་ངོ།

Aquí el texto incluye la frase que comienza con: «A pesar de que en este momento no tenemos el sufrimiento de ser golpeados con un garrote...» Antes de este punto de la obra, dos castigos distintos —la tortura de sentir cera derretida vertida lentamente por todo nuestro cuerpo, y ser golpeado con un garrote— se han mencionado explícitamente. Como tal, hoy en día existe la costumbre de que,

Lecturas

cuando se recita el texto en voz alta, la gente agrega unas palabras y dice: «A pesar de que en este momento no tenemos el sufrimiento de ser torturados con gotas de cera, o ser golpeados con un garrote...» No obstante, me parece que el sentido de esta frase es que, en primer lugar; nosotros que tenemos la vida de un ser de placer o de un humano en el reino del deseo, estamos libres de cualquier dolor constante como la tortura de la cera fundida. Aquellos que viven en los dos reinos superiores no tienen ni sentimientos de dolor ni de [supuesto] placer, y por lo tanto están libres tanto del sufrimiento de la cera como del garrote.

།དཔེ་དེ་བཞིན་དུ་བདེ་འགྲོའི་གོ་འཕང་ཅི་འདྲ་ཞིག་ཐོབ་ཀྱང་སྤར་བྱས་ཀྱི་ལས་བཟང་
པོའི་ཐེན་པ་ཟད་པ་ན་སྤར་ཡང་ངན་སོང་དུ་ལྷུང་བས་སྐྱུག་བསྐྱེལ་དཔག་དུ་མེད་པ་
སྤོང་བས་ན་མཐའ་ཤིན་དུ་ངན་པའོ།

Todo esto es una metáfora de la vida en los estados superiores de nacimiento. No importa que tan buen renacimiento pueda obtener ahí, el buen karma que ha acumulado en el pasado y que lo ha proyectado ahí, acaba por agotarse. Después cae a los nacimientos inferiores, y comienza a experimentar infinitas variedades de dolor. El final de tal nacimiento siempre es algo espantoso.

།སྐྱུག་བསྐྱེལ་དུག་བསམ་པ་དངོས་ནི། བསྐྱེལ་ལ།

A continuación, tenemos, la contemplación verdadera de las seis formas de sufrimiento. Un resumen de estas en verso es:

།སྐྱུག་བསྐྱེལ་དུག་ནི་ངས་མེད་ངོམ་མི་ཤེས།
།ཡང་ཡང་ལུས་འདོར་ཡང་ཡང་ཉིང་མཚམས་སྦྱོར།
།ཡང་ཡང་མཐོ་དམན་དུ་གྱུར་གྲོགས་མེད་པའོ།

La vida no tiene certeza, no conocemos la satisfacción, y nos despojamos de Nuestros cuerpos una y otra vez, tomar un nuevo nacimiento, una y otra vez, Ir una y otra vez de lo alto a lo bajo, sin compañía: y así sufrimos, de seis maneras.

Lecturas

ཞེས་པ་ལྟར་ངེས་པ་མེད་པ་ནི་གཞན་ཡང་གནས་འཁོར་བ་འདིར་རྒྱུ་ལས་ཉོན་གཉིས་
 གྱིང་བོ་སྐྱེ་བ་ཞིག་སྤངས་ཕྱིན་ཆད་འབྲས་བུ་སྤྲུག་བསྐྱེལ་གྱི་རང་བཞིན་ལས་མ་འདས་
 ཏེ། དགྲ་གཉིན་དུ་འགྱུར་བ་དང་ཞེས་སོགས་ཏེ། བཤེས་སྤྱིངས་ལས།

El primero de los sufrimientos que aquí se mencionan es [1] el hecho de que la vida no tiene certeza. Hemos nacido aquí, en el ciclo del sufrimiento, y por su propia naturaleza, nuestro nacimiento tiene dos causas: el par de nuestros actos del pasado y nuestras aflicciones mentales. El único resultado que puede surgir de estas dos causas es en esencia, el dolor. Los tipos de dolor que nos sobrevienen son aquellos mencionados en la línea: «Los enemigos se vuelven contra los que amamos...» La *Carta a un amigo* describe este sufrimiento de la siguiente manera:

ཁ་ནི་བུ་ཉིད་མ་ནི་རྒྱུང་མ་ཉིད།
 སྐྱེ་བོ་དགྲར་གྱུར་པ་དག་བཤེས་ཉིད་དང་།
 འཕྲོག་པ་ཉིད་དུ་མཆི་བས་དེ་སྤྲད་དུ།
 འཁོར་བ་དག་ན་ངེས་པ་འགའ་མ་མཆིས།

Su padre se convierte en su propio hijo, su madre en su esposa;
 Y el que era su enemigo se convierte en un familiar querido para usted.
 También ocurre todo lo contrario, y por eso decimos
 Que en el círculo de la vida no hay certeza alguna.

།ཞེས་རང་གི་ཚོ་སྣ་མའི་ཕ་ཚོ་འདི་ལ་བྱུར་འགྱུར་བ་དང་། སྣ་མའི་མ་ཚུང་མར་
 འགྱུར་བ་དང་། དག་མཛེའ་བཤེས་སུ་འགྱུར་བ་དང་། ཡང་དེ་ལས་གོ་ལྡོག་སྟེ་སྣ་
 མའི་བྱ་ཚོ་འདིའི་ཕར་འགྱུར་བ་སོགས་ཤིན་ཏུ་མ་ངེས་པར་མ་ཟད། ཚོ་འདིར་ཡང་ལོ་
 སྣ་མ་གཅིག་གིས་གཅིག་གསོད་པར་བརྩམས་པའི་དག་ཞིག་ལོ་ཕྱི་མ་གཉེན་གྱི་དྲང་
 མར་འགྱུར་བ་སོགས་ངེས་པ་མེད་པ་མངོན་སུ་མ་གྱིས་གྲུབ་པ་ལ། ངེས་པ་ཡོད་ཡོད་
 འདྲ་བར་བརྩུང་སྟེ་ཆགས་སྣང་དྲག་པོས་ཕན་གཞོད་བྱེད་པ་མང་བ་ནི་བྱི་འཐོམ་ཐང་ལ་
 འབྲུམས་པ་དང་འདྲ་སྟེ་བྱི་འཐོམ་ཞིག་དོན་ཆེན་པོ་ཡོད་ཡོད་འདྲ་བར་ཕྱོགས་གཅིག་
 ལ་ལྟར་ལྟར་རྒྱུག་པ་ན་མི་ཞིག་གིས་སྐད་ཆེན་པོས་སྟོན་བྱས་ན་སྣ་བས་གྱིས་ལོག་སྟེ་
 ཡང་ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ལ་སྣར་ལྟར་རྒྱུག་གོ། །དེས་ན་དག་གཉེན་ལ་རིགས་སུ་
 བཅད་ནས་ཆགས་སྣང་སྐྱེ་བ་བཀག་སྟེ་འཁོར་བའི་ཚོས་ལ་སྟོ་གཏད་ས་གང་ཡང་མེད་
 པར་བལྟས་ལ་སྐྱོ་བར་བྱའོ།

Lo que dice este versículo es que es posible que la persona que fue su padre en su vida anterior, pueda ser su hijo en esta vida. Su madre de la vida pasada se convierta en su esposa en esta vida. Su peor enemigo puede convertirse en el familiar más querido; también puede ocurrir todo lo contrario: que su hijo de la vida anterior, se convierta en su padre en esta vida, y demás. —no hay certeza alguna de quién es quién—. Y eso no lo es todo. Incluso en esta vida presente, podemos ver con nuestros propios ojos lo incierto que puede ser la vida: Una persona que estaba dispuesta a matar a alguien el año pasado, se convierte en el mejor amigo el próximo año, y así sucesivamente. Sin embargo, la gente se aferra a las apariencias ocasionales creyendo que estas relaciones son verdaderas, y comienzan a sentir fuertes emociones de apego, o de ira. Estas los conducen a pasar su vida ayudando a algunas personas, y lastimando a otras. Actúan como una especie de animal aturdido y confundido, deambulando sin rumbo por un gran páramo. Un animal corre, sin saber qué hace, agotándose en la búsqueda de lo que parece ser un gran objetivo. Luego aparece un hombre y le grita: «¿Qué está haciendo!». Entonces el animal cambia de dirección, y corre con el mismo

Lecturas

propósito en dirección opuesta. Entonces abandone ya esa tendencia de tener que hacer distinciones entre sus amigos y sus enemigos; ese hábito el querer a los amigos y no querer a los enemigos. Comprenda, que no hay objeto alguno en esta vida de sufrimiento en lo que se pueda confiar. Estudie para encontrar lo repugnante de esta clase de existencia.

།དྲམ་མི་ཤེས་པ་ནི། འཁོར་བའི་བདེ་བ་ཇི་ཙམ་སྤྱད་ཀྱང་ཞེས་སོགས་ཏེ།

El siguiente sufrimiento, el No. [2], es el hecho de que nunca podemos encontrar sensación alguna de satisfacción. Esto se describe en las palabras que dicen: «No importa el tipo de felicidad que encuentre aquí en el círculo de la vida de sufrimiento...» Aquí el versículo:

།རེ་རེས་རྒྱ་མཚོ་བཞི་ལས་ལྷག་པ་ཡི།

།འོ་མ་འཕྱངས་ཏེ་ད་དུང་སོ་སོ་ཡི།

།སྐྱེ་བའི་ཇེས་སུ་འབྲང་བའི་འཁོར་བ་པས།

།དེ་བས་ཆེས་མང་ཉིད་གཅིག་བརྟུང་འཚལ་ལོ།

Cada uno de nosotros se ha alimentado de enormes cantidades de leche
Esta excede en cantidad al agua en los cuatro mares; y los que aún están en
Esta vida de sufrimiento, que siguen el camino de los seres ordinarios,
Aún pueden esperar beber un volumen infinitamente mayor.

།ཞེས་འགོ་བ་རེ་རེའི་ལུས་སྤངས་པའི་འོ་མའི་རྒྱ་ལོ་འཕྱངས་བ་རྣམས་མ་གོད་པར་
བསགས་ན་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་བཞི་ལས་ཀྱང་ལྷག་པ་ཞིག་འཕྱངས་པ་སྟེ་རྒྱ་མཚོ་བཞི་ནི་
ཕྱི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ལ་རི་རབ་ཀྱི་མདངས་འཕྲོག་ལུགས་ཀྱིས་ཁ་དོག་བཞིའི་སྒོ་ནས་
བཞག་ལ། དེ་རྣམས་ལ་གཏིང་མཐའ་སོགས་ཀྱི་ཚད་བཞག་རྣམས་པ་དང་རང་གི་སྐྱེ་
བའི་ལ་མཐའ་ལ་ཚད་མེད་པའི་ཕྱིར་རྒྱ་མཚོ་ལས་མང་བ་ཞིག་འཕྱངས་ཟིན་ཅིང་། ད་
དུང་ལམ་ལ་མི་སྟོབ་མར་སོ་སོ་སྐྱེ་བའི་ཇེས་སུ་འབྲང་ན་དེ་བས་ཆེས་མང་བ་ཞིག་
བརྟུང་དགོས་པའི་དོན་ནོ།

Lecturas

El punto del versículo es: Supongamos que pudiera lograr recuperar y recolectar toda la leche materna de la que se ha alimentado en todos los distintos cuerpos que ha tenido. La enorme cantidad de esta leche, sería mucho mayor al agua de los cuatro mares. Los «cuatro mares» aquí, son partes distintas del gran océano exterior, llamado así por los cuatro matices distintos de sus cuatro cuartos como los colores del Monte Supremo se reflejan.

Ya sean las partes más profundas de estos mares, y sus otros tamos, son algo que se puede medir; sin embargo, el número de nacimientos que usted y yo hemos tenido son incontables. Como tal, hemos bebido más leche de nuestras madres que el agua contenida en estos mares. Y si continuamos como hasta ahora, si seguimos la vida de los seres ordinarios, fracasando en la práctica del camino, entonces podemos esperar beber una cantidad de leche infinitamente mayor.

།དེ་ཞེས་པ་ནི་སྤར་འཕུངས་པ་ལ་གོ་བར་མི་བྱ་སྟེ་སྤར་འཕུངས་པ་ལ་ཚད་བཞག་ཏུ་
མེད་ལ་དེས་ན་རྒྱ་མཚོ་བཞི་ལས་མང་བ་ཞིག་ད་དུང་འཕུང་དགོས་པའི་དོན་ནོ།

El significado de las palabras «una cantidad infinitamente mayor» no se refiere a «infinitamente más que lo que bebieron antes», ya que la leche que hemos mamado en el pasado, está más allá de toda medida. Más bien, el punto es que, a partir de este momento, nos veremos nuevamente obligados a beber una cantidad mayor a toda el agua de los cuatro mares.

།བདེ་བ་ལ་ལོངས་སྟོན་པ་ནི་ཡིད་ཚིམ་པའི་ཕྱིར་ཡིན་པ་ལ་སྲིད་པའི་བདེ་བ་ནི་ཇི་ཙམ་
སྟོན་ཀྱང་མི་ཚིམ་པར་མ་ཟད་ཆགས་པ་རྒྱས་ཏེ་འཁོར་བར་རིང་དུ་འབྱུངས་ཏེ་བདེ་བ་
དེ་དག་གིས་ཆ་ཙམ་དུ་ཡང་མི་འགྱུར་བའི་སྤྲུག་བསྐྱལ་ལོན་ཏུ་མི་བཟད་པ་དུ་མ་འདྲེན་
པར་བྱེད།

El punto de disfrutar de las cosas que son placenteras es que nos brindan una especie de satisfacción. Sin embargo, el hecho es que no importa cuánto placer podamos sentir por algo en este ciclo de sufrimiento, nunca vamos a lograr sensación alguna de satisfacción. Y mucho menos, porque la reacción normal de nuestros sentimientos de apego crece más, lo cual nos obliga a divagar en el círculo de la vida por más tiempo. Aquello que los placeres terminan por traernos, son muchos tipos distintos de sufrimiento—dolores insoportables que eclipsan los placeres mismos.

གཞན་ཡང་སྔོན་རྒྱལ་པོ་འགྲུ་པ་ལིའི་སྤྱི་བོ་ནས་བྱེད་བཟང་པོ་ཞིག་འབྲུངས་པ་སྤྱི་བོ་
སྤྱི་སམ་ང་ལས་རྩ་ཞེས་བརྗིས་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་འཁོར་ལོས་བསྐྱུར་བའི་རྒྱལ་པོར་
ལྷུང་བསྟན་ཅིང་། དེས་མངའ་འབངས་རྣམས་ཀྱིས་ཟས་གོས་སོགས་བསྐྱབ་པའི་ཕྱིར་
བསོད་ནམས་སོགས་ལ་འབད་པར་གཟིགས་ཏེ་རྒྱ་མཚན་དྲིས་པས་ཟས་གོས་སོགས་
འབད་མེད་དུ་འབྲུང་བའི་སྔོན་ལམ་བཟུབ་པས་མ་སྔོས་མ་བཟུབ་པའི་ལོ་ཏོག་དང་།
རིན་པོ་ཆེའི་ཆར་བབས་པ་དང་། ཤིང་བཟང་པོའི་གོས་ལ་སོགས་པ་ཅི་འདོད་བྱུང་
བས་བསོད་ནམས་ཀྱི་སྟོབས་ཤིན་དུ་ཆེ་བས་འཛམ་བུ་གླིང་ཐམས་ཅད་ལ་དབང་བསྐྱུར།

Hace muchos años, hubo un niño maravilloso que nació de la cabeza de un rey llamado Gupali. Al pequeño de dieron el nombre de «Nacido de la cabeza», también conocido como «Enfermero-de-mí». Los astrólogos predijeron que algún día sería el emperador del mundo.

Este príncipe procuró hacer grandes esfuerzos para llevar a cabo buenas obras, y poder proveer de comida, ropa y otras necesidades a su pueblo. Después de indagar formas para conseguirlo, hizo grandes oraciones para que sus súbditos pudieran encontrar comida, ropa y otras necesidades sin ningún esfuerzo. Como resultado, la gente comenzó a obtener todo lo que deseaba: Las cosechas surgían sin que nadie las plantara; joyas caían como gotas de lluvia del cielo; la ropa crecía como hojas en las ramas de los árboles maravillosos; y cosas similares.

Debido a la increíble fuerza de las buenas acciones que había realizado, Nacido de la cabeza llegó a ser emperador de nuestro mundo entero, el continente de Dzambu.

དེས་མ་ངོམས་པར་ཤར་ལུས་འཕགས་པོ། དེས་མ་ངོམས་པར་རྒྱལ་བ་ལང་སྟོང་།
 དེས་མ་ངོམས་པར་བྱང་སྐྱེ་མི་སྟོན། དེ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་མ་ངོམས་པར་རྒྱལ་ཆེན་བཞི་
 རིགས་ཀྱི་ལྷ་གནས། དེས་ཀྱང་མ་ངོམས་པར་སུམ་རུ་ཚ་གསུམ་དུ་བྱིན་ཏེ་བརྒྱ་བྱིན་
 ཀྱི་སྟོན་མེད་ལ་འདུག་སྟེ་དེ་དང་མཉམ་པོར་ལོ་བརྒྱ་དང་སོ་བདུན་བར་དུ་དབང་བསྐྱར།
 དེ་ནས་སངས་རྒྱས་འོད་སྙུང་གི་དུས་སུ་ལྷ་མ་ཡིན་གྱི་དམག་བྱང་བ་བརྒྱ་བྱིན་གྱིས་
 ཀྱང་མ་བརྗོད་པ་དེ་སྤྱི་བོ་སྤྱིས་ཀྱིས་བརྗོད་པ་ན་བརྒྱ་བྱིན་དང་མཐུན་མོང་དུ་དབང་
 བསྐྱར་བས་མ་ཆོམས་པར་རིལ་པོ་འདོད་ནས་བརྒྱ་བྱིན་བསད་དགོས་བསམ་པའི་ངན་
 སེམས་སྐྱེས་པ་ན། དེས་བསོད་ནམས་ཟད་དེ་འཇམ་བུ་གླིང་དུ་ལྷུང་ཞིང་། དེ་ནས་
 ཀྱང་མི་རིང་བར་འཇིག་རྟེན་གཞན་དུ་གཤེགས་པར་ཕྱོགས་པ་ན་སྟོན་པོ་དག་གིས་ལྷ་
 གཤེགས་པའི་རྒྱ་བྱིས་པས། འཆི་བའི་རྒྱ་ནི་ངན་སེམས་ཀྱིས་བྱས་པར་སྐྱ་བོ་སོགས་
 སོ།

Insatisfecho con solo esto, se dirigió entonces al continente oriental de Grancuerpo, y también se hizo cargo de él. No satisfecho con eso, se dirigió después al continente occidental de los Usuarios-de-ganado, y también se hizo cargo ahí. No satisfecho con eso, se dirigió entonces al continente del norte del Sonido-terrible y se hizo cargo de él. No satisfecho con eso, fue al Cielo-de-los-treinta-y-tres, y se apropió de la mitad del trono de Shakra, el rey de los seres de placer pleno. Allí reinó con ese ser durante 137 años.

Luego, durante la época del Buda llamado Kashyapa, estalló una guerra con los seres de placer menores. Incluso Shakra fue incapaz de derrotarlos, pero Nacido de la cabeza tuvo éxito. Entonces un mal pensamiento comenzó a formarse en su mente: No satisfecho con la idea de seguir compartiendo su poder con Shakra, decidió que tendría que matar a ese ser.

Ese solo pensamiento eliminó toda la buena energía que mantenía a Nacido de la cabeza en este reino, y cayó nuevamente al continente de Dzambu. Poco después, estaba en su lecho de muerte listo para pasar al otro mundo. Sus ministros se

Lecturas

reunieron a su alrededor y preguntaron al poderoso ser qué era lo que pudiera obligarle a dejarlos así. Y entonces fue cuando él dio su famosa respuesta, describiendo cómo sus malos pensamientos le habían llevado a la muerte, y demás.

ཡང་ཡང་ལུས་འདོར་བ་ནི། ལུས་བཟང་པོ་ཇི་ཙམ་ཐོབ་ཀྱང་ཞེས་སོགས་ཏེ་ལུས་
འཚོ་སྐྱོང་བྱ་བའི་ཕྱིར་སྲིག་པ་སྣ་ཚོགས་ཤིག་བསགས་ཀྱང་མཐར་ལུས་ནི་ངེས་པར་
འདོར་ཞིང་དེའི་ཆེད་དུ་བསགས་པའི་སྲིག་པ་ཐམས་ཅད་སེམས་སྣང་དུ་བྱིར་ཏེ་འབྲས་
བུ་སྤྱད་བསྐལ་མི་བཟང་པ་སྲོང་ལ། གཞན་ཡང་རེ་རེའི་བདག་ཉིད་རུས་པའི་ཕུང་པོ་
ནི། །ལྷན་པོ་མཉམ་པ་སྣོད་གཅིག་འདས་གྱུར་ཏེ། །ཞེས་སེམས་ཅན་རེ་རེའི་ལུས་
སྲངས་ནས་དོར་བའི་རུས་པ་ནམས་བསགས་ན་རི་རབ་ལྷན་པོ་ལས་ཀྱང་མང་བ་སྟེ།
སྣོད་ཅིག་ཅེས་པ་ནི་ལྷན་པོ་དང་མཉམ་པ་ཇི་སྣོད་ཅིག་འདས་ཞེས་པའི་དོན།

El sufrimiento que sigue es el No. [3], el hecho de tener que desprendernos de nuestros cuerpos, una y otra vez. Esto se indica en las líneas que dicen: «No importa el maravilloso tipo de cuerpo que pueda lograr...» El punto aquí es que, independientemente de todas las malas acciones que podamos acumular para mantener el cuerpo que ahora tenemos, es absolutamente cierto que— al final— nos vamos a ver obligados a desprendernos de él. Sin embargo, el poder de las obras incorrectas que hicimos por el bien del cuerpo, lo llevamos en la mente, y nos van a llevar al resultado final del dolor insoportable.

Más allá de esto tenemos estas líneas que dicen:

El volumen del montón de cadáveres en descomposición
que pertenece a cada uno de nosotros,
Superaría al equivalente de la altura
del propio Monte Supremo.

Supongamos que se pudiera reunir en una pila enorme, a todos los esqueletos que quedan de los cadáveres que alguna persona en particular haya tenido y abandonó. Este montón sería inmensamente más grande que la Cumbre, la gran montaña en el centro del mundo.

Lecturas

ཡང་ཡང་ཉིང་མཚམས་སྐྱར་བ་ནི། ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་ཡང་དང་ཡང་དུ་ཉིང་
 མཚམས་སྐྱར་བས་ཞེས་སོགས་ཏེ། ཉིང་ཞེས་པ་ནི་ཡང་ཞེས་པའི་དོན་ཏེ། དགོས་
 པའི་ཡང་དགོས་པ་ལ་ཉིང་དགོས་དང་། ལག་པའི་ཡང་ལག་པ་ལ་ཉིང་ལག་ཅེས་པ་
 ལྟར་སྐྱར་ལའོར་བར་སྐྱེ་འཆིའི་མཚམས་སྐྱར་བར་མ་ཟད་ཡང་མཚམས་སྐྱར་ཞེས་
 པའི་དོན་ནོ།

El sufrimiento que sigue es el No. [4], el hecho de tener que volver a nacer, una y otra vez. En este punto, el texto incluye: «En vista de que, desde el tiempo sin principio, nos hemos visto obligados a nacer nuevamente, una y otra vez...»

Aquí la expresión tibetana para «volver a nacer» es *nying tsam jorwa*, que es poco común. *Nying* significa «de nuevo», y aparece con el mismo sentido, en otros términos. Uno es *nying-gu*, «objetivo supremo», o el objetivo mayor dentro de un objetivo. Otro es *nying-lak*, «apéndice», que significa una extremidad más allá (como un dedo), que se separa de lo que ya es una extremidad (tal como un brazo).

El sentido de la expresión *nying tsam jorwa* es, pues, subrayar que, durante nuestras vidas en este círculo de sufrimiento, no sólo hemos cruzado la frontera [*tsam jorwa*] entre la muerte y la vida en algún momento aislado del pasado, sino que lo hemos hecho una y otra vez [*nying*].

གཞན་ཡང་། མ་ཡི་སྐྱུག་མཐའ་རྒྱ་ལྷག་ཚེ་གྲུ་ཙམ། །རི་ལྷང་བགྲངས་ཀྱང་ས་ཡིས་
 ལངས་མི་འགྱུར། །ཞེས་རང་གི་རྩ་བའི་མ། དེའི་མ། དེའི་ཡང་མ་ཞེས་བགྲངས་བའི་
 རྗེས་ས་ཆེན་པོ་འདི་རྒྱ་ལྷག་པའི་ཚེ་གྲུ་ཙམ་དུ་བྱས་ཏེ་བགྲངས་ཀྱང་ས་ཟད་ནས་བགྲངས་
 མི་རྣམས་པའི་དོན་ནོ།

Más allá de esto vemos las líneas que dicen,

Supongamos que intenta contar las madres hacia atrás

Lecturas

hasta el principio, utilizando bolitas de lodo del tamaño de los frutos del enebro; el hecho es que el planeta no sería suficiente.

Supongamos, dice el verso, que toma pequeños pedazos de tierra de este enorme planeta Tierra y los hace bolitas del tamaño de los frutos del enebro. Luego las usa para contar todas las madres: Comience con la que fue su madre esta vez, la madre de ella, y luego la madre de su madre, y así sucesivamente. La tierra que contiene todo el planeta se agotaría antes de que termine su recuento.

ཡང་ཡང་མཐོ་དམན་དུ་འགྱུར་བ་ནི། འཁོར་བའི་ཡུན་ཚོགས་ཇི་ཙམ་ཐོབ་ཀྱང་ཞེས་
སོགས་ཏེ། བརྒྱ་བྱིན་འཇིག་རྟེན་མཚོན་འོས་གྱུར་ནས་ནི། ལས་གྱི་དབང་གིས་སྤྱིར་
ཡང་ས་སྤྲོད་ལྗང་། འཁོར་ལོས་བསྐྱར་བ་ཉིད་དུ་གྱུར་ནས་ཀྱང་། འཁོར་བ་དག་དུ་
ཡང་བྱན་ཉིད་དུ་འགྱུར། ཞེས་དང་།

El siguiente sufrimiento es No. [5], el hecho de tener que ir de un lugar alto a uno bajo, una y otra vez. Esto se indica en las líneas que dicen: «No importa cuántas cosas buenas consiga en este ciclo de sufrimiento...» Como lo dice el verso:

Primero alcanza el nivel del llamado Shakra
y amerita los obsequios de todos en el mundo;
Luego, debido a la fuerza de las obras realizadas en el pasado
vuelve a caer a la superficie de la tierra.
Primero llega al nivel de un emperador
que con la rueda reina sobre todo el mundo;
Luego, en los reinos del círculo del nacimiento
vuelve nuevamente a ser el más bajo de los esclavos.

འདུལ་བ་ལུང་ལས། མཐོན་པོ་རྣམས་ཀྱི་མཐའ་ལྗང་འགྱུར། འཕྲད་པའི་མཐའ་ནི་
འབྲལ་བ་སྟེ། ལོ་ལོ་མཐའ་ནི་འཆི་བ་ཡིན། ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་སྤྱིད་པའི་
ཡུན་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཐའ་རྒྱད་པས་སྤྱད་པའི་སྤྱིར་མཐོ་ས་ནས་དམའ་སར་འགོ་
བའི་རྒྱལ་ཐམས་ཅད་བསམ་ལ་འཁོར་བ་ལ་སྐྱོ་བར་བྱའོ།

Como lo dice la *Palabra de la disciplina*,

Una posición alta eventualmente conduce a una caída,

Lecturas

Y las relaciones siempre llegan a la separación;
La vida misma conduce a su final, la muerte.

El punto es que cualquier cosa buena que suceda aquí en el círculo de la vida de sufrimiento, eventualmente se convierte en alguna especie de problema. Intente concentrarse en este patrón que nos muestra la vida: cómo siempre vamos de algo alto a algo bajo. Intente desarrollar un desagrado saludable por este tipo de existencia.

ལྷོགས་མེད་པ་ནི། རང་ཉིད་གཅིག་ཕྱར་ལྷོགས་མེད་པར་ཞེས་སོགས་ཏེ། སྤྱོད་
 འཇུག་ལས། ལུས་འདི་གཅིག་པོ་བྱུང་བ་ཡང་། །ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པའི་ཤ་རུས་དག
 །ཞིག་སྟེ་སོ་སོར་འགྲེས་འགྱུར་ན། །མཇེའ་བ་གཞན་ལ་ཅི་ཞིག་སྟོས། །སྐྱེ་ན་གཅིག་
 ཕྱ་སྐྱེ་འགྱུར་ཞིང་། །འཆི་ནའང་དེ་ཉིད་གཅིག་འཆི་སྟེ། །སྐྱུ་བ་བསྐྱེལ་སྐྱེལ་གཞན་མི་
 ལེན་ན། །གོགས་བྱེད་མཇེའ་བོས་ཅི་ཞིག་བྱ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་ལྷོགས་ཀྱི་དོན་
 དུ་སྤྲི་བ་པ་སྣ་ཚོ་གསལ་ལོག་ནི་བསགས་ལ་དེའི་འབྲས་བུ་སྤོང་བའི་ཚེ་ལྷོགས་རྣམས་ཀྱི་
 སྐྱུ་བ་བསྐྱེལ་གྱི་ཐོབ་སྐྱེལ་ནི་མི་ལེན་ཅིང་ཚོས་བྱེད་ཚེ་གོགས་བྱེད་པའི་ལྷོགས་ཀྱིས་ཅི་
 ཞིག་བྱ་ཞེས་སོ།

El sufrimiento final es No. [6] el hecho de no tener un acompañante. Este sufrimiento está indicado en las líneas sobre «ir por sí mismo, solo, sin ningún acompañante...». Como lo dice la *Vida del Bodhisattva*

Considere incluso solo el cuerpo que tenemos;
Si la carne y los huesos que lo conforman
deben pudrirse un día y ser separados de él,
¿Qué necesidad hay de hablar de nuestros amigos?

Todos los que nacen, nacen solos,
Y todos los que mueren solos;
Ya que no pueden compartir la más mínima parte de su dolor,
¿De qué sirven los amigos que lo retienen?

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

Tal como señala el verso, tenemos la tendencia de acumular una gran variedad de obras malas en beneficio de nuestros amigos. Pero cuando llega el momento de experimentar las consecuencias de estos actos, ninguno de estos mismos amigos puede en absoluto participar de nuestro dolor. Y en esas situaciones en las que intentamos practicar algo de Dharma, estos amigos tienen la tendencia de frenarnos. Entonces, de cualquier forma, ¿de qué nos sirven?

The Asian Classics Institute
Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura cinco: Los seres en el estado intermedio (el bardo)

La siguiente selección fue extraída de la Iluminación del Camino a la Libertad, un comentario de Gyalwa Gendun Drup, Su Santidad el Primer Dalai Lama, sobre la Casa del tesoro del conocimiento superior (Abhidharma Kosha), escrito por el maestro budista Vasubandhu en el siglo IV de nuestra era. Los versos del texto raíz del maestro

Lecturas

Vasubandhu no aparecen en el original del comentario, y se han insertado en los puntos apropiados. Algunas partes de estos versos entrettejidos en el comentario se indican con letra más oscura para mostrar la estrecha relación de las dos obras, y se han incluido títulos de sección para mayor claridad.

10

Naturaleza básica del ser intermedio

འདིར་གང་འཆི་དང་སྐྱེ་བ་ཡི།
 སྲིད་པའི་བར་དུ་འབྱུང་བའོ།
 །བགོད་པའི་ཡུལ་དུ་མ་སྐྱིན་སྲིད།
 སྲིད་པ་བར་མ་བྱུང་བ་མིན།

Estos son los seres que se encuentran entre
 El ser al morir, y el que va a nacer.
 Porque no han llegado a su destino,
 los seres intermedios aún no han llegado.
 [III.37-40]

སྲིད་པ་བར་མ་རྒྱས་ཏེ་སྐྱེ། །ཞེས་བཤད་ན། དེའི་ངོ་བོ་གང་ཞེ་ན། སྤང་པའི་རྒྱུན་
 འདིར་གང་འཆི་བའི་སྲིད་པ་དང་སྐྱེ་བའི་སྲིད་པའི་བར་དུ་འབྱུང་བའོ། །འོ་ན་དེ་བྱུང་
 བ་མ་ཡིན་པའི་རྒྱུ་མཚན་ཅི་ཞེ་ན། སྲིད་པ་བར་མ་དེ་བྱུང་བ་མིན་ཏེ། དེ་བགོད་པའི་
 ཡུལ་དུ་མ་སྐྱིན་པའི་སྲིད།

Uno pudiera comenzar diciendo «Usted ha planteado que un ser intermedio nace completo. ¿Cuál es la naturaleza básica de esos seres que están entre vidas?» Se les puede describir como **aquellos seres que se encuentran** entre el punto de la **muerte del ser aquí** con el flujo actual de agregados y el punto de su **nacimiento**. Estos **seres intermedios sin embargo no han «llegado»**, ya que tienen que llegar al destino hacia donde viajan.

གཉིས་པ་ལ། རིགས་པ་དང་ལུང་གི་སྐྱབ་བྱེད་གཉིས། དང་པོ་ནི།

A continuación, vienen las pruebas sobre la existencia de tales seres. Éstas son de dos tipos: Pruebas basadas en la lógica y pruebas basadas en la autoridad escritural.

11

Pruebas lógicas de la existencia de los seres intermedios

འབྲུ་ཡི་རྒྱན་དང་ཚོས་མཐུན་གྱིར།
སྲིད་པ་ཆད་ལས་བྱུང་བ་མིན།
ཁག་ལྟུགས་བརྟན་མ་གྲུབ་གྱིར་བ་དང་།
མི་འདྲའི་གྱིར་ན་དཔེ་མ་ཡིན།
ཁག་ཅིག་ན་ལྟན་ཅིག་གཉིས་མེད་གྱིར།
རྒྱན་མིན་གྱིར་གཉིས་ལས་བྱུང་གྱིར།

Porque es una cosa como el grano de cereal que continúa, no ocurre del final de ese ser.

Porque esta imagen no existe, y como

Son disímiles, no es un ejemplo.

Primero, no hay dos juntos en uno.

Segundo, no la continuación, por dos.

[III.41-6]

ཕལ་ཆེན་སྡེ་པ་ན་རེ། བར་སྲིད་མེད་དེ། རྒྱུ་སྲིད་དེ་འཆི་སྲིད་ཆད་ཅམ་ལས་བྱུང་བའི་
གྱིར་ཞེ་ན། རྒྱུ་སྲིད་ཚོས་ཅན། འཆི་བའི་སྲིད་པ་ཆད་ཅམ་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་ཏེ།
འབྲུའི་རྒྱན་དང་རྒྱན་གྱིས་འཇུག་པར་ཚོས་མཐུན་པའི་གྱིར།

Ahora bien, alguien del «Grupo Mayoritario» de filósofos pudiera venir a decir que no hay ningún ser entre la muerte y el nacimiento—que el ser al nacer viene

Lecturas

del final del ser en la muerte—. Pero consideremos el ser al nacer. No **ocurre** sencillamente del **final del ser** en la muerte, **porque es algo** que avanza en un flujo de etapas consecutivas, **que continúa** como las semillas de los cereales. Es decir, una semilla que se convierte en una planta completamente desarrollada requiere de la etapa intermedia para un brote joven. De la misma manera, se requiere de una vida intermedia para que el ser pase del lugar de la muerte al lugar del renacimiento. (Esta explicación proviene del famoso comentario de Chim Jampay Yang)].

ཁོ་ན་རེ། མ་ཁྱབ་སྟེ། མི་ལོང་ནང་གི་བྱུང་བཞིན་གྱི་གཟུགས་བརྟན་དེ་བྱུང་བཞིན་གྱི་
རྒྱུན་ཡིན་ཡང་། བྱུང་བཞིན་ལས་ཆད་ཅིང་འཇུག་པ་བཞིན་མོ་ཞེ་ན།

Alguien pudiera hacer la siguiente objeción:

Un continuo no necesita de un medio. El reflejo de una imagen en un espejo es, por ejemplo, la continuación de esa imagen—pero sigue cortada de la imagen.

ལེས་བྱ་ཚེས་ཅན། མི་ལོང་ནང་གི་བྱུང་བཞིན་གྱི་གཟུགས་བརྟན་བྱུང་བཞིན་གྱི་རྒྱུན་
ཡིན་པ་དེ། རྒྱུ་སྲིད་འཆི་སྲིད་གྱི་རྒྱུན་ཡིན་ཡང་དེ་ལས་ཆད་ཅིང་འཇུག་པའི་དཔེ་ཡང་
དག་མ་ཡིན་པར་ཐལ། མི་ལོང་ནང་གི་བྱུང་བཞིན་གྱི་གཟུགས་བརྟན་བྱུང་བཞིན་གྱི་ངོ་
བོར་མ་གྲུབ་པའི་ཕྱིར་ཏེ། ལོ་ས་གཅིག་ན་ལྷན་ཅིག་ཏུ་གཟུགས་གྱི་དངོས་པོ་རྣམས་ཐ་
དད་པ་གཉིས་མེད་པའི་ཕྱིར།

Respondemos con la clásica forma de una prueba:

Consideremos todas las cosas existentes.

No es la manera en que el reflejo de una imagen en un espejo sea una continuación de esa imagen **no** es un buen **ejemplo** para describir cómo el ser al nacer pueda continuar cortado del ser al morir pero seguir siendo su continuación?

Porque ¿no es que el reflejo de **la imagen** en un espejo **ni siquiera existe** de la misma manera que la imagen? Porque ¿no es cierto

Lecturas

que **no hay dos cosas separadas** donde ambas tengan forma y puedan estar juntas en un punto en el espacio al mismo tiempo?

ཡང་གོང་གི་ངམ་བཅའ་དེར་ཐལ། མི་ལོང་ནང་གི་བྱད་བཞིན་གྱི་གཟུགས་བརྟན་བྱད་
བཞིན་གྱི་རྒྱུན་ཡིན་པ་དང་སྐྱེ་སྲིད་འཆི་སྲིད་ཀྱི་རྒྱུན་ཡིན་པ་གཉིས་མི་འདྲ་བའི་ཕྱིར་ཏེ།
གཟུགས་བརྟན་དེ་བྱད་བཞིན་གྱི་རྒྱུན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་དང་། དེའི་གཟུགས་བརྟན་དེ་
བྱད་དང་མི་ལོང་གཡའ་དག་པའི་རྒྱུའི་གཙོ་བོ་གཉིས་ལས་བྱུང་ལ། སྐྱེ་སྲིད་དེ་འཆི་
སྲིད་ལས་བྱུང་གི་རྒྱུའི་གཙོ་བོ་གཉིས་ལས་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

Además, ¿no es nuestro argumento sólido por incluso otra razón? **Ya que no son** dos cosas **distintas**—la manera en que el reflejo de la imagen en el espejo es la continuación de esa imagen, y la forma en que el ser al nacer es una continuación del ser que muere? Porque ¿no es cierto que el reflejo **no** es realmente **la continuación** de la imagen? ¿No es también cierto que el reflejo de la imagen se produce **por dos** causas principales—la imagen propia y un buen espejo limpio; mientras que el ser al nacer es algo que proviene del ser al morir, y no de alguna combinación de dos distintas causas principales?

གཉིས་པ་ནི།

Ahora pasemos a la prueba escritural.

12

Prueba escritural de los seres intermedios

ཁ་གུར་ནས་གསུངས་ཕྱིར་ཡོད་དེ་ཟ།
ལྗེར་གསུངས་འགྲོ་མདོ་ལས་ཀྱང་བྱུབ།

Son, de sus labios, quienes viven de los olores.
Cinco enseñados. Prueba también del sutra sobre los nacimientos.
[III.47-8]

Lecturas

བར་སྲིད་ཡོད་དེ། བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱི་མགུར་ནས་སྲིད་པ་བདུན་བསྟན་པའི་མདོ་
 ལས། སྲིད་པ་ནི་བདུན་ཏེ། དམྱལ་བའི་སྲིད་པ་དང་། ཞེས་སོགས་གསུངས་པའི་
 ཕྱིར།

Los seres que están en el estado entre la muerte y el renacimiento **son** algo que existe, como lo escuchamos de propios **labios** del Victorioso en el sutra sobre *Los Siete Tipos de Vidas*, donde menciona que «Hay siete tipos de vidas: La vida como ser del infierno», y demás.

ཡང་བར་སྲིད་ཡོད་དེ། མདོ་ལས། གནས་གསུམ་མདོན་དུ་གྱུར་ན་མའི་མངལ་དུ་བྱུ་
 འཆགས་པར་འགྱུར་ཏེ། མ་རུང་ཞིང་རླུ་མཚན་དང་ལྷན་པ་དང་། ས་མ་ཆགས་ཤིང་
 སྲད་པ་དང་། སྲི་ཟ་ཉེ་བར་གནས་པར་གྱུར་ནའོ། ཞེས་གསུངས་པ་གང་ཞིག
 །དེའི་སྲི་ཟ་དེ་བར་སྲིད་ལས་གཞན་མ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།

Otro sutra concuerda:

Si están presentes tres condiciones, se formará un niño en el vientre de la madre: (1) ser un ser adecuado para ser madre, alguien que aún esté menstruando; (2) tener el sentimiento de deseo y luego que haya contacto sexual entre los futuros padres; y (3) haber la proximidad de uno de los seres que viven de olores.

Esto demuestra la existencia del ser intermedio, primero porque proviene de Buda, y en segundo lugar porque la frase «seres **que viven de olores**» en la cita se refiere nada menos que al ser intermedio.

།ཁོ་ན་རེ། དེ་མི་འཐད་དེ། སྤང་པོ་ཞིག་པ་ཉེ་བར་གནས་པར་གྱུར་ནའོ་ཞེས་འདོན་
 པའི་ཕྱིར་ཞེན། མ་གྲུབ་སྟེ། ཏ་ལེན་གྱི་བུའི་མདོ་ལས། སྲོད་ཀྱི་སྲི་ཟ་ཉེ་བར་གནས་
 པར་གྱུར་པ་དེ། རྒྱལ་རིགས་ཤིག་གསུམ། བྲམ་ཟེ་འམ། རྗེ་ལུ་རིགས་སམ། དམངས་

Lecturas

རིགས་སམ། འོན་ཏེ་ཤར་སྤོགས་ན་གནས་པ་ཞིག་གམ། ཞེས་གསུངས་ལ། ཡུང་པོ་
ཞིག་པ་དེ་དག་ཏུ་མི་རུང་བའི་ཕྱིར།

Alguien pudiera refutar el último punto, citando la lectura común que dice «...la proximidad del final de los agregados». Esta postura, sin embargo, está equivocada. El sutra llamado *Hijo de Talen* afirma:

El «ser que vive de olores» se encuentra en estrecha proximidad ya sea uno de la realeza, uno para la casta brahmánica, para la aristocracia, o para un hombre común; ya sea que esté al Este o...

El final de algunos agregados apenas pudiera describirse de la siguiente manera:

ཡང་བར་སྲིད་ཡོད་དེ། ཕྱིར་མི་འོང་དེ་ལ་བར་དོར་འདའ་བ་སོགས་ལྟར་གསུངས་
པའི་ཕྱིར། དེ་ནི་ལྟའི་རིགས་ཤིག་ལ་དགོངས་སོ་ཞེ་ན། མི་འབྲད་དེ། དེ་ལྟ་ན་སྐྱེས་
ནས་འདའ་བ་ལ་སོགས་པ་ཡང་ལྟའི་རིགས་སུ་བྲལ་བའི་ཕྱིར།

También se puede decir que el ser intermedio existe, en donde **cinco** distintos tipos de los que no-regresan, incluyendo aquellos que «van más allá» durante el estado intermedio, se **enseñó** en la escritura. Algunos pueden argumentar que este tipo sólo se refiere a una clase de ser de placer, pero si esto fuera el caso, entonces otros tipos como «los que van más allá después del renacimiento» también tendrían que ser algún tipo de ser de placer.

ཡང་བར་སྲིད་གྲུབ་སྟེ། སྐྱེས་བུ་དམ་པའི་འགོ་བ་བདུན་བསྟན་པའི་མདོ་ལས་ཀྱང་བ
ར་དོར་འདའ་བ་དེ་ལ་སྐྱུར་བར་འདའ་བ་ལ་སོགས་པ་གསུམ་གསུངས་པའི་ཕྱིར།

La **prueba** del ser intermedio **también** proviene **del sutra** llamado *Los siete Nacimientos del Santo*, donde los que son del tipo de los que van más allá durante el estado intermedio se dividen a su vez en los que pasan rápidamente y así sucesivamente.

Lecturas

ཁོ་ན་རེ། བར་སྲིད་ཡོད་ན། བདུད་སྐྱུ་འབྲིན་བྱེད་གྱིས་སངས་རྒྱས་འོད་སྤུངས་གྱི་
ཉན་ཐོས་མཁའ་པ་མགྲ་བའི་ལྷན་པར། དེའི་བྱ་རྒྱུར་བསྐྱུན་ནས་ལི་བ་ལུས་དེ་ཉིད་ལ་

མེས་བསྐྱོར་ཏེ། དཔྱུལ་བར་སྐྱེས་པར་བཤད་པ་དང་འགལ་ལོ་ཞེ་ན།

Alguien pudiera plantear la siguiente objeción:

Si los seres intermedios existieran, esto contradiría la enseñanza sobre el demonio llamado el «Destructor», que con el puño de piedra fracturó el cráneo de Deleite del sabio, un discípulo del Buda conocido como Protector de la Luz. El discípulo murió e inmediatamente el cuerpo del demonio fue envuelto en llamas, quien después tomó nacimiento en los infiernos.

སྐྱོན་མེད་དེ། ཚེ་དེ་ཉིད་ལ་མཐོང་ཚེས་ལ་མྱོང་འགྱུར་གྱི་ལས་སྒྲིན་པ་ཡིན་གྱི། སྐྱེས་
ནས་མྱོང་འགྱུར་གྱིས་སྒྲིན་པར་འགྱུར་བའི་ཕྱིར།

Sin embargo, no hay ninguna contradicción. Las llamas no eran parte de un resultado que haya madurado en la vida siguiente por una mala acción en esta vida—que llegó después. Más bien, fueron, uno de esos resultados de una acción que madura y regresa en la misma vida.

ཡང་བར་སྲིད་ཡོད་ན། མཚམས་མེད་ལྔ་བྱས་མ་ཐག་དུ་དཔྱུལ་བར་སྐྱེར་བཤད་པ་
དང་འགལ་ལོ་ཞེ་

ན། སྐྱོན་མེད་དེ། ཕྱིར་མ་ལ་འགོ་བ་གཞན་དུ་མི་སྐྱེ་བ་ལ་དགོངས་བའི་ཕྱིར། དེ་ལྟ་
མིན་ན། མཚམས་མེད་བྱས་པའི་སྐྱད་ཅིག་གཉིས་པ་ལ་དཔྱུལ་བར་སྐྱེས་པར་འགྱུར་
རྟེ།

Aún se puede plantear otra objeción: Si se supone que hay un estado entre la muerte y el renacimiento, ¿qué hay acerca de la explicación de que uno nace en los infiernos «justo después» de cometer alguna de las cinco fechorías **inmediatas**? De todos modos, no hay problema. Aquí, la palabra «inmediata» se refiere al hecho de que una persona que ha cometido tal acto puede tomar su próximo nacimiento únicamente en los infiernos, y en ningún otro lugar. De lo contrario, una persona lógicamente tomaría su nacimiento en los infiernos al momento de cometer el acto.

Lecturas

།ཡང་བར་སྲིད་ཡོད་ན། བཅོམ་ལྡན་འདས་ཀྱིས་བྲམ་ཟེ་སྲིག་ཅན་ཞིག་ལ། བྲམ་ཟེ་ན་
 ཚོད་སྲིར་ཟིན་ཀྱང་བ་དང་། །ན་བ་མིན་ཏེ་གཤེན་རྗེའི་བྱང་དུ་སྲིན། །བར་ན་སྲོད་ཀྱི་
 གནས་ཀྱང་ཡོད་མིན་ཞིང་། །སྲོད་ཀྱི་ལམ་རྒྱགས་ཀྱང་ནི་ཡོད་མ་ཡིན། །ཞེས་
 གསུངས་པ་དང་འགལ་ལོ་ཞེ་ན།

Una última objeción pudiera presentarse, que la postulación de un ser intermedio se contrapone a la afirmación que

El Victorioso trascendente dijo estas palabras al malvado brahmán

Brahmán, usted se encontrará ante la presencia del Señor de la Muerte,
 Ya sea que viva hasta la vejez, o se encuentre con alguna enfermedad. No habrá ningún lugar intermedio, ningún lugar donde se pueda detener y quedar; No es necesario que prepare provisiones para el viaje.

རློན་མེད་དེ། དེ་ནི་མིའི་ནང་དུ་ཡུན་རིང་དུ་མི་གནས་པ་ཙམ་ལ་དགོངས་པའི་སྲིར།
 གསུམ་པ་ནི།

Sin embargo, de nuevo no hay problema. El único objetivo de las palabras era decirle al brahmán que no tenía que permanecer entre los humanos mucho tiempo.

Habiendo por lo tanto terminado con las pruebas de la existencia de los seres intermedios, pasamos a la descripción de sus imágenes corporales.

།དེ་ནི་འཕེན་པ་གཅིག་པའི་སྲིད།
 །སྲོན་དུས་སྲིད་འབྱུང་ག་ཚུགས་ཅན།
 །དེ་ནི་འཆི་བའི་སྲོན་རོལ་ཏེ།
 །སྐྱེ་བའི་སྐད་ཅིག་ཡན་ཆད་དོ།

Debido a que la fuerza que los proyecta es la misma,
 Tiene la imagen del ser «previo».
 Esta es la que es después del momento del nacimiento,
 Antes del momento en que uno ya haya muerto.

[III.49-52]

།འོ་ན་བར་སྲིད་གྱི་ག་ཚུགས་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། བར་སྲིད་དེ་ནི་སྲོན་དུས་གྱི་སྲིད་པ་འབྱུང་
 བར་འབྱུང་བའི་ག་ཚུགས་ཅན་ཡིན་ཏེ། དེ་དང་འཕེན་བྱུང་གྱི་ལས་གཅིག་གིས་
 འཕངས་པའི་སྲིད། སྲོན་དུས་གྱི་སྲིད་པ་དེ་ནི་འཆི་བའི་སྲོན་རོལ་ཚུན་ཆད་ནས་སྐྱེ་
 བའི་སྐད་ཅིག་གཉིས་པ་ཡན་ཆད་གྱི་ཡུང་པོ་ལྟ་པའམ་བཞི་ཡིན་ནོ།

¿Cómo es el cuerpo de un ser intermedio? El ser entre la muerte y el renacimiento **tiene la imagen del ser «previo»**, o del ser del que va a adquirir existencia. Esto **se debe** a que ambos, tanto el ser intermedio como el ser de la siguiente vida son arrojados al futuro por la misma **fuerza que proyecta**—los actos que llevaron a cabo en el pasado. Esta expresión, el «ser previo», se refiere al que está conformado por los cinco (o cuatro) agregados que existían *antes del punto en que uno ya haya muerto* (hasta el momento de la muerte) pero **después del momento del nacimiento** (el segundo momento del nacimiento y así sucesivamente).

།འོ་ན་བར་སྲིད་གྱི་ཁ་དོག་ཇི་ལྟ་བུར་འབྱུང་ཞེ་ན། དམུལ་བའི་བར་སྲིད་ནི་སྲོང་དུམ་
 མེས་ཚིག་པ་ལྟ་བུ། དུད་འགྲོའི་དུ་བ་ལྟ་བུ། ཡི་དུགས་གྱི་ཚུ་ལྟ་བུ། འདོད་པའི་ལྟ་
 དང་མིའི་བར་སྲིད་ནི་གསེར་གྱི་ཁ་དོག་ལྟ་བུ། གཟུགས་གྱི་བར་སྲིད་ནི་ཁ་དོག་དཀར་
 པོའོ། །གཟུགས་མེད་ཁམས་ན་བར་སྲིད་མེད་དེ། དེ་ན་གཟུགས་མེད་པས་སོ།

Lecturas

¿De qué color es un ser intermedio? Un ser intermedio que se dirige a los infiernos tiene el color de un tronco de madera quemado. Aquellos que van a ser animales tienen el color del humo; los espíritus hambrientos tienen un aspecto como de agua. Los que van a convertirse en seres de placer del reino del deseo, o humanos, poseen un color dorado. Los seres intermedios que van a ir al reino de la forma son de color blanco. No existe ningún ser intermedio para el reino sin forma, ya que este carece de forma.

འོ་ན་བར་སྲིད་གྱི་བོང་ཚོད་རི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། འདོད་པའི་ལྟ་དང་མིའི་བར་སྲིད་ནི་བྱིས་པ་
 ལོ་ལྔ་ལམ་དུ་གཤམ་པ་ལྟ་བུ་ལོ། །དེ་ཡང་གཟུགས་གྱི་ནི་ངོ་ཚ་དང་ཁྲིལ་ཡོད་ཤིང་ཤས་ཆེ་
 བས་བོང་ཚོད་ཚྲོགས་ཤིང་གོས་དང་བཅས་པར་སྐྱེ་ལ། འདོད་པར་ངོ་ཚ་མེད་ཅིང་ཁྲིལ་
 མེད་ཤས་ཆེ་བས་གཅེར་བུར་སྐྱེ། འོན་ཀྱང་དགོ་སྤོང་མ་དཀར་མོ་ནི་སྤོན་གྱི་སྤོན་ལམ་
 གྱི་དབང་གིས་གོས་དང་བཅས་པ་དང་། སྲིད་པ་ཐ་མ་པའི་བྱང་སེམས་ནི་གཞོན་ལྷ་
 མཚན་དཔེས་བརྒྱན་ཅིང་། ན་བཟའ་དང་བཅས་པའོ།

¿Qué tamaño tienen los seres intermedios? Los que se van a convertir en seres de placer del reino del deseo, o humanos, son del tamaño de niños de cinco o seis años. Los que se dirigen al reino de la forma tienen un mayor sentido de vergüenza y consciencia que no, por lo que tienen el cuerpo de un adulto desarrollado y están completamente vestidos al nacer. Aquellos del reino del deseo son más desvergonzados y tienen una falta de consciencia, por lo que están desnudos al nacer. Sin embargo, hubo una monja conocida como la «Dama de Blanco», que nació vestida por la fuerza de sus antiguas oraciones para ese efecto. Los Bodhisattvas, en su última vida, también poseen desde la infancia las señas y marcas corporales especiales, y ropa.

འོ་ན་ཡུམ་གྱི་མནལ་ལམ་དུ་སྐྱང་བོ་ཆེའི་ཕུ་བྱ་དཀར་བོ་ལྷུ་མས་སུ་ཞུགས་པར་མྱིས་
 པ་དང་འགལ་ལོ་ཞེ་ན། མི་འགལ་ཏེ། དེ་ནི་མཚན་མ་འགལ་ཞིག་བསྟན་པའི་ཆེད་
 ཡིན་པའི་ཕྱིར། དཔེར་ན། རྒྱལ་བོ་གྱི་གའི་མི་ལྟས་བཅུ་བསྟན་པ་བཞིན་ནོ།

«Su descripción de los seres intermedios», se pudiera argumentar, que «parece contradecir el sueño que tuvo la madre de Buda, sobre un elefante blanco bebé que entraba en su vientre antes del nacimiento de Buda». Sin embargo, no existe tal

Lecturas

inconsistencia. El sueño sólo pretendía representar ciertos puntos simbólicos— algo así como los diez presagios que se mostraban en los sueños del rey Kirki.

འཇོ་ན་བཅུན་པ་ཚོས་ལྷན་རབ་འབྱོར་གྱིས། སྐང་ཚེན་དཀར་པོ་མཚེ་བ་དྲུག་ལྷན་པ།
རྐང་བཞིས་མཛེས་དང་ལྷན་པར་ཞལ་བཞིས་ནས། །དྲང་སྲོང་གནས་ཤེས་པ་ནི་ཇི་
བཞིན་དུ། །ཡུམ་གྱི་ལྗམས་ཀྱི་གནས་སུ་ཞུགས་པར་གྱུར། །ཞིས་གསུངས་པ་དེ་ཅི་
ཡིན་ཞེ་ན། དེ་ནི་མནལ་ལམ་དང་མཐུན་པར་བསྟན་པའོ།

Alguien pudiera continuar con el argumento, citando el verso del venerable santo, Subhuti:

Él hizo su entrada, tomando su lugar en el vientre de la Madre con
Pleno conocimiento, sabiendo como los santos que saben dónde van a
nacer,
Y habiendo asumido primero la forma de un elefante de color blanco,
Un cuerpo adornado con seis colmillos de marfil, y cuatro patas.

Esta lectura, sin embargo, sólo pretende coincidir con el sueño de la Madre.

འཇོ་ན་བར་སྲིད་དེ་ཇི་ཅམ་གནས་ཞེ་ན། མདོ་སྡེ་པའི་དགོ་བསྟེན་བཅུན་པ་ན་རེ། སྐྱི་
བའི་རྐྱེན་མ་ཚོ་གས་ཀྱི་བར་དུ་གནས་པས་ངེས་པ་མེད་ཅེས་ཟེར། བཅུན་པ་དབྱིག་
བཤེས་ན་རེ། ཞལ་བདུན་གནས་ལ། དེ་ལ་སྐྱི་གནས་མ་རྟོལ་ན་ཤི་འཕོས་ནས་ཡང་དེ་
ཉིད་དུ་སྐྱི་ཞེས་ཟེར། །ཁ་ཅིག་ །ཞལ་བདུན་ལྷག་བདུན་ཏེ་ཞེ་དགུ་གནས་ཟེར།

«¿Entonces cuánto tiempo», se pudiera preguntar, «permanece un ser en el estado intermedio?». El sutrista llamado el «Venerable laico con votos» afirma que «No hay un tiempo fijo: El ser intermedio permanece en este estado hasta que todos los factores necesarios para su nacimiento se hayan reunido». Y el maestro Vasumitra afirma que «permanecen ahí durante un período de siete días. Si al final de este término no han encontrado un nuevo nacimiento, mueren y emigran a otro estado intermedio». Otros afirman que el ser intermedio permanece durante siete semanas—un total de 49 días.

བྱེ་བྲག་སྐྱོ་བ་ན་རེ། འདི་སྐྱེ་སྲིད་ཚོལ་བའི་ངང་ཚུལ་ཅན་ཡིན་པས། ཡུན་རིང་དུ་མི་
 གནས་པར་སྐྱུར་དུ་ཉིང་མཚམས་སྐྱོར་ལ། དེ་ཡང་ཡུལ་དེར་སྐྱེ་བར་ངེས་ན། སྐྱེ་
 བའི་རྒྱུ་མ་ཚོགས་ཀྱང་། ལས་ཀྱིས་རྒྱུ་གྱི་ཚོགས་པ་དང་ས་ནས་དེར་སྐྱེ། དེར་སྐྱེ་
 བར་མ་ངེས་ན་ཡུལ་གཞན་དུ་སྐྱེ་ཟེར་རོ།

Los detallistas reclaman:

Un ser en el estado intermedio es uno en búsqueda activa de su renacimiento, por lo que su concepción para un nuevo nacimiento se produce relativamente rápido, antes de que haya pasado mucho tiempo en este estado. Si su nacimiento en un lugar determinado es algo fijo pero los factores necesarios aún no se han reunido, la fuerza de sus actos del pasado reunirá estos factores y nacerá ahí. Si su nacimiento en el lugar concreto no es algo fijo, entonces sencillamente nacerá en otro lugar.

ལྔ་ལྔ་ལྔ་བ་ལང་གི་བར་སྲིད་གྲུབ་ན། བ་ལང་དེ་དབྱར་འདོད་ཆགས་སྐྱོད། བ་
 མིན་དུས་མིན་དུ་སྐྱོད་པས་བ་མིན་དུ་སྐྱེ། དགུན་རྟེན་བར་སྲིད་གྲུབ་ན། དེ་སོས་ཁ་
 འདོད་ཆགས་སྐྱོད། བོང་བུ་དུས་མིན་དུ་སྐྱོད་པས་བོང་བུར་སྐྱེ།

Vamos también a suponer que es invierno y que alguien ha alcanzado el estado intermedio desde donde se supone que renacerá como una vaca. Como las vacas se aparean en verano, en su lugar, renacerá como un animal similar que no tenga temporada específica de apareamiento. Si durante el invierno una persona llega a un estado intermedio donde debe nacer como caballo; en su lugar, nacerá como burro, ya que los burros se aparean en cualquier estación, y los caballos solo en primavera.

དབྱར་ལྟ་བུ་དོམ་གྱི་བར་སྲིད་གྲུབ་ན། དེ་དགུན་འདོད་ཆགས་སྐྱོད། དེ་དུས་མིན་དུ་
 སྐྱོད་པས་དེ་དུ་སྐྱེ། དབྱར་ལྟ་བུ་རྒྱུ་བར་སྲིད་གྲུབ་ན། དེ་སྟོན་འདོད་ཆགས་སྐྱོད།
 ཅེ་སྐྱུར་དུས་མིན་དུ་སྐྱོད་པས་ཅེ་སྐྱུར་དུ་སྐྱེ་རོ།

Lecturas

Si durante el verano una persona ha alcanzado el estado entre la muerte y el renacimiento y se supone que va a nacer como un oso, nacerá como una criatura similar. Unas se aparean en cualquier estación, ya que los osos solo se aparean en el invierno. Para terminar, si es verano y una persona se ha convertido en un ser intermedio destinado a nacer como perro, tomará renacimiento como lobo: Ellos se aparean en cualquier momento, los perros sólo lo hacen en el otoño.

དེ་ལྟར་ན། ཅི་སྟེ་ན་རྣམས་ལོ། དེ་ལས་གསར་དུ་སོག་གོ། ཞེས་གསུངས་པ་ཡང་
ལེགས་པར་གྲུབ་གོ། །ལས་གསར་དུ་སོག་གོ་ཞེས་པ་ཡང་། མཐོང་ཚོས་ལ་སྤྱོད་
འགྲུར་གྱི་ལས་གསར་དུ་སོག་པ་ཡིན་ལ། དེ་གྲུབ་པས། རླུས་ནས་དང་ལན་གྲངས་
གཞན་ལ་སྤྱོད་འགྲུར་ཡང་གྲུབ་གོ། ཞེས་ཟེར་རོ།

Todo esto corrobora la cita que dice: «Se desprenden de lo que eran; acumulan fuerzas nuevas del tipo que proviene de los actos». Además, la «acumulación de fuerzas nuevas» que se menciona aquí se refiere a una colección de nuevas fuerzas del tipo que proviene de los actos de esta vida y que producen sus resultados aquí en esta misma vida. Esta confirmación de que el ser intermedio es capaz de acumular nuevos actos que le darán algún resultado en esa misma vida, confirma que puede acumular los otros dos tipos: Los que producen un resultado que se experimenta en la vida siguiente, y los que conducen a un resultado que se experimenta en vidas después de la siguiente. Esto es lo que ellos afirman.

འབཞི་པ་ནི།

Ahora pasamos al cuarto de nuestros cinco puntos sobre los seres intermedios. Aquí vamos a hablar sobre sus diversas características especiales.

འདིགས་མཐུན་ལྷ་མིག་དག་པས་མཐོང་།

ལས་ཀྱི་རྩུ་འཕྲུལ་ལྷགས་དང་ལྷན།

དབང་པོ་ཀུན་ཚང་ཐོགས་མེད་ལྷན།

མི་སྣོག་དེ་ནི་དྲི་ཟེལ།

Visto por el mismo tipo, con el ojo claro de dios.
Hazañas milagrosas de actos, una fuerza especial.
Todos sus poderes completos, no pueden ser detenidos.
Nunca son desviados, aquellos viven de los olores.

[III.53-6]

བར་སྲིད་གང་གིས་མཐོང་ཞེ་ན། བར་སྲིད་རིས་མཐུན་པ་ནང་གིས་མཐོང་ངོ་། །ཁ་
ཅིག །ལྷའི་བར་སྲིད་ཀྱིས་ཐམས་ཅད་མཐོང་། མི་དང་། ཡི་དྲགས་དང་། དུད་འགོ་
དང་། དམུལ་བའི་བར་སྲིད་རྣམས་ཀྱིས་གོང་མ་གོང་མ་མ་གཏོགས་པ་མཐོང་ཞེས་
ཟེར་རོ།

Uno pudiera preguntar «¿Quién puede ver a un ser intermedio»? Los seres intermedios, por lo menos los **del mismo tipo, se pueden ver** entre sí. Algunas personas han declarado que los seres intermedios que se dirigen a un nacimiento como ser de placer, pueden ver a todos los demás tipos de seres, y que los seres intermedios que van a nacer como humanos, espíritus hambrientos, animales y seres del infierno, pueden ver a cada uno de ellos, a excepción los tipos anteriores.

ལྷའི་མིག་རྣམ་པར་དག་པ་སྣོན་བཅུ་གཅིག་དང་བྲལ་བས་ཀྱང་མཐོང་ངོ་། །སྣོན་བཅུ་
གཅིག་པོ་ནི། ཐེ་ཚོམ་དང་། ཡིད་ལ་མི་བྱེད་པ་དང་། ལུས་ཀྱི་གནས་ངན་ལེན་དང་།

Lecturas

ལྷ་གསལ་གཉིད་དང་། རྗོད་པ་དང་། བརྗོན་འགྲུལ་བརྩམས་དྲགས་པ་དང་། སེམས་
ཡ་ཡ་བོར་གྱུར་པ་དང་། བག་ཚ་བ་དང་། འདུ་ཤེས་སྣ་ཚོགས་པ་དང་། ལྷ་བ་
མངས་པ་དང་ཉ་ཅང་བསྐྱོམས་དྲགས་པ་ལོ།

Los seres intermedios también pueden ser vistos **utilizando** lo que se llama el «ojo de un dios». Debe ser uno que esté **claro**, libre de las once fallas típicas. Estas once

Son: (1) la duda, (2) fallar en dirigir **nuestra** atención adecuadamente, (3) estados físicos inapropiados, (4) sensación de embotamiento o somnolencia, (5) excitación mental, (6) una aplicación excesiva de esfuerzo, (7) la divagación mental vacía, (8) ansiedad, (9) demasiadas ideas distintas, (10) hablar demasiado, y (11) esforzarse demasiado para meditar.

།ལས་ཀྱི་རྩུ་འཕུལ་གྱིས་ནམ་མཁའ་ལ་འགོ་བ་དང་། འུགས་མགོགས་བྱུང་དང་ལྷན་
པ་དང་། མིག་སོགས་དབང་པོ་ཀུན་ཚང་ཞིང་། རི་སོགས་ལ་ཐོགས་མེད་དུ་འཇུག་པ་
དང་ལྷན་ནོ། །དེའི་ཤེས་བྱེད་བྲག་སར་ཁ་མེད་པ་ཅན་གྱི་གསེབ་ཏུ་སྐལ་བ་སོགས་
འབྱུང་བ་དེས་ཤེས་སོ།

Los seres intermedios tienen la capacidad de realizar **hazañas milagrosas** que provienen del poder de los actos. Pueden volar por el cielo, y mostrar una **fuerza especial**, o la capacidad de viajar a velocidades extraordinarias. **Todos sus poderes**, los del ojo y el resto, están **completos**—y tienen la capacidad de atravesar montañas y demás **sin que algo los detenga**. Una prueba de este hecho es la presencia de ranas y otros tipos de criaturas que se encuentran en el centro de rocas sin ninguna apertura.

།འོ་ན་དམྱལ་བའི་བར་སྲིད་གྲུབ་ནས་འགོ་བ་གཞན་དུ་རྫོགས་གསལ་ཞེས། མི་ལྷོག་ཏེ།
དམྱལ་བའི་བར་སྲིད་དང་དེའི་སྣོན་དུས་ཀྱི་སྲིད་པ་གཉིས་འཕེན་བྱེད་གྱི་ལས་གཅིག་
པའི་ཕྱིར། ཚངས་རིས་ཀྱི་བར་སྲིད་གྲུབ་ན། དེར་སྐྱེ་བར་མ་ངེས་ཏེ། དེ་ཉིད་ལ་བར་
དོར་སྐྱུང་ན་ལས་འདའ་བ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

Lecturas

Uno se pudiera preguntar «¿Es entonces posible que una persona sea desviada a otro tipo de nacimiento, después de haber tomado la forma como ser intermedio que se dirige a los infiernos?» Usted **nunca será desviado** a otro nacimiento: La energía de sus actos del pasado que está arrojando al ser intermedio que se dirige a los infiernos, es la misma energía que va a proyectar el ser «anterior» —es decir, el ser del infierno en sí.

Sin embargo, sí puede alcanzar el estado de un ser intermedio que se dirige al nivel conocido como «Clase de los Puros» y aún así no tener que nacer ahí: existen casos en los que se logra el nirvana entre la muerte y el renacimiento; como tal, seres de este tipo, sí existen.

འདོད་པའི་བར་སྲིད་དེ་ཁམ་ཟས་ཟའམ་ཞེ་ན། དེ་ནི་ཁམ་ཟས་རགས་པ་མི་ཟའི་དྲི་
ཅམ་ཟའོ། །དེ་ཡང་དབང་ཆེ་བ་རྣམས་དྲི་ཞིམ་པ་དང་རྒྱུ་བ་རྣམས་དྲི་མི་ཞིམ་པ་ཟའོ།

Uno puede preguntar si los seres intermedios del reino del deseo comen algún tipo de alimento físico. Se dice que **esos seres** no comen nada burdo o alimento físico, sino que más bien **viven de** simples olores. Y los más poderosos consumen los buenos olores, mientras que los menos poderosos consumen los olores deficientes.

ལྲ་པ་ནི།

El quinto y último punto de nuestro comentario sobre los seres intermedios, se refiere a cómo entran al estado de nacimiento.

15

Cómo encuentran un nacimiento los seres intermedios

སློལ་སྲིད་ཅི་ལོག་གྱུར་པས།

ཚེ་དགས་འགོ་བའི་ཡུལ་དུ་འགོ།

དྲི་དང་གནས་ལ་མངོན་འདོད་གཞན།

།དམུལ་བ་ཡི་ནི་སྲིད་རྒྱུ་ཚུགས་ཡིན།

Debido a una impresión equivocada pasa
A su destino a jugar, a disfrutar;
Otros por atracción a los olores o al lugar.
Aquellos para los infiernos boca abajo.

[III.57-60]

བར་སྲིད་དེ་སྐྱེ་གནས་སུ་འཇུག་ཚུལ་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། མིའི་བར་སྲིད་པ་ཞིག་ཡིན་ན་
 ཐག་རིང་པོ་ནས་ཕ་མ་ཉལ་པོ་བྱེད་པ་མཐོང་བས་ན། སློན་མི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པས།
 ཅེ་བ་དང་དགའ་བའི་བསམ་པས་འགོ་བའི་ཡུལ་ཕོ་བ་དང་ལོང་ཁའི་གསེབ། བྱ་སྡོད་
 གྱིན་དུ་འགོ།

Uno puede comenzar con «¿Cómo es que un ser intermedio entra en su estado particular de nacimiento?». Si es un ser intermedio que se dirige a un nacimiento como humano, ve a la distancia a sus padres teniendo sexo juntos. Debido a una impresión equivocada, e imaginar que puede jugar y disfrutarlo, llega a su destino dentro del útero, atrapado en medio del abdomen y las entrañas de la madre.

དེ་ཡང་ཕོར་སྐྱེ་བ་ཡིན་ན་མའི་ལྟོ་གཡས་སུ་སྐྱེས་ནས་ཁ་རྒྱབ་ཏུ་བཞུགས་ཏེ་ཙོག་པུར་
 འདུག་པ་དང་། མོར་སྐྱེ་བ་ཡིན་ན་མའི་ལྟོ་གཡོན་དུ་སྐྱེས་ནས་ཁ་མདུན་དུ་བཞུགས་ཏེ་
 འདུག། །མ་ཞིང་དུ་སྐྱེ་བ་ཡིན་ན་ཕོ་མའི་འདོད་ཆགས་གང་ཤས་ཆེ་བའི་སྐབས་སུ་
 འདུག་གོ། །

Si el menor va a ser varón, se acuesta en cuclillas sobre el lado derecho del abdomen de la madre, y de cara hacia la espalda. Si va a ser una niña, el pequeño se acuesta del lado izquierdo del abdomen, en dirección al frente. El niño que va a nacer como neutro, se acuesta en cualquiera de las dos posturas, dependiendo si el tipo de deseos que dominan su personalidad, sean masculinos o femeninos.

གཞན་རྒྱུ་གཤེར་ལས་སྐྱེ་བ་ནི་དྲི་མངོན་པར་འདོད་པས་འགོ། །རྩུས་ཏེ་སྐྱེ་བ་ནི་
 གནས་ལ་མངོན་པར་འདོད་པས་འགོའོ། །འོ་ན་དམྱལ་བའི་གནས་འདོད་པ་ཇི་ལྟར་
 ཡོད་ཅི་ན། ཡོད་དེ། སློན་མི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཏུ་གྱུར་པས་སོ།

Lecturas

En cuanto a los **otros** tipos de seres intermedios, aquellos que se dirigen a un nacimiento por calor y humedad, pasan a su destino **por una atracción por los olores del lugar**. Los que van a nacer completos llegan a su destino, por una **atracción por el lugar** en sí.

Alguien pudiera refutar: «¿Cómo es que alguien pudiera sentirse atraído por los infiernos?» No obstante, ellos sí lo están—todo basado en una impresión equivocada.

ཁོ་སྲིད་འགོ་བའི་དབྱིབས་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། དཔྱུལ་བའི་བར་སྲིད་ནི་སྦྱིལ་ཚུགས་སུ་
འགོ་བ་ཡིན་ཏེ། མདོ་ལས། ཡང་དག་སྡོམ་དང་དཀའ་ཐུབ་ཅན། དང་སྲོང་རྣམས་
ལ་སྐྱར་འདེབས་པ། །དེ་དག་སྦྱིལ་ཚུགས་དག་ཏུ་ནི། །དཔྱུལ་བ་ཁོ་ནར་ལྷུང་བར་
འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་པའི་སྟེང་།

¿Qué aspecto tiene un ser intermedio en su camino hacia su objetivo? **Aquellos** que se dirigen a **los infiernos** viajan boca abajo. Como lo dice el sutra,

Aquellos que amonestan a los santos—los realizados
Con votos sin mancha y poderosos ascetismos—
Sólo pueden caer, viajando hacia abajo a los infiernos,
Transitando con cuerpos invertidos.

ཁག་ཞན་མི་སོགས་ཐད་ཀར་འགོ་འོ། །སློབ་དཔོན་གང་སྤེལ་ན་རེ། ཡི་དྲགས་ཀྱི་བར་
སྲིད་ནི་ཡི་དྲགས་བཞིན་དུ་རྒྱབ་ནས་འགོ་ཞེས་གསུང་།

Se dice que los seres intermedios que van a nacer como seres de placer viajan en dirección ascendente. Todos los demás, aquellos que van a ser humanos y el resto, viajan en un plano nivelado. El maestro Purnavardhana afirma que los seres intermedios, los que van a nacer como espíritus hambrientos se desplazan como los espíritus hambrientos mismos, viendo hacia atrás.

The Asian Classics Institute
Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura seis: Los tipos de sustento, y una descripción general del mundo físico

La siguiente selección fue extraída de la Iluminación del Camino a la Libertad, un comentario de Gyalwa Gendun Drup, Su Santidad el Primer Dalai Lama, sobre el Tesoro del Conocimiento Superior (Abhidharma Kosha), escrito por el Maestro budista Vasubandhu en el siglo IV de nuestra era. Los versos del texto raíz del Maestro Vasubandhu no aparecen en el original del comentario, y se han insertado en los puntos apropiados. Algunas partes de estos versos que se han incluido en el comentario se han escrito en letra más oscura para mostrar la estrecha relación de las dos obras, y se han incluido títulos de sección para mayor claridad.

45

*Introducción
a los distintos tipos de sustento*

འཇུག་བ་ཟས་ཀྱིས་གནས་བ་ཡིན།

Los seres se mantienen vivos mediante el sustento.

[III.152]

འཕོ་ན་འགྲོ་བ་རྣམས་ཁམས་གསུམ་དུ་གང་གིས་གནས་ཞེ་ན། འགྲོ་བ་རྣམས་ཟས་
 གྱིས་གནས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། མདོ་ལས། ལྷོན་པ་སངས་རྒྱས་ནས་རིང་པོ་མ་ལོན་
 པ་ན། ཚེས་གཅིག་བཀའ་སྐུལ་པ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ། འགྲོ་བ་ཟས་གྱིས་གནས་པ་ཡིན་ནོ།
 །ཞེས་གསུངས་པའི་ལྟར།

Uno se puede preguntar «¿Qué es lo que mantiene vivos a los seres en estos tres reinos»? **Los seres se mantienen vivos mediante el sustento**, pues como dice el sutra:

No mucho después de que el Maestro se había iluminado, habló de una cierta enseñanza, en el sentido de que los seres se mantienen vivos mediante el sustento.

གཉིས་པ་ལ་གསུམ། ཟས་གྱི་རང་བཞིན། ཞར་ལ་བར་སྤིད་གྱི་མིང་གི་རྣམ་གྲངས།
 དེ་དག་གི་ངས་པའོ།

A continuación, veremos este punto a mayor detalle, dividiéndolo en tres según: (1) La naturaleza del sustento; (2) por cierto, se utilizaron nombres distintos para referirse a los seres intermedios; y (3) una razón para el número de los distintos tipos de sustento.

།ལམ་གྱི་ཟས་ནི་འདོད་པ་ན།
 །སྐྱེ་མཆེད་གསུམ་གྱི་བདག་ཉིད་དོ།
 །གཟུགས་ཀྱི་སྐྱེ་མཆེད་མ་ཡིན་དེས།
 །རང་དབང་གོལ་ལ་མི་ཕན་གྱིར།

El alimento sólido existe en el deseo;
 Combinación de tres de las puertas de los sentidos.
 La puerta del sentido que es la forma no lo es, porque
 No ayuda a su poder ni al libre.

[III.153-6]

།དང་པོ་ནི། འགོ་བ་ཟས་ཀྱིས་གནས་པ་ཡིན། །ཞེས་བཤད་ན། ཟས་དེ་ལ་དུ་ཞེ་ན།
 དེ་ལ་བཞི་ཡོད་དེ། །ལམས་ཀྱི་ཟས། དེག་པའི་ཟས། སེམས་པའི་ཟས། རྣམ་ཤེས་
 ཀྱི་ཟས་རྣམས་སུ་ཡོད་པའི་གྱིར།

Uno pudiera comenzar con: «En las líneas anteriores, usted mencionó que los seres se mantienen vivos mediante el sustento». ¿Cuántos tipos de sustento hay? Hay cuatro tipos distintos: El sustento en forma de alimento sólido, de contacto, de movimiento mental y de consciencia.

འོ་ན་དེ་དག་ལམས་གང་ན་ཡོད་ཅེ་ན། །ལམ་གྱི་ཟས་ནི་འདོད་པ་ན་ཡོད་ཀྱི། །ལམས་
 གོང་མ་དག་ན་མེད་དེ། །ལམ་ཟས་ལ་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་དག་དེར་སྐྱེ་བའི་གྱིར།
 དམུལ་བ་ཆེན་པོ་ན་ལམ་ཟས་ཇི་ལྟར་ཡོད་ཅེ་ན། །ཡོད་དེ། །ལྷགས་ཀྱི་ཐོ་ལུམ་དང་
 ཟངས་ལྷན་མེ་འབར་བ་ཁར་འཇུག་པར་བཤད་ཅིང་། །ཉི་ཚེ་བ་དང་ཉེ་འཁོར་བ་ན་མིའི་
 ཟས་ཇི་ལྟར་བ་བཞིན་ཡོད་པར་དགོ་འདུན་སྤངས་དང་གོ་བཞིན་སྐྱེས་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་
 ལས་ཤེས་སོ།

«¿En qué reinos se encuentran?», se puede preguntar. El alimento sólido existe en el reino del deseo; más no en los reinos superiores ya que en estos reinos sólo

Lecturas

nacen aquellos seres que se han liberado del deseo de alimento sólido. Alguien puede preguntar cómo es que puede haber comida sólida en los grandes infiernos. Y sin embargo si la hay, ya que se dice que las bolas de hierro en llamas y el cobre fundido se introduce forzosamente en la boca de los seres que viven en estos infiernos. Además, podemos entender por los relatos de Gendun Sung y Shrona que en los infiernos parciales y adyacentes hay tipos de comida que se asemejan a los del reino humano.

འཇོ་ནཱ། རབ་དུ་བྱེད་པ་ལས་ཁམ་གྱི་ཟས་གང་ཞེ་ན། ཁམ་གང་ལ་བརྟེན་ནས་དབང་
 བོ་རྣམས་རྒྱས་པར་འགྱུར་བ་དང་། འབྱུང་བ་ཆེན་པོ་རྣམས་འཚོ་བ་དང་ཉི་བར་འཚོ་
 བར་འགྱུར། ཞེས་གསུངས་པ་དང་འགལ་ཡོ་ཞེ་ན། མི་འགལ་ཏེ། དེ་རྒྱས་འགྱུར་
 གྱི་ཟས་ལ་དགོངས་ལ། ལྷགས་གྱི་ཚོ་ལུམ་སོགས་གྱིས་ཀྱང་བགྲུས་པ་སེལ་རྣམས་པས་
 ཟས་གྱི་མཚན་ཉིད་དང་ལྷན་པའི་ཕྱིར།

Algunos pudieran hacer la objeción de que esta explicación parece contradecir las siguientes palabras del *Tratado*:

¿Qué es alimento sólido? Cualquier porción de una sustancia que, cuando se utiliza como alimento, nutre los diversos poderes y promueve el desarrollo de los principales elementos del cuerpo.

De todos modos, no hay contradicción alguna. Esta explicación se ha dado sólo en referencia a los alimentos como parte de un proceso de nutrición; se puede decir que las bolas de hierro o similares pueden satisfacer la definición de comida, en el sentido de que tienen la capacidad de eliminar la sensación de hambre.

ཁམ་ཟས་གྱི་ངོ་བོ་གང་ཞེ་ན། ཇི་རོ་རིག་བྱའི་སྐྱེ་མཆེད་གསུམ་གྱི་བདག་ཉིད་དོ།
 ཁེའི་ཕྱིར་ཁམ་གྱི་ཟས་ཞེས་བྱ་ཞེ་ན། ལྷ་ལྷེ་ལུས་གསུམ་གྱིས་ཁམ་དུ་བཅད་ནས་མིང་
 པའི་ཟས་ཡིན་པས་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ།

Uno puede preguntar, «¿Cuál es la naturaleza básica de los alimentos sólidos?» Es una combinación de tres de las puertas de los sentidos: El olfato, el gusto y lo tangible. ¿Por qué se le denomina «alimento sólido» [literalmente, «alimento en porciones»]? Se llama así porque es un alimento que se ingiere sólo después de haber sido dividido en porciones por los tres agentes: La nariz, la lengua o el cuerpo.

ཉི་མ་དང་གི་བ་མ་ལ་ཡོད་པའི་དྲི་རོ་ཁམ་ཟས་མ་ཡིན་པར་ཐལ། དེ་ཁམ་དུ་བཅད་
 བས་མིད་པར་བྱ་བ་མ་ཡིན་པའི་སྤྱིར་ཞེ་ན། སྐྱོན་མིད་དེ། དེ་མིན་ཡང་དེའི་རིས་ཡིན་
 པའི་སྤྱིར་དང་། ཡང་ན་ཕལ་ཆེ་བ་ལ་དགོངས་པའི་སྤྱིར།

Se pudiera argumentar «Entonces considere los olores y sabores del sol o de la sombra. ¿No son entonces una especie de alimento sólido? Porque ¿no es imposible ingerirlos cortándolos primero en porciones de cierto tamaño?» Es verdad que esto sería imposible; sin embargo, se ajustan a la descripción general de sustento sólido. También se pudiera decir que nuestra descripción tiene la intención de ajustarse a la mayoría de los casos.

གཞུགས་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་ཁམ་ཟས་མ་ཡིན་ཏེ། དེས་རང་གི་ཡུལ་ཅན་དབང་པོ་རྟེན་དང་
 བཅས་པ་རྒྱས་པ་ལ་མི་ཕན་པའི་སྤྱིར་དང་། དེ་ལ་ཕན་པའི་རིས་ཀྱང་མ་ཡིན་པའི་
 སྤྱིར།

La puerta del sentido que es forma no es un tipo de alimento sólido, porque no ayuda en el proceso de nutrición de «su poder» (es decir, el poder que toma esta forma como objeto) o de la base del poder. Tampoco se asemeja al tipo general de cosas que sí desempeñan tal función.

རྟེན་གསུམ་གྱི་སྤྱི་ལོ་ལ་ཟས་མིད་དུ་འོང་བ་ལགས་པ་མཐོང་བ་ན་བདེ་བ་དང་ཡིད་བདེ་
 བར་འགྱུར་བའི་སྤྱིར་ཞེ་ན། དེ་ནི་ཟས་དེ་ལ་དམིགས་པའི་བདེ་བ་སྤྱིར་འགྱུར་གྱི་རིག་
 པ་ཟས་སུ་སོང་བ་ཡིན་གྱི། གཞུགས་གྱི་སྐྱེ་མཆེད་ཟས་སུ་སོང་བའི་དོན་མིན་ཏེ།
 ཡིན་ན་གྲོལ་བ་དག་བཅོམ་པ་དང་སྤྱིར་མི་འོང་ལ་ཕན་དགོས་པ་ལས་མི་ཕན་པའི་སྤྱིར།

Uno pudiera decir: «No estoy de acuerdo con esto. ¿Acaso no es posible que surjan sensaciones de placer y felicidad, cuando uno ve un platillo de comida presentado de forma particularmente atractiva?». A pesar de que en este caso describiríamos el sustento, como algo que consta de un contacto que involucra una experiencia de placer mediante el enfoque en la comida; el punto no es que esta forma, el objeto del ojo, esté funcionando como sustento. Si así fuera, también

Lecturas

tendría que producir algún efecto de beneficio, incluso en los seres que son **libres**: Destruidores del enemigo o aquellos que nunca necesitan regresar. Pero el hecho, es que dicha forma **no** los **ayuda** de ninguna manera.

47

Tres formas adicionales de sustento

རེག་དང་སེམས་པ་རྣམ་ཤེས་ནི།

འབྲེལ་བཅས་ཟས་ཡིན་པ་

El contacto, el movimiento mental y la consciencia con mancha son sustento.

[III.157-8a]

རེག་པའི་ཟས་ལ་སོགས་པ་དེ་དག་གི་ངོ་བོ་གང་ཞེ་ན། རེག་པ་དང་སེམས་པ་དང་
རྣམ་པར་ཤེས་པ་ནི་འབྲེལ་བཅས་པ་ཟས་ཡིན་གྱི། འབྲེལ་མེད་ཟས་མིན་ཏེ། ཟས་
གྱི་དོན་ནི་སྲིད་པ་གསོ་བར་བྱེད་པ་ཡིན་ན། འབྲེལ་མེད་ནི་སྲིད་པ་ཟད་བྱེད་ཡིན་པའི་
སྲིད་དང་། མདོ་ལས། སེམས་ཅན་གྱི་བར་རྣམས་གནས་པར་བྱེད་པ་དང་། འཚོ་
བར་བྱེད་པ་དང་། སྲིད་པ་ཚོལ་བ་རྣམས་ལ་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པའོ། །ཞེས་དང་།

Uno pudiera decir: «Usted ha mencionado el sustento que consta del contacto, y demás. ¿Cuál es justo la naturaleza de cada uno de estos tipos de sustento?» El **contacto**, el **movimiento mental** y la **consciencia** que vienen **con mancha**, cada uno es un tipo de **sustento**. En su forma sin mancha no se les puede llamar sustento, porque el sustento es definido por su función de perpetuar esta vida de sufrimiento, mientras que un acto sin mancha lo detiene. Como lo dice el sutra:

Funciona para mantener vivos a los seres que ya han salido, y para alimentarlos; funciona para proporcionar apoyo a los que aun están en el estado de búsqueda de su siguiente vida.

ཟས་བཞི་ནི་ནད་དང་འབྲེལ་དང་ལྷན་སྐྱེའི་རྩ་བ་ཡིན་པོ། །ཁ་ཤིའི་རྒྱུན་ཡིན་པོ།
ཞེས་གསུངས་ལ། འབྲེལ་མེད་དེ་ལྷན་སྐྱེའི་སྲིད།

También dice:

Lecturas

Los cuatro tipos de sustento son la raíz misma de la enfermedad, el cáncer, la agonía. Contribuyen a provocar la vejez y la muerte.

Las cosas sin mancha difícilmente se pudieran describir de esta manera.

ཟས་དུ་ཞིག་གིས་གནས་པ་དང་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་ཅེ་ན། ཟས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་
བྱེད་དོ། །ལས་ཀྱི་རང་བཞིན་པས་སེམས་པ་དང་། དེ་དང་མཚུངས་ལྡན་གྱི་རྣམ་པར་
ཤེས་པ་དང་། རིག་པས་སེམས་ཅན་འབྱུང་བར་བྱེད་པ་དང་། སྲིད་པ་ཚོལ་བ་རྣམས་
ལ་ཕན་འདོགས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་མོད། །ཁམ་ཟས་ཀྱིས་ཇི་ལྟར་འབྱུང་བར་བྱེད་ཅེ་ན།
བྱེད་དོ། །ཁམ་ཟས་ཀྱི་ཟས་ལ་སྲིད་པའི་དབང་གིས་ཡང་སྲིད་འབྱུང་བར་བྱེད་པའི་
ཕྱིར།

Uno puede preguntarse de los distintos tipos de sustento, cuántos funcionan para mantener vivos a los seres, y proporcionarles ayuda. Todos ellos lo hacen. Entonces se pudiera preguntar de nuevo:

Admitamos que el movimiento de la mente (puesto que es después de todo, por naturaleza un acto)—actúe junto con la consciencia y el contacto—para traer a un ser a la existencia y proporcionar ayuda a los que todavía están en la búsqueda de un renacimiento. ¿Cómo es que el alimento sólido pueda traer a un ser a la existencia?

Pero sí lo puede hacer: El alimento sólido puede llevar a uno, a una nueva existencia mediante el poder de su deseo por tenerlo.

ཁམ་ཟས་དང་། བདེ་བ་སྦྱོང་འགྱུར་གྱི་རིག་པ་དང་། དེ་དང་མཚུངས་ལྡན་གྱི་རྣམ་
ཤེས་ཀྱིས། སེམས་ཅན་གནས་པར་བྱེད་པ་ཡིན་མོད། སེམས་པས་ཇི་ལྟར་གནས་
པར་བྱེད་ཅེ་ན།

Todavía se puede plantear otra cuestión:

Admitiendo que el alimento sólido y el contacto que implica una experiencia de placer, así como la consciencia ligada con este

Lecturas

contacto, pueden funcionar para mantener vivo a un ser sintiente. Pero ¿cómo es que el movimiento de la mente desempeña esta función?

རེ་བ་དང་བཅས་པའི་སེམས་པས་གནས་བར་བྱེད་དེ། ལུ་གུ་བྱུང་བའི་ཚེ་ཡ་ཞིག་རང་
གི་བྱ་གཉིས་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ་འཆི་བ་མ་བཟོད་པར་ཐལ་བའི་རྒྱལ་པ་སྲིད་བྱས་ཁ་
བཅིངས་པ་བྱེ་ཡིན་པར་སྣང་བའི་ཚེ། རེ་བ་དང་མ་བྲལ་བར་མ་ཤི་བ། ཁ་བྱེ་བས་
ཐལ་བར་མཐོང་བ་ན་རེ་བ་དང་བྲལ་ནས་ཤི་བ་དང་།

La respuesta es que el movimiento de la mente que involucra la emoción de esperanza puede mantener la vida. Vemos, por ejemplo, la historia de un padre que no podía soportar la idea de morir, junto con sus dos hijos, durante una hambruna. Tomó una bolsa llena de polvo y la amarró rápidamente, diciendo a sus hijos que la paja era harina. Mientras mantuvieron esta esperanza, evitaron morir. Cuando abrieron la bolsa y vieron la paja, perdieron la esperanza y por lo tanto murieron.

གྲུ་ཆག་པའི་ཚོང་པ་རྒྱ་མཚོའི་ལུ་བ་ལ་ཐང་དུ་འབྲུལ་ནས། རེ་བ་དང་མ་བྲལ་བར་མ་
ཤི་བ། རེ་བ་དང་བྲལ་བའི་ཚེ་ཤི་བ་དང་། འགྲོ་བའི་རྣམ་གུངས་ལས། སྲོག་ཆགས་
ཆེན་པོ་གང་དག་ཚུ་ནང་ནས་འཐོན་ཏེ་བྱེ་མའི་ཐང་ལ་སྒྲོང་སྤྲས་པ་མས་བྲན་ན་མི་
རུལ། མ་བྲན་ན་རུལ་བར་ལགད་པ་ལྟ་བུའོ།

También vemos que se menciona a mercaderes que naufragaron a la deriva en el mar, que equivocadamente tomaban lo blanco de las olas lejanas como tierra firme. Mientras mantuvieron la esperanza, los mantuvo con vida, pero cuando se dieron cuenta de su error y perdieron la esperanza, murieron de inmediato. También describen a los *Tipos de Seres*, como ciertas criaturas grandes que se arrastran fuera del agua para enterrar sus huevos en la arena de la playa. Mientras la criatura madre tenga a sus huevos en mente, éstos permanecen frescos. Si ella se olvida de ellos, se dice que se echan a perder.

སྒྲོབ་དཔོན་ནི། དེ་ལྟར་གཞན་མའི་སེམས་པ་བྱའི་ཟས་སུ་ཐལ་བའི་སྒྲོན་ཡོད་པས།
སྒྲོངས་མ་བྲན་ན་མི་འདུལ། མ་བྲན་ན་འདུལ་བའི་དོན་ཡིན་ནོ། ཞེས་གསུང་།

Sin embargo, el Maestro se opone a esta explicación:

Lecturas

Si esto fuera cierto, entonces el movimiento de la mente de la madre tendría que ser sustento para las crías, lo cual es ilógico. El punto más bien es, que los seres dentro de los huevos no se estropean mientras mantengan el recuerdo de su madre, y se estropean cuando se olvidan de ella.

དེ་ལ་ནི་པརྩི་ཏ་ན་རེ། དེ་ནི་མི་འཐད་དེ། སྒོ་ང་ལས་སྐྱེས་ཏུ་སྒོ་ངས། ཞེས་
གསུངས་པའི་སྤྱིར་ཞེས་ཟེར། དེ་མི་འཐད་དེ། མ་དུན་པ་དང་ཏུ་སྒོ་ངས་པ་ལ་
འགལ་བ་མེད་པའི་སྤྱིར།

El Pandita hace una contrademanda: «Esa postura está equivocada, el texto raíz afirma, que `uno es ignorante de todo', y que `esto siempre es el caso de aquellos que provienen de huevos'». Sin embargo, él mismo está en un error, ya que los estados mentales de fallar en recordar algo, por un lado, y la ignorancia total por el otro, no se excluyen el uno al otro.

48

Los reinos y los tres tipos de sustento

“གསུམ་དག་ན།

Estos en tres

[III.158b]

འོ་ན་གསུམ་པོ་ཁམས་གང་ན་ཡོད་ཅེ་ན། ཁམས་གསུམ་དག་ན་འོ། །གང་ཁམ་ཡིན་
པ་དེ་དབང་པོ་རྟོན་བཅས་རྒྱས་པའི་ཟས་ཀྱང་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། འདི་ལ་སྤྱ་བཞི་སྟེ།
དབང་པོ་རྟོན་བཅས་ལ་གཞོན་པའི་ཁམ་དུ་བྱ་བའི་དྲི་རོ་རེག་བྱ་ནི། ཁམ་ཡིན་ལ་
དབང་པོ་རྟོན་བཅས་རྒྱས་པའི་ཟས་མིན།

¿En qué reinos se encuentran estos tres tipos de sustento? Estos se encuentran en los tres reinos. Uno pudiera preguntarse si todo lo que se puede partir en porciones también puede funcionar como sustento que nutra los poderes y su base. Las cuatro combinaciones son posibles en este sentido. Primero considere los tipos de olores, sabores o tangibles que vienen en porciones, pero que hacen

Lecturas

daño a los poderes y a su base. Estos son un ejemplo de algo que existe en porciones, pero que no es una clase de sustento que nutra los poderes y esta base.

ཟས་ལྷག་མ་གསུམ་ནི་དབང་པོ་རྟེན་བཅས་རྒྱས་པའི་ཟས་ཡིན་ལ་ཁམ་མ་ཡིན།
གཉིས་ཀ་ཡིན་པ་ནི་ཁམ་དུ་བྱས་པས་དབང་པོ་རྟེན་བཅས་རྒྱས་པར་འགྱུར་བའི་ཟས་
ལྷ་བུ། གཉིས་ཀ་མ་ཡིན་པ་ནི་སྒྲིང་དང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་འཁོར་བཅས་སོ།

Los últimos tres tipos de sustento ofrecen un ejemplo de algo que es sustento que nutre los poderes y su base, pero que no es algo que divida en porciones físicas. Un ejemplo de ambos sería cualquier tipo de sustento que, una vez tomado en porciones, produjera un efecto nutritivo en los poderes y su base. Por último, un caso para ninguno de los dos sería, algo como el sonido o el sufrimiento, con los fenómenos que lo acompañan.

།དབང་པོ་རྟེན་བཅས་ལ་གཞོན་ན་ཁམ་ཟས་སུ་མི་འགྱུར་རོ་ཞེ་ན། དུས་ཕྱིས་གཞོན་
གྲང་དེའི་མོད་ལ་ཕན་འདོགས་པས་ཁམ་ཟས་སུ་རིགས་པ་ཡིན་ཏེ། ཟས་ནི་དུས་
གཉིས་སུ་བ་བྱེད་པའི་ཕྱིར།

«Si algo produce un efecto nocivo sobre los poderes y su base», se puede afirmar, que «nunca se pudiera hablar de esto como un «alimento sólido». A pesar de que produzca un efecto nocivo en el futuro, podemos sin embargo referirnos correctamente a algo como alimento sólido, en base a que por el momento, tiene una influencia de beneficio. Esto se debe a que el alimento está cumpliendo una función en dos distintas ocasiones.

འོ་ན་བཅོམ་ལྷན་འདས་ཀྱིས་ཕྱི་རོལ་པའི་བྱང་སྤོང་འདོད་པ་ལ་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་
བ་བརྒྱལ་ཟས་བྱིན་པ་བས། འཇམ་བུའི་ཚལ་ན་འདུག་པའི་སོ་སོ་སྐྱེ་བོ་གཅིག་ལ་
བྱིན་ན་དེ་འབྲས་བུ་ཆེ། ཞེས་གསུངས་ན། འཇམ་བུའི་ཚལ་ན་འདུག་པའི་སོ་སོ་སྐྱེ་བོ་

དེ་གང་ཞེ་ན། ཁ་ཅིག །འཇམ་བུའི་ལྷོ་དང་ལྷན་པ་ཐམས་ཅད་ཡིན་ཟེར་བ་མི་འཐད་
དེ། གཅིག་ཅེས་གསུངས་པ་དང་འགལ་བའི་གྱིར་དང་། དེ་ལ་ངོ་མཚར་ཆེ་བ་ཅི་ཞིག་
ཡོད་དེ་མེད་པའི་གྱིར།

Uno puede continuar, «Ahora el Buda Victorioso, habló de que el resultado de ofrecer comida a un solo ser ordinario que estaba en una arboleda de *dzambu*, era mayor que hacer la misma ofrenda de comida a cien sabios no budistas que hayan logrado liberarse del deseo por los objetos de los sentidos. ¿A quién se refería con la expresión «un ser ordinario que estaba en una arboleda de *dzambu*?»

Algunos afirman que la referencia es para todos los que están en *Dzambu* con un estómago, pero esto es incorrecto ya que contradice la mención específica de *un solo ser*. Además, la fuerza de la comparación se perdería, ya que no hay mayor maravilla que dar a tantas personas superaría al otro acto.

ཁ་ཅིག །བྱང་སེམས་ངེས་གནས་སོ་ཞེས་ཟེར། བྱི་བྲག་སྐྱ་བ་ན་རེ། མི་འཐད་དེ།
དེ་ནི་དགྲ་བཅོམ་པ་བྱེ་བ་ལ་གྱིན་པ་བས་བསོད་ནམས་ཆེ་བའི་གྱིར། དེས་ན་ངེས་
འབྱེད་ཆ་མཐུན་ལ་གནས་པའི་བྱང་སེམས་ཡིན་ཟེར།

Otros dicen que las palabras se refieren a un bodhisattva que ha alcanzado el punto en el que sólo queda un tiempo determinado antes de alcanzar la meta final. Por su parte, los detallistas afirman que esta interpretación es incorrecta; Dar a un ser así, sería un acto de mucho mayor mérito que el de hacer ofrendas a diez millones de destructores del enemigo. Por lo tanto, las palabras tienen la intención de referirse a los bodhisattvas que han alcanzado el estado propicio de cierta separación del sufrimiento [es decir, el camino de la preparación].

སློབ་དཔོན་ནི། དེ་མི་འབྲད་དེ། འདི་ནི་མིང་དང་དོན་མི་མཐུན་ཞིང་། མདོ་བསྟན་
བཅོས་གང་ལས་ཀྱང་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན་ལ་གནས་པའི་བྱང་སེམས་ལ་འཇམ་བུའི་
ཚལ་ན་གནས་པའི་བྱང་སེམས་སྐྱ་མ་བཤད་པའི་ཕྱིར། དེས་ན་འཇམ་བུའི་ཤིང་དུང་ན་
བསམ་གཏན་དང་པོ་སྐྱེད་པའི་བྱང་སེམས་དོན་ཐམས་ཅད་གྲུབ་པ་ཡིན་ཏེ། དེ་དང་ཕྱི་
རོལ་པ་དེ་དག་འདོད་པ་ལ་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བར་ཁྱད་པར་མེད་ཀྱང་བརྒྱུ་ལ་བྱིན་
པ་བས་དེ་གཅིག་ལ་བྱིན་པ་བསོད་ནམས་ཆེས་མང་བས་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པའི་
ཕྱིར།

El Maestro refuta esta postura:

Esto nunca pudiera ser correcto—primero por la incongruencia entre el ser al que supuestamente se refiere el nombre y la naturaleza del propio nombre. Además, en ningún sutra ni comentario clásico vemos a bodhisattvas que hayan alcanzado el estado conducente para su cierta separación del sufrimiento, a quienes se les denomine como bodhisattvas viviendo en la arboleda de *dzambu*. Por lo tanto, el ser en cuestión es un bodhisattva que ha logrado desarrollar el primer nivel de concentración sentado al pie de un árbol de *dzambu*, y que ha logrado todas sus metas. Desde el punto de vista de haber superado cualquier deseo por los objetos del reino del deseo, el bodhisattva no se distingue en absoluto de los no budistas mencionados. Sin embargo, su gran superioridad se refleja en el hecho de que dar a esta sola persona, constituye un mérito mucho mayor que dar a los otros cien.

དེ་ལ་ཁོ་ན་རེ། དེ་ལ་བྱིན་པ་དེ་དེ་ལྟ་བུའི་ཕྱི་པ་མཐའ་ཡས་པ་ལ་བྱིན་པ་བས་ཀྱང་
 བསོད་ནམས་ཆེ་བ་མིན་ནམ་ཞེས། བདེན་མོད། འོན་ཀྱང་སྤར་དུད་འགྲོའི་སྐྱེ་གནས་
 སྤྱོད་བ་བརྒྱ་ལ་བྱིན་པ་བས། མི་རྩུལ་བྲིམས་འཆལ་པ་གཅིག་ལ་བྱིན་པ་ནམ་པར་
 སྐྱིན་པ་བརྒྱ་འགྲུར་དུ་རེ་བར་བྱའོ། །ཞེས་བརྒྱ་ཤ་སྟག་གསུངས་པའི་འདྲེས་ཀྱི་དབང་
 གིས་ཡིན་པའི་ཕྱིར་ཞེས་གསུང་།

Alguien pudiera preguntarse si hacer ofrendas a tal persona no sería un mayor mérito, que dar a un número infinito de los no budistas mencionados. Ciertamente que lo sería, él dice; la palabra «cientos» aquí se emplea, primero para mantener una continuidad en la composición, ya que en los pasajes del sutra que preceden al que nos ocupa, la palabra constantemente aparece: «Pudiera usted dar algo a cien seres que viven en el estado animal por nacimiento, y aún así esperar resultados cien veces más poderosos que por el hecho de ofrecer algo a un solo ser humano, aunque sea a uno que sea inmoral».

*****

དེ་ལ་སྣོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་གྱི།
 །གནས་པར་འདོད་པའི་འོག་དག་གི། །
 །རྒྱང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་རྩམས་སུ་ནི།
 །ས་ཡ་དུག་འབྲུམ་གྲངས་མིན་དོ།

Aquí las creencias sobre cómo se mantiene, este gran Vehículo del mundo: Abajo, un gran Disco de viento, un millón seiscientos mil de ancho, por otros incontables.

[III.177-80]

།དེ་ཡང་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་མཐའ་ཡས་ཤིང་མི་འདྲ་བ་སྣ་ཚོ་གས་པས། མམས་ཅད་
 བསྟན་པར་མི་རྣམས་ཀྱི། བདག་ཅག་གི་སྟོན་པའི་ཞིང་མི་མཇེད་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་
 ཀྱི་རྣམ་གཞག་ཅུང་ཟད་བཅོམ་པར་བྱའོ།

Habiendo ya explicado así el mundo de los seres vivientes, pasamos al otro mundo—el gran vehículo exterior. Hay un número ilimitado de planetas, planetas de innumerables descripciones distintas—nunca pudiéramos abarcarlos todos. Por lo que, vamos a tocar, y solo de manera breve, los detalles del planeta relacionado con el Paraíso Saha de nuestro preciado Maestro.

།དེ་ལ་ཚོས་མངོན་པ་བ་དག་གིས་སྟོད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་གནས་པར་འདོད་པའི་ལྷགས་ནི།
 འོག་དག་གི་གཞི་ནི་དང་པོར་བར་སྣང་སྟོང་པར་ཡོད་པ་ལ། འཇིག་རྟེན་འཆགས་
 པའི་སྣ་ལྟས་སྲུ་གུར་པའི་རླུང་འཇམ་བུ་ལྔ་བ་ལོ་གྲངས་དུ་མའི་བར་དུ་འབྲིགས་པ་
 ལས། རླུང་གི་དྲིལ་འཁོར་ཆེན་པོ་ཆེའི་དོ་རྗེས་ཀྱང་གཞིག་པར་མི་རྣམས་པ་ཆགས་
 མོ། །དེའི་རྣམས་སྲུ་ནི་དཔག་ཚད་ས་ཡ་གཅིག་དང་དུག་འབུམ། རྒྱར་གྲངས་མེད་
 གཅིག་ཡོད་དོ།

Aquí tenemos pues, **las creencias de** la escuela de filósofos del Conocimiento **sobre cómo se mantiene, este gran vehículo del mundo.** Según su sistema, la base que se encuentra por **debajo** de este mundo primero no era nada más que espacio vacío. Entonces comenzó un presagio sobre la formación de un nuevo mundo: Una fuerza suave de viento, girando sobre sí misma durante un período de muchos años. Con el tiempo, se convirtió en **un gran disco de viento**, tan fuerte y sólido que ni un gran diamante pudiera fracturarlo. El **grueso** de este disco mide un **millón seiscientos mil** yojanas [cerca de 7 millones de millas]. Su diámetro es de «incontables» yojanas [unas 7.24 veces el 10 a la 60ª potencia (60 ceros) kilómetros].

།རྒྱ་རྩམས་འབྲུམ་སྤྲུག་བཅུ་གཅིག་དང་།
 །སྣོད་སྤྲུག་དག་ནི་ཉི་ཤུ་ལོ།
 །ལྷིས་ནི་རྩམས་སུ་འབྲུམ་སྤྲུག་བརྒྱད།
 །ལྷག་མ་དག་ནི་གསེར་དུ་འགྱུར།
 །རྒྱ་དང་གསེར་གྱི་དགྱིལ་འཁོར་གྱི།
 །ཐད་ཀར་འབྲུམ་སྤྲུག་བཅུ་གཉིས་དང་།
 །སྣོད་སྤྲུག་གསུམ་དང་བརྒྱ་སྤྲུག་ནི།
 །ལྷིད་དང་ལྷ་རྣམས་ཁོ་ནའོ།
 །ཁོར་ཡུག་དུ་ནི་སུམ་འགྱུར་རོ།

La medida del agua en su espesor
 es equivalente a un millón veinte mil
 Ochocientos mil, el grosor externo;
 Todo lo que quedó se convirtió en oro.
 La medida del radio
 De este enorme disco de agua y oro
 Es sólo un millón doscientos
 Y tres mil cuatrocientos cincuenta.
 Tres veces esto para la circunferencia.

[III.181-9]

།གཉིས་པ་ནི། རྒྱ་ལྷི་དགྱིལ་འཁོར་དེའི་སྣོད་དུ་ཆར་གྱི་རྒྱུན་ལིང་རྟེན་སློག་ལིང་ཙམ་
 །བབ་པ་ལ་བརྟེན་ནས། གསེར་གྱི་སྣོད་པོ་ཅན་གྱི་རྒྱུད་དགྱིལ་འཁོར་རྩམས་སུ་དཔག་
 །ཚད་འབྲུམ་སྤྲུག་བཅུ་གཅིག་དང་། སྣོད་སྤྲུག་དག་ནི་ཉི་ཤུ་ལོ་དཔ་ཆགས་སོ།

En cuanto al disco de agua y oro, una columna de lluvia tan densa que se asemeja
 al eje de una carreta de bueyes cae entonces sobre ese enorme disco de viento.
 Esto provoca la formación de un gran disco de agua que posee una base interior

Lecturas

de oro. La medida del espesor del agua es igual a un millón, veinte mil yojana [unos 7.24 millones de kilómetros].

མང་ཁར་མི་འབོ་བ་ནི། ཁ་ཅིག་སེམས་ཅན་གྱི་ལས་གྱི་དབང་གིས་ཡིན་ཏེ། དཔེར་
ན། ཟས་མ་ལྷུ་པར་ལོང་དུ་མི་ལྷུང་བ་བཞིན་ཞེས་ཟེར། ཁ་ཅིག་རླུང་གིས་སྤྱངས་གྱི་
རྒྱལ་དུ་འཛིན་ཞེས་ཟེར།

Uno puede preguntarse por qué el agua no se derrama del borde del disco de viento. Algunos dicen que lo que la mantiene, es el poder de los actos pasados de todos los seres vivientes; la comida que usted ha comido, por ejemplo, se mantiene sin caer a los intestinos, hasta que el estómago termine de disolverla. Otros dicen que la succión del viento bajo la mantiene.

དེའི་སྤྱིང་དུ་རླུང་གིས་རྒྱ་དེ་དག་བསྐྱབས་ཤིང་། ཀུན་དུ་འཐས་པར་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་
ནས་གསེར་གྱི་ས་གཞི་ཆགས་སོ། །དེའི་ཕྱིས་ནི་རྒྱའི་དགྱིལ་འཁོར་གྱི་རྣམས་སུ་
འབྱམ་ཕྱག་བརྒྱད་དང་། ལྷག་མ་གསུམ་འབྱམ་ཉི་བྲི་དག་ནི་གསེར་དུ་འགྱུར་རོ།

Después un gran viento agita la superficie del agua, tanto, que se hace sólida y se forma un gran disco de oro. El **espesor externo** de esta formación es: El del disco de agua es ahora de **ochocientos mil cien mil** yojana [unos 5.8 millones de kilómetros]. **Todo el resto**, los trescientos veinte mil yojanas [alrededor de 2.2 millones de kilómetros], se han convertido en oro.

འོ་ན་རྒྱ་དང་གསེར་གྱི་དགྱིལ་འཁོར་གྱི་ཐང་ཀར་ཐག་ཇི་ཙམ་ཞེ་ན། འབྱམ་ཕྱག་བརྒྱ་
གཉིས་དང་སྟོང་ཕྱག་གསུམ་དང་བརྒྱ་ཕྱག་དག་ནི་སྤྱིང་དང་ལྷ་རྣམས་ཁོ་ནའོ། །ཁོར་
ཡུག་དུ་ནི་རླུམ་པོ་ཡིན་པས་གསུམ་འགྱུར་རོ།

Uno puede preguntarse acerca de la medida del radio, de este enorme disco de agua y oro. Es tan sólo un millón doscientos tres mil cuatrocientos cincuenta yojana [8.6 millones de kilómetros]. La **circunferencia** sería el triple, ya que el disco tiene un contorno circular.

ཁག་ཉིས་པ་ལ། རི་བཤད། མཚོ་བཤད། སྤིང་བཤད་པའོ། །དང་པོ་ནི།

Lecturas

Habiendo así explicado la base del mundo, ahora vamos a describir lo que se apoya sobre esta base. Primero vamos a abordar las montañas, después los océanos, y finalmente los distintos continentes.

56

Las montañas del mundo

།དེ་ལ་ལྷན་པོ་གཉེན་ལོང་འཛིན།
 །གཤེལ་མདའ་འཛིན་དང་སངས་ལྷེང་ཅན།
 །དེ་བཞིན་བལྟ་ན་སྐྱུག་རི་དང་།
 །རྟ་ན་དང་ནི་རྣམ་འདུད་དང་།
 །ལྷ་བྱུང་འཛིན་རིའོ་དེ་རྣམ་ནི།
 །སླིང་རྣམས་ཡིན་ནོ་དེ་དག་གི། །
 །སྤྱི་རོལ་ན་ནི་ཁོར་ཡུག་སྟེ།
 །བདུན་ནི་གསེར་ཡིན་དེ་ལྷགས་སོ།
 །ལྷན་པོ་རིན་ཆེན་བཞིའི་རང་བཞིན།
 །རྩུ་ཡི་ནང་དུ་བརྒྱད་ཁྲི་དག།
 །རྒྱུ་བོ་དེ་བཞིན་སྟེང་དུ་ཡང་།
 །དཔག་ཚད་དག་ནི་བརྒྱད་ཁྲིའོ།
 །བརྒྱད་པོ་འཕང་དུ་བྱེད་བྱེད་དག།
 །དེ་དག་རྒྱུ་སྐྱེད་འཕང་དང་མཉམ།

Aquí entonces está el Monte Supremo y también Yugo,
Le sigue Reja de arado y después Khadira,

Lecturas

Así se le dice a la Montaña Encantadora,
Oreja del Caballo, y después Arco Perfecto.
La que sigue es Marco de Rueda, después
Los diversos continentes, y al exterior
De estos, la cordillera que los rodea.
Los siete son de oro; éste de hierro.
El Monte Supremo de cuatro distintas cosas preciosas,
De pie en el agua, a una profundidad de
Ochenta mil, y también ochenta mil
Por encima de la superficie, en yojana.
La altura de ocho disminuye a la mitad
A lo largo igual que a lo alto.

[III.190-203]

ཅུ་དང་གསེར་གྱི་དྲིལ་འཁོར་གྱི་སྒྲིང་དུ། ཀར་གྱི་རྒྱུན་སྒྲར་ལྷར་བབ་པ་ལ་བརྟེན་
ནས། །ཁམས་སྣ་ཚོགས་པ་ཅན་གྱི་ཕྱིའི་རྒྱ་མཚོ་ཆགས། །དེའི་ཁམས་རབ་རྒྱུང་གིས་
བསྐྱབས་པ་ལ་བརྟེན་ནས། །རི་གཞན་ལས་ལྷན་ཅིང་བརྩིད་ཆགས་པའི་ལྷན་པོ་ཆགས།

Lo que sigue en la formación del mundo, es la llegada de otra gran lluvia como la anterior, que cae sobre el disco de agua y oro. Esto conduce a la formación de un océano exterior compuesto por varios elementos primigenios. Se levanta un gran viento y agita el orden superior de los elementos, creando así la primera de las grandes zonas montañosas,

- 1) **Monte Supremo:** Llamado así por su supremacía y distinción, sobre las demás montañas.

ཁམས་འབྲིང་རླུང་གིས་བསྐྱབས་པ་ལ་བརྟེན་ནས། རིའི་ཚེ་མོ་དབྱིབས་ལེགས་ཤིང་
བལྟ་ན་སྐྱུག་པ། ཤིང་རྟའི་གཉའ་ཤིང་ལྟ་བུའི་མཛེས་པ་ཡོད་པས་གཉའ་ཤིང་འཛིན་
དང་། གསེར་གྱི་གཤོལ་མདའ་ལྟ་བུའི་མཛེས་པ་ཡོད་པས་གཤོལ་མདའ་འཛིན་དང་།
སང་ལྲང་གི་ནགས་ཀྱིས་མཛེས་པ་ཡོད་པས་སང་ལྲང་ཅན་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རིའི་ཚེ་
མོ་ན་བལྟ་ན་སྐྱུག་པའི་མཛེས་པ་ཡོད་པས་བལྟ་ན་སྐྱུག་རི་དང་། རྟའི་ན་བལྟ་བུའི་
མཛེས་པ་ཡོད་པས་རྟ་ན་དང་། རིའི་ཚེ་མོ་རྣམ་པར་འདུད་པ་ལྟ་བུའི་མཛེས་པ་ཡོད་
པས་རྣམ་འདུད་དང་། རིའི་ཚེ་མོ་འཁོར་ལོའི་སྤྲུང་ལྟ་བུར་མཛེས་པར་ཡོད་པས་སྤྲུང་
འཛིན་རི་སྟེ་དེ་དག་གིས་རི་རབ་བསྐྱོར་ཏེ་གནས་སོ།

A medida que el viento agita los elementos de orden medio, surgen otras grandes cordilleras. Estas son:

- 2) la cordillera de **El Yugo**, montañas adornadas con un pico de agradable contorno que llama la atención del ojo, como el yugo entre dos bueyes que tiran de una carreta.
- 3) la cordillera de **Reja del Arado**, montañas con el aspecto atractivo de una reja de arado de oro; **tras esta**
- 4) la cordillera de **Khadira**, embellecida con un bosque de árboles de *khadira*;
- 5) justo **lo que se conoce como** la cordillera «**Encantadora**» con un pico que es encantador a la vista;
- 6) la **Oreja del caballo**, montañas adornadas con la forma de una oreja de caballo; y **luego**
- 7) el **Arco Perfecto**, una cordillera coronada por un pico en forma de una persona inclinada sobre un arco. **A continuación, sigue**
- 8) **Marco de rueda**, una cordillera con picos dispuestos como el marco de una rueda. Todas estas últimas cordilleras mencionadas se

Lecturas

encuentran como círculos concéntricos alrededor del Monte Supremo.

།འཇམས་ཐ་མ་བསྐྱབས་པ་ལས་དེ་ནས་ནི་གླིང་རྣམས་ཆགས་པ་ཡིན་ནོ། །དེ་དག་གི་
སྤྱི་རོལ་ན་ནི་ཁོར་ཡུག་གི་རི་ལྷོ། །འདིས་གླིང་བཞི་འཁོར་བའི་ཚུལ་དུ་བསྐླར་བས་ན་
ཁོར་ཡུག་གི་རི་འོ།

Después de esto, los elementos de orden inferior del océano son agitados por el viento, dando lugar a la formación de los distintos continentes. En su lado exterior

se encuentra la cordillera de montañas circundante, que toma su nombre por el hecho de que rodea el área de los cuatro continentes.

།འོ་ན་རི་དགུ་པོའི་ངོ་བོ་གང་ཞེ་ན། །གཉའ་ཤིང་འཛིན་ནས་སྤྱུ་བྱུད་འཛིན་གྱི་བར་
བདུན་ནི་གསེར་ཡིན། ཁོར་ཡུག་གི་རི་དེ་ལྷགས་སོ།

Se pudiera preguntar de qué materiales se componen estos nueve tipos de montañas. Los siete desde El Yugo hasta el Marco de rueda están hechos de oro, mientras que «esta»—la cordillera Circundante—es de hierro.

།རྩུན་པོ་ནི་རིན་ཆེན་བཞིའི་རང་བཞིན་ཏེ། །ཤར་དངུལ། ལྷོ་བྱིང་ལྷོ། རུབ་པར་རྒྱ་ག་
བྱུང་གསེར་ལས་སོ། །གང་གསེར་པ་ལས། །ཤར་པར་རྒྱ་ག་དང་། རུབ་དངུལ་དུ་ཡོད་
པར་བཤད་དོ། །རི་རབ་གྱི་ངོས་རིན་པོ་ཆེ་གང་གི་རང་བཞིན་ཡིན་པའི་མཐུས། དེའི་
ཕྱོགས་གྱི་ནམ་མཁའ་ཡང་དེའི་ཁ་དོག་དུ་སྐྱང་བས། ལྷོ་འཛམ་གླིང་གི་ནམ་མཁའ་
ཡང་སྣོན་པོར་སྐྱང་ངོ།

El Monte Supremo está hecho de cuatro distintas cosas preciosas: su lado oriental es de plata, la cara sur es de lapislázuli, el oeste de rubí y el norte de oro. (El comentario dice que es el lado este el que está hecho de rubí, mientras que el oeste es

el de plata). El color del cielo en cada uno de los sectores que salen del Monte Supremo, está determinado por el material precioso en particular de esa cara de la

Lecturas

montaña: Por lo tanto el cielo de Dzambu, el continente del sur donde vivimos, se ve azul.

འཛོལ་མེད་དག་གི་ཚད་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེས། རི་དགུ་པོ་རྩུལ་ལྡན་དུ་དཔག་ཚད་བརྒྱད་ཁྲི་དག་
 ལུབ་པོ། །དེ་བཞིན་དུ་ལྷན་པོ་ནི་རྩུལ་སྤང་དུ་ཡང་དཔག་ཚད་དག་ནི་བརྒྱད་ཁྲི་
 འཕགས་སོ། །ལྷག་མ་བརྒྱད་པོའི་འཕང་དུ་བྱེད་བྱེད་དཔྱི་བས་བཞི་ཁྲི་དང་ཉི་ཁྲི་
 སོགས་སོ། །དེ་དག་རྩམས་སུ་སྟེ་རྒྱུ་ཡང་འཕང་དང་མཉམ་མོ།

Se pudiera preguntar sobre las distancias involucradas en estas cadenas montañosas. El monte Supremo se encuentra en el agua a una profundidad de ochenta mil yojana [576.000 kilómetros]. También se eleva a ochenta mil yojanas por encima de la superficie del agua. La altura de las ocho montañas restantes disminuye a la mitad, lo que las hace a cuarenta mil, veinte mil, y así sucesivamente. La longitud a lo largo de estas cordilleras, es decir a lo ancho, es exactamente lo mismo que su altura.

འགཉིས་པ་ནི།

Ahora vamos a describir los océanos del mundo.

Lecturas

།དེ་དག་བར་བདུན་རྗེ་ལ་མཚོ་ཡིན།
 །དང་པོ་སྟོང་ཕྲག་བརྒྱད་ཅུ་འོ།
 །དེ་ནི་ནང་གི་རྒྱ་མཚོ་ཡིན།
 །དེ་ཡི་ངོས་ལ་སུམ་འགྲུར་རོ།
 །རྗེ་ལ་མཚོ་གཞན་ནི་ཕྱེད་ཕྱེད་དོ།
 །ལྷག་མ་སྤྱི་ཡི་མཚོ་ཆེན་ཡིན།
 །འབུམ་ཕྲག་གསུམ་དང་སྟོང་ཕྲག་ནི།
 །ཉི་ཤུ་གཉིས་སོ་་་

Los siete entre ellos, son los Mares del Deporte.
 El primero de ellos consta de ochenta mil;
 Es el que llamamos el Mar Interior,
 Tres veces más largo en circunferencia.
 Los otros Mares del Deporte entonces mitad por mitad.
 Los restantes, el Gran Mar Exterior;
 Su medida, unos trescientos veinte
 Y dos mil.

[III.204-11a]

།ལྷན་པོ་ནས་སུ་ཁྱུང་འཛིན་དེ་དག་གི་བར་གྱི་འཚོ་བདུན་ནི་རྗེ་ལ་མཚོ་ཡིན་ནོ། ཅིའི་
 །ཕྱིར་རྗེ་ལ་མཚོ་ཞེས་བྱ་ཞེ་ན། ཡན་ལག་བརྒྱད་ལྷན་གྱི་རྒྱས་གང་ཞིང་། ལྷའི་རྒྱལ་པོ་
 །ནམས་ཅེ་ཞིང་རྗེ་ལ་པའི་མཚོ་ཡིན་པས་ན་དེ་སྐད་ཅེས་བྱའོ།

Hay **siete** mares distintos que se encuentran **entre** las cadenas de montañas concéntricas desde el Monte Supremo hasta Marco de Rueda. Se **les** conoce como los «**Mares del Deporte**», llamados así porque están llenos de agua que posee las ocho maravillosas cualidades, y son cuerpos de agua donde los reyes de los nagas con forma similar a una serpiente, juegan y se recrean.

Lecturas

ཡམ་ལག་བརྒྱད་པོ་གང་ཞེ་ན། བསིལ་དང་ཞིམ་དང་ཡང་དང་འཇམ། །དང་བ་དང་
 རི་དྲི་མིང། །འཕྱང་ན་ལྡོ་ལ་མི་གཞོད་དང། །མགྲིན་པ་ལ་ཡང་མི་གཞོད་པའོ།
 ཞེས་སོ།

¿Cuáles son estas «ocho maravillosas cualidades»? Como dice el verso,

Fresco y delicioso, ligero y suave también,
 Brillante y claro, sin olor alguno,
 Nunca hace mal al estómago cuando se bebe,
 Nunca desagradable tampoco para la garganta.

འོ་ན་དེ་དག་གི་ཚད་ཇི་ལྟ་བུ་ཞེ་ན། མཚོ་དང་པོ་ལ་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་བརྒྱད་ཅུའོ།
 །དེ་ནི་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀྱི་ནང་ནས་ནང་གི་རྒྱ་མཚོ་ཡིན་ལ། དེའི་ངོས་ལ་ཞེང་གི་གསུམ་
 འགྲུར་རོ། །འོ་ལ་མཚོ་གཞན་ནི་དེ་ལས་ཕྱིད་ཕྱིད་དབྱེའོ།

Se puede preguntar «¿Cuáles son las dimensiones de estos mares»? El primero de ellos consta de ochenta mil yojanas [unos 576.000 kilómetros]. Del Mar Interior y Exterior, es al que llamamos «Interior», y es tres veces más largo que su longitud en circunferencia. Las medidas de los otros Mares del Deporte entonces son cada uno, una mitad menos que la del mar que está en su interior.

།དེའི་ལྡག་མ་སུ་བྱུང་འཇིན་ནས་ཁོར་ཡུག་གི་བར་གྱི་མཚོ་ནི་ཕྱིའི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་
 ཡིན། དེའི་ཚད་ནི་དཔག་ཚད་འབུམ་ཕྲག་གསུམ་དང་སྟོང་ཕྲག་དག་ནི་ཉི་ཤུ་གཉིས་
 སོ།

El resto del área del océano, el que va desde Marco de Rueda hasta la cordillera Circundante se le conoce como el Gran Mar Exterior. Tiene una medida de unos trescientos veintidós mil yojanas [alrededor de 2.4 millones de kilómetros].

།གསུམ་པ་ལ་སྒྲིང་གཙོ་བོ། །སྒྲིང་ཕྲན། འཇམ་བུ་སྒྲིང་གི་ཚོས་ཀྱི་བྱུང་པར་བཤད་
 པའོ། །དང་པོ་ནི།

Lecturas

Nuestra última sección se ocupa de los distintos continentes. Primero vamos a ver los principales continentes, luego los subcontinentes, y terminamos con una descripción de las características principales de nuestro continente—el de Dzambu.

58

Los continentes y subcontinentes

་་་དེ་ལ་ནི།

།འཛམ་བུའི་གླིང་སྡེ་དོས་གསུམ་ལ།

།སྡོང་ཕྱག་གཉིས་སོ་ཤིང་རྟའི་དབྱིབས།

།གཅིག་ལ་དཔག་ཚད་ཕྱེད་དང་བཞི།

།ཤར་གྱི་ལུས་འཕགས་ལྷ་ཁམ་འདྲ།

།དོས་གསུམ་འདི་དང་འདྲ་གཅིག་ལ།

།དཔག་ཚད་སུམ་བརྒྱ་ལྔ་བཅུ་འོ།

།བ་ལང་སྐྱོད་གྲིང་རྒྱུ་པོ་སྟེ།
 །སྐྱོང་ཕྱག་ཕྱེད་དང་བརྒྱད་ཡིན་ནོ།
 །དེའི་དབུས་སྐྱོང་ཕྱག་ཕྱེད་དང་གསུམ།
 །རྒྱ་མི་སྟོན་བརྒྱད་གྲུ་བཞིར་མཉམ།
 །དེ་ཡི་བར་གྱི་གྲིང་བརྒྱད་ནི།
 །ལུས་དང་ལུས་འཕགས་རྒྱ་མི་སྟོན།
 །རྒྱ་མི་སྟོན་གྱི་རྒྱ་དང་ནི།
 །རྩ་ཡབ་དང་ནི་རྩ་ཡབ་གཞན།
 །གཡོ་ལྡན་དང་ནི་ལམ་མཚོག་འགྲོ།

De entre todos estos,
 El continente de Dzambu corre dos mil
 Por tres lados. Tiene la forma de una carreta,
 En el uno, tres y medio yojanas.
 El del Oriente, Grancuerpo, como media luna,
 Tres lados similares a aquellos y uno
 De trescientos cincuenta yojana.
 El continente de Usuarios de Ganado es redondo,
 Siete mil quinientos rodeando el exterior
 Por su centro, sólo dos y medio.
 Sonido Terrible, ocho, incluso cuadrado.
 Ocho los continentes que se encuentran en medio
 Cuerpo y Gran Cuerpo, Sonido Terrible,
 El continente que hace juego a Sonido Terrible,
 Abanico de Cola de Buey, el Otro Abanico de Cola de Buey,
 El que se Mueve y el llamado Camino Supremo.

[III.211b-26]

དེ་ནས་ནི། སྤྱིང་རྣམས་ཡིན་ནོ། ཞེས་བཤད་ན། སྤྱིང་རྣམས་གང་ཞེ་ན། སྤྱིང་བཞི་
 ཡོད་པ་དེ་ལ་ནི་རི་རབ་ཀྱི་ལྷོ་ན་ཡོད་ཅིང་། ཤིང་འཛམ་བུའི་འབྲས་བུ་མཚོའི་ནང་དུ་
 ལྷུངས་པ་ན་འཛམ་བུ་ཞེས་པའི་སྐད་འབྲིན་པས་ན་འཛམ་བུ་དང་། མཐའ་རྒྱུས་འཁོར་
 བའི་སྤྱིང་ཡིན་པས་ན། ལྷོ་འཛམ་བུའི་སྤྱིང་སྟེ་ངོས་གསུམ་ལ་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་
 གཉིས་གཉིས་སོ། ཤིང་རྟའི་དབྱིབས་འདྲ་བའི་ངོས་གཅིག་ལ་དཔག་ཚད་སྟེང་དང་
 བཞིའོ།

Se puede empezar «En las líneas anteriores, usted habló de 'los distintos continentes' que vinieron «después de eso». ¿Cuáles son esos continentes?» **Entre cada uno de estos continentes**, el primero es conocido como el «**Continente del Sur de Dzambu**». El nombre se deriva del hecho de que, antes que nada, se encuentra al sur de la montaña suprema—el Monte Supremo. «Dzambu» proviene del sonido que se produce cuando el fruto de un árbol de *dzambu* cae el agua. Y en vista de que esta masa está rodeada de agua, lo llamamos un «continente». [Es un juego de palabras en sánscrito, donde la palabra para «isla» o «continente» es *dvipa*, que significa «aquello que divide el agua (*ap*) en dos (*dvi*)»]. El continente **tiene una extensión de dos mil yojana** [unos 14.400 kilómetros] **de cada uno de los tres lados distintos**. Tiene **la forma de carreta**, con **tres y media yojanas** en el único lado restante.

འདིའི་ཤར་ན་ཡོད་ཅིང་འདི་དག་ལས་ལུས་ཉིས་འགྲུར་གྱིས་འཕགས་པས་ན་ལུས་
 འཕགས་སོ། འདྲིབས་ལྷག་མ་འདྲ་བའི་ངོས་གསུམ་འཛམ་བུའི་སྤྱིང་འདི་དང་འདྲ་
 བས། དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་གཉིས་གཉིས་དང་། ངོས་གཅིག་ལ་དཔག་ཚད་སུམ་
 བརྒྱ་ལྔ་བཅུའོ།

El continente **oriental, Grancuerpo**, se llama así porque se encuentra al este de esta montaña, y porque el tamaño de los cuerpos de sus habitantes es el doble del que de los que viven aquí. Su contorno es como el de una media luna, este continente **tiene tres lados similares a los** de nuestro continente: **Dos mil yojanas cada uno**. Tiene **un lado restante de trescientos cincuenta yojanas**.

།འདིའི་རྒྱབ་ན་ཡོད་ཅིང་བ་ལང་དང་ནོར་བུ་ལ་ལོངས་སྤྱོད་པ་དང་། མཐའ་རྒྱུས་
 འཁོར་བའི་གླིང་སྟེ་རྒྱབ་བ་ལང་སྤྱོད་ཀྱི་གླིང་དོ། །དབྱིབས་རྒྱུ་པོ་སྟེ་མཐའ་ཀུན་ནས་
 བསྐོར་ན་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་ཕྱེད་དང་བརྒྱད་ཡིན་ནོ། །དེའི་དབུས་དྲུང་པོ་ནས་
 གཞུལ་ན་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་ཕྱེད་དང་གསུམ་མོ།

El nombre del **Continente Occidental**, **Usuarios del Ganado**, proviene del hecho de que se encuentra al oeste de esta montaña, donde sus habitantes disfrutaban del uso de ganado y de las joyas. Por supuesto que también está rodeado de agua y por eso se le llama «continente». Es **redondo**, en forma de círculo, y mide **siete mil quinientos** yojanas. Lo que significa que, se mide en línea recta pasando por el centro, el continente mide sólo **dos mil quinientos** yojanas.

།འདིའི་བྱང་ན་ཡོད་ཅིང་འཆི་བའི་ཚོ། ཞག་བདུན་གྱི་གོང་དུ་སྐྱ་མི་སྟོན་པ་འབྱུང་བས་
 ན་བྱང་སྐྱ་མི་སྟོན་ཏེ། མཐའ་ཀུན་ནས་བསྐོར་ན་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་བརྒྱད།
 དབྱིབས་བྱ་བཞི་ཕྱོགས་རེ་རེ་ལ་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་གཉིས་གཉིས་ཡོད་པར་མཉམ་
 མོ།

El que sigue es el continente del Norte, el de **Sonido Terrible**. Se llama así porque se encuentra al norte de esta montaña y porque la gente de ahí escucha siete días antes de morir un sonido terrible que les da previo aviso. La medida exterior del continente es de **ocho** mil yojanas; tiene una forma **cuadrada**, de cuatro lados iguales de dos mil yojanas cada uno.

།གཉིས་པ་ནི། གླིང་བཞི་པོ་དེའི་བར་གྱི་གླིང་གཡོག་བརྒྱད་ནི། ལུས་དང་ལུས་
 འཕགས་ཤར་གྱི་གླིང་གཡོག་ །སྐྱ་མི་སྟོན་དང་སྐྱ་མི་སྟོན་གྱི་ཟླ་བྱང་གི་གླིང་གཡོག་
 །རྩ་ཡབ་དང་ནི་རྩ་ཡབ་གཞན་སྟེ་འདི་གླིང་གཡོག་ །གཡོ་ལྔ་དང་ནི་ལམ་མཚོག་འགྲོ་
 རྒྱབ་གྱི་གླིང་གཡོག་སྟེ་གླིང་ཕྱན་བརྒྱད་དོ། །ཐམས་ཅད་ན་མི་གནས་ལ་རྩ་ཡབ་ན་
 སྟོན་པོ་གནས་སོ།

Lecturas

En cuanto a los subcontinentes, hay **ocho** de estos **continentes** auxiliares que se **encuentran** entre los cuatro principales. Los subcontinentes auxiliares del Continente Oriental son los denominados **Cuerpo y Gran Cuerpo**. Los auxiliares del Continente Norte son los denominados **Sonido Terrible y Sonido Terrible Igual**. Los subcontinentes relacionados con el Continente del Sur se conocen como **Abanico de rabo de buey** y el **Otro abanico de rabo de buey**; los que rodean al Continente occidental los llamamos **Moviéndose y Camino supremo**. Por lo tanto, hay cuatro pares de subcontinentes que suman ocho en total. Los humanos viven en todos estos; los espíritus dañinos habitan en Abanico rabo de buey.

།གསུམ་པ་ནི།

Por último, pasamos a las características particulares del continente del sur, el nuestro.

59

Descripción del continente del sur

།འདི་ནས་བྱང་དུ་རི་ནག་པོ།

།དགུ་འདས་གངས་རིའོ་དེ་ནས་ནི།

།སྒོས་ངད་ལྗང་བའི་ཚུ་རོལ་ན།

།ཚུ་ཞེང་ལྗ་བཅུ་ཡོད་པའི་མཚོ།

Al norte de aquí, las Nueve montañas de negro;
 Más allá de estas se encuentran las Montañas de Nieve. Luego
 El Aroma a incienso; a su lado cercano se encuentra
 El lago con bancos del largo de cincuenta.

[III.227-30]

འཇམ་བུའི་གླིང་གི་དབུས་རྒྱ་གར་རོ་ཇེ་གདན་འདི་ནས། བྱང་དུ་རི་ནག་པོ་དགུ་འདས་
 པ་ན་གངས་རི་དཔལ་དང་ལྗན་པ་ཡོད། དེ་ནས་བྱང་ན་ནི་རི་སྒོས་ཀྱི་ངད་ལྗང་བ་ཡོད།

Al norte de «aquí» —es decir, de la Sede del Diamante aquí en la India, en el centro mismo del Continente de Dzambu— están las **Nueve montañas de negro**. Más allá de estas, se **encuentran** las imponentes **Montañas de Nieve**. Después, todavía viajando hacia el norte, nos encontramos con la montaña que llaman **Aroma a Incienso**.

Lecturas

དེ་ནས་དཔག་ཚད་བཅུ་ལྔ་ཚུ་རྩེ་ལ་ན་གླུ་ལྷོ་ལ་པོ་མ་རྩོས་པ་གནས་པའི་མཚོ་མ་རྩོས་པ་
 ཞེས་བྱ་བ། ཡན་ལག་བརྒྱད་ལྷན་གྱི་རྒྱུ་གང་བ། མེ་ཏོག་ལྷུ་ཏ་པ་ལ་དང་། པལ་
 དང་། ཀུ་མུ་ད་ལ་སོགས་པས་ཁབས་པ། རྒྱ་ཞིང་ལ་དཔག་ཚད་ལྔ་བཅུ་ལྔ་བཅུ་ཡོད་
 པའི་མཚོ་གྲུ་བཞི་པ། མཐའ་ཉིས་བརྒྱས་འཁོར་བ།

Al lado cercano de este pico, a diez yojanas [unos 72 kilómetros], se encuentra el lago Nuncatibio (Neverwarm), el hogar de los *naga* cuyo rey lleva el mismo nombre. Está colmado de aguas que cuentan con las ocho cualidades maravillosas, y está cubierto de diversas flores tales como los lotos azules, rojos y negros. Tiene **bancos de cincuenta yojana de longitud** cada uno y, al tener cuatro lados, mide doscientos [1.448 kilómetros] a todo su alrededor.

དེའི་ཤར་ཕྱོགས་གླང་པོ་ཆེའི་ཁ་འདྲ་བ་ནས་རྒྱ་བོ་གརྒྱ་དང་། ལྷོ་ཕྱོགས་མཚོ་ག་གི་ཁ་འདྲ་
 བ་ནས་སི་རྩུ་དང་། རུབ་རྟའི་ཁ་འདྲ་བ་ནས་པལྱ་དང་། བྱང་སེང་གོའི་ཁ་འདྲ་བ་ནས་
 རྒྱ་བོ་སི་ཏ་ཞེས་བྱ་བ་འབབ་ཅིང་། མཚོ་མ་རྩོས་པ་ལ་གཡས་ཕྱོགས་སུ་ལན་བདུན་
 བརྒྱེད་ཏེ། རྒྱ་གྲང་ལྔ་བརྒྱ་དང་ལྷན་ཅིག་འགོགས་ནས། སྤྱིའི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོར་
 འབབ་སྟེ། འཇིག་རྟེན་གདགས་པར།

El río Ganges desciende desde una formación rocosa al lado este del lago, que tiene la forma de boca de elefante. De una formación al lado sur, que tiene el contorno de un pico del gran pájaro *garuda*, fluye el Sindhu. El río Pakshu cae desde una apertura hacia el oeste que tiene la forma de boca de caballo; El Sita, por último, proviene de la parte norte del lago, de una formación que se asemeja a la boca de un león. Estas corrientes forman un círculo alrededor del Lago Nuncatibio (Neverwarm) siete veces en el sentido de las manecillas del reloj, uniéndose a unas quinientas corrientes más pequeñas, y fluyen hacia el Gran mar exterior. Tal como lo relata el *Comentario sobre el Mundo*.

ལྷོ་ལོ་གླུ་སྐྱུ་པ་ལྷ་དང་། སི་ཏ་དཔའ་རྒྱལ་སྐྱུ་པའི་འཕྲེང་བ་ཅན། འབབ་ཅིང་
 ཐམས་ཅད་བསོལ་བའི་ལྷ་ཡིན་ཏེ། །ཕྱོགས་བཞི་ཁོར་ཁོར་ཡུག་དག་ནས་འབྱུང་།
 གླུ་ཤར་ཕྱོགས་རྒྱ་མཚོར་འགོ་བ་སྟེ། སི་ཏུ་ལྷོ་ཕྱོགས་རྒྱ་མཚོར་འགོ་བ་ཡིན། པ་ལྷ་
 ཡར་ནི་རྒྱལ་ཕྱོགས་རྒྱ་མཚོར་འགོ། །དེ་ཡི་བྱུང་ཕྱོགས་རྒྱ་མཚོར་སི་ཏ་འགོ། །ལྷ་ལྷུང་
 རབ་མཚོག་བཞི་པོ་འདི་དག་ནི། །མཚོག་དུ་བཟང་ཞིང་སོ་སོར་འབབ་པ་སྟེ། །རེ་རེ་
 ཞིང་ཡང་ལྷ་བརྒྱར་བྱེད་ནས་ནི། །ལྷོ་ལོ་གླུ་རྒྱལ་སྐྱུ་མཚོ་ཆེན་པོར་འགོ། །ཞེས་
 སོ།

De los ríos Ganges, Sindhu, Pakshu
 Y Sita, se precipitan corrientes que lucen como guirnaldas ensartadas
 Con burbujas de espuma, cada una con aguas frescas y refrescantes.
 De la orilla exterior surgen en cada una de las cuatro direcciones:
 Del lado oriental el Ganges, fluyendo hacia el mar;
 Pasando también por ahí el Sindhu, desde el sector sur;
 Del oeste el Pakshu, dirigiéndose también al océano;
 Por último, el Sita, desde el norte, que también se dirige al mar.
 Estos cuatro, los torrentes más poderosos, los ríos más grandes,
 Hacen su descenso cada uno por separado, de la manera más grandiosa,
 Cada uno llevando consigo unos quinientos más,
 Todas estas corrientes fluyendo para encontrarse con el Gran Mar.

།ལྷོ་ས་ངད་ལྷང་ནས་བྱུང་ཕྱོགས་དཔག་ཚད་ཉི་ཤུ་ན། བྲག་གསེར་གྱི་བྱ་རྒྱུ་བས་ལྷ་མ་
 ཡིན་གྱི་ངོས་ཞེས་བྱ་བ་གྲུ་བཞི་པ། ངོས་རེ་རེ་ལ་དཔག་ཚད་ལྷ་བཅུ་པ་མཐའ་ཉིས་
 བརྒྱས་འཁོར་བ། འཕང་དུ་དཔག་ཚད་ཕྱེད་དང་བཞི་པ་མཛོས་ཤིང་བལྟ་ན་སྐྱུ་གསུམ་པ།
 ཁོར་ཡུག་ན་གསེར་གྱི་བྲག་བྱ་རྒྱུ་བས་བརྒྱ་སྟོང་ཡོད་དོ།

Veinte yojanas [unos 145 kilómetros] al norte de la montaña Aroma a Incienso se levanta un gran peñasco dorado, cubierto de salientes que proporcionan lugares de

Lecturas

anidación para las aves. Conocido como el «Obelisco de los seres de placer menores», este es cuadrado y mide cincuenta yojanas [362 kilómetros] de lado, o doscientas en total. En altura, el peñasco mide tres yojanas y media [unos 26 kilómetros]; y posee una belleza especial la cual es muy agradable a la vista. Otros cien mil peñascos dorados con salientes similares rodean al principal.

།དེ་ནས་བྱང་དུ་དཔག་ཚད་ཉི་ཤུ་ན་ཤིང་ས་ལའི་རྒྱལ་པོ་རབ་བརྟན་ཞེས་བྱ་བ་རྩ་བ་
འདོམ་བཞི་བཅུ་འཕུར་དུ་ཟུག་པ། ས་ལའི་ཐྱང་བ་རིམ་པ་བདུན་གྱིས་བསྐྱོར་བ། ཆེར་
གྲུན་དུ་འཕགས་པའི་ཡལ་ག་ལོ་འདབ་གྱིས་རིམ་པར་ནོན་པས་ནམ་མཁའ་བྲུབ་པ་
ལྟར་གནས་སོ།

Otras veinte yojanas [145 kilómetros] al norte, se encuentra el Rey de los árboles Sala, también conocido como «Inquebrantable». Sus raíces penetran la tierra a una distancia de cuarenta cúbitos [18 metros], y siete filas de árboles *sala* lo rodean como un anillo. Sus ramas se elevan hacia el cielo con hojas que se entrelazan tan estrechamente, que parecen casi cubrir el cielo.

།དེ་ནས་ཤར་ཕྱོགས་དཔག་ཚད་ཉི་ཤུ་ན་རྗེང་བུ་དལ་གྱིས་འབབ་ཅེས་བྱ་བ། མཚོ་མ་
རྩོས་པའི་རྒྱ་བྱོན་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་ཡོད་དོ། །ཁོར་ཡུག་ན་རྗེང་བུ་བརྒྱ་སྟོང་ཡོད་ཅིང་།
དེ་ན་ཡོད་པའི་བརྒྱའི་སྟོང་བུ་དང་ལོ་མ་དང་མེ་ཉོག་རྣམས། བཤོལ་མདའ་དང་བ་
ལང་གི་ཀོ་བ་དང་ཤིང་རྟའི་འཕང་ལོ་ཅོམ་ཡོད་དོ།

Todavía otras veinte yojanas más, esta vez hacia el este, se encuentra una gran piscina de agua conocida como Corrientes suaves. Sus dimensiones son las mismas que las del lago Nuncatibio. Un centenar de estanques menores lo rodean, y todos están cubiertos por lotos extraordinarios con tallos del tamaño de un arado, hojas del tamaño de pieles de vaca y flores tan grandes como ruedas de carruajes.

Lecturas

།དེ་ན་བརྒྱ་བྱིན་གྱི་གཡུ་ལ་ངོར་སྦྱོད་པའི་གླང་པོ་ཆེ་རབ་བརྟན། ལུས་དཀར་ཞིང་མགོ་
 བོ་སྦྱོན་པའི་དབུས་དམར་བ་མཆེ་བ་དུག་དང་ལྗན་པ། སྲིད་དུ་དཔག་ཚད་སྤྱིད་དང་
 གསུམ་ཞིང་དུ་གཅིག། །འཕང་དུ་སྤྱིད་དང་གཉིས་མཐའ་བདུན་གྱིས་འཁོར་བ།
 འཁོར་གླང་པོ་བརྒྱ་སྦོང་དང་བཅས་པ་དགུན་དང་དབྱིད་དང་དབྱར་རྒྱ་བ་བཞི་བཞིར་
 རིམ་བཞིན་གནས་སོ།

Aquí también hay otro «Fuerte», el elefante de guerra del ser-de-placer llamado Cien Ofrendas. Su cuerpo es blanco, la cabeza es azul y el centro es rojizo y tiene seis colmillos. El elefante tiene una altura de dos y media yojanas y un yojana de ancho. Dos y medio de largo, entonces mide siete yojanas en total. Otros cien mil elefantes le sirven como sus asistentes y viven durante los cuatro meses de invierno, primavera y verano, en uno de los lugares ya mencionados.

།གསུམ་པ་ལ། དངོས་དང་། དེ་དག་གི་སྦྱོས་པའོ། །དང་པོ་ལ། ངན་སོང་དང་།
 མཐོ་རིས་ཀྱི་གནས་སོ། །དང་པོ་ལ། ཚ་དམྱལ་དང་། གང་དམྱལ་ལོ།

Después de haber terminado la descripción de los cuerpos físicos que se encuentran en la base del mundo, vayamos a una explicación más detallada de los distintos lugares de los seres vivientes. Aquí vamos a terminar primero una presentación básica y luego vamos a seguir con los puntos relacionados. La presentación en sí comienza con los lugares de aquellos nacidos en lugares de miseria para ir procediendo hacia los lugares habitados por aquellos con nacimientos superiores. Dentro de los nacimientos de miseria vamos a abordar primero los infiernos calientes, y después los fríos.

The Asian Classics Institute

Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura siete: Las vidas de los seres del infierno

La siguiente selección fue extraída de la Iluminación del Camino a la Libertad, un comentario de Gyalwa Gendun Drup, Su Santidad el Primer Dalai Lama, sobre la Casa del Tesoro del Conocimiento Superior (Abhidharma Kosha), escrito por el Maestro budista Vasubandhu en el siglo IV de nuestra era. Los versos del texto raíz del Maestro Vasubandhu

no aparecen en el comentario original, y se han insertado en los puntos apropiados. Algunas partes de estos versos que se han entretelado en el comentario y se han indicado con letra más oscura para mostrar la estrecha relación de las dos obras, también se han incluido títulos de las secciones para mayor claridad.

60

Los infiernos calientes

།འདི་འོག་སྒྲོང་ཕྱག་ཉི་ཤུ་ན།

།མནར་མེད་པའོ་དེ་ཙམ་མོ།

།དེ་ཡི་སྒྲོང་ན་དམྱལ་བ་བདུན།

A veinte mil de profundidad por debajo de nosotros,

El de Sin Respiro, igualmente.

Siete son los infiernos por encima de este.

[III.231-3]

།དང་པོ་ནི། འཇམ་བུ་གླིང་འདིའི་འོག་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་ཉི་ཤུ་ན། མནར་མེད་པའི་
ཁང་པའི་ཡས་སྟོང་ཡོད་ལ། དེའི་དཔངས་དང་རྒྱར་དཔག་ཚད་སྟོང་ཕྲག་ཉི་ཤུ་ཉི་ཤུ་
ཡོད་པ་དེ་ཙམ་མོ། །སྐྱུག་བསྐྱེལ་མཐའ་ཡས་པ་བར་མཚམས་མེད་པར་སྟོང་བས་ན་
མནར་མེད་པའོ། །ཁ་ཅིག་དེར་བདེ་བའི་སྐབས་མེད་པས་ན་དེ་སྐད་ཅེས་ཟེར་རོ།

A una profundidad de veinte mil yojanas [unos 145.000 kilómetros] **debajo de nosotros** aquí en el Continente de Dzambu, se encuentra el techo del infierno conocido como **Sin respiro**. Su altura y profundidad **son las mismas**: Veinte mil yojanas cada una. El infierno es conocido como «Sin Respiro», porque los seres que ahí viven experimentan inagotable sufrimiento sin la más mínima interrupción. Algunos han dicho que el de «Sin Respiro» [Skt: av̄īci] toma su nombre del hecho de que ahí, no hay [Skt: a] presencia de placer [Skt: v̄ī].

།དེའི་སྟོང་ན་དམྱལ་བ་བདུན་ཡོད་དེ། ཕན་ཚུན་མཚོན་གྲིས་བཏབ་སྟེ་ཤི་བ་ལྟ་བུར་
གྱུར་པ་ལ། ཡང་གསོས་པར་གྱུར་ཅིག་ཅེས་པའི་སྒྲ་ནམ་མཁའ་ལས་འབྱུང་ཞིང་།
དེ་ལ་བརྟེན་ནས་གསོས་པར་བྱེད་པའི་ཡང་གསོས་དང་།

Siete son los infiernos por encima de Sin Respiro:

- 1) «Revivan», llamado así porque los seres que viven aquí se golpean con diversas armas hasta que todos se quedan quietos como muertos. Entonces una voz proviene del cielo, les ordena «¡Revivan!». Esto hace que se levanten y comiencen de nuevo.

ལྷས་ལ་ཐིག་ནག་པོ་བཏབ་ནས། དམྱལ་སྐྱེས་རྣམས་ཀྲིས་མཚོན་གྲིས་འདྲ་བར་
བྱེད་པས་ཐིག་ནག་དང་།

- 2) En el infierno llamado «Líneas de negro», los guardianes del infierno primero marcan los cuerpos de los seres con líneas negras y luego utilizan diversos tipos de cuchillos para cortarlos a lo largo de las líneas.

དམྱལ་སྐྱེས་རྣམས་ཀྲིས་བསྐྱེས་ཤིང་འཇམ་པར་བྱེད་པས་བསྐྱེས་འཇམ་དང་།

Lecturas

- 3) Los guardianes del infierno de «Reunir y aplastar» agrupan a los seres ahí y los aplastan hasta hacerlos pulpa.

ཚ་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་གྱིས་ཉེན་ནས་ཚོ་ངེ་འདེབས་པས་དུ་འབོད་དང་།

- 4) El infierno de «gritos» se llama así, por los gritos de dolor de los seres que ahí se encuentran quemados por el calor.

དེ་བས་ཀྱང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ཚེ་བས་གདུངས་ནས་ཚོ་ངེ་ཚེན་པོ་འདེབས་པས་དུ་འབོད་
ཚེན་པོ་དང་།

- 5) En el «Gran Infierno de gritos», el calor que quema a los que viven ahí es mucho mayor, y sus gritos de dolor son aún más horribles.

ལྷགས་གྱི་ཁང་པ་མེ་འབར་བའི་ནང་དུ་ཚ་བའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་སྤོང་བས་ན་ཚ་བ་དང་།

- 6) El siguiente infierno es simplemente «Calor», llamado así por el hecho de que sus habitantes arden encerrados en cámaras de hierro al rojo vivo.

དེ་བས་ཀྱང་མི་བཟོད་པའི་སྐྱུག་བསྐྱེལ་རྩ་བུམ་དགའ་བ་དང་ཉེར་དགའི་ནང་དུ་སྤོང་
བས་རབ་ཏུ་ཚ་བའི་དམུལ་བ་རྣམས་སུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

- 7) Aquellos en el siguiente infierno, el «ardiente», se asan en un calor aún más insoportable, encerrados en cámaras de cerámica de una o doble pared.

།དེ་དག་གི་ནི་ངོས་བཞི་ན།

།མེ་མ་སྐྱུར་དང་རོ་སྐྱགས་དང་།

།སྐྱུ་གྱིའི་ལམ་སོགས་རྒྱ་བོ་ཡིན།

།བརྒྱད་པོ་ཀུན་ལས་ལྷག་བཅུ་དུག

Dieciséis adicionales con los ocho completos,

Lecturas

Se encuentran en sus cuatro sectores individuales:
Infiernos con el nombre de Brasas y Cadáveres Putrefactos,
Camino de Navajas y el resto, el Río también.

[III.234-7]

ཚ་དམུལ་བརྒྱད་པོ་ཀུན་ལ་འཁོར་གྱི་ཚུལ་དུ་ལྷག་པ་བཅུ་དྲུག་བཅུ་དྲུག་ཡོད་དེ།
བརྒྱད་པོ་དེ་དག་གི་ངོས་བཞིན་མི་མ་སྤར་བུས་མོ་རྩལ་ཅམ་ཡོད་ལ། དེ་དག་ཏུ་རྐང་
པ་བཅུག་པའི་ཚེ་ཤ་རུས་འཇིག་ཅིང་། བཏོན་པའི་ཚེ་གསོས་པ་དང་།

Dieciséis infiernos adicionales y adyacentes acompañan a cada uno de los ocho completos, situados a su alrededor en disposición circular. En cada uno de sus cuatro sectores individuales primero encontramos un infierno con el nombre de Brasas. Estas brasas llegan a la altura de las rodillas: Cuando se coloca el pie en el piso, toda la carne y hueso de la pierna se quema. Cuando se vuelve a levantar el pie, todo vuelve a crecer.

ཡང་རོ་སྤྲུགས་གྱི་འདམ་རྐྱེད་པ་རྩལ་ཅམ་ལ་འབྲུ་མཚུ་ཚོན་ཞེས་བྱ་བ་ལུས་དཀར་ཞིང་
མགོ་གནག་པས་ལུས་ལ་འབྲིགས་པར་བྱེད་པ་དང་། དེ་དང་འབབ་ཆགས་པ་ན་སྤྲུ་གྱི་
གཏམས་པའི་ལམ་པོ་ཆེ་ཡོད་ལ། དེ་ལ་རྐང་པ་བཞག་པ་ན་ཤ་རུས་འཇིག་ཅིང་།
བཏོག་པ་ན་གསོས་པ་དང་།

Después está el de Cadáveres podridos, un infierno de pantanos y de cadáveres podridos. Uno se hunde hasta la cintura y salen criaturas llamadas Picosagudos, de cuerpo blanco y cabeza negra, para arponear su cuerpo. Justo al lado del pantano se encuentra el camino lleno de cuchillas, donde de nuevo la carne y hueso de sus pies es rebanado a medida que coloca el pie en el piso, regenerándose continuamente cuando lo levanta para dar el paso siguiente.

སོགས་པ་རལ་གྱི་ལོ་མའི་ནགས་ཚལ་ལོ་མ་རལ་གྱིར་གྱུར་པ་ནམས་རྒྱུང་གིས་བརྐྱོད་
ནས་རྒྱུངས་པས་ལུས་གཅོད་པར་བྱེད་པ་དང་། ཚལ་དེ་ལ་གནས་པའི་བྱི་སྤོ་བོ་
ལྷགས་གྱི་མཆེ་བ་ཅན་གྱིས་ལུས་ཚོས་པ་དང་དེས་འཇིགས་ནས།

«El resto» se refiere primero al Bosque de Espadas, donde las hojas de los árboles son espadas. Aquí sopla una brisa por el bosque y agita las hojas-espadas, que caen lacerando su cuerpo. Grandes perros moteados viven en el bosque y atacan,

Lecturas

desgarrando la carne con colmillos de hierro. El terror lo conduce al Bosque de Shalmali.

དཔག་ཚད་དུ་མ་ལྷན་པའི་ཤལ་མ་ལའི་སྤྲོད་པོ་ཚོར་མ་སོར་བཅུ་དྲུག་དང་ལྷན་པ་ཡོད་
 པ་ལ། ཡར་འཛོག་པའི་ཚོ་ཚོར་མ་རྣམས་ཁ་འཕྱར་དུ་བསྐྱོན་ནས་ལྷུས་འབྲིགས་པར་
 གྱུད་པ་དང་། དེ་ནས་རྩེར་སློབ་པའི་ཚོ་ཁྱ་ཏ་ལྷུགས་ཀྱི་མཚུ་ཅན་གྱིས་མིག་འབྲས་
 འཕྲོག་པར་གྱུད་ཅིང་། དེ་མ་བཟོད་ནས་མར་བབ་པ་ན་ཚོར་མ་རྣམས་ཁ་ཡར་བསྐྱོན་ཏེ་
 ལྷུས་འབྲིགས་པར་གྱུད་པ་དང་།

Los *shalmali* son árboles enormes con troncos de muchos kilómetros de altura, están cubiertos de espinas de unos cuarenta y un centímetros de largo. Al subir por el árbol para escapar de los perros, las espinas apuntan hacia abajo y se le clavan en el cuerpo. Cuando llega a la cima, cuervos con picos de acero lo están esperando para arrancarle los ojos de las cuencas. Desesperado, comienza a bajar, pero ahora las púas giran sus puntas hacia arriba para volver a clavarse en su cuerpo.

ཐལ་ཚན་གྱི་རྩེ་བོར་བ་མེད་བརྒྱལ་བར་དཀའ་བ་རྣམས་སུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། གསུམ་པོ་
 རི་མཚོན་ཆར་རིས་གཅིག་པས་གཅིག་ཏུ་བབྲངས་ལ། བྱི་དང་ཁྱ་ཏ་ནི་རལ་གྱིའི་
 རྣགས་དང་ཤལ་མ་ལའི་བྱུང་ཚོས་ཡིན་ནོ།

Por último, llega al río. Infranqueable, está lleno de cenizas ardientes y casi imposible de pasar. Ahora, los tres infiernos mencionados anteriormente se cuentan como uno solo, porque los instrumentos de tortura en cada uno de ellos son en general del mismo tipo. Los perros y los cuervos se consideran características del Bosque de Espadas y del Bosque de Shalmali.

།དམྱལ་བ་དེ་དག་གི་དྲུང་ན་གཤམ་ཇི་ལྟོ་དམྱལ་སྤངས་མཚོན་ཆ་སྣ་ཚོ་གས་པ་ཐོགས་
 པས། དམྱལ་བ་པ་རྣམས་གཞན་དུ་འགྲོ་བ་འགོག་པར་བྱེད་དོ། །འོ་ན། དམྱལ་
 སྤངས་དེ་དག་སེམས་ཅན་ཡིན་ནམ་མིན་ཞེ་ན། མདོ་སྡེ་པ་ན་རེ། འབྱུང་བ་དང་
 འབྱུང་བ་ལས་གྲུར་པའི་བྱུང་པར་ཅམ་ཡིན་པས་སེམས་ཅན་མ་ཡིན་ཏེ། དཔེར་ན།
 རི་ར་ལུག་གི་གདོང་པ་ཅན་བཞིན་ཞེས་ཟེར།

Frente a estos infiernos están los guardias infernales del Señor de la muerte, con armas en mano para impedir que los seres del infierno huyan a otro lugar. Uno puede preguntarse si estos guardias son una especie de seres vivos o no. Los sutristas afirman que no lo son, que son meros constructos de los elementos y sus derivados, como montañas que se asemejan a la cabeza de una cabra o de una oveja.

འོ་ན། བཅུན་པ་ཚོས་ལྷན་རབ་འབྱོར་གྱིས། གང་དག་ཁྲོ་ཞིང་གཏུམ་ལས་དང་།
 །སྡིག་ལ་མངོན་པར་དགའ་བ་དང་། །སྤྱུག་བསྡུལ་ལ་དགའ་དེ་དག་ནི། །གཤམ་ཇི་ལྟོ་
 སྡིན་པོར་སྐྱེ་བར་འགྱུར། །ཞེས་བཤད་པ་དང་འགལ་ལོ་ཞེ་ན།

Algunos pudieran decir que esta explicación parece contradecir un verso del venerable Dharmika Subhuti:

Aquellos que se deleitan en la ira, la crueldad,
 Aquellos que encuentran placer en las malas acciones,
 Aquellos que aman ver algún sufrimiento,
 Toman sus nacimientos como demonios del Señor muerte.

སྐྱོན་མེད་དེ། དེ་ནི་གཤམ་ཇི་ལྟོ་ཚོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་འཁོར་ཡི་དྲགས་གང་དག་གིས་
 སེམས་ཅན་རྣམས་དམྱལ་བའི་གནས་སུ་འབྲིད་པ་ལ། གཤམ་ཇི་ལྟོ་སྡིན་པོ་ཞེས་བཤད་
 པས་མི་འགལ་ལོ།

Y, sin embargo, no se hace. Aquí la expresión «demonios del Señor muerte», se

Lecturas

refiere a aquellos espíritus hambrientos que actúan como asistentes del Señor de todas las cosas y del Señor de la muerte, cuyo trabajo es conducir a los seres a sus lugares en los infiernos.

བྱེ་བྲག་སྒྲིབ་པ་ན་རེ། དེ་དག་སེམས་ཅན་ཡིན་ལ་ཤི་ནས་དཔྱུལ་བ་པ་ལ་གཞོན་པ་བྱས་
པའི་རྣམ་སྐྱེན་གྱིས་དཔྱུལ་བར་སྐྱེ་བ་ཡིན་ལོ། །ད་ལྟ་དཔྱུལ་བའི་མི་ལ་སོགས་པས་
གཞོན་པ་མི་འབྲུང་བ་ནི་ལས་གྱིས་མཚམས་བཅད་པ་ཡིན་ཞེས་ཟེར་རོ།

Los detallistas, por su parte, dicen que los guardianes del infierno son una especie de ser vivo, y después de su muerte ellos nacen como seres del infierno, siendo esto el resultado maduro de haber hecho tanto daño a los seres en los infiernos. Dicen que la razón por la que los propios guardianes permanecen ilesos de los fuegos infernales, etc., se debe a sus acciones del pasado que lo impiden.

།གཉིས་པ་ནི།

Ahora vamos a describir los infiernos fríos.

62
Los infiernos fríos

།ཚུ་བུར་ཅན་སོགས་གྲང་བརྒྱད་གཞན།

Los otros ocho, fríos, comenzando por Ampollas.
[III.238]

ཚ་དཔྱུལ་ལས་གཞན་ཚུ་བུར་ཅན་ལ་སོགས་པའི་གྲང་དཔྱུལ་བརྒྱད་པོ་ཡོད་དེ། ཚུ་
བུར་ཅན་དང་། ཚུ་བུར་དོལ་བ་དང་། སོ་ཐམ་ཐམ་པ་དང་། ཨ་ཚུ་ཟེར་བ་དང་། གྱི་
རྟུང་ཟེར་བ་དང་། ལྷུ་ལྷུ་ལ་ལྟར་གས་པ་དང་། པན་ལྟར་གས་པ་དང་། པན་ལྟར་ཆེར་
གས་པ་རྣམས་སྲུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར།

Hay **ocho** infiernos más, **además** de los calientes. Estos son los infiernos **fríos**, y **comienzan con** el infierno llamado **Ampollas**. El nombre de los ocho es Ampollas,

Lecturas

Ampollas que se revientan, Parloteo, Gemidos de frío, Gritos de frío, Se abren como un loto azul, abiertas como un loto rojo, y abriéndose a lo ancho como un loto rojo.

como un loto rojo.

འོ་ན་གླིང་འདིའི་འོག་ཏུ་མནར་མེད་པ་ལ་སོགས་པ་ཇི་ལྟར་རྒྱད་ཅེ་ན། རྒྱད་དེ། གླིང་
རྣམས་འབྲུའི་ཕུང་པོ་ལྟར་ཞབས་རྒྱ་ཆེ་བའི་ཕྱིར།

Uno pudiera preguntarse cómo todos estos distintos infiernos, Sin respiro y el resto, pudieran caber bajo este continente. Sin embargo, sí caben, ya que los todos los continentes son mucho más anchos en la base, en forma de una pila de grano.

དུད་འགྲོའི་རྩ་བའི་གནས་ནི་ཕྱིའི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ན་ཡོད་ཅིང་། དེ་ན་གྲངས་མང་ཞིང་
སྤྲུག་བསྐྲུལ་མཐའ་ཡས་པ་ཡོད་དོ། །ལྟ་དང་མིའི་ཡུལ་ན་ཡོད་པ་རྣམས་ནི་ཁ་འཕྲོར་
བ་ཡིན་ནོ། །ཡི་དྲགས་ཀྱི་རྩ་བའི་གནས་ནི་རྒྱལ་པོའི་ཁབ་ཅེས་བྱ་བ་འཇམ་བུའི་གླིང་
འདིའི་འོག་དཔག་ཚད་ལྡན་བརྒྱས་བཅད་པ་ན་ཡོད་ལ། དེ་ན་གཤམ་རྗེ་ཚོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་
ཞེས་བྱ་བ། འཕེན་བྱེད་མི་དགོ་བས་འཕངས་པས་ཡི་དྲགས་ཀྱི་གཟུགས་སུ་ཡོད་ཀྱང་།
ཇོགས་བྱེད་དགོ་བས་ཇོགས་པ་ལྟ་ལྟ་བུའི་དཔལ་ཉམས་སུ་སྤོང་ཞིང་།

Ahora el principal hábitat de los animales es el Gran Mar Exterior: La cantidad es enorme, su sufrimiento es ilimitado. Aquellos que viven en las tierras de los hombres y seres de placer están repartidos por todos lados, sin una ubicación en particular. El lugar principal de los espíritus hambrientos se encuentra por debajo la zona de Rajagirha aquí en nuestro continente, a unos quinientos yojana [unos 3.54 kilómetros] de profundidad. Aquí vive el Señor de la muerte, también conocido como el Señor de todas las cosas. Él tiene el cuerpo de un espíritu hambriento, en vista de que sus acciones pasadas que lo arrojaron a este lugar no fueron virtuosas. Sin embargo, Los actos que determinaron los detalles finales de su vida fueron virtuosos—por lo que goza de una especie de eminencia, como uno de los mayores seres de placer.

Lecturas

དམུལ་བར་སྐྱེ་བར་འབྱུང་བ་ཇི་ལྟར་བྱས་སོ་མི་ཤེས་པ་དག་ལ་དེའི་དམིགས་སྣོན་པ་
 ཡོད་པ་ལ། དེའི་འཁོར་ན་ཡི་དྲགས་གྱི་རིས་སུམ་ཅུ་ཙུག་ཡོད། དེ་བསྐྱེན་ཕྱིའི་
 སྐྱིབ་པ་ཅན། རང་གི་སྐྱིབ་པ་ཅན། ཟས་སྐྱམ་གྱི་སྐྱིབ་པ་ཅན་གསུམ་དུ་འདུས་སོ།
 །ལྟ་དང་མི་འི་ཡུལ་ན་གནས་པའི་ཡི་དྲགས་ནི་ཁ་འཐོར་བའོ།

Su trabajo consta en informar a los seres que se dirigen a los infiernos, a aquellos que ignoran por qué deben ir allí, todo lo que han hecho para merecer tal nacimiento.

Le asisten unos treinta y seis tipos de espíritus hambrientos. Estos espíritus en general pueden ser divididos en tres grupos distintos: Los que tienen obstáculos externos, aquellos con obstáculos internos, y aquellos con obstáculos de la índole de lo que intentan comer o beber. Estos espíritus que viven en las tierras de los hombres o seres de placer no tienen un lugar en particular, y se encuentran a lo largo de todas estas zonas.

།གཉིས་པ་ནི་མིའི་གནས་བཤད་ཟིན་ལ། ལྷའི་གནས་ལ། ས་དང་འབྲེལ་པ་དང་།
 ས་དང་མ་འབྲེལ་པའོ། །དང་པོ་ལ། རྒྱལ་ཆེན་རིས་བཞི་དང་། སུམ་ཅུ་ཙུག་གསུམ་གྱི་
 གནས་སོ། །དང་པོ་ལ། གཞུལ་མེད་ཁང་ལ་བརྟེན་པ་དང་། རི་ལ་བརྟེན་པའོ།

Habiendo hablado ya de los lugares donde viven los seres con nacimientos de miseria, pasamos ahora a los lugares de los seres con nacimientos superiores. En vista de que ya hemos descrito los lugares donde viven los seres humanos, vamos a comenzar con las tierras de los seres de placer. Estas son de dos tipos: Las que verdaderamente están relacionadas con una zona de tierra firme, y las que no están tan relacionadas. En la primera categoría se encuentran las tierras de los que pertenecen a la clase de los Cuatro grandes reyes, así como aquellos de los Treinta y tres. Los seres de placer de la clase de los Cuatro grandes reyes pueden en sí dividirse en los de las mansiones y los de las montañas.

The Asian Classics Institute
Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura ocho: El tiempo y la llegada de un Buda

La siguiente selección fue extraída de la Iluminación del Camino a la Libertad, un comentario de Gyalwa Gendun Drup, Su Santidad el Primer Dalai Lama, sobre el Tesoro del Conocimiento Superior (Abhidharma Kosha), escrito por el Maestro budista Vasubandhu en el siglo IV de nuestra era. Los versos del texto raíz del maestro Vasubandhu

no aparecen en el original del comentario, y se han insertado en los puntos apropiados. Algunas partes de estos versos que se han entretrejido en el comentario y se han escrito en letra más oscura mostrar la estrecha relación entre las dos obras, además se han incluido títulos de sección para mayor claridad.

79

Introducción a los Eones

།བསྐྱལ་པ་རྣམ་པ་མང་བཤད་པ།

Se enseñan muchos tipos distintos de eones.

[III.358]

།དང་པོ་ནི། བསྐྱལ་པ་རྣམ་པ་མང་དུ་བཤད་པ་ཡིན་ཏེ། འཇིག་པའི་བསྐྱལ་པ།
འཆགས་པའི་བསྐྱལ་པ། གནས་པའི་བསྐྱལ་པ། བསྐྱལ་པ་ཆེན་པོ་རྣམས་སུ་བཤད་
པའི་ཕྱིར།

A modo de introducción, podemos decir que **se enseñan muchos tipos distintos de eones**. Entre ellos se encuentran el eón de destrucción, el eón de formación, el eón de continuación y el gran eón.

གཉིས་པ་ལ། འཇིག ། འཆགས། གནས། བསྐལ་པ་ཆེན་པོ།

Nuestro estudio detallado de los eones abarca cuatro temas, que corresponden a los cuatro distintos tipos de eones que acabamos de mencionar.

80

El Eón de destrucción

།འཇིག་པའི་བསྐལ་པ་དམུལ་བ་ཡི།

།སྲིད་པ་མེད་ནས་སྣོད་ཟད་པ།

Un eón de destrucción desde el punto de no más nacimientos infernales hasta el final del vehículo.

[III.359-60]

།དང་པོ་ནི། བསྐལ་པ་རྣམས་པ་མང་བཤད་པ། ཞེས་བཤད་ན། འཇིག་པའི་བསྐལ་པ་
སོགས་གང་ཞེ་ན། འཇིག་པའི་བསྐལ་པ་ནི། མཚར་མེད་པའི་དམུལ་བའི་སྲིད་པ་
སེམས་ཅན་མེད་པ་ནས་བཟུང་སྟེ་སྣོད་ཀྱི་འཇིག་ཏེན་ཟད་པའི་བར་ཡིན་ནོ།

Se puede comenzar con «En la línea anterior, usted mencionó que 'hay muchos tipos distintos de eones se enseñan'. ¿Puede usted describir ahora un «eón de destrucción» y otros tipos de eones?» Un «eón de destrucción» comienza a partir del punto en el que ya no hay más seres que nazcan en el infierno llamado «Sin Respiro»; y dura hasta el punto en que ese gran vehículo, el mundo exterior, ha llegado a su fin.

།དེ་ཡང་མཚར་མེད་དུ་སེམས་ཅན་སྐྱེ་འཕྲོ་ཆད་པ་དང་། འཇམ་བུ་སྲིད་པའི་མི་རྣམས་
ཆེ་ལོ་བརྒྱད་ཁྲི་བར་འཕེལ་བ་དང་། གནས་པའི་འཇུག་ཇོགས་པ་དང་། འཇིག་པའི་
མགོ་རྩོམ་པ་རྣམས་དུས་མཉམ།

Se producen cuatro distintos acontecimientos simultáneamente: (1) la suspensión de todos los nacimientos de seres vivientes en el infierno de Sin Respiro; (2) el aumento de la duración de vida entre los humanos del continente Dzambu hasta los ochenta mil años de duración; (3) el cierre del eón de continuación, y (4) la apertura del eón de destrucción.

Lecturas

དེའི་ཚེ་མནར་མེད་གྱི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཚེ་མཐར་ཕྱིན་ནས་འཆི་འཕོ་བར་འགྱུར།
 མནར་མེད་དུ་སྐྱེ་འགྱུར་གྱི་ལས་བསགས་ན་འང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་ཁམས་གཞན་གྱི་
 དམུལ་བར་སྐྱེ་བར་འགྱུར། དམུལ་བ་གཞན་རྣམས་དང་། སྲིངས་ན་གནས་པའི་དུད་
 འགྲོ་རྣམས་དང་། ཡི་དུགས་རྣམས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དུ་འགྱུར། ལྷ་མིའི་ཡུལ་ན་ཡོད་
 པའི་དུད་འགྲོ་དང་ཡི་དུགས་ནི་དེ་དག་དང་མཉམ་དུ་དེ་ལྟར་འགྱུར།

En esta etapa, todos los seres que se encuentran viviendo en el infierno Sin Respiro llegan al final de sus vidas—mueren y continúan. Incluso aquellos que han acumulado karma nuevo que normalmente los llevaría a renacer en ese mismo infierno, van a tomar nacimiento en ese infierno de otro planeta. El mismo proceso aplica para los seres de los otros infiernos, así como para los animales y los espíritus hambrientos que viven en las profundidades de los mares. Lo mismo ocurre, al mismo tiempo, con los animales y espíritus hambrientos que viven en las tierras de los seres de placer y de los humanos.

དེ་ནས་འཇམ་བུ་སྒྲིང་པའི་མི་ཞིག་གིས་ཚེས་ཉིད་གྱིས་བསམ་གཏན་དང་པོ་ཐོབ། དེ་
 ལས་ལངས་ནས་ཨོ་མ་དབེན་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་ནི་བདེ་བ་ཡིན་ནོ་
 ཞེས་བརྗོད་པ་གཞན་གྱིས་ཐོས་ནས་ཚེས་ཉིད་གྱིས་ཐོབ་པའི་བསམ་གཏན་དང་པོ་ཐོབ་
 ལྷེ་བསམ་གཏན་དང་པོར་སྐྱེ།

En este punto, uno de los seres humanos que vive en el continente de Dzambu alcanza automáticamente el primer nivel de concentración. Cuando sale de éste, exclama: «¡Una maravilla! La dicha y el placer que provienen de este profundo aislamiento es verdadera felicidad». Otros habitantes del continente escuchan estas palabras, y entonces alcanzan el primer nivel de concentración que se logra de manera automática. Subsecuentemente, todos toman nacimiento en el mismo nivel.

དེ་ནས་རིམ་བཞིན་ཤར་དང་རྒྱབ་དང་བ་ལང་སྒྲོད་པས་ཀྱང་དེ་བཞིན་དང་། བྱང་སྐྱ་མི་
 ལྷན་པ་ནམ་སྒྲིན་གྱི་སྐྱིབ་པ་ཅན་ཡིན་པས། ཚེ་དེ་ལ་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་མི་སྲིད་
 པས། སྤི་མ་ལ་འདོད་ལྟར་སྐྱེ་ལ།

Entonces, ese mismo procedimiento sucede, en el orden respectivo, con los habitantes del continente del este y los del continente del oeste—Usuarios de ganado—. Los seres que viven en el continente del norte de Sonido Terrible poseen, una obstrucción particular que les ha madurado por sus actos del pasado, y son totalmente incapaces de deshacerse del apego por el tipo de vida que tienen. Por lo que, el procedimiento para ellos primero es renacer como seres de placer del reino del deseo.

འདོད་ལྷ་དྲུག་ཀྱང་རིམ་བཞིན་དུ་ཚེས་ཉིད་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་བསམ་གཏན་དང་པོ་ཐོབ་སྟེ།
 དེ་ལས་ལངས་ནས་ཨོ་མ་ཏོ། །དབེན་པ་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་འདི་ནི་
 བདེ་བ་ཡིན་ཅོ་ཞེས་བརྗོད་པ་གཞན་གྱིས་ཐོས་ནས། ཚེས་ཉིད་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་བསམ་
 གཏན་དང་པོ་ཐོབ་སྟེ་ཚངས་རིས་སུ་སྐྱེ།

Los seis tipos de seres de placer del reino del deseo entonces pasan por el mismo procedimiento, uno por uno. Uno de ellos alcanza el primer nivel de concentración automáticamente. Cuando sale de éste, exclama: «¡Una maravilla! La dicha y el placer que provienen de este profundo aislamiento es verdadera felicidad». De nuevo los otros se enteran, y alcanzan ellos mismos el primer nivel de concentración mediante un proceso automático. Esto los conduce a un nacimiento en el nivel conocido como la «Clase de los puros».

དེ་ནས་བསམ་གཏན་དང་པོ་བ་ཞིག་གིས་ཚེས་ཉིད་ཀྱིས་བསམ་གཏན་གཉིས་པ་ཐོབ།
 དེ་ལས་ལངས་ནས་ཨོ་མ་ཏོ། །ཉིང་ངེ་འཛིན་ལས་སྐྱེས་པའི་དགའ་བ་དང་བདེ་བ་
 འདི་ནི་བདེ་བ་ཡིན་ཅོ་ཞེས་བརྗོད་པ་གཞན་གྱིས་ཐོས་ནས། ཚེས་ཉིད་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་
 བསམ་གཏན་གཉིས་པ་ཐོབ་སྟེ་བསམ་གཏན་གཉིས་པར་སྐྱེ།

Lecturas

Lo que sigue es que uno de los seres que vive en el primer nivel de concentración, logra el segundo nivel de concentración, también mediante un proceso automático. Él sale de éste y exclama: «¡Una maravilla! ¡La dicha y el placer que proviene de la concentración puntual es verdadera felicidad!» Nuevamente los demás se enteran y logran por sí mismos el segundo nivel de concentración mediante un proceso automático. Esto los lleva a un nacimiento en este segundo nivel.

དེ་དག་ལ་བར་གྱི་བསྐྱེད་པ་བཅུ་དགུ། །དེའི་ཚེ་ལྷ་རྣམས་ཀྱིས་དུས་དུས་སུ་ཆར་
 འབབས་པ་མེད་པས། འཇམ་བུ་གླིང་གི་རྩི་ཤིང་ནགས་ཚལ་རྣམས་སྐྱམ་པར་འགྱུར།
 དེ་ནས་དུས་ཡུན་རིང་མོ་ཞིག་ནས། ཆེས་ཚ་བའི་ཉི་མ་གཉིས་པ་ཤར་ནས། ལུ་ཕྱོག་
 དང་ལྷིང་ཀ་རྣམས་སྐྱམ་པར་འགྱུར།

Los acontecimientos que acabamos de describir duran unos diecinueve eones intermedios. En este punto los grandes seres de placer comienzan a dejar de enviar la lluvia a su debido tiempo; toda la vegetación y los bosques del continente de Dzambu se seca y muere. Después de un período de tiempo extremadamente largo, aparece un segundo sol en el cielo, creando un calor tremendo. Todos los cuerpos de agua menores y los pequeños estanques se secan.

དེ་ནས་ཉི་མ་གསུམ་པ་ཤར་ནས། ལུ་ལྷིང་ལུང་དུ་དང་ཆེན་པོ་དག་སྐྱམ་པར་འགྱུར།
 དེ་ནས་ཉི་མ་བཞི་པ་ཤར་ནས་མཚོ་མ་དྲོས་པ་ཡང་སྐྱམ་པར་འགྱུར། དེ་ནས་ཉི་མ་ལྔ་
 པ་ཤར་ནས་སྤྱིའི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ཡང་སྐྱམ་པར་འགྱུར། དེ་ནས་ཉི་མ་དུག་པ་ཤར་
 རྒྱུ་གླིང་བཞི་རི་རབ་དང་བཅས་པ་དུ་བར་འཇུལ་བར་འགྱུར། དེ་ནས་ཆེས་ཚ་བའི་ཉི་
 མ་བདུན་པ་ཤར་ནས། མེ་ལྷེ་གཅིག་ཏུ་འབར་ཞིང་སྤོང་པར་འགྱུར།

Esto da lugar a la salida de un tercer sol, que hace que todos los arroyos y ríos se evaporen. Sale un cuarto sol, e incluso el enorme Lago Nuncatibio desaparece. Luego llega el quinto sol, que seca también el Gran Mar Exterior. Con la salida de un sexto sol, los cuatro continentes y el Monte Supremo se disuelven en una nube de humo. Por último, sale un séptimo sol que envuelve al mundo en una sola llama, y lo destruye en fuego.

དེས་རྒྱུན་བྱས་ནས་བསམ་གཏན་དང་པོའི་སམ་བསྐྱུས་ཀྱི་མིས། བསམ་གཏན་དང་
 པོའི་གཞལ་མེད་ཁང་སྟོང་པ་དེ་སྲིག་པར་འགྱུར། འདོད་པའི་མེས་མ་ཡིན་ཏེ། ས་ཐ་
 དང་ཡིན་པའི་ཕྱིར།

Entonces el fuego desencadena un fuego paralelo en el primer nivel de concentración. Las mansiones de este primer nivel, ya vacías sin habitantes para este entonces, se queman por completo. En realidad, aquí no es el fuego del reino del deseo el que quema las mansiones, ya que están en niveles separados.

དེ་དག་ལ་བར་བསྐྱལ་གཅིག་སྟེ། འཇིག་རྟེན་འཇིག་པ་ལ་བར་བསྐྱལ་ཉི་ཤུ་འོ། །དེ་
 ཡང་མེས་འཇིག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ཀྱི། རྒྱས་འཇིག་ན་བསམ་གཏན་གཉིས་པ་བས།
 ཚོས་ཉིད་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་བསམ་གཏན་གསུམ་པ་ཐོབ་སྟེ་བསམ་གཏན་གསུམ་པར་སྐྱེ་
 ལ། རླུང་གིས་འཇིག་ན་བསམ་གཏན་གསུམ་པ་བས། ཚོས་ཉིད་ཀྱིས་ཐོབ་པའི་
 བསམ་གཏན་བཞི་པ་ཐོབ་སྟེ་བསམ་གཏན་བཞི་པར་སྐྱེ་འོ།

Estos últimos acontecimientos requieren un solo eón intermedio, lo que significa que la destrucción del mundo requiere un total de veinte eones intermedios. La descripción anterior, por cierto, se refiere a la destrucción de un mundo por fuego. En los casos en que el planeta sea destruido por el agua, los seres que viven en el segundo nivel de concentración logran el tercer nivel de concentración mediante un procedimiento automático. Esto los conduce a su siguiente nacimiento en el tercer nivel. Por último, en un caso donde el mundo sea destruido por el viento, los habitantes de este tercer nivel logran el cuarto nivel de concentración mediante un procedimiento automático y entonces nacen ahí.

ལགཉིས་པ་འཆགས་པའི་བསྐྱལ་པ་ནི།

Ahora vamos al eón de formación.

།འཆགས་པ་དང་པོའི་རླུང་ནས་ནི།

།དུལ་བའི་སྲིད་པའི་བར་དུའོ།

Aquel de formación comienza desde el primer
Viento, y hasta el nacimiento dentro de los infiernos.

[III.361-2]

དང་པོའི་རླུང་འཇམ་བུ་ལྔ་བ་ནས་བཟུང་ནས་ནི་མནར་མེད་པའི་དུལ་བའི་སེམས་
ཅན་གཅིག་སྲིད་པའི་བར་དུའོ། །དེ་ཡང་དང་པོ་ནམ་མཁའ་སློང་པར་ཡོད་པ་ལ།
འཇིག་རྟེན་འཆགས་པའི་སྲ་ལྷས་སུ་གྱུར་པའི་རླུང་འཇམ་པོ་ལངས། དེ་ཙམ་གྱིས་
སློད་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་འཆགས་པར་མི་རྣམས་པས། ཚངས་རིས་ནས་བཟུང་སྟེ་འཐབ་བུལ་
བའི་བར་རྣམས་འཆགས།

Ahora, un eón de formación comienza desde que surge el primer viento suave, hasta el nacimiento de un solo ser viviente en el infierno de Sin respiro. En el inicio, el espacio está completamente vacío—luego se levanta un suave viento, el presagio de la formación de un nuevo planeta. La sola fuerza de este viento nunca pudiera ser lo suficiente como para crear ese gran vehículo, el mundo exterior—A pesar de que los niveles de la Clase de los Puros hasta Libre de Conflicto sí se forman.

དེ་ནས་སྲ་གྱི་རླུང་དེ་ཉིད་ལོ་གྲངས་དུ་མའི་བར་དུ་འབྲིགས་ནས། འོག་གཞི་རླུང་གི་
དཀྱིལ་འཁོར་ནས་སུམ་ཅུ་རྩ་གསུམ་པའི་བར་མས་རིམ་ནས་འཆགས། དེ་དག་
ལ་བར་བསྐྱལ་གཅིག་

Este mismo viento anterior, cobra fuerza a lo largo de un período de muchísimos años, hasta que todas las partes del mundo formen el disco base de viento, y hasta que la tierra de los Treinta y Tres se haya formado, uno por uno, partiendo desde abajo. Todos estos distintos acontecimientos requieren un eón intermedio completo.

དེ་ནས་འོད་གསལ་བའི་སེམས་ཅན་ཚོས་དང་བསོད་ནམས་དང་ལས་ཟད་པ་ཞིག
 །ཚངས་པའི་གཞལ་མིང་ཁང་སྒོང་པར་སྐྱེ་སྟེ། བ་མར་ཞིག་པ་དེ་དང་པོར་འཆགས་པ་
 ཚོས་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དེ་ནས་འཇམ་བུ་གླིང་པའི་བར་རྣམས་རིམས་གྲིས་འགྲུབ།

Después hay un ser determinado que vivía al nivel de la Luz Clara, y cuya vida, mérito y el poder de las acciones del pasado se han agotado. Él toma un renacimiento en la mansión vacía del Puro; ya que, por la naturaleza de las cosas, aquello que fue destruido en último lugar, es lo primero que va a tomar forma. Después llegan todos los demás habitantes del mundo, uno por uno, hasta aquellos del continente de Dzambu.

དེའི་ཚེ་འཇམ་བུ་གླིང་པའི་མི་རྣམས་རྗུས་ཏེ་སྐྱེ་བ་དང་། དགའ་བ་ཟས་སུ་ཟ་བ་དང་།
 ལུས་ལས་འོད་འབྱུང་བ་དང་། རྗེ་འཕུལ་གྲིས་ནམ་མཁའ་ལ་འགོ་བ་དང་། ཚེ་ལོ་
 དཔག་དུ་མིང་པ་ཐུབ་པ་ཡིན་ལ། དེ་ནས་མནར་མིང་དུ་སེམས་ཅན་གཅིག་སྐྱེས་པའི་
 བར་ལ་བར་བསྐྱལ་བཅུ་དགའོ།

Estos primeros seres humanos que habitan el continente de Dzambu nacen de manera simultánea, todos completos. Para alimentarse no necesitan más que la sensación de goce, y sus cuerpos brillan con una luz radiante. Tienen poderes milagrosos que les permiten volar en el cielo y vivir una cantidad «incalculable» de años. Todo este proceso, hasta el punto en que un solo ser vivo tome nacimiento en el infierno de Sin Respiro, requiere unos diecinueve eones intermedios.

དེའི་ཚེ་ཚེ་ལོ་དཔག་མིང་ནས་བརྒྱད་ཁྲིའི་བར་མར་འགྲིབ་པ་དང་། མནར་མིང་དུ་
 སེམས་ཅན་གཅིག་སྐྱེས་པ་དང་། འཆགས་པའི་མཇུག་རྫོགས་པ་དང་། གནས་པའི་
 མགོ་རྩོམ་པ་དུས་མཉམ་མོ།

Después ocurren cuatro acontecimientos distintos de manera simultánea: (1) hay una disminución en la duración de la vida, de una cantidad «incalculable» de años, a ochenta mil años; (2) el nacimiento de cualquier ser en el infierno de Sin respiro; (3) el cierre del eón de formación; y (4) la apertura del eón de continuación.

།གསུམ་པ་གནས་པའི་བསྐྱལ་པ་ནི།

Nuestro siguiente tema es precisamente el «eón de continuación».

82

El eón de continuación

།བར་གྱི་བསྐྱལ་པ་དཔག་མེད་ནས།
 །ཚེ་ལོ་བཅུ་པའི་བར་དུའོ།
 །དེ་ནས་ཡར་སྐྱེ་མར་འབྲི་བའི།
 །བསྐྱལ་པ་གཞན་ནི་བཅོ་བརྒྱད་དང་།
 །ཡར་སྐྱེ་བ་ནི་གཅིག་ཡིན་ཏེ།
 །དེ་དག་ཚེ་ནི་བརྒྱད་ཁྲིའི་བར།

Eón intermedio de un «incalculable»
 Hasta cuando el tiempo de vida sea diez;
 Otros dieciocho eones después de eso,
 Cada uno un incremento seguido de una disminución;
 El último de todos es uno que es un incremento,
 Hasta que sean son ochenta mil.

[III.363-8]

།བར་བསྐྱལ་ཉི་ཤུའོ། །བར་གྱི་བསྐྱལ་པ་རེ་རའི་ཚད་ནི། །ཚེ་ལོ་དཔག་མེད་ནས་བརྒྱད་
 །ཁྲིའི་བར་བྲིབ་ནས། །ཚེ་ལོ་བཅུ་པའི་བར་དུ་བར་བསྐྱལ་གཅིག་ །དེ་ནས་ཡར་བརྒྱད་
 །ཁྲི་བར་ཡར་སྐྱེ་ཞིང་མར་བཅུ་པར་འབྲི་བའི་བར་གྱི་བསྐྱལ་པ་གཞན་ནི་བཅོ་བརྒྱད་དང་
 ། ། །ཡར་སྐྱེ་བ་ནི་བར་གྱི་བསྐྱལ་པ་གཅིག་ཡིན་ཏེ། །ཡར་ཇི་ཅམ་དུ་སྐྱེ་ཞེ་ན། །དེ་དག་
 །ཚེ་ནི་བརྒྱད་ཁྲིའི་བར་དུའོ།

Ahora bien, la duración de un eón de continuación es de veinte eones intermedios, la duración de cada eón intermedio se calcula así: Uno de estos eones consta de un

Lecturas

período durante el cual, la duración promedio de vida desciende de una cantidad «incalculable» de años, a una duración de tan solo diez años. Después hay otros dieciocho eones intermedios, cada uno de los cuales consta en un incremento de vida hasta los ochenta mil años, seguido de un descenso hasta los diez. El último de todos es un eón intermedio el cual es solo otro incremento. ¿Hasta dónde llega el incremento? Hasta que tengan los ochenta mil años.

འོ་ན། རྩོལ་མཐའ་གཉིས་རྒྱུ་པ་དང་། བར་པ་རྣམས་ལྷག་པ་ཡིན་པས། ཡུན་རིང་
ཐུང་དུ་འགྱུར་རོ་ཞེ་ན། རྫོན་མེད་དེ། རྩོལ་མཐའ་གཉིས་བུལ་བ་དང་། བར་པ་
རྣམས་སྐར་བར་འགོ་བའི་ཕྱིར།

Se puede hacer la siguiente objeción: «Entonces, según usted, los primeros y últimos elementos de cualquier conjunto de veinte eones intermedios, solo representan la mitad de una curva cada uno—mientras que cada uno de los dieciocho intermedios constan de curvas completas—. ¿No implicaría esto una diferencia en las longitudes de estos distintos eones?» No es así. Porque el primero y el último se mueven a lo largo de sus medias curvas relativamente más lento, mientras que los eones entre estos dos se mueven a lo largo de sus curvas completas relativamente más rápido.

83

Duración relativa y el Gran Eón

དེ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ཆགས་པ་འདི།
ཁར་གྱི་བསྐྱལ་པ་ཉི་ཤུར་གནས།

འཆགས་པ་དང་ནི་འཇིག་པ་དང་།
ཞིག་ནས་འདུག་པ་དག་མཉམ་མོ།
དེ་དག་བརྒྱད་ཅུ་ལ་བསྐྱལ་ཆེན།

Así es como el proceso de formación del mundo se prolonga durante veinte eones intermedios. Está la formación, luego la destrucción y El estado que le sigue, todos son iguales. Un gran eón hecho de ochenta de estos.

[III.369-73]

དེ་ལྟར་ན་འཇིག་རྟེན་འཆགས་པ་འདི་བར་གྱི་བསྐྱེད་པ་ཉི་ཤུར་གནས་སོ། །འཇིག་
 རྟེན་འཆགས་པ་དང་ནི་འཇིག་པ་དང་། ཞིག་ནས་འདུག་པ་དག་བར་བསྐྱེད་ཉི་ཤུ་ཉི་
 ཤུར་མཉམ་སོ།

Por lo tanto, podemos decir que el proceso de formación del mundo se extiende a lo largo de veinte eones intermedios. Esta formación del mundo, después la destrucción y el estado que sigue a la destrucción, todos tienen la misma duración: cada uno dura veinte eones intermedios.

།བཞི་པ་ནི། བར་བསྐྱེད་བརྒྱད་ཅུ་ལ་བསྐྱེད་ཆེན་ཞེས་བྱའོ།

En cuanto al cuarto y último tipo de eón—un gran eón está formado por ochenta de estos eones intermedios.

།གཉིས་པ་ལ། བསྐྱེད་ཆེན་གྱི་ཞར་བྱུང་། འཇིག་བསྐྱེད་གྱི་ཞར་བྱུང་ངོ་། །དང་པོ་
 ལ། སངས་རྒྱལ། རང་རྒྱལ། འཁོར་ལོས་སྐྱར་རྒྱལ་འབྱུང་ཚུལ་ལོ།

Después de haber concluido nuestra explicación principal sobre los eones, pasemos a diversos puntos secundarios. Estos incluyen información adicional relacionada primero con los grandes eones, y después a los eones de destrucción. El primero trata de la aparición de tres tipos de seres: Budas, vencedores autodidactas y emperadores de la rueda.

།དེ་གྲངས་མེད་གསུམ་ལ་སངས་རྒྱལ།

།འབྱུང་ངོ་མར་ནི་འགྲིབ་པ་ཡི།

།བརྒྱ་ཡི་བར་ལ་དེ་དག་འབྱུང་།

La aparición de un Buda, por tres incontables de estos. Hacen su aparición durante

La gota que desciende hasta alcanzar un centenar.

[III.374-6]

།དང་པོ་ནི། བསྐྱལ་པ་གྲངས་མེད་པ་གསུམ་དུ་ཚོགས་བསགས་པ་ལས་སངས་རྒྱལ་
 འབྱུང་བར་བཤད་པའི་བསྐྱལ་པ་དེ་གང་ཞེ་ན། བསྐྱལ་ཚེན་དེ་གྲངས་མེད་གསུམ་དུ་
 ཚོགས་བསགས་པ་ལས་སངས་རྒྱལ་འབྱུང་ངོ་།

Se pudiera comenzar con la siguiente pregunta: «Se explicó que los Budas vienen de la acumulación de mérito y sabiduría durante un período de tres «incontables» eones. ¿Exactamente, a qué tipo de eones se refiere aquí?» **Un Buda proviene** del acto de acumular mérito y sabiduría **por** un período de **tres «incontables»** cifras de **estos** grandes eones.

།གྲངས་མེད་ནི་གསུམ་དུ་འགལ་ཞེ་ན། རྫོན་མེད་དེ། གྲངས་ཀྱིས་བགྲང་མི་རུས་
 པས་གྲངས་མེད་དུ་བཤད་པ་མིན་གྱི། གྲངས་ཀྱི་གནས་གཞན་དུ་གཙུག་ཅུའི་མཐའི་གྲངས་
 གཅིག་ལ་གྲངས་མེད་དུ་བརྗོད་པའི་གྱིར།

Algunos pudieran alegar que es una contradicción de términos hablar de «tres» que son «incontables». Y sin embargo, no lo es. Aquí no estamos hablando de lo «incontable» refiriéndose a algo que está más allá de los números. Sino más bien, a lo que llamamos «incontable» como el nombre de un número específico, lo más alto de nuestros números con nombres separados, que corresponden a diez a la sexagésima potencia.

བསྐྱལ་པ་འདི་ལ་བསྐྱལ་པ་བཟང་པོ་རྫོན་མེད་འི་བསྐྱལ་པ་ཞེས་ཀྱང་བྱ་སྟེ། དམ་ཚཱ་ས་
 བད་མ་དཀར་པོ་ལས།

Ahora bien, el eón actual se conoce también como el «Eón de la Buena Fortuna», el «Eón de la Luz». Como lo afirma la *Enseñanza sagrada del loto blanco*.

འཇིག་རྟེན་འཆགས་པའི་རྒྱུ་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་ནང་དུ་གསེར་གྱི་པ་ལྷ་འདབ་མ་སྟོང་
 དང་ལྷན་པ་སྟོང་བྱུང་བ་ལ། གནས་གཙང་མའི་ལྷ་རྣམས་ཀྱིས་འདི་ཅི་ཡིན་སྟེ་དུ་
 བརྟགས་པས། སངས་རྒྱལ་སྟོང་འབྱུང་བའི་སྡེ་ལྷས་སུ་ཤེས་ནས། ཀྱི་མ་བསྐལ་པ་
 འདི་ལ་སངས་རྒྱལ་སྟོང་འབྱུང་བས་ན། བསྐལ་པ་འདི་ནི་བསྐལ་པ་བཟང་པོའོ་ཞེས་
 བསྐྱབས་པས། བསྐལ་པ་བཟང་པོ་ཞེས་བྲགས་སོ།

Durante la formación del mundo, mil flores de loto de oro con mil pétalos cada uno, aparecen en el gran disco de agua. Estas flores despiertan la curiosidad de los seres de placer de los Lugares puros, que investigan el fenómeno y se enteran de que se presagia la aparición de mil Budas. «¡Qué Maravilla!», proclaman, «mil Budas distintos están por venir—¡este eón es verdaderamente un eón de buena fortuna!» Es por eso que todos llaman a este tiempo el «Eón de la buena fortuna».

།དུས་རམ་གྱི་ཚེ་འབྱུང་ན། ཡར་འཕེལ་གྱི་ཚེ་མི་འབྱུང་སྟེ། དེའི་ཚེ་སེམས་ཅན་
 རྣམས་འཁོར་བ་ལ་སྐྱོ་ཤས་རྒྱུང་བའི་ཕྱིར། བརྒྱད་ཁྲི་ནས་མར་འགྲིབ་པའི་མགོ་རྩོམ་
 པ་ནས། ཚེ་ལོ་བརྒྱ་པའི་བར་ལ་སངས་རྒྱལ་དེ་དག་འབྱུང་ལ།

Uno puede preguntarse cuándo Budas como éste van a aparecer. Ellos Nunca llegan mientras el promedio de vida esté aumentando, porque durante este período los seres sienten menos desagrado por el círculo de la vida. Más bien, ellos—estos Budas—**hacen su aparición durante el tiempo** en que comienza la **disminución** de la duración de la vida de ochenta mil años, y que continúa **disminuyendo hasta que alcanza los cien años**.

དེ་མན་ཆད་དུ་མི་འབྱུང་སྟེ། ལྷིགས་མ་ལུ་ཉ་ཅང་ཡང་བདོ་བ་ཤས་ཚེ་བས་ཚས་
 བསྟན་པའི་སྟོང་དུ་མི་རུང་བའི་ཕྱིར།

Los Budas no aparecen después de este período, puesto que la duración de la vida decrece aún más. Al haberse extendido considerablemente las cinco degeneraciones en esta época, los seres no son aptos para recibir las enseñanzas.

The Asian Classics Institute
Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura nueve: La meditación de la muerte, primera parte

La siguiente selección fue extraída del Gran Libro de los Pasos del Camino (Lamrim Chenmo), escrito por Je Tsongkapa (1357-1419).

།གཉིས་པ་སྒྲིང་པོ་ལོན་ཚུལ་དངོས་ལ་གསུམ། །སྐྱེས་བུ་རྒྱུ་དང་ལྷན་ལྷན་མེད་བའི་
ལམ་གྱི་རིམ་པ་ལ་སློབ་སྦྱང་བ་དང་། འབྲིང་དང་ལྷན་ལྷན་མེད་བའི་ལམ་གྱི་རིམ་པ་ལ་སློབ་
སྦྱང་བ་དང་། །སྐྱེས་བུ་ཆེན་པོའི་ལམ་གྱི་རིམ་པ་ལ་སློབ་སྦྱང་བའོ།

La segunda parte, la indicación de cómo obtener la esencia misma de la vida, comprende tres distintas secciones: la enseñanza de cómo entrenar a la mente en los pasos del camino que se comparten con los de menor alcance; la enseñanza de cómo entrenar a la mente en los pasos del camino que se comparten con aquellos de alcance medio; y la enseñanza de cómo entrenar a la mente en los pasos del camino para los de mayor alcance.

།དང་པོ་ལ་གསུམ། །རྒྱུ་དང་ལྷན་ལྷན་མེད་བའི་སྦྱོར་བའི་སྐྱེས་པའི་ཚད།
དེ་ལ་ལོག་པར་རྟོག་པ་བསལ་བའོ། །དང་པོ་ལ་གཉིས། འཇིག་རྟེན་གྱི་མ་དོན་གཉིས་
གྱི་སློབ་སྦྱོང་བ་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་མར་བདེ་བའི་ཐབས་བསྟེན་པའོ།

La primera de estas tres secciones cuenta con tres divisiones propias: la enseñanza para el entrenamiento de la mente con la actitud de una persona de menor alcance; cómo saber cuándo se ha logrado alcanzar esta actitud; y la aclaración de algunos conceptos equivocados acerca de la actitud. La primera de estas divisiones se

Lecturas

divide en dos: aprender a desarrollar la actitud de enfocarse en la vida posterior; y aprender a utilizar las diversas formas para alcanzar la felicidad en esas vidas futuras.

།དང་པོ་ལ་གཉིས། འཇིག་རྟེན་འདིར་རིང་དུ་མི་གནས་པ་འཆི་བ་རྗེས་སུ་བྲན་པ་
བསམ་པ་དང་། འཇིག་རྟེན་གྱི་མར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་བ་འགོ་བ་གཉིས་ཀྱི་བདེ་སྲུག་
བསམ་པ་ལོ།

Vamos a cubrir el tema de enfocarnos en la vida después de la muerte en dos etapas. La primera es la contemplación de cómo mantener la consciencia de la muerte; es decir, el hecho de que no nos queda mucho tiempo en este mundo actual. La segunda es la contemplación de la felicidad y dolor relativos de las dos grandes categorías de los seres vivientes; es decir, la pregunta de lo que nos sucederá cuando lleguemos a nuestra vida futura.

།དང་པོ་ལ་བཞི། འཆི་བ་བྲན་པ་མ་བསྐྱོམས་པའི་ཉེས་དམིགས། བསྐྱོམ་པའི་ཕན་
ཡོན། འཆི་བ་བྲན་པའི་སྐོ་ཇི་ལྟ་བུ་ཞིག་བསྐྱེད་པ། འཆི་བ་བྲན་པ་བསྐྱོམ་པའི་རྩལ་
ལོ།

Hay cuatro pasos para la contemplación de la muerte:

- 1) Considerar los problemas de no meditar sobre la muerte.
- 2) Considerar los beneficios de meditar sobre la muerte.
- 3) Identificar qué tipo de consciencia de la muerte queremos desarrollar.
- 4) Cómo meditar y desarrollar esta consciencia de la muerte.

།དང་པོ་ནི། དེ་ལྟར་དལ་བའི་རྟེན་ལ་སྣང་པོ་ལེན་པ་ལ་འཇུག་པ་ལ་ཕྱིན་ཅི་ལོག་བཞི་
ལས། མི་རྟག་པ་ལ་རྟག་པར་འཇིག་པའི་ཕྱིན་ཅི་ལོག་ཉིད་དང་པོར་གཞོན་པའི་སྐོར་
འགྱུར་རོ།

Aquí está el primero de los cuatro. Anteriormente hablamos de extraer la esencia misma de esta vida, donde ahora tiene toda una gama de oportunidades espirituales. Lo único que pudiera dañar su capacidad de hacerlo, desde el principio, es lo que llamamos los «cuatro conceptos erróneos». Se trata del

Lecturas

concepto equivocado en el que uno se aferra a las cosas impermanentes como si fueran permanentes.

།དེ་ལ་སྤྱོད་རྒྱུ་ལ་གཉེས་ལམ་རྒྱུ་ལ་འཛིན་པ་ལ་མི་འཛིན་སྐྱེས་པའི་རྣམ་
པར་རྟོག་པ་ཉིད་གཞོན་པའི་སྣོལ། །འདི་ལ་ཡང་ད་གཟོད་མཐར་འཛིན་གཞིག་འོང་
སྐྱེས་པ་ནི་ཀུན་ལ་ཡོད་ཀྱང་ཉི་མ་རེ་རེ་བཞིན་དེ་རིང་མི་འཛིན། དེ་རིང་ཡང་མི་འཛིན་
སྐྱེས་དུ་སློབ་མི་འཛིན་པའི་ཕྱོགས་འཛིན་པ་ནི་འཛིན་ཁ་མ་ཚུན་ལ་འབྱུང་ངོ།

Este concepto incorrecto tiene dos versiones. Uno es más sutil, y el otro es más burdo. El que pudiera dañar su práctica es el más burdo, en el que usted ve su propia impermanencia, su propia mortalidad, y se imagina por alguna razón que *no* va a morir.

Ahora bien, es cierto qué hasta este momento de su vida, usted ha tenido una cierta consciencia de que eventualmente va a tener que morir. Todo el mundo tiene este tipo de consciencia sobre la muerte. Pero al mismo tiempo tiene la tendencia de pensar que no morirá, ya que cada día usted se dice a sí mismo: «Hoy no es el día en que moriré». Y mantiene esa actitud hasta el momento de su muerte.

།དེའི་གཉེན་པོ་ཡིད་ལ་མ་བྱས་པར་དེ་ལྟ་བུའི་སློབ་སྤྱོད་སྐྱེས་པ་ལ་ཆོ་འདིར་སློབ་པའི་སློབ་
སྐྱེས་ནས་དེའི་རིང་ལ་འདི་དང་འདི་དགོས་སོ་ཞེས་ཆོ་འདི་ཅམ་གྱི་བདེ་བ་བསྐྱུབ་པ་
དང་སྐྱུག་བསྐྱུལ་སེལ་བའི་ཐབས་འབའ་ཞིག་ལ་སེམས་སེམས་ནས། འཇིག་རྟེན་གྱི་
མ་དང་ཐར་པ་དང་ཐམས་ཅད་མཐུན་པ་ལ་སོགས་པའི་དོན་ཆེན་པོ་དག་ལ་རྣམ་པར་
དཔྱོད་པའི་སློབ་མི་སྐྱེ་བས་ཆོས་ལ་འཇུག་པའི་སློབ་སྐྱེར་མ་སྟེར་ལ།

Supongamos que deja que este tipo de actitud continúe, supongamos que usted no aplica los antídotos espirituales que detienen este tipo de pensamientos. Entonces, estos crean una especie de ceguera espiritual: Comienza a tener la idea de que va a poder permanecer aquí en esta vida, y entonces se empieza a obsesionar con esta vida. Entonces usted solo se va a poder concentrar en cómo conseguir lo que quiere, y cómo escapar de aquello que no quiere, en esta vida. Su vida se convierte en: «Hoy necesito esto, y eso, y luego aquello».

Lecturas

བརྒྱུ་ལ་ཐོས་པ་དང་བསམ་པ་དང་བསྐྱོམ་པ་སོགས་ལ་ཞུགས་ཀྱང་ཚེ་འདི་པ་ཙམ་གྱི་
 ཚེད་དུ་སོང་ནས་དགོ་བ་ཅི་བྱས་མཐུ་ཚུང་ཞིང་། དེ་ཡང་ཉེས་སྲོད་སྲིག་ལུང་དང་
 འབྲེལ་བར་འཇུག་པས་ངན་འགོའི་རྒྱ་དང་མ་འདྲེས་པ་དགོན་ལོ།

Después, incluso si—por alguna remota casualidad—usted se comprometiera con actividades espirituales como el aprendizaje, la contemplación, o la meditación, todas estas se convierten en algo que solo está haciendo para esta vida. Cualquier buena acción que haga de esta manera tiene muy poca fuerza. Además, debido a que típicamente están conectadas con alguna mala acción, como romper la moralidad o infringir un voto, es poco común encontrar alguna buena actividad de este tipo que no esté entrelazada con las mismas causas que lo llevarían a uno de los nacimientos de miseria.

།གལ་ཏེ་འཇིག་རྟེན་སྲི་མ་ལ་དམིགས་ནས་བསྐྱབ་དུ་ཚུགས་ཀྱང་། སྲིས་ནས་རིམ་གྱིས་
 བསྐྱབ་བོ་སྐྱམ་པའི་སྲི་བཤོལ་གྱི་ལེ་ལོ་འགོག་མི་རྣམས་ཤིང་གཉིད་སྐྱགས་དང་བྲེ་མོའི་
 གཏམ་དང་། བཟའ་བདུང་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་གཤམ་གྱིས་དུས་འདའ་བས་བརྩོན་པ་
 ཚེན་པོས་ཚུལ་བཞིན་དུ་བསྐྱབ་པ་མི་འོང་ངོ་།

Incluso supongamos que usted decide hacer algo por su vida futura. Sin esta consciencia de la muerte, uno se encuentra incapaz de detener el tipo de pereza que lo lleva a posponer su práctica, donde usted piensa: «Lo voy a hacer más tarde, ya me ocuparé de todas estas cosas eventualmente, una por una». Comienza a pasar el tiempo de su vida con todo tipo de distracciones: durmiendo, flojeando, con pláticas inútiles, comiendo o bebiendo, o cosas por el estilo. No va a poder llegar a un punto en el que la práctica que realice tenga una fuerte energía de apoyo.

Lecturas

།དེ་ལྟར་ལུས་སྒོལ་ཡུན་རིང་དུ་གནས་སུ་རེ་བས་བསྐྱུས་པ་ན་རྙེད་པ་དང་བཀུར་སྟེ་ལ་
 སོགས་པ་ལ་ཚགས་པ་བྲག་པོ་སྐྱེ་ཞིང་། དེའི་གོགས་བྱས་པའམ་བྱེད་དུ་དོགས་པ་ལ་
 ལྡང་བ་བྲག་པོ་དང་། དེ་དག་གི་ཉེས་དམིགས་ལ་ཚོངས་པའི་གཏི་མུག་དང་དེ་དག་
 གིས་ང་རྒྱལ་བ་དང་སྐྱབས་དོག་ལ་སོགས་པའི་ཉོན་མོངས་པ་དང་ཉེ་བའི་ཉོན་མོངས་
 བྲག་པོ་རྣམས་རྒྱ་བའི་རྒྱན་བཞིན་དུ་འབྱུག་གོ། །

Este tipo de esperanza de lograr vivir por mucho tiempo lo engaña. Comienza a tener un fuerte apego a ganar, a que otras personas lo honren y cosas por el estilo. Comienza a sentir un fuerte desagrado por cualquier cosa que se lo impida, o cualquier cosa que piense que puede impedirle tener estas cosas. Ahí crece en usted una oscura ignorancia que no puede comprender los problemas que estos pensamientos le ocasionan.

Estos conducen a un torrente constante de aflicciones mentales, fuertes, y de toda variedad, mayores y menores: Orgullo, celos, y el resto.

།དེ་ལས་ཀྱང་ལུས་དང་ངག་དང་ཡིད་ཀྱི་ཉེས་སྦྱོད་བཅུ་དང་མཚམས་མེད་པ་དང་དེ་
 དང་ཉེ་བ་དང་དམ་པའི་ཚོས་སྦོང་བ་ལ་སོགས་པ་མི་དགོ་བའི་ལས་ངན་འགྲོ་ལ་
 སོགས་པའི་སྐྱབས་བསྐྱེད་ལ་བྲག་པོ་འབྲེན་པར་བྱེད་པ་ལ་མཐུ་སྐྱེད་དུ་བྱུང་བ་རྣམས་ཉི་མ་
 རེ་རེ་བཞིན་ཇི་རྒྱས་སུ་འགྲོ་ལ། དེ་དག་གི་གཉེན་པོ་ལེགས་པར་གསུངས་པའི་ཚོས་
 ཀྱི་བདུད་རྩི་ལ་རྒྱབ་ཀྱིས་ཇི་སྒོལ་ས་སུ་སོང་ནས་མངོན་མཚོ་དང་ངེས་ལེགས་ཀྱི་སྒོལ་
 བཅད་དེ། ངན་འགྲོ་སྐྱབས་བསྐྱེད་ལ་བྲག་ཅིང་རྒྱབ་ལ་ཚ་ཞིང་ཡིད་དུ་མི་འོང་བའི་གནས་
 ལུ། འཆི་བས་ཉེ་བར་བཅོམ་ནས་ལས་ངན་པས་འབྲིད་པར་བྱེད་པས་ན་དེ་ལས་མ་
 རུངས་པའི་སྒོ་བཞུགས་ཅི་ཞིག་ཡོད།

Estas aflicciones a su vez lo llevan a cometer actos dañinos con en sus actos, palabras y pensamientos: actos como las diez no-virtudes, los cinco actos

Lecturas

«inmediatos», y los cinco cercanos de éstos, así como el abandono del Dharma más elevado, y demás. Entonces, todos los días, acciones como éstas tremendamente poderosas, con la capacidad de llevarlo a los sufrimientos de los tres reinos inferiores y similares, tienen la tendencia a aumentar, cada vez más.

El antídoto para todas estas acciones es el néctar del Dharma, expresado con absoluta verdad; cuanto más se aleje de él, estrangulará más sus oportunidades para los reinos superiores y el bien supremo. La muerte le arrancará la vida, y las malas acciones que ha cometido lo arrastrarán a los reinos inferiores, a un temible lugar de poderoso y salvaje sufrimiento, a los fuegos. Por esto le pregunto, ¿dónde pudiera encontrar algún pensamiento más desastroso para usted que esta idea, de que lo que es impermanente pudiera ser permanente?

བཞི་བརྒྱ་པ་ལས་ཀྱང་། བཀའ་ལ་འཇིག་རྟེན་གསུམ་མངའ་བདག་ རང་ཉིད་འཆི་
བདག་བྱེད་པོ་མིད། །ཡོད་དེས་རྣལ་བཞིན་གཉིད་ལོག་ན། །དེ་ལས་མ་རུངས་གཞན་
ཅི་ཡོད། །ཅེས་གསུངས་པ་དང་།

En este punto *los Cuatrocientos* coinciden:

¿Qué pudiera ser un desastre mayor que alguien
Que sin otro Señor de la Muerte para matarlo
Estuviera actuando como este Señor de los Tres Reinos
¿Por sí solo, dormido como si todo estuviera bien?

[El «Señor de los Tres Reinos» es el Señor de la Muerte; él tiene un control total sobre todos los seres vivientes, excepto aquellos que se encuentran recorriendo el camino del realizado, aquellos que han visto la vacuidad directamente. Si pudiéramos llegar a este camino, tendríamos la oportunidad de alcanzar la inmortalidad, pero en cambio actuamos con pereza como si todo estuviera bien, y terminamos invitando al Señor Muerte, que de otra manera tendría que pasarnos de largo].

སྤྱོད་འཇུག་ལས་ཀྱང་། ཐམས་ཅད་བོར་ཉེ་ཆ་དགོས་པར། །བདག་གིས་དེ་ལྟར་མ་
ཤེས་ནས། །མཇའ་དང་མི་མཇའི་དོན་གྱི་ཕྱིར། །སྲིག་པ་རྣམ་པ་སྣ་ཚོ་གསུམ་
ཞེས་གསུངས་སོ།

La *Guía para la forma de Vida del Bodhisattva* también dice,

Debes dejarlo todo y marcharte, con tu equipaje kármico,

Lecturas

Pero como usted no entiende esto,
Emprende toda una gama de acciones equivocadas,
Reaccionando con sus amigos, y sus enemigos.

།གཉིས་པ་བསྐྱེམས་པའི་ཕན་ཡོན་ནི། འཆི་བ་རྗེས་སུ་བྱམ་པའི་སློན་ལ་མ་ཞིག་སྐྱེས་
ན། དཔེར་ན། དེ་རིང་སང་རང་འཆི་བར་ཐག་ཚོད་པ་ན། ཚེས་ཀྱི་གོ་བ་ཐན་ཐུན་
ཡོད་པ་ཡན་ཆད་ལ་གཉིན་དང་རྗེས་ལ་སོགས་པ་དང་འགྲོགས་སུ་མེད་པར་མཐོང་
ནས་དེ་དག་ལ་སྲིད་པ་ལྷོག་ཅིང་། གཏོང་བ་ལ་སོགས་པའི་སློན་སྐྱོང་པོ་ལེན་
འདོད་པལ་ཆེར་ལ་ངང་གིས་འབྱུང་བ་ལྟར།

En segundo lugar, está el contemplar los beneficios de meditar sobre su muerte. Supongamos, por otro lado, que es capaz de desarrollar una verdadera consciencia de su mortalidad. Entonces sería como una persona que supiera que va a morir en uno o dos días.

Si esta persona tan solo tuviera una débil comprensión del Dharma, o por supuesto algo más que eso, entonces se daría cuenta rápidamente de que ninguno de sus seres queridos, ni ninguna de sus pertenencias o cualquier otra cosa, pudiera ir en el viaje con ellos. Todo el apego a estas cosas se detendría. La gran mayoría de estas personas en ese momento automáticamente empezarían a sentir algún deseo por extraer la esencia de la vida que les queda, y empezarían a comprometerse con actos de caridad y otros similares.

Lecturas

ཉིད་བཀུར་དང་གྲགས་པ་ལ་སོགས་པ་འཛིན་ཏེ་གྱི་ཚོས་གྱི་ཕྱིར་འབད་པ་ཐམས་ཅད་
 སྐྱུན་པ་འཕྱར་བ་ལྟར་སྣང་པོ་མེད་པ་དང་བསྐྱུ་བྱིད་གྱི་གནས་སུ་མཐོང་ནས་ཉེས་སྦྱོད་
 ལས་ལྡོག་ཅིང་། རྒྱལ་ས་སུ་འགོ་བ་དང་ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་ལས་བཟང་པོ་
 རྣམས་ཏུ་བཏུ་དང་། གུས་པར་བྱེད་པའི་བརྩོན་འགྲུས་གྱིས་གསོག་པར་བྱེད་པས་
 ལུས་ལ་སོགས་པ་སྣང་པོ་མེད་པ་རྣམས་ལ་སྣང་པོ་དམ་པ་སྤངས་ནས་གོ་འཕང་དམ་
 པར་རང་ཉིད་འཛོགས་ཏེ། འགོ་བ་རྣམས་ཀྱང་དེར་འབྲིད་པས་ན་དེ་ལས་དོན་ཆེ་བ་ཅི་
 ཞིག་ཡོད།

Usted debería ser igual ahora. Piense en la ganancia y el honor, la fama y otras cosas que espera de los demás—todas esas esperanzas y sueños mundanos. Intente ver que todos los esfuerzos que usted pone en estas cosas están vacíos, sin importancia y como cáscaras de trigo inútiles una vez que se ha obtenido el grano. Intente comprender cómo estos pensamientos lo engañan, como lo esperan con una trampa y lo atrapan. Detenga todas sus malas acciones.

Esfuércese ahora en lo opuesto—en buenas acciones, tal como tomar refugio, llevar una vida ética, y demás. Acumule este tipo de acciones constantemente, con un sentido de devoción y alegría. Este cuerpo y el resto pueden no tener sentido, pero usted puede darles el más alto significado; puede utilizarlas para ascender al estado más elevado que existe, y luego poder conducir a los demás también hasta ahí. Entonces yo le haría otra pregunta: ¿Dónde pudiera encontrar algún acto más importante que llevar a cabo éste?

དེའི་ཕྱིར་དཔེ་དུ་མས་ཀྱང་བསྐྱུགས་ཏེ། ལྷ་དམ་ལས་འདས་པ་ཆེན་པོ་ལས། ཞིང་ཚོ་
 བ་ཐམས་ཅད་གྱི་ནང་ན་སྟོན་གྱི་ལོག་མཚོག་གོ། ། རྗེས་ཐམས་ཅད་གྱི་ནང་ན་བ་ལང་

Lecturas

གི་རྗེས་མཚོག་གོ། ། །འདུ་ཤེས་ཐམས་ཅད་གྱི་ནང་ན་འང་མི་རྟག་པ་དང་འཆི་བའི་
 །འདུ་ཤེས་མཚོག་ཡིན་ཏེ། །འདི་དག་གིས་ནི་ཁམས་གསུམ་གྱི་འདོད་པ་དང་མ་རིག་པ་
 །དང་ང་རྒྱལ་ཐམས་ཅད་སེལ་ལོ། ། །ཞེས་སོ།

Es por eso que la consciencia de la muerte se enaltece en tantos lugares, con tantas metáforas. Vemos el siguiente ejemplo, del *Sutra del gran nirvana*:

De todas las cosechas labradas en la tierra
 las cosechas de otoño son las mejores.
 De todas las huellas dejadas en el suelo
 las del elefante son las más grandes.
 De todos los pensamientos que puede tener una persona,
 los pensamientos sobre la impermanencia
 y la muerte son los mejores,
 ya que estos son los pensamientos que desaparecen
 el deseo, la ignorancia y el orgullo
 de los tres reinos.

།དེ་བཞིན་དུ་ཉོན་མོངས་པ་དང་ཉེས་པར་སྡོད་པ་ཐམས་ཅད་ཅིག་ཅར་འཇོམས་པའི་ཐོ་
 །བ་དང་། །དགོ་ལེགས་ཐམས་ཅད་ཅིག་ཅར་བསྐྱབ་པ་ལ་འཇུག་པའི་སློ་ཆེན་པོར་གྱུར་
 །པ་ལ་སོགས་པས་ཀྱང་བསྐྱབས་པའོ།

La consciencia de la muerte ha sido alabada también con otros símbolos, a veces, por ejemplo, es comparada con un gran martillo, que puede aplastar de un solo golpe todas las aflicciones mentales y los actos dañinos. También se le compara con una enorme puerta, por donde pueden pasar todas las cosas buenas y puras para usted, todas de un jalón.

།ཆོམས་ལས་ཀྱང་། །ལུས་འདི་རྗེས་སྡོད་འདྲ་བར་རྟོགས་བྱ་ཞིང་། །དེ་བཞིན་ཆོས་
 །རྣམས་སླིག་རྒྱུ་འདྲར་ཤེས་ནས། །བདུད་གྱི་མི་རྟོག་མཚོན་ནི་འདིར་གཅོད་པ། །འཆི་
 །བདག་རྒྱལ་པོས་བལྟར་ཡང་མེད་པར་འགོ། ། །ཞེས་དང་།

Lecturas

La *Antología* también dice:

Venga a ver que este cuerpo suyo
es tan frágil como una pieza de porcelana,
y que todas las demás cosas que existen
son algo similar a un espejismo.
Si usted puede, entonces la lluvia de lanzas
lanzadas por los demonios, las flores
se paran en seco, y el Señor de la muerte
hambriento por usted, él mismo muere.

གྲོ་བ་མཐོང་ཞིང་ནད་ཀྱི་སྐྱུ་ག་བསྐྱེད་དང་། །སེམས་དང་བྲལ་བའི་ཤི་བ་མཐོང་ནས་ནི།
།བརྟན་པའི་བཙོན་ར་འདྲ་བའི་བྱིམ་སྤངས་ཀྱི། །འཇིག་རྟེན་ཕལ་པས་འདོད་སྤང་རྣམས་
རི་སྐྱོན། །ཞེས་གསུངས་སོ།

También dice:

Aquellos que han visto lo que es envejecer,
que han visto el sufrimiento de la enfermedad,
Aquellos que han visto lo que es morir,
que han visto la mente salir y marcharse,
Pueden renunciar a la vida familiar,
que es como una prisión dura y veloz;
Pero nunca sueñe que la gente normal
del mundo pueda alguna vez renunciar al deseo.

Lecturas

མདོར་ན་རྒྱུས་བྱའི་དོན་བསྐྱབ་པའི་དུས་ནི་དལ་བའི་རྟེན་སྲུང་པར་ཅན་ཐོབ་པའི་དུས་
 འདི་ཁོ་ན་ཡིན་ལ། འོ་སྐྱོལ་པལ་ཆེར་ངན་འགྲོར་བསྐྱད་ཅིང་བདེ་འགྲོར་ཅུང་ཟད་རེ་
 འོངས་ཀྱང་མི་ཁོམ་པའི་གནས་སུ་ཤས་ཆེ་བས་དེ་དག་དུ་ཚོས་བསྐྱབ་པའི་སྐབས་མི་
 རྙེད་ལ། བསྐྱབས་པས་ཚོག་པའི་རྟེན་རེ་ཐོབ་པ་ན་ཡང་ཚོས་ཚུལ་བཞིན་དུ་མི་བསྐྱབ་
 པ་ནི་ད་དུང་མི་འཆི་སྐྱམ་པ་འདི་ལ་ཐུག་འདུག་པས་ན། རྣོས་མི་འཆི་བའི་ཕྱོགས་
 འཛིན་པ་ནི་རྒྱད་པ་ཀུན་གྱི་སྒོ་དང་། དེའི་གཉེན་པོ་འཆི་བ་དུན་པ་ནི་ཕུན་སུམ་ཚོགས་
 པ་ཐམས་ཅད་གྱི་སྒོ་འོ།

Resumiendo, el momento para que una persona haga algo de valor es ahora, y solo ahora—mientras tengamos un cuerpo y una vida como ésta, tan llena de ocio espiritual. Usted y yo hemos pasado la mayor parte de nuestro tiempo en los nacimientos de miseria, y de vez en cuando subimos a los nacimientos mejores; pero la mayor parte del tiempo ha sido en los reinos donde no tuvimos las oportunidades necesarias, por lo que no tuvimos oportunidad alguna de emprender ninguna práctica espiritual.

Y el hecho de que aquí en este momento, cuando *encontramos* el tipo de vida en el que podemos hacer alguna práctica, no hacemos nada de la forma en que debería de hacerse, y analizándolo, todo se debe finalmente, a la creencia que tenemos de que todavía no vamos a morir. Podemos decir entonces que la inclinación natural que tenemos de pensar que no vamos a morir, es la raíz de todos nuestros problemas. El antídoto para esta forma de pensar—es decir, de mantenerse consciente de nuestra muerte inminente—es entonces la raíz de cualquier cosa buena que pueda llegar a nosotros.

དེའི་ཕྱིར་འདི་ལྟ་བུ་ལ་ཚོས་ཟབ་མོ་གཞན་བསྐྱོལ་བྱུ་མེད་པ་རྣམས་གྱི་ཉམས་ལེན་ནོ་
 རྣམ་པ་དང་། བསྐྱོལ་བུ་ཡིན་ཀྱང་དང་པོར་ཅུང་ཟད་ཅམ་བསྐྱོལ་པར་བྱ་ཡི། རྒྱན་
 པའི་ཉམས་ལེན་དུ་མི་འོས་སོ་སྐྱམ་དུ་མི་བབྱུང་བར་འདི་ཐོག་མཐའ་བར་གསུམ་དུ་
 དགོས་ལུགས་ལ་ངེས་པ་སྟིང་ཐག་པ་ནས་བསྐྱེད་དེ་བསྐྱོལ་པར་བྱའོ།

Lecturas

Siendo este el caso, usted nunca se debe permitir pensar: «Esta es una de esas prácticas dirigidas a personas que no tienen nada más profundo en que meditar». Y tampoco debe permitirse nunca pensar: «Sí es verdad que es algo en que debemos meditar, pero sólo al principio de nuestra práctica». y sólo un poco; no es algo que justifique un esfuerzo continuo para poner en práctica». Más bien debe intentar desarrollar una verdadera comprensión desde lo más profundo de su corazón, donde se percate de que es una meditación que necesita al inicio, al final y a lo largo de todo el camino. Con esta comprensión establecida en su interior, debe de meditar sobre su muerte.

།གསུམ་པ་འཆི་བ་དྲན་པའི་སློང་ཇི་ལྟ་བུ་ཞིག་བསྐྱེད་པ་ནི། གཉེན་ལ་སོགས་པ་ལ་
 ཚགས་པ་བདྲན་པའི་དབང་གིས་དེ་དག་དང་བུལ་གྱིས་དོགས་ནས་སྐྱབས་པ་སྐྱེ་བ་ནི་
 ལམ་ལ་ཡི་མ་སྐྱེས་པའི་འཆི་བ་ལ་སྐྱབས་ལུགས་ཡིན་པས་འདིར་དེ་བསྐྱེད་པ་ནི་མིན་
 རོ།

Aquí tenemos el tercer paso—identificar qué tipo de consciencia de la muerte buscamos desarrollar. Hay una especie de terror que una persona puede sentir cuando teme estar a punto de ser arrancada de sus seres queridos y tal. Este miedo surge de un apego muy fuerte por los que le rodean, y es el miedo natural de una persona que nunca ha intentado algún tipo de práctica del camino. Como tal, aquí *no* estamos hablando de que tenemos que desarrollar la consciencia de la muerte.

།འོ་ན་གང་ཡིན་སྐྱེས་ན། ལས་དང་ཉོན་མོངས་པའི་དབང་གིས་ལུས་སྐྱེས་པ་ཐམས་
 ཅད་ངེས་པར་འཆི་བ་ལས་མ་འདས་པས་དེ་ལ་སྐྱབས་པ་བསྐྱེད་ཀྱང་རི་ཞིག་ལ་དགག་
 མི་རུས་མོད། འོ་ན་ཀྱང་འཇིག་རྟེན་གྱི་མའི་དོན་ངན་འགོའི་རྒྱ་འགོག་པ་དང་མངོན་
 མཚོ་དང་ངེས་ལུགས་ཀྱི་རྒྱ་མ་བསྐྱབས་པར་འཆི་བ་ལ་འཇིགས་པར་བྱ་སྟེ།

¿Entonces qué es esta consciencia? No hay un solo ser que haya tomado un cuerpo como el nuestro—uno creado por la fuerza de nuestros actos del pasado y por nuestras aflicciones mentales—que esté exento de la certeza absoluta de la muerte. Es verdad que, a corto plazo, intentar desarrollar algún temor sobre este hecho, puede que no le permita detenerla. No obstante, debe intentar desarrollar algún miedo de que pueda morir antes de alcanzar sus objetivos para su futura vida:

Lecturas

Que pueda morir antes de que haya logrado poner fin a todo lo que pudiera causar que nazca en uno de los reinos inferiores, o antes de que haya logrado todas esas cosas que lo conducirían a los reinos superiores, y al bien supremo.

དེ་ལ་ནི་དེས་སྐྱབ་པ་བསམས་ན་དེ་དག་བསྐྱབ་ཏུ་ཡོད་པས་འཆི་ཁར་མི་སྐྱབ་པ་བྱུར་
 ཡོད་ལ། དོན་དེ་དག་མ་བསྐྱབས་ན་སྤྱིར་འཁོར་བ་ལས་མི་ཐར་བ་དང་། བྱུང་པར་དུ་
 ངན་འགོར་ལྷུང་བས་འཇིགས་ནས་འཆི་བའི་ཚེ་འགྲོད་པས་གདུང་བར་འགྱུར་ཏེ།
 སྐྱེས་རབས་ལས། རབ་ཏུ་བསྐྱེམས་ཀྱང་གནས་མི་རུས། །གང་ལ་བཅོས་སུ་མི་རུང་
 བ། །འཇིགས་ཤིང་སྒར་བར་བྱས་པ་ཡིས། །དེ་ལ་ཕན་པ་ཅི་ཞིག་ཡོད། །དེ་ལྟར་
 འཇིག་རྟེན་ཚེས་ཉིད་ལ་བརྟགས་ན། །མི་རྣམས་སྲིག་པ་བྱས་པས་འགྲོད་པར་འགྱུར།
 །དག་བའི་ལས་ཀྱང་ལེགས་པར་ཡོངས་མ་བྱས། །སྤྱི་མའི་ཚེ་ལ་སྐྱབ་བསྐྱུལ་འབྱུང་
 དུ་དོགས། །འཆི་བར་འགྱུར་བའི་འཇིགས་པས་ཚོངས་པར་འགྱུར། །གང་ལས་
 བདག་གི་ཡིད་ནི་འགྲོད་འགྱུར་བ། །དེ་ཉིད་བདག་གིས་བྱས་པར་ཡོངས་མི་དྲན།
 །དཀར་པོའི་ལས་ཀྱང་རབ་ཏུ་གོམས་པར་བྱས། །ཚོས་ལ་གནས་ན་འཆི་བས་སུ་ཞིག་
 འཇིགས། །ཞེས་གསུངས་པ་དང་།

Si tuviera esa clase de miedo, sobre este tipo de cosas, eso le ayudaría a tomar cartas en el asunto y hacer algo al respecto, y así en el momento de su muerte no tendría ninguna razón para sentir miedo. Si por el contrario se siente incapaz de alcanzar esos objetivos, entonces cuando llegue la muerte va a ser atormentado por dos distintos tipos de arrepentimiento. En términos generales, se va a dar cuenta de que no se pudo liberar del círculo de la vida de sufrimiento. En términos más concretos, usted va a comenzar a sentir terror absoluto ante la posibilidad de tener que caer a los reinos de miseria. Tal como dicen las *Historias de un Nacimiento*:

Concentre cada uno de sus esfuerzos,
pero no hay manera de permanecer;

Lecturas

¿Qué posible beneficio puede tener
sentir una sensación de miedo
Y temblar por algo que
Ahora ya no puede reparar?

Puedes decirse a sí mismo al observar
la naturaleza de este mundo,
Que aquellos que hicieron malas acciones están en
este punto, consumidos por arrepentimiento;
Se dan cuenta entonces, de que en absoluto hicieron
el bien como deberían haberlo hecho,
Y comienzan a sospechar que en una vida
posterior, van a llegar a sufrir.

El miedo que comienza a sentir
mientras muere lo confunde,
Haciendo difícil recordar
los actos propios que hubo
Que se arrepiente de haber hecho.

Por lo que ahora, hágase el hábito en su vida
de emprender aquellas acciones que sean blancas puras;
Porque, ¿donde encontraría a una persona que,
viviendo el Dharma, aún necesite temer al Señor Muerte?

བཞི་བརྒྱ་པ་ལས་ཀྱང་། བདག་ནི་འཆིའོ་སྣམ་སེམས་པ། །གང་ལ་ངེས་པར་ཡོད་
གུར་པ། །ངེས་ནི་འཇིགས་པ་ཡོངས་བཏང་གྱིར། །འཆི་བདག་ལ་ཡང་ག་ལ་
འཇིགས། །ཞེས་གསུངས་པའི་གྱིར་རོ།

Los *Cuatrocientos* También tienen el siguiente verso:

Cualquiera que esté verdaderamente seguro,
Que se dice a sí mismo: «Voy a morir»
Deja atrás todo tipo de miedo;
¿Cómo entonces pudieran temer a la muerte?

Lecturas

།དེས་ན་ལྷུས་དང་ལོངས་སྐྱོད་དང་སྦྱར་དུ་འབྲལ་བར་གཏོན་མི་ཟེའོ་སྐྱེས་དུ་ཡང་དང་
 ཡང་དུ་མི་རྟོག་པ་བསམས་ན་ནི། དེ་དག་ལ་མི་འབྲལ་བར་རེ་བའི་སྲིད་པ་ལྡོག་པས་
 དེ་དག་དང་བྲལ་བས་བསྐྱེད་པའི་ཡིད་ཀྱི་གདུང་བའི་དབང་གིས་འཆི་བ་ལ་སྐྱབས་པ་མི་
 འབྱུང་བ་ཡིན་ལོ།

Supongamos entonces que tiene la capacidad de contemplar su impermanencia, y pensar una y otra vez: «No hay duda alguna de que rápidamente voy a ser arrancado de mi cuerpo, y de todas mis pertenencias». Esto le permitiría bloquear el tipo de deseo que aún alberga alguna esperanza de poder evitar la pérdida de todas estas cosas. Entonces usted no va a sentir el miedo a la muerte que se produce, cuando su mente se encuentra atormentada por el pensamiento de esta pérdida.

།བཞི་པ་འཆི་བ་དྲན་པ་ཇི་ལྟར་བསྐྱོམ་པ་ནི། ཅུ་བ་གསུམ། ལྷུ་མཚན་དགུ། །ཐག་
 བཅད་པ་རྣམ་པ་གསུམ་གྱི་སྐོ་ནས་བསྐྱོམ་པར་བྱའོ། །དེ་ལ་གསུམ། དེས་པར་འཆི་
 བ་བསམ་པ་དང་། རྣམ་འཆི་དེས་མེད་བསམ་པ་དང་། འཆི་བའི་ཆོ་ཆོས་མ་གཏོགས་
 པ་གང་གིས་ཀྱང་མི་ཕན་པ་བསམ་པ་འོ།

A continuación, hablaremos del cuarto paso, que es cómo meditar y desarrollar esta consciencia de la muerte. Debe realizar la meditación en tres etapas, pasando por los tres principios, las nueve razones y las tres resoluciones. Vamos entonces a proceder a través de las tres; (a) contemplar cómo es verdad que vamos a morir (b) contemplar cómo es que no hay certeza de cuándo vamos a morir; y (c) contemplar cómo, cuando morimos, nada más que el Dharma puede ser de ayuda para nosotros.

Lecturas

།དང་པོ་ལ་གསུམ་ལས། འཆི་བདག་ངེས་པར་འོང་ལ་དེ་ཡང་རྒྱུན་གྱིས་བརྒྱུག་དུ་
 མེད་པ་བསམ་པ་ནི། ལུས་རི་འདྲ་ཞིག་གི་སྐྱེ་བ་སྤངས་ཀྱང་འཆི་བ་འོང་སྟེ། མི་རྟག་
 པའི་ཚོམས་ལས། གང་ཡང་སངས་རྒྱས་རང་སངས་རྒྱས། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱི་
 ཉན་ཐོས་ཀྱང་། །སྐྱེ་ལུས་འདི་ནི་སྤོང་མཇོང་ན། །སྐྱེ་བོ་ཕལ་པ་སྟོས་ཅི་དགོས།
 །ཞེས་སོ།

La primera de estas consta de tres partes; aquí tenemos la primera, que es (1) contemplar cómo el Señor de la Muerte ciertamente va a llegar y, cuando lo haga, nada puede detenerlo.

No importa el tipo de cuerpo que tome, la muerte debe llegarle. Como lo dice la *Antología sobre la Impermanencia*:

Si los Budas completos, los Budas autodidactas de igual manera,
 Y los oyentes que son los seguidores del Buda,
 Todos eventualmente deben dejar sus formas sagradas,
 ¿Por qué entonces necesitaríamos hablar de la gente normal?

།ཡུལ་གང་དུ་བསྐྱེད་ཀྱང་འཆི་བ་འོང་བ་ནི། དེ་ཉིད་ལས། གང་དུ་གནས་ན་འཆི་
 བས་མི་རྩུགས་པའི། །ས་ཕྱོགས་དེ་ནི་ཡོད་པ་མ་ཡིན་ཏེ། །བར་སྐྱང་ལ་མེད་ཀྱི་
 མཚོའི་ནང་ན་མེད། །རི་བོ་རྣམས་ཀྱི་གསེབ་དུ་ཞུགས་ན་འང་མིན། །ཞེས་སོ།

También podemos decir que la muerte le va a llegar, sin importar a donde vaya. El mismo texto afirma:

No importa dónde vaya; no existe un lugar
 Donde la muerte encuentre difícil entrometerse.
 No existe tal lugar en el cielo, ni en el fondo
 Del mar, ni en la profundidad de una montaña.

།སྤོན་དང་སྤྱི་མའི་དུས་ནས་དུ་ཡང་སེམས་ཅན་རྣམས་འཆི་བས་འཇོམས་པ་ལ་བྱུང་

Lecturas

པར་མེད་པ་ནི། དེ་ཉིད་ལས། བྱུང་དང་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་ཇི་སྟེད་པ། །ཀུན་གྱིས་
 ལུས་འདི་བཏང་ནས་འགོ་བ་དང་། །དེ་ཀུན་འཇིག་པར་མཁས་པས་ཉོགས་གྱིས་ཏེ།
 །ཚེས་ལ་གནས་གྱི་ངེས་པར་སྐྱད་པ་སྤྱོད། །ཅེས་སོ།

Asimismo, la muerte no hace distinción alguna sobre el orden apropiado de los jóvenes y los ancianos cuando viene a destruir a sus víctimas. Sobre este tema, la obra dice:

Aquellos que ahora son, y aquellos que aún están por ser,
 Todos deben renunciar a este cuerpo, y seguir adelante.
 Dense cuenta, ustedes los sabios, que todo esto muere;
 Vivan el Dharma, y hagan lo que se debe hacer.

།འཆི་བདག་ལ་བྲོས་པས་མི་ཐར་ཞིང་སྐྱབས་ལ་སོགས་པས་བརྗོད་ཏུ་མེད་པ་ནི།
 རྒྱལ་པོ་ལ་གདམས་པ་ལས། དབུར་ན། རྩོགས་བཞི་ནས་རི་ཆེན་པོ་སྐབ་བརྟན་པ་
 སྟིང་པོ་དང་ལྷན་པ་མ་ཞིག་པ་མ་གས་པ་འཕན་མེད་པ་ལྟན་ཏུ་མཐེགས་པ་གཅིག་ཏུ་
 སྐྱབས་པོ་བཞི་གནམ་ལ་རེག་ཅིང་ས་བརྗོད་སྟེ། ལྷ་དང་ལྷིང་དང་ལྷིང་གལ་པ་དང་ཡལ་
 ག་དང་ལོ་མ་ཐམས་ཅད་དང་སེམས་ཅན་སྟོག་ཆགས་འབྱུང་པོ་ཐམས་ཅད་སྟེ་མར་
 འཐག་ཅིང་འོང་བ་ལ་ནི་མགོ་གས་པས་འབྲོས་པའམ་སྟོབས་གྱིས་བརྗོད་པའམ་ཚོར་
 གྱིས་བརྗོད་པའམ་རྗེས་དང་སྐྱབས་དང་སྐྱམ་ནམས་གྱིས་བརྗོད་པར་སྐབ་ནི་མ་ཡིན་
 རོ།

Más allá de esto está el hecho de que nadie puede liberarse del Señor de la Muerte huyendo de él, ni hacerlo retroceder con palabras mágicas o algo así. Como dice la Escritura conocida como el *Consejo para el Rey*:

Supongamos, por ejemplo, que usted se encontrara rodeado por los cuatro costados por cuatro grandes montañas, sólidas, firmes, duras hasta el centro, indestructibles, irrompibles, indomables, adamantinas y enormes, que se extienden hasta los límites más altos del cielo. Y entonces supongamos que de pronto se derrumban sobre usted.

Lecturas

Todo rastro de vegetación— empezando por las raíces, los tallos, las ramas, las ramitas, y hasta las hojas, se convertirían en polvo. Así como cada criatura viviente ahí, cada ser sintiente, y cada espíritu, también se convertirían en polvo. Y mientras caen las montañas esto ocurriría en un minuto, y nadie sería capaz de huir, o forzarlas a retroceder, o sobornarlas. Ni tampoco con gran dificultad se pudiera utilizar algún tipo de sustancia mágica, palabras mágicas, o cualquier tipo de elixir para detenerlas.

།རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ། དེ་བཞིན་དུ་འཇིགས་པ་ཆེན་པོ་བཞི་འདི་དག་འོང་སྟེ་དེ་དག་ལས་
མགྲོགས་པས་འབྲོས་པའམ་སྟོབས་ཀྱིས་བརློག་པའམ་ཉོར་གྱིས་བརློག་པའམ་རྗེས་
དང་སྤྲུགས་དང་སྦྱོར་གྱིས་བརློག་པར་སྦྲ་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ།

Aquí gran Rey, nuestra vida es igual. Cuando los cuatro grandes pánicos hacen su aparición, nadie puede escapar, ni forzarlos a retroceder, ni sobornarlos. Ni con gran dificultad se pudiera utilizar algún tipo de sustancia mágica, palabras mágicas, o ningún tipo de elixir para detenerlos.

།བཞི་གང་ཞིན་ཀྱ་བ་དང་ན་བ་དང་འཆི་བ་དང་རླུང་པའོ། །རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ། ཀྱ་བ་ནི་
དར་ལ་བབ་པ་འཛོམས་ཤིང་འོང་། ན་བ་ནི་ནད་མེད་པ་འཛོམས་ཤིང་འོང་། རླུང་པ་
ནི་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་འཛོམས་ཤིང་འོང་། འཆི་བ་ནི་སྟོག་འཛོམས་ཤིང་
འོང་སྟེ། དེ་དག་ལས་ནི་མགྲོགས་པས་འབྲོས་པའམ་སྟོབས་ཀྱིས་བརློག་པའམ་ཉོར་
གྱིས་བརློག་པའམ་རྗེས་དང་སྤྲུགས་དང་སྦྱོར་ལྡན་གྱིས་ཞི་བར་སྦྲ་བ་ནི་མ་ཡིན་ནོ།
།ཞེས་སོ།

¿Y cuáles son estos cuatro pánicos? Son el envejecimiento, la enfermedad, la muerte, y los problemas. Gran Rey, yo le digo: el envejecimiento es el hecho de que nuestra vitalidad sea inevitablemente aniquilada; la enfermedad es el hecho de que nuestra salud sea inevitablemente destruida; el problema es el hecho de que cualquier cosa buena que nos llegue es inevitablemente eliminado y la muerte es el hecho de que nuestra vida misma es inevitablemente exterminada.

Lecturas

Todas estas cosas nos llegan, y no podemos escapar de ellas, ni forzarlas a retroceder, ni sobornarlas. Ni tampoco, con la mayor dificultad pudiera usar cualquier tipo de sustancia mágica, palabras mágicas o cualquier tipo de elixir para detenerlas.

།ཀམ་བའི་ཞལ་ནས། ད་ལྟ་འཆི་བས་འཇིགས་པ་ཞིག་དགོས། འཆི་ཁར་མི་མཚོར་
བ་ཞིག་དགོས་པ་ལ་འོ་སྐྱོལ་དེ་ལས་ལྷོག་ནས་ད་ལྟ་མི་འཇིགས། འཆི་ཁར་བྲང་ལ་
སེན་མོ་འདེབས་གསུངས་ངོ་།

Kamawa también dijo en una ocasión:

Se supone que una persona debe estar atemorizada ahora por la muerte, y luego imperturbable cuando realmente llega. Sin embargo, usted y yo actuamos, al contrario: Ahora no sentimos preocupación alguna por ella, y luego cuando llegue de verdad, nos desgarraremos el pecho en agonía.

།ཆོ་ལ་སྐྱོན་པ་མེད་ཅིང་འབྲིད་བྱེད་བར་མ་ཆད་དུ་ཡོད་པ་བསམ་པ་ནི། མངལ་དུ་
འཇུག་པ་ལས། ད་ལྟ་ལེགས་པར་བདེ་བར་ཡོངས་སུ་བསྐྱུངས་ན་དེ་རིང་ན་ལོ་
བརྒྱའམ་རྩུང་ཟད་ཅིག་ལྷག་པར་འཚོ་འོ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་རིང་མཐའ་དེ་ཙམ་
ཞིག་ཡིན་ནོ།

La segunda razón aquí es (2) contemplar cómo es imposible agregar tiempo a su vida, y cómo se escapa continuamente, sin pausa. La escritura titulada *Entrando en el vientre* describe a continuación el mayor tiempo que se puede vivir:

Hoy en día lo más que puede vivir, suponiendo que sea capaz de cuidarse a sí mismo de la mejor manera posible, son cien años, o un poquito más.

།དེ་སྐབས་དུ་རྒྱུག་ཀྱང་དེའི་བར་གྱི་ཚེ་འཇོན་པ་ཤིན་དུ་སྐྱུར་ཏེ་ལོ་ནི་སྐྱབས་པ་སོང་བས་འཇོན་
 ཅིང་། སྐྱབས་པ་ཞལ་སོང་བས་འཇོན་ལ་ཞལ་ཀྱང་ཉིན་མོ་དང་མཚན་མོ་སོང་བས་
 འཇོན་དོ། །དེ་དག་ཀྱང་སྔ་དོ་ལ་སོགས་པ་སོང་བས་འཇོན་པས་ན་ཚེའི་སྤྱི་ཚད་ནི་ཉུང་

ལ།

Incluso si pudiera vivir cien años, el tiempo pasaría muy rápidamente. Esto es porque los años se pasan en meses, y los meses a su vez se pasan en días, y los días se pasan en horas de día y noche. Estos también se pasan en periodos muy cortos, de mañanas, tardes y tal. Por lo que la vida humana en términos generales es algo muy corto.

དེ་ལས་སྔར་དུ་མ་ཞིག་ཟད་སྐྱང་ཞིང་ཚེ་ལྷག་ལ་ཡང་སྤོན་པ་སྐྱད་ཅིག་ཀྱང་མེད་པར་
 འབྲིད་བྱེད་ཉིན་མཚན་ཀུན་དུ་བར་མ་ཆད་པར་ཡོད་པའི་ཕྱིར་ཏེ། སྤོད་འཇུག་ལས།
 ཉིན་མཚན་སྤོད་པ་ཡོད་མེད་པར། །ཚེ་འདི་རྟག་དུ་གོད་འགྱུར་ཞིང་། །སྤོན་པ་འང་
 གུང་ནས་འོང་མེད་ན། །བདག་ལྟ་འཆི་བར་ཅིས་མི་འགྱུར། །ཞེས་གསུངས་པའི་ཕྱིར་
 རོ།

Usted y yo podemos verlo por nosotros mismos, además de que ya hemos utilizado un buen número de estos días. En cuanto a los días que nos quedan, sabemos que no nos es posible agregar un solo momento más. Se escapan, veinticuatro horas al día, sin la más mínima pausa. Sobre esto la *Guía del estilo de Vida del Bodhisattva* dice:

Nuestra vida se fuga constantemente,
 Día y noche, sin una pausa.
 Si su vida se está fugando, y nunca se va a reabastecer,
 Entonces, ¿cómo puede imaginar que nunca va a morir?

Lecturas

།དེ་ཡང་དཔེ་དུ་མའི་སྒོ་ནས་བསམ་སྟེ་འདི་ལྟར་ཐགས་འཐག་པ་ན་ལན་རེ་ལ་སྐྱུན་
ཉག་མ་རེ་ལས་མི་འགོ་ཡང་སྐྱར་དུ་བཏགས་ཟིན་ནས་འོང་བ་དང་། ལུག་ལ་སོགས་
པའི་གསལ་བྱ་རྣམས་གསོད་པའི་སྤྱིར་འབྲིད་པ་ན། བོམ་པ་རེ་རེ་སྒོམ་པས་འཆི་བ་ལ་
ཇི་ཉར་འགོ་བ་དང་། ཚུ་སྐྱང་བྲག་པོའི་རྒྱུན་འགོ་བའམ་རི་གཟར་གྱི་ཁ་ནས་ཚུ་འབབ་
པ་བཞིན་དུ་ཆེ་སྐྱར་དུ་ཟད་ནས་འགོ་བ་དང་།

Hay muchos ejemplos que puede utilizar durante su contemplación sobre estos puntos. Piense en tejer una alfombra: la está creando con hileras de estambre, cada hilera no es más que unos cuantos hilos de lana. Pero si trabaja con constancia, todo suma y pronto habrá terminado una alfombra entera.

Piense también en un rebaño de ovejas. Cuando las llevan al matadero, van saliendo paso a paso con pasos muy cortos a la vez. Pero cada paso las lleva inexorablemente a su muerte.

Piense también en los rápidos de un gran río, o en una cascada que salta desde la cima de un gran acantilado. Los momentos de su vida se precipitan tal cual.

ཕུགས་ཇིས་དབྱུག་པ་བཟུང་ནས་ཕུགས་རྣམས་རང་དབང་མེད་པར་རང་གི་གནས་སུ་
 རྐྱེལ་བ་ལྟར། ཉ་བ་དང་རྒྱ་བས་རང་དབང་མེད་པར་འཆི་བདག་གི་དྲུང་དུ་འབྲིད་པའི་
 ཚུལ་རྣམས་སློབ་པ་ནས་བསྐོམ་པར་བྱ་སྟེ། ཚོམས་ལས། དཔེར་ན་ཐགས་ནི་
 བརྒྱུད་ས་པ་ལ། །སྐྱུན་ནི་གང་དང་གང་བརྟུག་པའི། །སྐྱུན་གྱིས་གཉིང་ལ་གཏུགས་པ་
 ལྟར། །མི་རྣམས་སློབ་ཀྱང་དེ་བཞིན་ནོ། །དཔེར་ན་ངེས་པར་བསད་པ་དག། །གོམ་
 པ་གང་དང་གང་བོར་བས། །བསད་པའི་དྲུང་དུ་བསྐྱེན་པ་ལྟར། །མི་རྣམས་སློབ་ཀྱང་
 དེ་བཞིན་ནོ། །ཚུ་སྐྱུང་བྲག་ཏུ་འབབ་པའི་རྒྱུན། །ལྲོག་པ་མེད་པའི་ལྷ་བར། །དེ་
 བཞིན་མི་ཡི་ཚེ་འགོ་བ། །སྐར་ནི་ལྲོག་པར་འགྱུར་བ་མེད། །དཀའ་བ་ཉིད་དང་ཐུང་
 བ་དང་། །དེ་ཡང་སྐྱུག་བསྐྱེལ་ལྟར་པ་དག། །སྐྱུར་བ་ཁོ་ནར་འཇིག་འགྱུར་ཏེ། །ཚུ་
 ལ་དབྱུག་གས་བྲིས་པ་བཞིན། །དཔེར་ན་ཕུགས་ཇི་དབྱུག་ཐོགས་གྱིས། །ཕུགས་རྣམས་
 གནས་སུ་སྐྱེན་བྱེད་ལྟར། །དེ་བཞིན་ན་དང་རྒྱ་བ་ཡིས། །མི་རྣམས་འཆི་བདག་དྲུང་དུ་
 རྐྱེལ། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་རོ།

Un pastor de vacas toma un bastón en la mano y conduce al ganado hacia su destino, totalmente indefenso. Ocurre exactamente lo mismo con la enfermedad y el envejecimiento natural de nuestros cuerpos; nos conducen totalmente indefensos, ante la presencia del Señor de la Muerte. Usted debe utilizar una variedad de este tipo de ejemplos en su meditación de la muerte; como lo dice nuevamente la *Antología*:

Cuando, por ejemplo, comienza a tejer una alfombra,
 La crea, una hilo de lana a la vez—
 Eventualmente, la teje hasta el final.
 Las vidas humanas son exactamente lo mismo.

Aquellos condenados a la muerte son otro ejemplo,
 Avanzando dando un paso a la vez,
 Aproximándose cada vez más a la masacre.
 Las vidas humanas son exactamente lo mismo.
 Los rápidos de un río poderoso

Lecturas

se precipitan incontenibles hacia su fin;
El paso de una vida humana
es igual de irreversible.

Nuestras vidas son simplemente dificultades, cortas
Y algo lleno de sufrimiento;
A velocidad sencilla todos somos destruidos,
Letras escritas con una vara sobre agua.

Un pastor de vacas, por ejemplo, toma un bastón,
Y conduce el ganado a su destino.
De igual manera la enfermedad y los estragos de la edad
Nos transportan ante la presencia del Señor Muerte.

།རྩོམ་ཆེན་པོས་ཀྱང་རྩུ་འགྲམ་དུ་བྱོན་ནས་མི་རྟག་པ་བསྐྱོམ་པ་ལ་རྩུ་བྲི་ལི་ལི་འགོ་བ་
འདི་ག་བདེ་གསུང་ནས་བསྐྱོམ་སྐད། རྩུ་ཆེར་རོལ་པ་ལས་ཀྱང་། སྲིད་གསུམ་མི་
རྟག་སྟོན་ཀའི་སྲིན་དང་འདྲ། །འགོ་བའི་སྐྱེ་འཆི་གར་ལ་བལྟ་དང་མཚུངས། །འགོ་
བའི་ཚེ་འགོ་ནས་མཁའི་སློབ་འདྲ་སྟེ། །རི་གཟར་འབབ་རྩུ་ལྟ་བུར་སྐྱར་མགོ་གས་
འགོ། །ཞེས་དཔེ་དུ་མའི་སྟོན་གསུངས་སོ།

También dicen que el gran Señor Atisha solía sentarse a la orilla de un arroyo y meditaba sobre la muerte; comentaba que «Sentarse ahí y ver pasar un hilo de agua es una forma maravillosa de meditar sobre la impermanencia de la vida». El *Sutra del juego cósmico* también utiliza muchos símiles:

Los tres reinos son impermanentes,
como una nube en el cielo de otoño;
Viendo cómo nace y muere la gente
es lo mismo que el teatro.
El transcurrir de la vida de una persona
es solo un relámpago;
Nos apresuramos en nuestro camino hacia el final con velocidad
como una cascada por un acantilado.

།དེས་ན་ནང་དུ་རྩུང་ཟད་བསམས་པའི་འཕྲིག་ཚུད་པ་ཞིག་ལ་ཕྱིའི་དངོས་པོ་ཐམས་ཅད་
ཀྱིས་མི་རྟག་པ་མི་སྟོན་པ་མེད་གསུང་བ་ལྟར་ཡིན་པས་དུ་མ་ལ་སྐྱར་ནས་བསམ།

Lecturas

ཡང་ཡང་བསམས་ན་ངེས་པ་སྟེ། ཅུང་ཟད་ཙམ་རེ་ལ་མ་བྱུང་བྱས་པས་མི་ཕན་ཏེ།
ཀ་མ་བའི་ཞལ་ནས། བསམས་པས་མ་བྱུང་ཟེར་ཏེ་བྱིད་གྱིས་ནམ་བསམས་ཉིན་མོ་ནི་
ཡིང་ཡིང་བྱེད། མཚན་མོ་ནི་གཉིད་ལོག་གིན་འདུག་ན་བརྗེན་མ་ཟེར་གསུང་བ་ལྟར་
རྟོ།

Se ha dicho que «para una persona que tenga la mínima capacidad para reflexionar y concluir que no hay nada en su exterior que no hable de la impermanencia». Como tal, debe intentar encontrar en su vida toda una gama de ejemplos en cuanto al hecho de la impermanencia. Utilice estos ejemplos para su contemplación—cuando los haya contemplado con regularidad, conseguirá un reconocimiento verdadero sobre su impermanencia. El solo pensarlo una o dos veces no es suficiente para lograr este reconocimiento. Como Kamawa dijo una vez:

Aquí tenemos una pregunta para todos ustedes que dicen haber intentado hacer esta contemplación, pero no obtuvieron ningún resultado de esta. ¿Cuándo fue *exactamente* que usted estaba contemplando? Todo el día estuvo distraído con otras cosas. Por la noche, lo único que hizo fue dormir. Tal vez debería dejar de mentirse a sí mismo.

འཆི་མཐར་འཆི་བདག་གིས་བཅོམ་ནས་འཇིག་རྟེན་པ་རོལ་དུ་འགོ་བར་མ་ཟད་དེའི་
བར་རྣམས་སུ་ཡང་འགོ་འཆག་ཉལ་གསུམ་གང་བྱེད་ཀྱང་ཆོ་བྱི་ནས་མི་འགོ་བའི་
སྐབས་ཡི་མེད་པས། མངལ་དུ་ཞུགས་པ་ནས་འགོ་བཟུང་སྟེ་སྐད་ཅིག་ཙམ་ཡང་མི་
སྟོད་པར་འཇིག་རྟེན་པ་རོལ་དུ་ཁ་བལྟས་ནས་འགོ་བའི་ནོ། །དེས་ན་བར་གྱི་གསོན་
པའང་ན་བ་དང་རྒྱ་བའི་ཕོ་ཉ་བས་སྲིད་ནས་འཆི་བའི་སྲིད་དུ་འགོ་བའོ་ནར་ཟད་པས་
གསོན་པའི་སྐབས་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་མར་མི་འགོ་བའི་སྟོད་པར་བཟུང་ནས་དགའ་བར་
མི་བྱ་སྟེ། དཔེར་ན། བྲག་མཐོན་པོའི་རྩེ་མོ་ནས་ལྷུང་བའི་ཆོ། ས་ལ་མ་ལྷུང་བའི་
བར་སྐྱང་ལ་འགོ་བའི་སྐབས་དེ་ལ་དགའ་བར་མི་འོས་པ་བཞིན་ནོ།

Al final de nuestra vida, el Señor de la Muerte viene y nos destruye, y nosotros continuamos a nuestra próxima vida. Pero también hay algo más que ocurre durante todo el intervalo, durante cada hora de nuestra vida aquí. No hay un solo instante en el que nuestro tiempo de vida no se nos esté escapando, que no se nos acorte cada vez más; incluso mientras vamos a algún lugar, o permanecemos en un sitio, despiertos o dormidos. Por lo que, de cierta manera, siempre estamos en camino a nuestra próxima vida, en este momento estamos viajando ahí, y hemos estado en movimiento cada segundo desde el día en el que entramos en el vientre de nuestra madre.

Por lo tanto, incluso hoy mismo, mientras todavía estamos viviendo sólo para morir: Esos emisarios de la muerte, los llamados Enfermedad y Envejecimiento, se encuentran arrastrándonos hacia él. Entonces, no se consuele por el hecho de que aún no ha muerto, no se haga a la idea de permanecer en algún sitio, y que aún no ha iniciado su viaje a vida siguiente. Usted está como el hombre que acaba de caer del borde de un gran peñasco; sería tonto si se reconforta por el hecho de que aún está en el aire y no ha caído al suelo.

Lecturas

།དེ་ཡང་བཞི་བརྒྱ་པའི་འགྲེལ་པར་དྲངས་པ་ལས། མི་ཡི་དཔའ་བོ་ཐོག་མའི་མཚན་
 མོར་ནི། །གང་ན་འཇིག་རྟེན་མངལ་ན་གནས་གྱུར་པ། །དེ་ནས་བརྩམས་ནས་དེ་ནི་
 ཉིན་རེ་བཞིན། །འགྲོས་བཤོལ་མེད་པར་འཆི་བདག་དྲུང་དུ་འགྲོ། །ཞེས་དང་།

Las siguientes líneas también se citan en el comentario de *Los Cuatrocientos*:

Este guerrero de entre los hombres, desde la primera noche,
 Desde el momento en que entró en el vientre de este mundo
 Avanza con cada día que pasa, sin jamás un retraso
 hacia la presencia del Señor de la Muerte.

ལྷན་ཅི་ལོག་བཞི་འགྲོག་པའི་གཏམ་ལས་ཀྱང་། རི་བོ་མཐོན་པོའི་རྩེ་མོའི་སྤང་ནས་ས་
 ལ་ལྷུང་བར་གྱུར་པ་ཡིས། །ཞེས་པར་གྱུར་ཆེ་ཅི་འདི་བར་སྤང་ལ་ནི་བདེ་བ་མྱོང་
 འགྱུར་རམ། །སྐྱེས་ནས་བརྩམས་ཏེ་འཆི་བ་ཉིད་ཕྱིར་རྟོག་ཏུ་རབ་ཏུ་བརྒྱག་པ་ན།
 །སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་བར་སྐབས་གང་དུ་བདེ་བ་ཇི་ལྟར་འཐོབ་པར་འགྱུར། །ཞེས་
 གསུངས་སོ། །དེ་དག་གིས་ནི་སྤྱད་དུ་འཆི་བར་ངེས་པ་བསྟན་ཏོ།

Las *Palabras sobre la detención de los cuatro conceptos erróneos* también hablan de este punto:

Supongamos que ha caído de la cima
 de la cumbre de alguna alta montaña,
 y justo estuviera a punto de morir—¿se sentiría contento
 mientras cae en caída libre?
 Desde el momento en que nacen corren
 hacia una sola meta, la muerte;
 ¿Entonces cómo es que antes de llegar ahí
 ¿algún ser vivo pudiera relajarse?

Todo lo anterior pretende mostrar cómo es seguro que vamos a morir rápidamente.

།གསོན་པའི་ཚོ་ལ་ཡང་ཚོས་བྱ་བའི་ལོང་མེད་པར་ངས་པར་འཆི་བ་བསམ་པ་ནི།
 ལྔར་བཤད་པའི་རིང་མཐའ་དེ་ཙམ་ཐུབ་དུ་ཚུགས་ཀྱང་ལོང་ཡོད་བྱུང་མི་རུང་སྟེ། དོན་
 མེད་དུ་ཚོ་མང་པོ་ཞིག་ནི་ལྔར་འདས་འདུག་པ་དང་ལྷག་མ་ལའང་གཉིད་གྱིས་ཐུང་
 འདའ་ཞིང་། གཞན་ཡང་རྣམ་པར་གཡེང་བ་གཞན་གྱིས་ཀྱང་དུ་མ་ཞིག་དོན་མེད་དུ་
 འདའ་བ་དང་། ལང་ཚོ་ཡོ་ལ་ནས་གས་པའི་གནས་སྐབས་སུ་སླེབ་ནས་ནི་ལུས་དང་
 སེམས་གྱི་སྒོ་བས་ཉམས་པས་ཚོས་བྱེད་པར་འདོད་ཀྱང་བསྐྱབ་པའི་མཐུ་མེད་པས་ཚོས་
 བྱེད་པའི་སྐབས་ནི་རུང་ཟད་ལས་མེད་དེ། མངལ་དུ་འཇུག་པ་ལས། དེ་ལས་ཀྱང་
 ཐུང་ནི་གཉིད་གྱིས་ཁབས་སོ། །ལོ་བཅུ་ནི་བྱིས་པའོ། །ལོ་ཉི་ཤུ་ནི་གས་པ་སྟེ། ལྔ
 ངན་དང་སྟེ་སྟུགས་འདོན་པ་དང་སྟུག་བསྐྱེལ་བ་དང་ཡིད་མི་བདེ་བ་དང་ལུས་གས་པ་
 རྣམས་གྱིས་ཀྱང་བཅད། ལུས་ལས་བྱུང་བའི་ནད་རྣམ་པ་དུ་མ་བརྒྱ་ཕྱག་དུ་མས་ཀྱང་
 བཅད་དོ། །ཞེས་པ་དང་།

Lo que sigue es contemplar (3) la certeza de que es va a morir sin haber tenido el tiempo para practicar el Dharma, incluso mientras estaba vivo. Supongamos que pudo vivir hasta el final de una de esas vidas más largas que hemos descrito anteriormente. Aun así, sería un error pensar que usted pudiera tener tiempo libre durante todo ese tiempo. Hasta ahora en su vida, ha desperdiciado una gran cantidad de tiempo en cosas irrelevantes; en cuanto a lo que le resta, va a pasar la mitad del tiempo durmiendo.

La otra mitad, también la pasará inútilmente, con la mente llena de muchas otras distracciones. Pasarán sus días de buena salud y luego llegará a la vejez, con el cuerpo y la mente desgastados, y sin energía para llevar a cabo cualquier cosa de Dharma, incluso si lo deseara. El punto es que la ventana de oportunidad durante la cual podemos emprender nuestra práctica espiritual no es más que un período muy breve. Como lo relata *Entrando en el vientre*:

Se pasa la mitad del tiempo envuelto en el sueño. Diez años se pierden en la infancia, y otros veinte en la vejez. De los que quedan hay que restar el tiempo que pasa en la congoja, y el

Lecturas

tiempo que pasa llorando de angustia, y el tiempo que pasa con dolencias físicas, y el tiempo que pasa en profunda desdicha, y el tiempo que pasa en conflictos. Reste también el tiempo que pasa por todas, las miles de enfermedades distintas a las que el cuerpo está sujeto.

ཕྱིན་ཅི་ལོག་བཞི་འགོག་པའི་གཏམ་ལས་ཀྱང་། འདི་ནི་མི་རྣམས་ཚེ་ནི་མཚོག་ཏུ་རིང་
ཡང་ལོ་བརྒྱ་ལོ་ནར་ཟད། །དེ་ལས་ཀྱང་ནི་དང་པོ་བྱིས་པ་ཐ་མ་རྣམས་པས་དོན་མེད་
བྱེད། །གཉིད་དང་ནད་སོགས་དག་གིས་དེ་དུས་མེད་པར་ཀུན་ནས་རི་བ་འཇོམས།
།བདེ་བར་གནས་པའི་མི་ནང་འགོ་བའི་ཚེ་ནི་ལྷག་མའི་ཅམ་ཡོད། །ཅེས་གསུངས་སོ།
།མཚད་ཀ་བའི་ཞལ་ནས་ཀྱང་ལོ་དྲུག་ཅུ་ལ་ལྷོ་རྒྱབ་དང་གཉིད་དང་ན་ཚས་བཅད་པའི་
བཤོལ་ན་ཚོས་སུ་འགོ་བ་ལོ་ལྷ་ཡང་མེད་གསུང་ངོ་།

Las palabras sobre la detención de los cuatro conceptos erróneos coinciden:

Supongamos que usted vive hasta la vida más larga del ser humano;
nunca puede ser más de cien años.
De estos usted pasa el inicio, la juventud,
y el final, la vejez, de una manera inútil.
De los días restantes, todas sus esperanzas y planes
son destrozados por el sueño, la enfermedad y demás;
Dígame entonces ¿cuánto tiempo les queda, a aquellos
que viven como humanos, para sentir algún tipo de
satisfacción?

Chekawa también dijo,
He estado vivo durante sesenta años; y si le resto el tiempo
que he pasado alimentándome, y durmiendo, y estando enfermo,
ni siquiera me quedan cinco años para la práctica espiritual.

Lecturas

།དེ་ལྟར་ན་ཚེ་འདི་འི་སྤུན་ཚོགས་ཐམས་ཅད་ནི་མི་ལམ་སྤུན་གཅིག་ན་བདེ་བ་སྤྱད་
 བསད་ནས་དྲན་པ་ལྟར་འཆི་བའི་དུས་སུ་དྲན་པའི་ཡུལ་ཙམ་དུ་འགྱུར་ལ། འཆི་བའི་
 དགྲ་ནི་དགག་དུ་མེད་པར་ངེས་པར་འོང་ན་ཅི་འི་སྤྱིར་ཚེ་འདི་འི་བསྐྱེད་ལ་དགའ་བར་
 བྱ་སྐྱེས་དུ་བསམས་ཏེ་ཚོས་བྱ་དགོས་པ་ལ་ཐག་བཅད་ཅིང་ཞེ་དམ་མང་དུ་བྱ་སྟེ། རྒྱུས་
 རབས་ལས། གྱེ་མའོ་འཇིག་རྟེན་ཉོན་མོངས་དག །གནས་པ་མི་བརྟན་དགའ་མི་
 འགྱུར། །ཀུ་སྤྱ་ཏ་ཡི་དཔལ་འདི་ཡང་། །དྲན་པར་བྱ་བ་ཉིད་དུ་འགྱུར། །འགྲོ་བ་འདི་
 ལྟ་བུར་ནི་འཁོད་པ་ལ། །སྐྱེ་བོ་འཇིགས་པ་མེད་པ་ངོ་མཚར་གྱེ། །ལམ་རྣམས་ཐམས་
 ཅད་འཆི་བ་དག་ཉིད་གྱིས་བཀག །དོགས་པ་མེད་པར་རབ་དུ་དགའ་ཞིང་སྦྱོད། །ན་
 དང་ག་དང་འཆི་བའི་གཞོན་བྱེད་དག། །མཐུ་ཆེན་དགག་དུ་མི་རུས་ཡོད་བཞིན་ལ།
 །འཇིག་རྟེན་པ་རོལ་ཉམ་ངར་ངེས་འགྲོ་ན། །སེམས་ཤེས་སུ་ཞིག་འདི་ལ་དགའ་བར་
 སེམས། །ཞེས་དང་།

Y por eso todas las cosas buenas de esta vida son como la felicidad en el sueño de una noche: se despierta y luego no es más que un recuerdo. Llega el momento de morir, y todo lo bueno que tuvo tan solo vive en un tenue recuerdo.

Este gran enemigo, la muerte, seguramente va a venir; nada lo puede detener. Debería de contemplar este hecho—intente preguntarse: «¿Por qué me complace tanto la mentira de esta vida?» Decida que absolutamente debe practicar algún Dharma, júreselo a usted mismo, continuamente. Recuerde las *Historias de Nacimiento*, donde dicen:

Ay, ustedes los mundanos, tan llenos de aflicción en la mente;
 ¿Por qué se deleitan tanto en una tierra de arenas movedizas?
 La gloria brillante de la floración de la kumuda, que se abre a la luna,
 pronto se convierte en nada más que un simple recuerdo.

Es algo de asombro puro también que todos nosotros
 Empujados a una vida como esta, no seamos consumidos por el miedo total;
 Maldito sea el Señor de la Muerte, que se levanta y bloquea todas las
 salidas,

Lecturas

Mientras que nosotros distraídos nos sentimos contentos, y tenemos un día agradable.

Todos compartimos enemigos terriblemente poderosos, unos que no podemos detener: Sus nombres son enfermedad, edad y muerte; nos atacan incluso ahora mismo. Si es verdad que nos dirigimos a la agonía en el mundo más allá, ¿Cómo pudiera alguien con una mente sentirse contento en el que se encuentra ahora?

གྲུ་ནི་ཀའི་སྤྲིངས་ཡིག་ལས་ཀྱང་། འཆི་བདག་བརྩེ་བ་མིང་པ་ཅན། །སྐྱེས་རྩལ་དོན་
མིང་གསོད་འགྱུར་བ། །གསོད་པ་མངོན་དུ་འོང་བཞིན་དུ། །མཁས་པ་སུ་ཞིག་བག་
རྒྱུང་སྤྱོད། །དེའི་སྤྲོད་དཔའ་ཆེན་བཟོད་མིང་དེས། །མདའ་ནི་མི་བཟད་འཚོར་མིང་པ།
།དེ་ནི་ཇི་སྲིད་མ་འཕངས་པ། །དེ་སྲིད་རང་གི་དོན་ལ་འབོད། །ཅེས་གསུངས་པ་ལྟར་
བསམ་མོ།

Ahora vaya y contemple estas líneas, de la *Epístola de Kanika*:

El Señor de la Muerte, el desalmado,
Destruye los esfuerzos de toda una vida;
Con tal muerte de camino hacia él,
¿Qué hombre sabio se sentaría a esperar?

Este despiadado guerrero se levanta y apunta
Su detestable y despiadada flecha hacia usted;
Mientras la suelte a volar, entonces
Intente hacer algo de su vida.

The Asian Classics Institute
Curso VIII: La muerte y los reinos de la existencia

Lectura diez: La meditación de la muerte, segunda parte

La siguiente selección fue extraída del Gran Libro de los Pasos del Camino (Lamrim Chenmo), escrito por Je Tsongkapa (1357-1419).

།གཉིས་པ་ནམ་འཆི་ངེས་མེད་བསམ་པ་ནི། དེ་རིང་ཕན་ཆད་བརྒྱ་ཚུན་ཆད་ལ་འཆི་བ་
འོང་བར་ངེས་ལིང་། དེའི་བར་གྱི་ཞལ་གང་ལ་འོང་མ་ངེས་པས་དེ་རིང་ལྟ་བུ་ལ་འཆི་
མི་འཆི་གང་དུ་འང་ཐག་མི་ཚོད་མོད། འོན་ཀྱང་སློབ་འཆི་བའི་ཕྱོགས་བརྒྱུང་ནས་དེ་
རིང་འཆི་སྐྱམ་པའི་སློབ་སྐྱེད་དགོས་ཏེ། དེ་རིང་མི་འཆི་སྐྱམ་པ་དང་ཕལ་ཆེར་མི་འཆི་
སྐྱམ་པ་སློབ་མི་འཆི་བའི་ཕྱོགས་བརྒྱུང་ན་ཚེ་འདིར་སྣོད་པའི་གྲུབས་བྱེད་བྱེད་ནས་
འཇིག་རྟེན་སྤྱི་མཐི་གྲུབས་བྱེད་པ་མི་འོང་བས། དེའི་བར་དུ་འཆི་བདག་གིས་བརྒྱུང་
ནས་སྤྱི་ལོ་དང་བཅས་བཞིན་དུ་འཆི་དགོས་པའི་ཕྱིར་རོ།

Aquí tenemos a continuación el segundo de los tres principios: Contemplar que no hay certeza de cuándo vamos a morir. Es absolutamente cierto que la muerte nos va a llegar en algún momento entre el día de hoy y cien años. Sin embargo, no hay certeza en qué día de estos nos va a elegir. Como tal, tendríamos que admitir que es imposible llegar a una conclusión definitiva si fuéramos a morir o no, por ejemplo, hoy mismo.

Sin embargo, si va a intentar pensar más del lado mortal, entonces va a tener que desarrollar la actitud de que va a morir el día de hoy. Si tiene la tendencia de pensar más en el lado que niega su mortalidad—es decir, si tiende a pensar que no va a morir el día de hoy, o que probablemente no es hoy cuando va a morir—entonces usted va a actuar constantemente bajo la suposición de que seguirá aquí,

Lecturas

en lugar de hacer algo para ayudar a su vida futura. Entonces justo a la mitad de todo, el Señor de la Muerte va a venir por usted, y tendrá que morir de angustia.

ཉི་མ་རེ་རེ་བཞིན་འཆི་བའི་གྲུབས་བྱས་ན་ནི་འཇིག་རྟེན་པ་རོལ་གྱི་དོན་མང་པོ་འགྲུབ་
བས་མ་གྱིན་ཡང་དེ་བྱས་པ་ལེགས་ལ། ཤི་ན་ནི་བྱུང་པར་དུ་འང་དེ་དགོས་པ་ཡིན་ནོ།
།དཔེར་ན། རང་ལ་གཞོན་པ་དྲག་པོ་བྱུང་བའི་དགྲ་ཆེན་པོ་ཞིག་དུས་འདི་ནས་འདིའི་
བར་ལ་འོང་བར་ནི་ཐག་ཚོད་ལ། ཞག་གང་ལ་འོང་མི་ཤེས་ན་ཞག་རེ་རེ་ནས་དེའི་
ཚོན་བྱ་དགོས་པ་དང་འདྲའོ།

Si pasa todos los días preparándose para morir, se encontrará con que puede lograr muchos objetivos que se relacionan con sus vidas futuras. Eso es algo estupendo que hacer, independientemente de si realmente muere ese día o no. Y es una necesidad absoluta *si* es que muere ese mismo día.

Esta verdad puede ilustrarse con el siguiente ejemplo. Supongamos que usted tiene un enemigo a muerte, uno muy poderoso, y que está planeando llevar a cabo un cruel ataque en su contra. Supongamos también que la ventana de tiempo para este ataque ha sido decidida: Usted sabe que va a llegar por usted en algún momento entre estas fechas. No está seguro sobre qué día se le va a aparecer, pero ciertamente va a tener que estar en guardia todos los días. El caso de nuestra muerte es exactamente igual.

Lecturas

།ཞལ་རེ་རེ་ནས་དེ་རིང་འཆི་སྐྱམ་པ་འམ་ཐ་ན་དེ་རིང་པལ་ཆེར་འཆི་སྐྱམ་པ་བྱུང་ན་
གང་དུ་འགོ་བའི་འཇིག་རྟེན་གྱི་མའི་དོན་བྱེད་ཅིང་འཇིག་རྟེན་འདིའི་སྔོན་གྲུབ་ས་མི་བྱེད་
ལ། བསམ་པ་དེ་མ་བྱུང་ན་འཇིག་རྟེན་འདིར་སྔོན་པར་མཐོང་ནས་དེའི་གྲུབ་ས་བྱེད་གྱི།
འཇིག་རྟེན་གྱི་མའི་དོན་མི་བྱེད་དེ། དཔེར་ན། གནས་གཅིག་ཏུ་ཡུན་རིང་དུ་བསྐྱད་
སྐྱམ་ན་དེའི་སྔོན་གྲུབ་ས་བྱེད་པ་དང་། དེར་མི་སྔོན་པར་གཞན་དུ་འགོ་སྐྱམ་ན་གང་དུ་
འགོ་བའི་གྲུབ་ས་བྱེད་པ་བཞིན་ལོ། །དེས་ན་ཉི་མ་རེ་རེ་ནས་འཆི་སྐྱམ་པའི་སློབ་སྦྱང་
དགོས་སོ། །

Supongamos que tiene la capacidad de desarrollar esta actitud, en la que cree que va a morir el día de hoy, o por lo menos que es muy probable que hoy muera. El resultado es que comience a preparar las cosas, para lo que con seguridad va a ocurrir—es decir, para su próxima vida—y dejará de concentrarse en arreglar las cosas en su vida actual.

Si usted no es capaz de desarrollar esta actitud, entonces seguirá creyendo de alguna manera que va a permanecer aquí en la vida presente, y seguirá concentrándose en organizar las cosas para esta vida. Seguirá también ignorando lo que se necesita para su vida futura.

Por ejemplo, Si cree que va a vivir en una casa determinada por mucho tiempo más, se concentra en hacer de la casa un lugar agradable para vivir. Si, por el contrario, cree que se va a mudar de casa, si considera que no se va a quedar en esa casa en la que está; entonces naturalmente comienza a concentrarse en preparar todo para el lugar al que va a ir. De nuevo, nuestro caso es el mismo.

Esto demuestra que debe desarrollar la actitud de que va a morir el día de hoy, todos los días.

Lecturas

།འདི་ལ་གསུམ་ལས། འཇམ་བུ་གླིང་པའི་ཚེ་ལ་ངེས་པ་མེད་པ་བསམ་པ་ནི། ལྷོ་རྒྱ་
མི་སྣམ་པའི་ཚེ་ནི་ངེས་ཀྱི། གཞན་རྣམས་རང་རང་གི་ཚེ་ཚད་ཐུབ་པའི་ངེས་པ་མེད་
ནའང་ཕལ་ཆེར་ངེས་པ་མང་ལ། འཇམ་བུ་གླིང་པའི་ཚེ་ནི་ལྷོ་རྒྱ་མི་སྣམ་པའི་ལོ་
དང་པོ་ནི་ཚེ་ལོ་དཔག་ཏུ་མེད་པའང་བྱུང་ལ། ད་གཏོད་ལོ་བརྒྱ་ལོ་ན་པ་ལ་རིང་མཐའ་
བྱེད་དགོས་ཤིང་ད་ལྟ་ཡང་ཆུན་གཞོན་བར་མ་གང་ལ་འཆི་མ་ངེས་པར་སྤང་བའི་ཕྱིར་
རོ།

Hay tres razones para probar este segundo principio, de que no hay certeza alguna de cuándo va a morir. El primero es contemplar que (4) aquí, en el continente de Dzambu, la vida lo es todo menos fija. Viendo las cosas más ampliamente, podemos decir que la duración de vida en el continente de Sonido terrible es algo que es fijo. Y aunque en los otros continentes la duración de la vida no es fija, hay muchos casos en los que una cierta duración de vida es generalmente el caso.

Sin embargo, aquí en el continente de Dzambu la vida de una persona es cualquier cosa, menos fija.

Hay momentos en el inicio del mundo en los que la gente puede vivir una cantidad

«inestimable» de años. Sin embargo, eventualmente llega un momento en el que la vida más larga que podemos señalar es tan de sólo diez años. Incluso hoy en día podemos ver con nuestros propios ojos cuan indefinidas pueden ser las vidas, ya que la muerte viene por los viejos, y los jóvenes y aquellos en medio, al azar.

།དེ་ལྟར་ཡང་མཛོད་ལས། འདི་ན་མ་ངེས་ཐ་མར་ནི། །ལོ་བཅུ་དང་པོ་དཔག་དུ་མེད།
 །ཅེས་དང་། ཚོམས་ལས། ལྷ་རྩོ་སྐྱེ་བོ་མང་མཐོང་བ། །སྤྱི་རྩོ་ཁ་ཅིག་མཐོང་མི་
 འགྱུར། །སྤྱི་རྩོ་སྐྱེ་བོ་མང་མཐོང་བ། །ལྷ་རྩོ་ཁ་ཅིག་མཐོང་མི་འགྱུར། །ཞེས་དང་།
 སྐྱེས་པ་བུད་མེད་མང་པོ་དང་། །དར་ལ་བབ་པའང་འཆི་འགྱུར་ན། །དེ་ལ་མི་འདི་
 གཞོན་ཞེས་ཏེ། །གསོན་པའི་གདེང་རྩོད་ཅི་ཞིག་ཡོད། །ཁ་ཅིག་མངལ་དུ་འཆི་བར་
 འགྱུར། །དེ་བཞིན་ཁ་ཅིག་བཅས་པའི་སར། །དེ་བཞིན་ཁ་ཅིག་གོག་ཅམ་ན། །དེ་
 བཞིན་ཁ་ཅིག་ཡོངས་སྐྱུག་ན། །ལ་ལ་རྒན་དང་ལ་ལ་གཞོན། །ལ་ལ་དར་ལ་བབ་
 པའི་མི། །རིམ་གྱིས་རབ་དུ་འགོ་འགྱུར་ཏེ། །འབྲས་བུ་སྦྱིན་པ་ལྟར་བ་བཞིན། །ཞེས་
 གསུངས་ཏེ། སྤྱི་མཐུན་གྲོགས་ལ་སོགས་པ་ཆེད་མཐར་མ་སྤྱིན་པར་གྲོ་བུར་དུ་སྤྱི་དང་
 རང་གི་འཆི་རྐྱེན་གྱིས་བསམ་པ་མཛོད་པར་ཤི་བ་མཐོང་ངམ་ཐོས་པ་རྣམས་ཡིད་ལ་
 བྱས་ལ། བདག་ཀྱང་ངེས་པར་དེ་ལྟ་བུའི་ཚོས་ཅན་ནོ་སྐྱེས་དུ་ཡང་དང་ཡང་དུ་
 བསམས་ལ་འཆི་བའི་སྤོ་ཅི་སྐྱེ་བུའོ།

Como lo dice la *Casa del Tesoro*:

Aquí de manera indefinida: Al final mismo, diez años; al principio «inestimable».

La *Antología* también afirma:

Por la mañana había mucha gente aquí de pie;
 Al anochecer faltaban algunos de ellos.
 Por la noche había mucha gente aquí de pie;
 Por la mañana faltaban algunos de ellos.
 Así también dice:

Vemos morir a los hombres, vemos morir a las mujeres,

Lecturas

Vemos morir a los que están en la flor de la salud;
Entonces, ¿cómo puede usted señalar a alguien
Y decir: «Es joven, seguro que vivirá».

Algunas personas mueren aún estando en el vientre materno,
Algunas personas mueren al momento de nacer,
Algunas personas mueren estando quietas,
Algunas personas mueren en movimiento.

Algunos son viejos, otros son jóvenes,
Algunos son fuertes entre ellos,
Caminan y luego caen, en una secuencia constante,
Como la fruta madura que cae del árbol.

Piense en grandes Lamas que haya conocido, en amigos, o en quien sea—gente que usted mismo ha visto, o que ha escuchado hablar de ellos—que murieron antes de tiempo. Algo en el exterior, o algo en su interior llegó y los mató súbitamente, antes de que tuvieran la capacidad de hacer todas las cosas que esperaban hacer.

Usted debe de pensar, «Estoy exactamente en la misma situación ahora, que en la que ellos estaban cuando murieron...» Intente pensar en esta verdad una y otra vez; Haga todo lo que pueda para tener esta comprensión sobre su muerte.

།འཆི་རྒྱུན་ལིན་ཏུ་མང་ཞིང་གསོན་རྒྱུན་ལྷུང་བ་བསམ་པ་ནི། སློག་འདི་ལ་སེམས་ཡོད་
པའི་གཞོན་པ་དང་སེམས་མེད་པའི་གཞོན་པ་མང་སྟེ། འདི་ལྟར་མི་དང་མི་མ་ཡིན་པ་
གདོན་གྱི་རིགས་སུ་གྱུར་པ་རྣམས་ཀྱིས་རྣམ་པ་དུ་མར་འཆོ་བ་དང་དུད་འགོའི་རིགས་
ལུས་དང་སློག་ལ་གཞོན་པ་བྱེད་པ་དུ་མ་ཡོད་པ་དེ་དག་གིས་ཇི་ལྟར་འཆོ་བའི་ཚུལ་
དང་། དེ་བཞིན་དུ་ནང་གི་ནད་རྣམས་དང་སྤྱི་རོལ་གྱི་འབྱུང་བ་རྣམས་ཀྱི་གཞོན་པ་
འབབ་པའི་ཚུལ་རྣམས་ཀྱང་ཞིབ་ཏུ་བསམ་མོ།

Continuamos con la contemplación de que (5) las cosas que pueden matarlo son muchas; mientras que las cosas que pueden mantenerlo con vida son muy pocas. Hay muchas cosas que amenazan el tipo de vida tenemos: Amenazas de seres vivientes y amenazas de objetos inanimados. Humanos y no humanos, los seres

del reino de los espíritus, nos hacen daño de muchas maneras distintas. Los seres del reino animal amenazan nuestro cuerpo y nuestra vida de diversas maneras.

Lecturas

Tiene que intentar contemplar a fondo, todas las maneras en que estas cosas vivas lo pueden lastimar; cosas internas como la enfermedad, así como las externas hechas de diversos elementos físicos, también lo atacan constantemente.

།གཞན་ཡང་རང་གི་ལུས་འབྲུང་བ་བཞི་ལས་གྲུབ་དགོས་ལ། དེ་དག་གྲང་ཕན་ཚུན་
གཅིག་ལ་གཅིག་གཞོན་པ་བྱེད་པས་འབྲུང་བའི་ཁམས་རྣམས་ཆ་མ་སྣོམས་པར་འཕེལ་
འགྲིབ་དུ་གྱུར་པ་ན་ནད་བསྐྱེད་དེ་སློག་འཕྲོག་པས་གཞོན་པ་དེ་དག་ནི་རང་དང་ལྷན་
སྐྱེས་སུ་ཡོད་པས་ལུས་སློག་ལ་ཡིད་བརྟན་དུ་མེད་དོ།

Por otro lado, su cuerpo está constituido forzosamente por los cuatro elementos. Su naturaleza es estar en conflicto uno con el otro, haciendo que las energías de los cuatro se desequilibren. Unas se hacen muy fuertes y otras demasiado débiles. Esta situación desencadena la enfermedad del cuerpo, y finalmente esto le arranca la vida. Por lo que, de cierta manera, está siendo atacado por los componentes de su propio cuerpo. Ya que estos elementos forman parte de usted, la vida por naturaleza es algo sumamente frágil.

།དེ་ལྟར་ཡང་འདས་ཆེན་ལས། འཆི་བའི་འདུ་ཤེས་ནི་སློག་འདི་རྟག་དུ་དབྱ་སྤང་བ་
དུ་མས་བསྐྱོར་ཏེ་སྐྱད་ཅིག་རེ་རེ་ཉམས་པར་བྱེད་ཀྱི་འཕེལ་པར་བྱེད་པ་ནི་གང་ཡང་
མེད་དོ། །ཞེས་དང་།

El *Sutra del Gran Nirvana* lo dice muy bien:

Y luego está el concepto de la muerte: Vea su vida ahí de pie, rodeada todo el tiempo por un montón de enemigos llenos de odio, la vida se escapa a cada instante, y no hay esperanza alguna de recuperar lo que se ha perdido.

རིན་ཆེན་འཕྲེང་བ་ལས་གྲང་། འཆི་བདག་རྒྱུན་གྱི་ནད་གནས་པ། །རླུང་དམར་ནད་
འདུག་མར་མི་བཞིན། །ཞེས་དང་། བཤེས་སྤྱིངས་ལས་གྲང་། ཆོ་ནི་གཞོན་མང་རླུང་

Lecturas

གིས་བཏབ་པ་ཡི། །ཚུ་ཡི་ཚུ་བུར་བས་ཀྱང་མི་ཏྟག་ན། །དབུགས་རྩལ་དབུགས་
 འབྱུང་གཉིད་གྱིས་ལོག་པ་ལས། །སད་ཁོམ་གང་ལགས་དེ་ནི་ངོ་མཚར་ཆེ། །ཞེས་
 དང་།

El *Collar de Joyas* afirma también:

Las herramientas del Señor de la Muerte son el propio mundo que nos rodea; nuestras vidas son velas en la tempestad.

La *Carta a un amigo* menciona,

Nuestras vidas están llenas de peligro, y somos más frágiles que una burbuja de agua arrastrada por el viento. El hecho de que vivamos lo suficiente para exhalar después de inhalar, o despertar de nuevo de una noche de sueño, es realmente un milagro.

བཞི་བརྒྱ་པ་ལས་ཀྱང་། །རུས་པ་མེད་པས་འབྱུང་གུན་ལ། །ཚོགས་པ་ཞེས་བྱ་སྐྱེ་
 འབྱུང་ཏེ། །འགལ་བ་རྣམས་ལ་བདེའོ་ཞེས། །རྣམ་པ་གུན་ཏུ་འང་མི་རིགས་སོ།
 །ཞེས་གསུངས་སོ།

Los *Cuatrocientos* dicen nuevamente,

Solos no tienen el poder para darnos a luz; Solo en grupo pueden los elementos trabajar en nosotros. Sería totalmente equivocado que una persona dijera que esta guerra interior pudiera sentirse bien alguna vez.

Lecturas

།སྒྲིགས་མ་ལུ་ཤིན་ཏུ་བདོ་བའི་དུས་ཡིན་པས་ཚེ་རིང་དུ་གནས་པའི་ལས་བཟང་པོ་མཐུ་
ཆེན་བསགས་པ་ཆེས་ཤིན་ཏུ་ཉུང་བ་དང་། །ཁ་ཟས་ལ་སོགས་པའི་སྒྲིན་ནམས་ཀྱང་
མཐུ་ཆུང་བས་ནད་འཛོམས་པའི་སྟོབས་ཆུང་ཞིང་། །ལོངས་སྤྱད་པ་ནམས་ཀྱང་བདེ་
བར་ཉུ་ནས་ལུས་ཀྱི་འབྲུང་བ་ཆེན་པོ་ནམས་རྒྱས་པར་འགྱུར་བའི་མཐུ་བྲི་བས་བདེ་
བར་འཇུ་དཀའ་ཞིང་ཉུ་བས་ཀྱང་ཕན་འདོགས་པ་ཆུང་བ་དང་། །ཚོགས་ཀྱི་བསགས་
རྒྱབ་ཆུང་ཞིང་ཉེས་སྦྱོད་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བས་བརླས་བཅོལ་ལ་སོགས་པ་ཡང་མཐུ་ཆུང་བར་
སོང་ནས་ཚེ་བསྐྱིང་བ་སོགས་ཤིན་ཏུ་དཀའོ།

Estos son los días en que las cinco degeneraciones se han extendido en gran medida, cuando es infinitamente difícil encontrar a alguien que sea capaz de acumular un buen karma poderoso necesario para producir una vida muy larga. Los alimentos y otro tipo de sustancias medicinales tienen poca potencia y carecen de gran poder para detener las enfermedades.

La capacidad general del cuerpo para descomponer fácilmente las cosas que comemos y bebemos, para que los grandes elementos del cuerpo puedan nutrirse adecuadamente, está disminuyendo. Nos resulta difícil digerirlas, e incluso después de ser digeridas tienen pocos efectos de beneficio para nuestro cuerpo.

Además, hay otro problema, debido a que solo podemos acumular pequeñas cantidades de buena energía kármica, mientras que cometemos enormes cantidades de malas acciones. Esto disminuye en gran medida el poder de las prácticas tales como repetir una serie de mantras; por lo tanto es extremadamente difícil utilizar estos métodos para alargar nuestra vida, y demás.

Lecturas

།གསོན་རྒྱན་རྣམས་ཀྱང་འཆི་བའི་རྒྱན་དུ་མ་གྱུར་པ་མེད་དེ། མི་འཆི་བའི་ཕྱིར་དུ་ནི་བཟའ་
 བརྟུང་དང་གནས་ཁང་དང་གྲོགས་ལ་སོགས་པ་རྣམས་ཚོལ་ལ། དེ་དག་ཀྱང་བཟའ་
 བརྟུང་ཏེ་ཅང་མངས་པ་དང་ཏེ་ཅང་ཉུངས་པ་དང་མི་འཕྲོད་པ་ལོངས་སྤྱད་པ་སོགས་
 དང་། གནས་ཁང་དེ་བཟའ་དང་མཇུག་བསྐྱུས་པ་ལ་སོགས་པའི་སྒོ་ནས་འཆི་བའི་
 རྒྱན་དུ་འགྱུར་བས་ན་འཆི་བའི་རྒྱན་དུ་མ་སོང་བའི་གསོན་པའི་རྒྱན་མི་སྤྲང་ངོ།

Más allá de todo esto, está el hecho de que no hay nada en absoluto que usemos para mantenernos con vida, que no pueda convertirse en algo que nos mate. Nos pasamos la vida buscando comida y bebida, o un lugar donde alojarnos, o amigos o cosas así, con la intención de que nos ayuden a no morir.

Pero todo esto puede convertirse en algo que nos mate. Si comemos o bebemos demasiado, o muy poco, si ingerimos algo que no esté limpio o algo así, nos puede matar. La casa puede derrumbarse sobre nosotros, y nuestros amigos nos pueden engañar; todo nos puede llevar a la muerte. Literalmente, usted no puede encontrar algo que supuestamente es para mantenerlo vivo, que no pueda también matarlo.

།གཞན་ཡང་གསོན་པ་ཉིད་འཆི་བའི་དོན་དུ་ལྷགས་པ་ཡིན་པས། གསོན་པའི་རྒྱན་
 མང་ཡང་དེ་ལ་ཡིད་བརྟན་དུ་མི་རུང་སྟེ། རིན་ཆེན་གླིང་བ་ལས། འཆི་བའི་རྒྱན་ནི་
 མང་བ་སྟེ། །གསོན་པ་ཡི་ནི་ཉུང་ཟད་ཅིག །དེ་དག་རྣམས་ཀྱང་འཆི་བའི་ཡང་།
 །དེ་བས་རྟག་དུ་ཚོས་མཇོད་ཅིག །ཅེས་གསུངས་སོ།

Además, la vida misma está orientada a morir; incluso si hubiera más objetos que que funcionarían para mantenernos con vida, difícilmente podríamos tener fe en ellos. Como lo dice el *Collar de Joyas*,

Las cosas que pueden matarnos son muchas;
 Las que nos mantienen vivos son preciadas y escasas,
 Y actúan también para matarnos.
 Como tal, debemos hacer todo el Dharma que podamos.

ལྷུས་ཤིན་ཏུ་ཉམ་ཚུང་བས་ན། ནམ་འཆི་ངེས་མེད་བསམ་པ་ནི། ལྷུས་ཚུའི་དབྱ་བ་
ལྟར་ཤིན་ཏུ་ཉམ་ཚུང་བས་ན་གཞོན་པ་ཆེན་པོ་མི་དགོས་པར་ཚོར་མ་རྒྱུག་པ་ལྟ་བུའི་
གཞོན་པ་ལ་སྣང་བཏགས་ནས་ཀྱང་སློབ་འཇིག་པར་འགྱུར་བས་ན། འཆི་རྒྱུན་ཐམས་
ཅད་ཀྱིས་གཞོམ་པར་ཡང་ཤིན་ཏུ་སྣ་བ་ཡིན་ཏེ། བཤེས་སྤྱིངས་ལས། ས་དང་ལྷན་པོ་
རྒྱ་མཚོ་ཉི་མ་བདུན། །འབར་བས་བསྐྱེད་པའི་ལྷུས་ཅན་འདི་དག་ཀྱང་། །ཐལ་བ་
ཡང་ནི་ལྷུས་པར་མི་འགྱུར་ན། །ཤིན་ཏུ་ཉམ་ཚུང་མི་ལྟ་སྣོས་ཅི་འཚལ། །ཞེས་
གསུངས་སོ།

Lo que sigue es la contemplación de que no hay certeza sobre cuándo vamos a morir, por las siguientes razones: (6) Nuestros cuerpos son extremadamente frágiles. Nuestros cuerpos realmente son muy frágiles, muy parecidos a una burbuja, y no hace falta una gran lesión para destruir nuestra fuerza vital: incluso algo como el pinchazo de una espina que, si lo descuidamos, nos puede matar. El punto es que ninguna de las cosas que puede matarnos, tiene que esforzarse mucho para lograrlo.

La Carta a un amigo dice,

Grandes edificios como la tierra misma, y la montaña

En el centro del mundo, y los mares, todos arden

Cuando salen los siete soles, ni el polvo queda.

¿Quién necesita entonces mencionar aquella cosa frágil llamada hombre?

Lecturas

།དེ་ལྟར་བསམས་པའི་མཐར་འཁྱིམ་བདག་གིས་ལུས་སྲོག་ནམ་འཛོམས་ངེས་པ་མི་སྣང་
བས་ལོང་ཡོད་མི་བྱ་བར་ད་ལྟ་ཉིད་ནས་ཚེས་བྱ་བར་ཐག་གཅོད་པའི་ཞེ་དམ་མང་དུ་བྱ་
སྟེ། ཀཱ་ནི་ཀཱ་འི་སྤྱིངས་ཡིག་ལས། འཁྱིམ་བདག་སྤྱད་ངང་མི་བཤེས་པ། །སློབ་ལུས་དག་ཏུ་
འབབ་འགྱུར་བས། །སང་དག་བྱ་ཞེས་མ་གཞེས་པར། །དམ་པའི་ཚེས་ལ་བསྐྱུར་ཏེ་
མཛོད། །འདི་སང་དང་ནི་འདི་བྱ་ཞེས། །བྱ་བ་མི་ལ་བཟང་པོ་མིན། །ནམ་ཞེས་སྤྱོད་
ནི་མིད་འགྱུར་བའི། །སང་དེ་གདོན་མི་ཟ་བར་འོང། །ཞེས་དང།

Una vez que haya contemplado esto a fondo, le quedará claro como no hay certeza alguna de cuándo decidirá venir el Señor de la Muerte a destruir su cuerpo y vida. Usted se va a dar cuenta de que no le queda tiempo; por lo que deberá hacer muchos votos solemnes consigo mismo y decidirse a practicar el Dharma aquí y ahora. Como dice la *Epístola de Kanika*:

El Señor de la Muerte no es parcial ante nadie;
Cuando ataca, lo hace inesperadamente.
Nunca diga entonces que «lo hará mañana»;
Mejor, practique el Dharma con celeridad.

No es bueno para un ser humano
Jamás decir: «Lo haré mañana»;
El mañana cuando usted ya no esté aquí
Es un día que sin lugar a duda llegará.

ནལ་འབྱོར་གྱི་དབང་ཕུག་གི་ཇ་ག་ཏ་མི་ཏུ་ཨུ་ནན་ཏམ་ཀྱང་། ས་བདག་ཇི་ལྟར་
 གཡར་པོའི་ལུས། །ནད་མེད་རྒྱད་མེད་བདེར་གནས་པ། །དེ་ཉིད་ཚེ་ན་སྣོད་པོ་སྤང་།
 །ན་འཆི་རྒྱད་པས་འཇིགས་མེད་བགྱི། །གང་ཚེ་ན་གས་རྒྱད་སོགས་ན། །དུམ་ཡང་དེ་
 ཚེ་ཅི་བགྱིར་མཆིས། །ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་རོ། །ཅུ་བ་གསུམ་ལས་ཀྱང་གལ་ཆེ་
 ཤོས་ནམ་འཆི་ངེས་མེད་བསམས་ནས་སློ་སྤྲུལ་འགྱུར་བ་འདི་ཉིད་ཡིན་པས་འབད་པར་
 བྱུང་།

Ese señor de los practicantes realizados, Shri Jagata Mitra Ananda, también ha dicho:

El señor de los espíritus tomará esta forma que alquila,
 En salud, en su mejor momento, en una hora de alegría,
 Y va a arrancar en ese mismo momento su corazón.

Está usted sentado ahí sin preocupación por la enfermedad o la muerte,
 por la decadencia y demás, pero cuando llega el día
 de encontrarlos cara a cara, no sabrá qué hacer.

De los tres principios, éste que es la contemplación sobre la incertidumbre de cuándo va a morir, es el más importante. Ya que esta actitud crítica, es la que debe usted hacer todo lo posible por cultivar en su interior.

།གསུམ་པ་འཆི་བའི་ཚེ་ཚས་མ་གཏོགས་པ་གཞན་གང་གིས་ཀྱང་མི་ཕན་པ་བསམ་པ་
 གསུམ་ནི། དེ་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ཕ་རོལ་དུ་འགྲོད་གོས་པར་མཐོང་བ་ན། དེའི་ཚེ་གཉིན་
 ནམ་བཤེས་ཇི་ལྟར་བརྩེ་ཞིང་གཏུང་བ་ཆེ་བས་མཐའ་བསྐྱོར་ཡང་གཅིག་ཀྱང་འབྲིད་ས་
 མེད། ཡིད་དུ་འོང་བའི་ནོར་གྱི་ཕུང་པོ་ཇི་སྟེད་ཡོད་ཀྱང་རུལ་ཕྱན་ཅམ་ཞིག་ཀྱང་
 འབྲེར་དུ་མེད་དེ། ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པའི་ཤ་རུས་ཀྱང་འདོར་ན་གཞན་ལྟ་ཅི་སྟོས།

Lecturas

Por último, tenemos las tres razones detrás del tercer principio, que es que—cuando usted muera—nada más que el Dharma le podrá ser de mínima ayuda.

Entonces ya vimos que nos vamos a ver obligados a pasar a una vida futura. Cuando llegue el día, puede estar rodeado de cualquier cantidad de amigos y familiares, de gente que lo quiere y cuyos corazones estén desgarrados, pero (7) no hay uno solo de ellos que se pueda llevar consigo. Puede ser el dueño de un enorme montón de riquezas, cualquier cantidad, pero (8) no puede llevarse una sola molécula. Cuando muere (9) incluso tiene que renunciar a la carne y hueso que forman parte de su ser; entonces es ridículo pensar que pudiera conservar cualquier otra cosa.

དེས་ན་ཚེ་འདིའི་ཡུན་སྐྱུམ་ཚོགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ཀྱང་བདག་འདོད་ལ། བདག་
 གིས་ཀྱང་འདི་དག་དོར་ནས་འཇིག་རྟེན་གཞན་དུ་འགོ་བཞེས་ངེས་པར་འོང་། དེ་
 ཡང་དེ་རིང་འོང་སྐྱུམ་དུ་བསམས་ལ། དེའི་དུས་སུ་ནི་ཚོས་འབའ་ཞིག་སྐྱབས་དང་
 མགོན་དང་དབྱུང་གཉེན་དུ་འགྱུར་ཚུལ་བསམ་པར་བྱ་སྟེ། ཀ་ནི་ཀའི་སྤྱིངས་ཡིག་
 ལས། རྣམ་སྤྱིན་འབྱེན་པ་སྡོན་ལས་ཀྱིས། །སྤོད་ནི་ཡོངས་སུ་བཏང་གུར་པ།
 །གསར་པའི་ལས་དང་རྗེས་འབྲེལ་ཞིང་། །འཆི་བདག་གིས་ནི་དྲངས་པ་ན། །དགོ་
 དང་སྤྲིག་པ་མ་གཏོགས་པར། །འགོ་བཞེས་ཐམས་ཅད་ཕྱིར་ལོག་ནས། །འགའ་ཡང་
 །སྤོད་རྗེས་མི་འབྲང་བར། །མ་སྤྱོད་པར་མཛོད་ལ་ལེགས་པར་སྦྱོད། །ཅིས་པ་དང་།

Podemos decir entonces que todas y cada una de las cosas buenas de esta vida se van a despedir de nosotros, y nosotros también nos vamos a despedir de estas, para pasar a nuestra siguiente vida: simplemente esto es, muy cierto que suceda. Usted debe de contemplar cómo esto llegará hoy mismo, y debe de contemplar cómo, cuando llegue el momento, solo el Dharma será su refugio, su protector y su único y verdadero amigo. Como dice la *Epístola de Kanika*:

El karma madura, y todos sus actos
 Previos lo abandonan y le dejan solo.
 Ahora impulsados por todo el nuevo karma,
 Es obligado a avanzar ante el Señor de la Muerte.

Lecturas

Todos aquellos que haya conocido
Quedan atrás, y sólo el bien
O el mal que haya hecho lo acompaña.
Por favor, entienda, y haga sólo las cosas que son correctas.

འབྲིང་གཏམ་མི་ཉམས་ཀྱང་། ལྷ་གཅིག་ཇི་ལྟར་སྤོང་འབྱོར་ཀྱང་། །གཤེགས་ནས་འཇིག་
རྟེན་གཞན་བཞུད་ཚེ། །སྤངས་ཐང་ལ་དགས་བཅོམ་ལྟར། །གཅིག་ཕུ་སྤུ་མེད་
བཅུན་མོ་མིན། །ན་བཟའ་མ་མཆིས་བཤེས་མ་མཆིས། །རྒྱལ་སྤྱིད་མ་མཆིས་ཁབ་མ་
མཆིས། །དཔག་མེད་མཐུ་དཔུང་མངའ་ལགས་ཀྱང་། །གཟེགས་སུ་མ་མཆིས་
གསན་མ་མཆིས། །གཅིག་ཙམ་ཉིད་ཅིག་ཕྱི་ཐག་གིས། །རྗེས་སུ་འབྲང་བའང་མི་
མངའ་ལོ། །མདོར་ན་ཉིད་ཀྱི་མཚན་ཙམ་ཡང་། །དེ་ཚེ་མེད་ན་གཞན་ཅི་སྟོས། །ཞེས་
གསུངས་པ་ལྟར་རོ།

Es tal como lo describe Shri Jagata Mitra:

No importa lo rico que sea, su Alteza,
Una vez que muere y se desliza al mundo del más allá,
Es como estar de pie derrotado en un desierto vacío—

Solo, sin el Príncipe, sin la Reina,
Sin una puntada de ropa, sin un amigo,
Sin reino, sin un país en absoluto;
Solitario, solo, sin un sirviente de confianza a la vista.

En pocas palabras, ¿cómo puede esperar más
en una tierra donde ya no es dueño de su propio nombre?

།དེ་ལྟར་དལ་བ་དོན་ཆེ་ཞིང་ལྷན་དུ་རྟེན་དགའ་བ་དང་རྟེན་པར་དགའ་ཡང་ལྷན་དུ་
འཇིག་སྐྱབ་པའི་འཆི་བ་དྲན་པ་བསམས་ནས། འཇིག་རྟེན་སྤྱི་མ་ཕན་ཆད་ཀྱི་གཏན་བདེ་
ཞིག་སྐྱབ་པར་མི་བྱེད་ན། མ་ལོ་རྩུན་ཚོད་ཀྱི་བདེ་བ་བསྐྱབ་པ་དང་སྤྱད་པ་སྤྲུལ་སེལ་བ་
ལ་ནི་མི་བས་དུད་འགོ་རྒྱབས་ཆེ་བ་ཡོད་པས་ན་དེ་དག་ལས་ཁྱུད་ཞུགས་པའི་སྦྱོད་པ་
ཞིག་དགོས་ཏེ། གཞན་དུ་ན་བདེ་འགོའི་རྟེན་རྟེན་ཀྱང་མ་རྟེན་པ་དང་འབྲ་སྟེ། སྦྱོད་
འཇུག་ལས། སྤྱད་པ་ཀྱིས་བསྐྱབས་ནའང་མི་དགོན་པའི། །མཚོགས་རྒྱུད་གང་ཡིན་དེ་
དོན་དུ། །དལ་འབྱོར་སྤུང་ཚོགས་རྟེན་དགའ་འདི། །ལས་ཀྱིས་མནར་བ་རྣམས་ཀྱིས་
བཅོམ། །ཞེས་གསུངས་པའི་སྤྱིར་དོ།

Así es entonces como usted debe de contemplar la consciencia de su muerte: El ocio espiritual que ahora posee es extremadamente valioso; es extremadamente difícil de encontrar; y además de ser tan difícil de encontrar es también extremadamente fácil de perder.

Supongamos que incluso fallamos en intentar alcanzar algo de máximo beneficio, para nuestra siguiente vida y más allá; supongamos en cambio que pasamos todo el tiempo a partir de ahora y hasta el momento de nuestra muerte, en la búsqueda de cosas que nos hagan sentir bien, y en evitar las cosas que nos causan dolor.

Los animales comunes están mejor calificados en esta tarea de lo que pudiéramos estar nosotros; nosotros necesitamos dedicarnos a algún tipo de actividad que nos distinga de las bestias. De lo contrario, lograr el tipo de vida en un nacimiento superior como el que disfrutamos ahora, es esencialmente lo mismo que no haberlo encontrado nunca. Como lo pone la *Guía para el estilo de Vida del Bodhisattva*.

Hay ciertas ganancias insignificantes
Que no son difíciles de conseguir
Incluso para una vaca si es que lo intenta;

Sin embargo, están aquellos que sufren por el karma
Y desperdician este perfecto ocio y fortuna,
Logrado con tanto esfuerzo, en nada.

Lecturas

།དེས་ན་སྐྱོ་དཀའ་སེ་བྱུང་ཡང་ལམ་གྱི་གཞི་ཡིན་པས་འབད་དགོས་ཏེ། བོ་ཏོ་བའི་
 ཞལ་ནས། རིང་གི་སྐྱུང་སེལ་མི་རྟག་པ་བསྐྱོམ་པ་འདི་རང་ཡིན་ཏེ་ཉེ་འབྲེལ་དང་ཡོ་
 བྱུང་ལ་སོགས་པ་ཚེ་འདིའི་སྐྱུང་བ་ཀུན་བསལ་ནས་རང་གཅིག་ཕུ་གཉིས་སུ་མེད་པར་
 ཚེ་ཡ་རོལ་དུ་བྱུང་གིས་འགོ་བར་ཤེས་ནས་ཚེས་མིན་པ་ཅིས་ཀྱང་བྱར་མེད་སྐྱུམ་ནས་ཚེ་
 འདི་ལ་མ་ཆགས་པ་ཞིག་གཏོད་འོང་། འདི་སློལ་མ་སྐྱིས་གྱི་བར་དུ་ཚེས་ཐམས་ཅད་
 གྱི་ལམ་འགགས་ནས་འདུག་པ་ཡིན་གསུང་།

Por eso, aunque la consciencia de su muerte pueda a veces parecer algo complicado de alcanzar; usted debe hacer grandes esfuerzos para lograrlo, ya que es la base misma del camino. Potowa también ha dicho,

La lámpara que me guía no es más que esta meditación sobre mi propia impermanencia. Me ayuda a despejar toda mi preocupación por las cosas de esta vida—mis amigos, mis pertenencias y demás—y darme cuenta de que voy a volar a mi siguiente vida solo, sin nadie que me acompañe. Así podré verdaderamente dejar mi apego por la vida actual, y mantener la intención de nunca hacer nada que vaya en contra del Dharma. Mientras usted no sea capaz de alcanzar este estado mental, el camino hacia todas y cada una de las partes de la enseñanza estará cerrado para usted.

དོལ་པའི་ཞལ་ནས་ཀྱང་། ཞར་ལ་ཚོགས་གསོག་པ་དང་སྐྱིབ་པ་སྦྱོང་། ལྷ་དང་སྣ་མ་
 ལ་གསོལ་བ་འདེབས་ཤིང་རུས་ཤིང་དང་བཅས་ནས་ནན་ཏན་གྱིས་བསམས་ན། ལོ་
 བརྒྱར་ཡང་མི་སྐྱེ་སྐྱུམ་པ་ཞིག་ཀྱང་འདུས་བྱས་སོན་མི་སྡོད་པས་ཅི་ཞིག་ལྟར་ལ་སྐྱོ་བ་
 ཡིན་གསུང་ངོ་།

Dolpa una vez mencionó,

Usted Debe realizar prácticas a lo largo del camino para acumular la energía de las buenas acciones, y purificarse de los obstáculos espirituales. Por lo cual también debe hacer súplicas a los ángeles, y a su Lama. Si después usted contempla esta actitud de todo

Lecturas

corazón, y se enfoca, lo va a poder lograr. Las cosas producidas por causas tienen la naturaleza básica de jamás poder permanecer igual; se va a encontrar con que puede llegar a tener cierto tipo de actitudes, que pensaba nunca poder desarrollarlas en mil años de intentarlo.

།ཀམ་བལ་དམིགས་པ་སྣོ་བར་ཞུས་ཅ་ན་སྣོ་མ་སྣོར་སྐད། འསྣོ་ནས་ཞུས་ཅ་ན་འསྣོ་
ཡི་མ་ཐོད་པ་ཞེས་གསུང་ལོ། །དེ་ལྟར་ན་སྣོས་ལྷོགས་ན་སྣོར་བཤད་པ་བཞིན་བསྣོམ་
ཞིང་། མ་ལྷོགས་ན་རྩ་བ་གསུམ་ལ་རྒྱ་མཚན་དགུ་ཇི་ལྟར་འཚམ་པ་རེ་བཟུང་ལ།
གསོད་སར་འབྲིད་པ་ལ་རྒྱན་བཏགས་པ་ལྟར་ཚོ་འདིའི་བྱ་བ་རྣམས་ལས་ཡིད་མ་ལོག་
གི་བར་དུ་ཡང་དང་ཡང་དུ་བསྣོམ་པར་བྱའོ། །འཤེས་གཉེན་བསྟེན་པ་དང་དལ་འབྱོར་
དང་མི་རྟག་པའི་སྣོར་རྣམས་གསུང་རབ་དགོངས་འགོལ་དང་བཅས་པ་ག་ན་འདུག་
ཀྱང་སྐབས་དེ་དང་དེའི་ཉམས་ལེན་དུ་ཤེས་པར་བྱས་ནས་བསྐྱེད་སར་ན་རྒྱལ་བའི་
དགོངས་པ་རྣམས་བདེ་སླག་ཏུ་རྟེན་པར་འགྱུར་ཏེ་སྐབས་གཞན་དུ་འང་དེ་ལྟར་ཤེས་
པར་བྱའོ།

Dicen también que cuando alguien le preguntaba a Kamawa si podían pasar a un nuevo tema espiritual, él decía: «Vuelva a trabajar en el anterior». Cuando le preguntaban si podía terminar el anterior, él decía: «No hay final para el anterior». Así que si su mente lo puede manejar, haga la meditación como lo he descrito anteriormente. Si su mente no lo puede manejar, entonces intente retener la mayor cantidad de las nueve razones de los tres principios según su capacidad. Medite una y otra vez sobre su muerte hasta que logre un asco total por las actividades de esta vida; hasta que pueda pensar en estas como un hombre de camina hacia el lugar de su ejecución, y se detiene para ponerse joyas finas.

Los temas de cómo servir a un guía espiritual, del ocio y fortuna espiritual de esta vida, y de nuestra impermanencia se encuentran en el discurso supremo, la palabra del Buda, y en los comentarios al respecto. Usted debe de comprender que estas son instrucciones que hay que poner en práctica en cada punto donde ocurren, y por lo tanto, usted debe realmente llevarlas a cabo en cada paso.

Curso VIII: Muerte y los Reinos de Existencia

Lecturas

Si lo hace, entonces será capaz de captar fácilmente la verdadera intención de los Budas Victoriosos. Debería también aplicar este consejo aquí, en cada una de las distintas secciones.

།བཀའ་ལྔ་པ་འཇིག་རྟེན་གྱི་མར་ཇི་ལྟར་འགྱུར་བ་འགོ་བ་བཀའ་གྱི་བདེ་སྤྱད་བསམ་བ་ནི།

Esto nos lleva a nuestra segunda gran división, que es la contemplación sobre lo que nos va a suceder en nuestra próxima vida. Esto implica pensar acerca de la felicidad relativa y el sufrimiento de los reinos superiores e inferiores.